

Er is geen feest

De overheidsreactie op project X Haren

DEELRAPPORT

COMMISSIE
'PROJECT X'
HAREN

1

Er is geen feest

De overheidsreactie op project X Haren

Otto Adang

Met medewerking van

Wim Alberts

Debby van Arkel

Hans Regterschot

Mieke Sterk

Edith Stolp

Anne van Uden

Ronald van der Wal

en Bureau Beke

Maart 2013

DEELRAPPORT

1

Inleiding

Wat is er op 21 september 2012 gebeurd in Haren, hoe heeft de situatie in Haren zich kunnen ontwikkelen van een Facebook-event tot een feestende menigte op straat, en op de avond zelf van een feestende menigte tot grootschalig relschoppen?

Dit deelonderzoek naar de overheidsreactie op project X Haren richt zich in eerste instantie op een reconstructie van het verloop van de gebeurtenissen vanuit de optiek van de overheid. Bij het beantwoorden van de vraag wat er gebeurd is, gaat het ook om zaken als: welke informatie was beschikbaar, is gezocht en gebruikt, welke scenario's zijn overwogen en voorbereid, welke organisaties en diensten zijn betrokken bij de voorbereiding, hoe en met wie is gecommuniceerd, hoe is opschaling voorbereid en georganiseerd, inclusief de opschaling naar GRIP3 en de rol van de veiligheidsregio?

Daarbij zal een beschrijving gemaakt worden van het overheidsoptreden in de verschillende fasen van voorbereiding via de gebeurtenissen op 21 september tot en met de nafase, met de focus op het bestuurlijk instrumentarium en de politieaanpak.

De analyses in het deelonderzoek richten zich op de effectiviteit van het overheidsoptreden en op de vraag naar het ontstaan en de escalatie van geweld. Daarbij zal ook gebruik gemaakt worden van een analyse van de politiegegevens van voorgeleide verdachten. Dit deelonderzoek geeft verder antwoord op de vraag voor welke dilemma's de overheid zich gesteld zag.

Het deelonderzoek *Er is geen feest* bestaat uit drie delen: deel 1 met een samenvattende reconstructie met analyses, conclusies en aanbevelingen, deel 2 met een gedetailleerde reconstructie vanuit het perspectief van de verschillende betrokken overheidsactoren en een derde deel met bijlagen.

Het eerste deel begint met een samenvattende reconstructie van de gebeurtenissen vanaf het moment dat de uitnodiging voor het eerst op Facebook verscheen. De reconstructie is in drie delen opgesplitst:

1. de aanloop van 6 tot en met 20 september (voorbereiding)
2. de gebeurtenissen op 21 september
3. de nafase vanaf 22 september (vooral opsporing & nazorg).

In de samenvattende reconstructie zijn vier intermezzi opgenomen die ingaan op een aantal cruciale keuzes in het overheidsoptreden

- *de vraag of vergunning verleend moet worden voor een alternatief feest;*
- *de vraag op welke wijze het beste opgeschaald kan worden;*
- *de vraag op grond van welke scenario's de overheidsreactie vorm moet krijgen;*
- *de vraag of traangas ingezet moet worden.*

De reconstructie wordt gevolgd door twee analyses

- *een analyse door bureau Beke van aangehouden verdachten ter beantwoording van de vraag wie de geweldplegers waren;*
- *een analyse van de keuzes en dilemma's waarvoor de overheid zich gesteld zag.*

Het afsluitende hoofdstuk met conclusies gaat in op de vraag hoe het geweld ontstond en escaleerde en hoe effectief het overheidsoptreden was.

Het eerste deel van het rapport sluit af met een beperkt aantal aanbevelingen van een meer algemene geldigheid.

Zoals altijd het geval is bij heftige en complexe gebeurtenissen zoals in Haren beleven personen één en dezelfde gebeurtenis vaak op geheel verschillende wijze en bestaan er bij de verschillende betrokkenen soms heel verschillende beelden over wat zich precies heeft afgespeeld en wanneer. Die diversiteit in beelden klinkt door in dit rapport: vooral in de gedetailleerde feitenreconstructie in Deel 2 komen de betrokkenen zelf aan het woord, en zijn vele citaten opgenomen uit de meer dan 100 interviews die zijn afgenomen. Dat maakt ook zichtbaar welke discussies speelden rond de overheidsreactie op project X Haren en welke argumenten daarbij een rol speelden. In Deel 3 is een verantwoording opgenomen van de bij de reconstructie gevolgde werkwijze.

Inhoud

Inleiding	3
Deel 1: De overheidsreactie op project X Haren	9
Samenvattende reconstructie	11
• Aanloop: 6-20 september	11
• Intermezzo: Een alternatief feest?	15
• Project X: 21 september	18
• Intermezzo: Scenario's en draaiboeken	19
• Intermezzo: Multidisciplinaire opschaling	23
• Vervolg Project X: 21 september	26
• Intermezzo: De vraag om traangas	31
• Nafase: 22 september en verder	33
Analyse aangehouden verdachten	35
Onzekerheden, keuzes en dilemma's	47
Conclusies en aanbevelingen	51
Deel 2: Gedetailleerde feitenreconstructie	73
Inleiding	75
De organisatie van het overheidsoptreden	77
• Perspectief Burgemeester	77
• Perspectief Driehoeksoverleg	80
• Perspectief OM	83
• Perspectief Korpsleiding	84
• Perspectief SGBO	87
• Perspectief Gemeente Haren	95
• Perspectief Veiligheidsregio	98
• Perspectief Brandweer & GHOR	100
• Perspectief GBT	101
• Perspectief ROT	103
• Perspectief COPI	107

Processen op de werkvloer	113
• Informatie	113
• Bewaken & Beveiligen	120
• Mobiliteit	123
• Ordehandhaving met platte petten	130
• Ordehandhaving met ME	136
• Opsporing	143
• Ondersteuning: Verbindingen	150
• Brandweezorg	154
• Geneeskundige zorg	155
• Bevolkingszorg	157
Na afloop	159
• Debriefen	159
• Proces bevolkingszorg	161
• Personeelszorg	165
• Opsporing: TGO	169
• SGB0 nafase	176
• Nieuwe Project X aankondigingen	178
Deel 3: Bijlagen	183
Verantwoording	185
Onderzoeks- en interviewprotocol	187
Lijst van respondenten	190
Overzicht van geraadpleegde documentatie	192
Bevindingen en verbeterpunten uit de Interne politie-evaluatie	197
Openbare orde bevoegdheden van de burgemeester	204
Opruiing via internet	209
Eerdere Project X feesten in Nederland	211
Ervaringen met sociale media feesten in het buitenland	212
Het initiatie/ escalatiemodel van collectief geweld	217
Lijst met afkortingen	220

Deel 1

De overheidsreactie op project X Haren

Samenvattende reconstructie

Aanloop: 6 – 20 september

Het verhaal van project X Haren begint op donderdag 6 september, als Merthe een event aanmaakt op Facebook om haar zestiende verjaardag te vieren.

'Zo. Eventje op Facebook voor de 21ste is gemaakt' (tweet Merthe, 6 september)

Ze heeft er bewust voor gekozen het event publiek te maken, om haar vrienden de gelegenheid te geven ook introducés uit te nodigen. De volgende dag op school merkt ze dat de uitnodiging wijd verspreid wordt en zich veel mensen aanmelden

'Wordt een gezellig feestje de 21ste, mAr 3500 mensen' (tweet Merthe, 7 september)

Het aantal aanmeldingen blijft toenemen en ze neemt contact op met haar vader. Inmiddels wordt de link met de film "Project X" al gemaakt. Ze besluiten de uitnodiging van Facebook te verwijderen. Dat helpt niet, want er worden onmiddellijk een aantal nieuwe Facebookpagina's aangemaakt en er worden ook andere initiatieven genomen.

'Wat de fuck. Er zijn nu T-shirts te koop met mijn foto erop. Heeft niemand iets beters te doen of zo?' (tweet Merthe, 8 september).

In de loop van het weekend proberen Merthe en haar vader de geest terug in de fles te krijgen: ze verzoeken een aantal mensen die nieuwe pagina's voor het feest hebben aangemaakt, deze te verwijderen, deels met succes. Maar een op 7 september aangemaakte "Project X" pagina blijft bestaan en het aantal aanmeldingen blijft toenemen. Op zaterdag 8 september neemt de vader van Merthe contact op met de politie. Zijn melding wordt genoteerd en hem wordt verteld dat hij zal worden teruggebeld door de buurtagent. Degene die de telefoon aanneemt noteert: "Dochter van melder heeft een misser begaan door een uitnodiging op Facebook te zetten voor haar verjaardag. Dit had ze verstuurd naar een paar vrienden, deze vrienden hebben de uitnodiging doorgestuurd. De teller staat nu al op 2000 mensen die langs willen komen. Er staan filmpjes op YouTube en ook de media begint er aandacht aan te schenken. Melder wil heel graag advies."

Al tijdens en direct na het weekend besteedt lokale pers aandacht aan het aangekondigde feest:

Facebookterreur in Haren?

Het klinkt onschuldig. Door een gerichte actie op Facebook worden duizenden mensen uitgenodigd voor een gratis feest aan de Stationsweg in Haren. Met naam en toenaam en natuurlijk met het adres erbij. Maar het feest vindt niet plaats en de genoemde familie is helemaal niet van plan het feest te geven. In de uitnodigingen staat dat de dochter des huizes de initiatiefnemer is. Met een beetje pech staan 21 september honderden feestgangers voor de deur. We kennen nog niet de diepere achtergronden van dit fenomeen en willen hierover graag meer weten. Is het humor, is het terreur, is het pesten?

(Haren de Krant, zaterdag 8 september, 18.56 uur)

[Uit de hand gelopen Facebook-feest is exces](#)

Een meisje in Haren (Stationsweg) gebruikte Facebook om er een evenement in aan te kondigen, een feest bij haar thuis. Dit social medium voorziet daarin. Maar de fout die ze maakte was dat zij de uitnodiging voor haar feest niet slechts zichtbaar maakte voor haar eigen vriendenkring, maar voor de hele Facebook-wereld. Naar verluidt heeft zij haar vergissing ingezien en de uitnodiging ongedaan gemaakt, maar toen waren er al mensen die bij wijze van grap de uitnodiging alsnog hebben doorgestuurd naar al hun vrienden. Daarna gaat het snel, nog sneller dan een veenbrand. In een korte tijd hadden tienduizenden mensen de persoonlijke uitnodiging ontvangen om op 21 september naar de Stationsweg in Haren te komen. De familie greep in en de uitnodiging van het meisje is nu geheel verdwenen. De politie is op de hoogte en laat weten zich te beraden wat men met dergelijke excessen moet doen. Wat te doen als duizenden mensen een adres bezoeken in de verwachting er gratis drank en hapjes aan te treffen? Peter Boekweg van de politie wijst op de rol van ouders om het digitale gedrag van hun kinderen in de gaten te houden.

(Haren de Krant, maandag 10 september, 20.55 uur)

Vanaf dit moment speelt Merthe eigenlijk geen rol meer in het verhaal (op 20 september is zij nog op de radio te horen, als ze nietsvermoedend de telefoon oppakt en direct live in een radio-uitzending terecht komt, zonder dat de betreffende DJ haar dat vertelt). Het deelonderzoek *De weg naar Haren* beschrijft en analyseert wat er in de traditionele en in de sociale media gebeurt in de periode 6 – 21 september. Hieronder komen de gebeurtenissen in de “echte” wereld aan bod en vooral de rol van de overheid daarbij (in het bijzonder die van de politie Groningen en de gemeente Haren).

Op maandag 10 september belt de buurtagent de vader van Merthe terug en ze komen tot de conclusie dat ze eigenlijk beiden niet weten wat hiervan te denken/ wat ze hiervan moeten maken. De buurtagent zegt toe dat hij het intern uit zal zetten. Hij informeert zijn leidinggevende (die op dat moment op vakantie is en op vrijdag 14 september weer terug is), zijn projectleider en de politie informatie-organisatie. Hij neemt ook contact op met de afdeling communicatie. Er komt naar zijn gevoel weinig informatie waar hij wat mee kan. Er is ook contact tussen de buurtagent en de adviseur integrale veiligheid van de gemeente (zij was benaderd door de burgemeester, die van zijn zoon gehoord had over het Facebookfeestje). Ze spreken af een week later ambtelijk contact te hebben.

Op donderdag 13 september worden er in Groningen flyers verspreid die uitnodigen voor het feestje. Dat leidt tot actie bij de vader van Merthe. Hij belt met de burgemeester omdat hij niets meer terug gehoord heeft van de politie en op 14 september schrijft hij een brief aan de bewoners van de Stationsweg (deze brief belandt twee dagen later geanonimiseerd op de website Joop.nl). Zelf is hij terughoudend ten opzichte van de pers. Dat is nog lastig genoeg, want vanaf het moment dat traditionele media aandacht gaan besteden aan project X wordt het gezin belaagd door de pers. Telefoontjes beginnen om 7 uur 's morgens en persvertegenwoordigers houden zich op direct voor het huis en op de oprit (Uiteindelijk zal hij vlak voor 21 september een interview aan RTV Noord geven).

In de ochtend van dinsdag 18 september is er overleg tussen vertegenwoordigers van gemeente en politie. De adviseur Integrale Veiligheid van de gemeente vat het besprokene als volgt samen:

Aanwezig: Adviseur IV en communicatieadviseur gemeente Haren. Buurt- en jeugdagenten en projectleider politie Groningen.

- Doelstelling politie: Zorgen dat de Stationsweg even rustig is als op een reguliere vrijdagavond. Geen bijzondere activiteit in de straat.
- RIK (informatiepool politie) scant internet. Al 4 dagen weinig actie, wel nieuwsgierigen.
- Politie gaat uit van scenario dat er ongeveer 60 mensen komen. Wil qua inzet klein beginnen (gewoon wegsturen) en zo nodig opschalen.
- Politie verzoekt de gemeente een noodverordening op te stellen om achter de hand te hebben wanneer onwillige mensen moeten worden verwijderd. Deze moet van tevoren niet in de publiciteit. Gebied: Stationsweg en vlak daar omheen.
- Straat niet afsluiten, hekken trekken juist aan.
- Dilemma: Creëer je onrust door nu te gaan communiceren?
- Kernboodschap naar media wordt: "Er is geen feest. De politie heeft de nodige maatregelen genomen." Verwijzen naar politievoorlichter.
- Politie informeert KLPD, ME en CCB. WAVE- en flexteam stand-by.

Die dag raken de zaken in een stroomversnelling na een publicatie in Trouw en na (overigens onjuiste) berichten in allerlei media dat de gemeente Haren een noodverordening zou hebben afgekondigd voor 21 september.

Als gevolg daarvan worden nog diezelfde dag een aantal acties ondernomen

- de projectleider informeert zijn leidinggevende
- de projectleider begint aan een draaiboek
- de unitchef informeert zijn districtschef
- de districtschef informeert de korpsleiding
- politie en gemeente nemen contact op met de vader van Merthe

Op woensdagmorgen 19 september vraagt de officier van Justitie om een driehoeksoverleg in te lassen, dat vindt om één uur plaats. Deelnemers zijn de burgemeester, de officier van Justitie en de districtschef (normaal gesproken zou de unitchef aan dit lokale driehoeksoverleg moeten deelnemen, maar hij heeft de districtschef gevraagd hem te vervangen omdat hij met zijn team extern in overleg zat en absoluut niet weg kon), aangevuld met de adviseur IV van de gemeente Haren en een communicatieadviseur uit de regionale voorlichterspool. Tijdens het driehoeksoverleg wordt gesproken over communicatie met de media en de doelstelling dat vrijdagavond een vrijdagavond moet worden als alle anderen zonder dat mensen in groten getale naar Haren komen. De driehoek spreekt over de grote onzekerheid over het aantal mensen dat aanwezig zal zijn en over het onderscheid tussen feestgangers/nieuwsgierigen en relschoppers. Volgens de notulen gaat de driehoek uit van twee scenario's, een realistisch scenario en een worst case scenario. Mogelijke maatregelen worden besproken, met als uitgangspunt een low profile aanpak, met als uitstraling: 'Er gebeurt hier niets'. De politie, eventueel geassisteerd door stadswachten, zal het publiek wegsturen bij de woning. Wanneer de situatie daarom vraagt, zal de weg worden afgezet. Tevens kan worden besloten de wijk af te sluiten. Bij een eventueel omslagpunt zal de hulp van de ME worden ingeroepen. Een noodbevel zal worden voorbereid. Later die dag gaat de burgemeester naar Veenhuizen, waar hij met zijn wethouders en directeur/gemeentesecretaris een "heisessie" heeft in verband met de op dat moment heersende bestuurscrisis in Haren.

Na het driehoeksoverleg besluit de districtschef het evenementenbureau van de politie bij de voorbereiding te betrekken om het draaiboek verder uit te werken. De vertegenwoordiger van het evenementenbureau betreft ook direct het KLPD erbij, vooral de spoorwegpolitie. Ze gaan op

donderdagmorgen met de districtschef en de unitchef bij elkaar zitten en overleggen over scenario's, opschalen en het schakelmoment tussen verschillende scenario's.

Donderdag 20 september aan het einde van de ochtend spreekt de districtschef een medewerker van het bureau Conflict- en Crisisbeheersing (CCB) aan met het verzoek te sparren over project X Haren, vooral over de te kiezen organisatievorm. De CCB-medewerker adviseert een volledige staf grootschalig en bijzonder politieoptreden SGBO samen te stellen, omdat dit een geëigend middel is hiervoor is. Tevens adviseert hij een voorbereidend multidisciplinair regionaal team bij elkaar te roepen¹ om de multi-partners te informeren en in ieder geval (of het nu een SGBO wordt of een multi-proces) een eenduidige communicatielijijn te creëren. Hierop wordt hij meteen ingeschakeld om een SGBO samen te stellen. Aan het SGBO wordt een adviseur CCB gekoppeld. Ook wordt een voorbereidend regionaal team gepland om 13.00 uur.

Donderdagmiddag vindt het tweede ingelaste driehoeksoverleg plaats met dezelfde deelnemers als de dag ervoor. In verband met de complexiteit en zwaarte van de problematiek is ervoor gekozen om vanaf dit moment de districtschef in de driehoek te positioneren. De driehoek wordt aangevuld met de unitchef van de politie, de vergunningverlener van de gemeente en een beleidsmedewerker van het OM. Er ligt een aanbod om een alternatief feest te organiseren en de vraag is hoe daarmee om te gaan.

Voorafgaand aan het driehoeksoverleg was aan het voorbereidend regionaal team gevraagd te adviseren over het alternatieve feest. Het negatieve advies van het voorbereidend team wordt overgenomen door de driehoek: er wordt geen vergunning gegeven voor een alternatief feest. Het voorbereidend team adviseert ook om GRIP2 in te stellen. Dat advies wordt niet overgenomen door de driehoek, wel moet communicatie opgeschaald worden. Dat betekent dat onder gezag van de lokale driehoek het politieoptreden gecoördineerd zal worden door een SGBO.

Tijdens het driehoeksoverleg worden nog een aantal besluiten genomen:

- Haren zal NIET worden afgesloten
- de Stationsweg zal wel worden afgesloten
- bezoekers zullen "herleid" worden naar de voormalige voetbalvelden van (voetbalvereniging) VV Gorecht (in het vervolg van dit rapport aangeduid als het Gorecht-terrein). De gemeente zal daar voor verlichting zorgen, andere voorzieningen worden daar niet aangebracht.
- er wordt een noodverordening opgesteld voor de Stationsweg aangaande het gebruik van alcohol

Diezelfde middag nog wordt het SGBO bijeen geroepen. De SGBO leden komen om 16.00 uur bij elkaar en informeren zich over de stand van zaken. De Algemeen Commandant geeft alle deelnemers de opdracht scenario's uit te werken. Verder wordt gesproken over mogelijke preventieve acties en de benodigde personele invulling. In de loop van de avond gaan de deelnemers uit elkaar met de opdracht elk voor hun eigen discipline (binnen een SGBO betiteld als knop) een deeldraaiboek uit te werken, rekening houdend met de op dat moment door de driehoek genomen besluiten. De deeldraaiboeken moeten de volgende ochtend om acht uur klaar zijn en met elkaar gedeeld worden.

Diezelfde avond worden bewoners van de Stationsweg door burgemeester en politie geïnformeerd op een bewonersbijeenkomst. Een wethouder bezoekt een bijeenkomst met ondernemers. De burgemeester informeert de gemeenteraad.

¹ De medewerker gebruikt de term voorbereidend GRIP. Veelvuldig wordt ook de term voorbereidend operationeel team OT gebruikt, omdat het voorbereidend team bij opschaling de rol van OT zal vervullen. Volgens het regionaal crisisplan is de benaming " regionaal team" en dit is de benaming die we in de rest van dit rapport zullen gebruiken

Intermezzo: Een alternatief feest?

Op woensdagmiddag 19 september mailt de nachtburgemeester van Groningen, een evenementenorganisator, de burgemeester van Haren. Hij is benaderd door diverse bewoners uit Haren en heeft enkele locaties en oplossingen bedacht om de mensenmassa op te vangen en te komen tot een mooi einde. In de ochtend van 20 september benadert een Harense burger de gemeente voor de tweede keer met de vraag of een aanbod voor een alternatief feest serieus overwogen zou worden. Het antwoord daarop is ja. Als politie en burgemeester die dag om kwart over twaalf met elkaar overleggen spreken ze ook over het aanbod van de nachtburgemeester. Tot dan toe is de optie van een alternatief feest nog niet aan de orde geweest. De vergunningverlener van de gemeente belt de nachtburgemeester naar aanleiding van zijn aanbod en vraagt hem zijn oplossing te concretiseren. De nachtburgemeester geeft aan dat hij op korte termijn een alternatief feest kan organiseren op een weiland aan de A28 waar makkelijk 3000 man terecht kunnen. Hij heeft naar eigen zeggen EHBO, horeca en beveiliging geregeld. Er is een opzet voor een vergunningaanvraag ontvangen en volgens de betrokken ambtenaar voldoet deze aan de reguliere normen voor een evenementenvergunning. Anderzijds is de normale gang van zaken in de gemeente Haren dat een aanvraag tenminste zes weken voor de aanvang van het evenement moet worden ingediend (samen met, voor zover van toepassing, een ontheffingsaanvraag voor het schenken van zwakalcoholhoudende drank, een aanvraag voor het plaatsen van een tent, het gebruiken van geluidsapparatuur etc.).

De burgemeester neemt het standpunt in dat als het een feest is dat de gemeente normaal goed zou keuren, dat nu ook moet gebeuren. Er is een lange discussie over het feest, met enerzijds het standpunt dat overheid en gemeente er goed aan zouden doen het feest niet te weigeren, terwijl anderzijds de politie terughoudend is op grond van de onduidelijkheid hoeveel extra mensen een feest aan zou trekken en of de veiligheid wel gegarandeerd kan worden. Ook wordt de mogelijke precedentwerking besproken. Er is ook discussie over de vraag of wel of niet gecommuniceerd moet worden dat overwogen wordt een alternatief feest te (laten) organiseren of toe te staan. Enerzijds is er het belang van open, transparant en actief communiceren, waardoor het spannende er van af gehaald zou kunnen worden en de gemeente kan laten zien dat ze meegaat in de beleving van de maatschappij dat ze 'er iets moois van moet maken'. De politie vraagt zich af wat de meerwaarde is van een dergelijke communicatie en ziet als risico dat er verwachtingen gecreëerd worden. Besloten wordt advies over het aanbod aan het regionaal voorbereidingsteam te vragen, de communicatieboodschap te houden op: "Er is geen feest op de Stationsweg" en niet actief te communiceren dat de gemeente particuliere initiatieven voor een alternatief feest onderzoekt.

Om één uur legt de districtschef de adviesaanvraag voor aan het regionaal voorbereidingsteam. Tijdens de vergadering verschijnen er mediaberichten dat de gemeente een alternatief feest overweegt². In het regionaal voorbereidingsteam zitten vertegenwoordigers van de gemeente, brandweer, GHOR, politie en OM. De vertegenwoordiger van de gemeente geeft aan dat het goed uitkomt dat op één na de mensen bij elkaar zijn die deel uitmaken van het project risicoanalyses

² HAREN - De gemeente Haren overweegt de bezoekers die vrijdags van plan zijn af te reizen naar het dorp voor het bezoeken van het vermeende Project X-feest een alternatief aan te bieden. Dat meldde een woordvoerder van de gemeente donderdag. Zij sluit niet uit dat de gemeente zelf een feest gaat organiseren om ongeregelde heden te voorkomen. Wel benadrukt ze dat er nog geen concrete plannen zijn, maar dat dit een optie is die wordt overwogen. <http://www.nu.nl/algemeen/2914520/gemeente-haren-overweegt-alternatief-feest.html>

grote evenementen. Die groep van vijf met vertegenwoordigers van politie, brandweer en gemeente gaat bij elkaar zitten om een snelle scan op het evenement te doen, kijkend naar het publieksprofiel, aantallen, locatie, organisator, programmering, en weersomstandigheden. Er is geen draaiboek van de nachtburgemeester waarin staat wat hij precies van plan is. Het groepje schat in dat het publiek vooral tussen de 14 en de 20 jaar oud zal zijn, met later op de avond mogelijk oudere leeftijden. Het is onmogelijk in te schatten hoeveel mensen op het feest af zullen komen. Er dient rekening mee gehouden te worden dat het publiek thuis indrinkt, drank en drugs meeneemt en gekleed is voor een feest (dus bijvoorbeeld met korte truitjes). Het terrein wordt niet geschikt geacht. Het weiland is weliswaar groot genoeg voor 3000 mensen, maar er loopt één zandpad naar toe en is voor hulpdiensten onbereikbaar en qua aan- en afvoerroutes onhandig. Het terrein is door regen nat, niet geprepareerd, met veel oneffenheden en er hebben onlangs nog koeien gelopen. Het terrein is onverlicht en de lichtmast die de organisator wil neerzetten is niet voldoende. De ligging direct naast de A28 is ook een risico, enerzijds doordat dronken feestgangers zich mogelijk op de snelweg begeven of omdat een groot feest direct langs de snelweg aantrekkingskracht uitoefent op verkeer dat over de snelweg rijdt. Het is de vraag in hoeverre de organisator daadwerkelijk in een dag alles goed kan organiseren. De weers-omstandigheden worden op grond van meteorologische gegevens als slecht ingeschat met acht graden en 60% kans op regen om acht uur 's avonds. In combinatie met een slecht bereikbaar terrein zonder overkappingen, een slechte locatie, veel drank, drugs, korte truitjes levert dat het risico van onderkoeling op. Er is daarnaast geen zicht op de programmering, en bij een grote publiekstrekker komen er mogelijk veel meer dan 3000 bezoekers, die dan voor openbare orde problemen zouden kunnen zorgen als ze niet worden toegelaten. Na de overwegingen op een rijtje gezet te hebben adviseert het regionaal voorbereidingsteam negatief te adviseren in de richting van de burgemeester. Het regionaal voorbereidingsteam adviseert dienovereenkomstig aan de driehoek.

Het groepje heeft zich ook nog gebogen over het Gorecht-terrein als mogelijke feestlocatie. Behalve een betere bereikbaarheid in de zin dat er een verharde weg heen loopt, blijven alle andere overwegingen hetzelfde. Los daarvan wijst het groepje op de mogelijke precedentwerking: als je nu zegt er komt een feest dan wordt je de volgende keer weer geacht een feest te organiseren. Dan zou een oproep op Facebook voldoende zijn om een gemeente als het ware te dwingen een feest te organiseren of te gedogen. Door nu termijnen en regels te omzeilen (en de mogelijkheid voor burgers om bezwaar te maken bijvoorbeeld), wordt het bij volgende evenementen moeilijker om bij andere organisatoren voorwaarden te stellen.

Driehoeksoverleg

De driehoek ziet volgens de notulen van het overleg drie opties:

1. Er komt geen feest. Dan hoeft er ook niets te worden georganiseerd.
2. Er komt wel een feest en daar wordt een vergunning voor verleend door de gemeente. Het probleem is dat onduidelijk is hoeveel mensen er komen en alleen dat feit maakt het al lastig om een vergunning te verlenen. Bovendien trekt de gemeente de verantwoordelijkheid voor het feest naar zich toe door het verlenen van een vergunning. De gemeente moet dan controleren en handhaven. Dit, terwijl er geen enkele duidelijkheid is over wat er staat te gebeuren. De gemeente kan deze verantwoordelijkheid niet nemen, hij is niet handhaafbaar.
3. Er komt wel een feest en dat wordt niet vergund, maar wel gedoogd. Ook in dit geval valt niet in te schatten wat er zal gebeuren als bekend wordt gemaakt dat er een feest is georganiseerd. Gedogen is geen optie.

De driehoek besluit dat optie 1 het uitgangspunt is en omstreeks half vijf besluit de driehoek op grond van het negatieve advies de vergunningaanvraag voor het alternatieve feest af te wijzen. De alternatieve locatie het Gorecht-terrein wordt ook besproken. Daarvoor gelden dezelfde risico's als vermeld in het advies van het regionaal voorbereidingsteam. Het Gorecht-terrein wordt wel aangewezen als buffer, als opvang- en overlooplocatie om mensen naar toe te geleiden als het druk wordt, maar nadrukkelijk niet als alternatieve feestlocatie. Wel dient de gemeente verlichting aan te brengen, de weg die naar het Gorecht-terrein voert (de Oosterweg) af te sluiten voor verkeer en bewegwijzering te plaatsen vanaf het station/ de Stationsweg naar het op loopafstand van het station gelegen Gorecht-terrein. Dat zou op ludieke wijze gebeuren door de bordjes van de Stationsweg weg te halen en naar een andere plek te brengen³.

³ de straatnaambordjes Stationsweg werden wel weggehaald, wat tot veel media-aandacht leidde, maar de al dan niet ludieke bewegwijzering naar het Gorecht-terrein is er nooit gekomen.

Project X Haren: 21 september

's Morgens om acht uur komen de SGBO leden bij elkaar en presenteren elkaar hun deeldraaiboeken: informatie, communicatie, opsporing, mobiliteit, ordehandhaving en bewaken & beveiligen. De driehoek komt even na negen uur bij elkaar, keurt de beleidsuitgangspunten en tolerantiegrenzen goed en besluit tot opschaling naar GRIP3. Twee lokale evenementen die in het centrum van Haren plaats zouden vinden, vossenjacht en hoge hakkenrace, worden afgelast. Er wordt gesproken over de noodzaak van een noodverordening voor een alcoholverbod.

De beslissing om op te schalen naar GRIP3 heeft gevolgen: er zullen een commandoteam plaats incident (COPI), een regionaal operationeel team (ROT) en een gemeentelijk beleidsteam (GBT) gevormd moeten worden en het SGBO zal formeel een actiecentrum onder het ROT worden. Een ambtenaar van de gemeente Groningen neemt ook deel aan het driehoeksoverleg van de driehoek in Haren, omdat ingeschat wordt dat de gebeurtenissen in Haren mogelijk gevolgen hebben voor de stad Groningen. Zij zal de hele dag aanwezig blijven en de driehoeksoverleggen en GBT bijeenkomsten bijwonen.

Om één uur vinden de eerste briefings plaats in Groningen en in Haren. Het SGBO is vanaf twee uur operationeel op een politiebureau in Groningen, het ROT op de brandweerkazerne in Groningen en het COPI vanaf drie uur in een speciale container op de parkeerplaats van het politiebureau in Haren; het GBT komt voor het eerst om kwart over twee bij elkaar in het gemeentehuis van Haren.

Intermezzo: Scenario's en draaiboeken

Dinsdag 17 september start de projectleider van Haren met het maken van een draaiboek. Hij verstuurt het draaiboek op 18 september aan zijn team. In het draaiboek wordt vooral gesproken over de personele inzet: platte pet, ophoging met noodhulpvoertuigen is mogelijk en ME inzet is vooralsnog geen optie.

Op 19 september bespreekt de lokale driehoek twee scenario's. In het realistisch scenario is er in de middag wat mediabelangstelling en komen er 60-100 mensen kijken. Het uitgangspunt daarbij is een *low profile* aanpak en een uitstraling van 'hier gebeurt niets', met politiemensen en stadswachten die mensen wegsturen indien zij bij de woning komen. Vervolgens zal er langzaam worden opgebouwd en zal, indien nodig, de politie de weg en eventueel de wijk afzetten. In het worst case scenario wordt ervan uitgegaan dat er veel meer mensen komen opdagen en er ordeverstoringen ontstaan. Dan zal de hulp van de ME worden ingeroepen. De politie geeft aan dat de scenario's nog worden uitgewerkt.

Donderdagochtend zitten team Haren en de districtschef, de unitchef, de projectleider van het evenementenbureau, een medewerker van de spoorwegpolitie en de buurtagent bij elkaar om te bespreken wat er kan gebeuren en nemen zij de mogelijke maatregelen door. Daar besluiten ze in ieder geval dat de Stationsweg dicht moet. Ze passen het op dinsdag opgestelde draaiboek iets aan. Ze spreken over de inzet van meer personeel, maar voegen de scenario's bondig toe. Het betroffen

We hebben drie scenario's, namelijk: gewoon, eigenlijk helemaal niks hè, dus het valt allemaal mee. Er komt wel een groep mensen en het is gewoon een gezellig feestje en er komt een hele grote groep en het gaat uit de hand lopen. Dat is heel kort weggezet, er tussenin zitten wel een aantal dingen, maar die hebben we niet allemaal expliciet uitgeschreven. Dus dat was donderdag en toen was er nog steeds het oordeel van geen ME, handelen met de mensen die je op dat moment hebt. (Locatiecommandant)

Na het overleg horen ze dat er een SGBO opgestart wordt. Het SGBO neemt het maken van draaiboeken en scenario's over.

Het gekke is, ik moest werken met mijn eigen draaiboek terwijl het draaiboek allang overruled was door kennelijk iets uit het SGBO, maar dat heb ik nooit gekregen. Ik heb gewoon op een gegeven moment via de mail nog een inzetschema van stadswachten en van wat vrijwilligers gekregen en er kwam gewoon met flarden wat binnen. (Locatiecommandant)

In eerste instantie krijgt elke knop binnen het SGBO één uur om een scenario voor zichzelf uit te denken binnen de (volgens sommige SGBO-leden beperkende) uitgangspunten van de driehoek: Haren blijft gewoon open en er is geen alternatief feest. Uiteindelijk wordt besloten te werken met drie scenario's: best case, realistisch en worst case.

We gaan uit van drie scenario's. Waarbij het eerste scenario was: er komen niet veel mensen, er zal wel veel media komen, dat was sowieso de verwachting, de woning gaan we wel preventief afzetten, eventueel met gesloten verklaring. We hebben één actiegebied. Het kan zijn dat mogelijk wel wat feestgangers doorreizen naar de stad Groningen. Dat noemden we in dat geval het beste scenario. Vervolgens hebben we gekeken naar het realistische scenario, scenario twee: er komen veel mensen, met name om uit nieuwsgierigheid te komen kijken. Je zal dus ook meer mensen gaan zien tussen het actiegebied (het actiegebied noem ik dan even het gebied rondom de woning van Merthe en het station, omdat we verwachtten dat toch wel wat meer mensen via het openbaar vervoer komen). Het zou kunnen zijn dat de Z-side, dat is de harde kern van Groningen, zou kunnen komen, dus er is kans op uitlokking van incidenten die als doel een beetje aandacht vragen, bijvoorbeeld kleine vernielingen, maar geen doelbewuste acties. We zijn ook vanuit dit tweede scenario, het realistische scenario, gestart waarbij de verwachting was dat we mee konden groeien naar het derde scenario. Dus wij hebben eigenlijk in ons scenario-denken heel erg met een gestaffelde opbouw rekening gehouden. We gaan uit van het realistische scenario: er komen wel degelijk grote groepen mensen. Het derde scenario was het scenario waar we zeiden van: er komen grote groepen mensen, ook zeker van buiten de regio, met kwade bedoelingen, die zich zouden kunnen gaan misdragen. Je hebt kans op slooproutes en het kan zijn dat de woning bestormd gaat worden. Er worden doelbewust vernielingen aangebracht en mensen komen in wezen om te rellen. Het gebied wordt moeilijker toegankelijk voor hulpverleners en gebruik van alcohol en verdovende middelen is natuurlijk daarin heel realistisch. En we hebben hierin ook beschreven dat de aan- en afvoer van mensen zal een groter probleem worden. Noem het een worst case scenario, scenario drie. (Algemeen Commandant)

De driehoek stemt in met deze benadering. Achteraf verklaart de burgemeester:

Scenario 1 is: er is geen feest, er komt niemand, hooguit een man of zestig. Die term hebben we geloof ik een keer gebruikt. De tweede is: er komen veel mensen of er komen meerdere mensen waarbij we niet weten hoeveel, maar het wordt een gezellig feestje. En het derde scenario is: er komen meer mensen, maar er zitten ook raddraaiers tussen, voetbalvandalen of hoe dan ook. Die krijgen we er wel onder, daar hebben we ervaring mee. Dat zijn de drie scenario's. Ik heb later gezegd er is er dus kennelijk nog één waar we geen rekening mee hebben gehouden, een groter worst case scenario. (Burgemeester)

Het SGBO spreekt bij het bediscussiëren van de verschillende scenario's ook enkele voorspellers voor de overgang van het ene scenario naar het andere. Het SGBO benoemt de komst van veel bezoekers van buiten de regio en het gebruik van alcohol en drugs als risicofactoren. In het SGBO geeft elk SGBO-lid aan wanneer er vanuit zijn perspectief sprake zou zijn van een overgang naar het worstcase scenario (zoals: *Er komen meer dan 200 personen, Er komen meer dan 500 mensen of Er is agressie richting bewoners*). Het SGBO expliciteert uiteindelijk geen duidelijke criteria voor overgang naar het worst case scenario.

Op grond van de bijeenkomst op donderdagmorgen maakt de spoorwegpolitie op 20 september een eigen draaiboek waarin rekening wordt gehouden met diverse scenario's. In het draaiboek benoemt de spoorwegpolitie expliciet de taken van de spoorwegpolitie, wat er in relatie tot vervoers-bewegingen per trein zou kunnen gebeuren, en wat daarbij de reactie zou moeten zijn van de verschillende collega's. In het draaiboek wordt ook opgenomen dat er op 20 september om 17:00 uur nog niet bekend is op welke wijze de regiopolitie inzet zal plegen.

Het voorbereidend team dat die donderdagmiddag bijeen komt spreekt slechts kort over scenario's. Het SGBO heeft immers aangegeven dat zij bezig is met het formuleren van scenario's en dat die op vrijdagmorgen zullen worden gepresenteerd. Op vrijdagmorgen spreekt het

voorbereidende team wel uitgebreider over scenario's vanuit het multiperspectief. Dat geeft geen aanleiding tot wijziging van de SGBO scenario's of plannen.

In het politieel draaiboek project X Haren van 21 september 2012 is het volgende opgenomen over scenario's (B verwijst naar het best case scenario, R naar het realistisch scenario en W naar het worst case scenario)

Feestterrein Oosterweg.

Betreft grasveld ter grootte van drie voetbalvelden. Aandacht voor verlichting, calamiteitenroute, bewaking. 538 geeft aan dat ze gaan draaien op locatie.

Nodig:

B: Ingehuurde beveiliging en surveillerende agenten

R: Toezicht politie op terrein.

W: ME ontruimt het terrein.

Haren

B: Klein aantal belangstellenden. Nieuwsgierigheid.

R: Veel belangstelling. Veel publiek op de openbare weg. Publiek is niet dreigend of verstorend. De denkrichting is feest.

W: Een scenario is dat geheel Haren een actiegebied gaat worden. Op verschillende plekken in het dorp zijn er onregelmatigheden. Flex ME.

Groningen

De horeca ziet deze beweging en probeert publiek naar Groningen te trekken.

Nodig:

B: Surveillerende agenten.

R: Surveillerende eenheden en opplussen horeca.

W: ME voor verschillende broeinesten in de stad.

Infrastructuur

B: Licht verhoogde verkeersdrukte

R: Gemiddeld veel bezoekers / verkeer. Leidt niet onmiddellijk tot problemen op het spoor of op de snelwegen.

W: Vanwege de grote toeloop lopen we de wegen vol. (A7 en A28) Veel publiek op het station. Openbaar vervoer kan het aantal vervoersbewegingen niet aan.

Het uiteindelijke politiedraaiboek is summier. Mede vanwege het korte tijdsbestek is veel nog niet ingevuld.

Ja, we hadden een hele korte voorbereidingstijd voor het uur U, zeg maar. Dat was mijn beeld. Wat verder opviel was dat er nog personeel moest worden ingevlogen om te helpen met de verbindingen, een verbindingsschema maken, en met het feitelijk maken van een draaiboek (Ondersteuning SGBO)

De afspraak is dat alle deeldraaiboeken samen worden gevoegd tot één draaiboek. Dat is er in de praktijk niet van gekomen.

Het was flinterdun. Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden stonden er eigenlijk niet echt in. En een risicoanalyse heb ik ook niet gezien. Ik heb alleen gezien: best, realistic en worst case, maar verdere uitwerking heb ik ook niet gezien. En dan zegt mij dat ook niks. Want je kan wel de kretologie erin zetten, maar als je vervolgens de uitwerking er niet in zet, wat moet je er dan mee?' (Medewerker Politie)

Feitelijk, het draaiboek. Je hebt een groot en een klein draaiboek. Wij, als uitvoerende dienst, krijgen het kleine draaiboek, het operationele draaiboek. Wat moet ik als platte pet weten. Iedereen weet de aanleiding wel, dat hoeft er allemaal niet in. Ik verwachtte wel een klein beetje de scenario's: zoals wanneer gaan we opschalen? En op wat voor een manier gaan we opschalen? Als je met Oud en Nieuw werkt, ligt er voor elk scenario een draaiboek klaar. Dat is ook het voordeel van een terugkerend evenement, zoals Koninginnedag: je weet wat je kan verwachten.

Hier was dat natuurlijk veel moeilijker. Je wist heel slecht wat je kon verwachten. Ik had het gevoel vooraf, er komt een keer vijfhonderd man. En die stuur je gewoon weg. En dan gaan ze ook wel. Maar het waren er net een paar meer. Zo erg had je het niet kunnen verwachten. Het draaiboek dat we hadden was gewoon te summier en onvolledig. De helft van de roepnummers stond er niet in, de collega's stonden niet ingevuld. Maar op het moment van het maken van het draaiboek wisten ze dat ook gewoon niet'. (Medewerker BPZ)

Het als concept betitelde draaiboek wordt op 21 september 's morgens in de driehoek besproken. Het wordt, omdat het een concept is, niet uitgereikt. Wel komen de drie scenario's weer aan de orde.

'En toen zou het SGBO de scenario's presenteren. Ze hadden drie scenario's uitgewerkt. Nou, daar hebben ze nauwelijks inzage ingegeven van wat het zou betekenen. Dus wel: als het aantal deelnemers groeit, dan groeien we mee in opschalen. Rondom de woning van het meisje is het afgezet enzovoort. Dat soort dingen. En mensen zouden begeleid worden naar het Gorecht-terrein. En toen, ik herinner me dat ik heb gezegd: ja, maar hoe ga je dat doen? Hoe ga je zoveel mensen begeleiden naar? Want mensen komen van alle kanten binnen. Dus hebben wij daar zelf ook over nagedacht. En wij hebben ook steeds gevraagd in dat SGBO: maar wat betekent het dan dat je gaat opschalen? Wat ga je dan doen? Wanneer ga je ME inzetten? Al dat soort dingen. En daar kwam gewoon geen antwoord op. Nee, dat hebben we geregeld in het SGBO. En dat gaat goed. (Vertegenwoordiger gemeentelijk kolom ROT)

Niet alleen de beschikbare tijd, maar ook de focus op het realistische scenario brengt met zich mee dat opschaling naar een worst case scenario niet wordt uitgewerkt

....er was geen enkele aanleiding van dit of dat, dus iedereen zat ook in zo'n standje. Dus je merkte ook dat het worst case scenario niet echt was uitgewerkt. Ik weet niet wat anderen daar voor beleving bij hadden maar zeker ik heb daar donderdag vanaf het begin totdat we uit elkaar gingen bijgezet, het is helemaal niet uitgewerkt, helemaal niks. Dat was ook niet erg, ik, maar ook anderen hadden het gevoel het loopt wel los. (Chef van Dienst)

Het vooral rekening houden met een realistisch scenario komt volgens een aantal betrokkenen mede door de nadruk die door de driehoek gegeven is aan dat scenario:

Maar goed, we hebben ook constant vanuit het bestuur via de AC teruggekregen van: we gaan uit van een reëel scenario en niet van een worst case scenario. En dat is ook, constant blijft dat in je hoofd zitten, want dat gebeurt later nog een keer in het verhaal. Dat is vlak voordat het helemaal uit de klauwen loopt dat je vanuit het bestuur het verwijt krijgt dat Haren veel te blauw is. Heel bijzonder en vijf minuten later gaat het mis en dan, dan is de roep van: ja er moet veel meer blauw komen, snap je? Dus het is zo, maar dat is ook de keus die gemaakt is in het bestuur, daar hebben wij echt last van gehad. (Lid SGBO)

Intermezzo: multidisciplinaire opschaling

De keuze om op te schalen naar GRIP₃ gaat gepaard met veel discussie. De politie benadrukt dat het vooral gaat om een monodisciplinair proces, namelijk om openbare orde handhaving, en dat multidisciplinaire opschaling de aansturing zal bemoeilijken. De gemeente (en de door de gemeente ingeschakelde communicatieadviseur uit de regionale voorlichterspool) dringt aan op multi-disciplinaire opschaling omdat de gemeente behoefte heeft aan meer ondersteuning.

Die donderdagavond, toen we in een kleine setting bijeen waren, hebben we aangedrongen op een GRIP 3 situatie, ondanks dat er geen sprake van een formele crisissituatie volgens de GRIP kaders was. Reden? We zijn te klein om dit communicatievraagstuk alleen te kunnen handelen en bij GRIP 3 kan er opgeschaald worden en krijgen we hulp en inzet van buiten de eigen organisatie. De rollen en de benodigde capaciteit worden helder. Het is een middel om aan te geven dat het een bijzondere gripsituatie is, het is geen echte GRIP maar het is wel handig om het in een GRIP 3 situatie te gieten, zodat de hulp, organisatie en de structuur vastligt. (Medewerkster Gemeente Haren)

En ik heb tegen de districtschef gezegd, maar ik wil een GRIP doen. Er zitten voor mij zoveel onzekerheden in. Ik heb toen nog een telefoontje gehad van de operationeel leider, en ik bedoel dat positief hoor, maar dat was ook nog een soort overtuigingsslag, hou het nu op GRIP 2 want het is belachelijk dat je er een GRIP 3 van hebt gemaakt. Ik heb daar naar geluisterd, ik heb gezegd ik heb gehoord wat er is gezegd, maar het wordt een GRIP 3. ... Het voordeel is dat je breder geëquipeerd bent, beter geëquipeerd bent, alle partijen aan tafel hebt zitten, alle partijen paraat hebt en voor een kleine gemeente als deze je ook echt voorbereid bent op, er nog steeds vanuit gaande dat het een Harens probleem is, dat je zo optimaal mogelijk geëquipeerd bent om als het uit de hand loopt het aan te pakken. (Burgemeester)

Voor mij was zijn overweging dat hij dat benoemde van: je hebt dan wat meer handjes vrij en je kan dat beter sturen ook van die kant op, de media, daar had ik wel begrip voor. Ja, eigenlijk heel oneerbiedig gezegd, maakte het voor mij vanuit de brandweer niet zoveel uit, maar ik snapte zijn opmerking voor de gemeente wel heel erg. Men was hier ook al een hele week druk mee bezig met van alles en nog wat. Hij wilde gewoon een extra stapje kunnen maken in de mogelijkheden. (Brandweervertegenwoordiging ROT)

We hadden de indruk dat op grond van wat we toen wisten er mogelijk wat dingen uit de hand zouden kunnen lopen, maar dat het een heel sterk mono gerelateerd optreden zou zijn, waarbij het voldoende zou zijn als we een paar goede mensen van de GHOR bijvoorbeeld hadden en misschien nog van de busmaatschappij of treinen die dicht tegen het SGBO aan zaten zodat je, als je snelle acties moest ondernemen omdat je niet wist wat er zou gebeuren, je snel dingen kon regelen, een soort liaison. Met Koninginnedag, Koninginnenacht eigenlijk, de nacht voor Koninginnedag, dan is het hier ook in de stad Groningen, 100.000 bezoekers, veel drank en noem maar op en dan is er eigenlijk ook die constructie, en dat werkt. Dan werken we in SGBO vorm aangevuld met liaisons (brandweer/GHOR/gemeente). Door te kiezen voor deze werkwijze kan je veel sneller inspelen op de gebeurtenissen omdat je de partners dicht bij je SGBO hebt. Tijdens die evenementen weet je immers van tevoren ook niet of er daadwerkelijk iets ernstigs gaat gebeuren en moet je inspelen op de actualiteit. Gezien de snelheid van de actualiteit is het wenselijk de andere partners in de directe nabijheid van het SGBO te hebben omdat ze dan als het ware 'mee kunnen groeien' in het incident. Mocht het dan alsnog noodzakelijk zijn om op te schalen naar GRIP 2 of 3 dan zijn alle multi partners al meegenomen in de voorbereiding (tijdens een voorbereidend GRIP) en heb je tijdens het ernstige incident de multi partners al op hetzelfde informatieniveau (Leiding ROT) Op donderdagmiddag hebben we het er over gehad of dit nu in een GRIP-situatie opgepakt moest worden of

niet. Zowel de plaatsvervangend districtschef als ik hebben de burgemeester toen geadviseerd dit niet te doen. Want wat is de toegevoegde waarde om in een GRIP-structuur te gaan zitten in deze situatie? De burgemeester had communicatieondersteuning vanuit de veiligheidsregio maar dat was voor mij onvoldoende aanleiding om in een GRIP-structuur te gaan werken. Wij, de plaatsvervangend districtschef en ik hebben toen tegen de burgemeester gezegd: "doe dat nu niet, want de ervaring leert gewoon dat je dan een veel langere aansturingsweg richting de politieorganisatie krijgt. Dat moet je niet willen want je bent dan niet meer in staat om als driehoek, als verantwoordelijken dus, nog te sturen op wat er op straat gebeurt. Nu denk ik dat je dat in het heetst van de strijd toch niet bent maar vooral in de aanloop van het moment dat het mis dreigt te gaan ja of nee, daar heb je dan nog wel een sturingsmogelijkheid als bestuur. En bij een directere sturing kun je uiteindelijk, achteraf zeggen, dat besluit heb ik genomen ja of nee, bij de lange lijn heb je het besluit misschien wel genomen maar de vraag is of die ooit aangekomen is. Maar in het heetst van de strijd, of er dan nog aan de hand van besluiten geacteerd wordt, dat heb ik vaak genoeg meegemaakt, in de tijd dat ik werkzaam was bij de politie en bij de ME zat, dan is het op straat gewoon erop of eronder. Dus dat het wel of niet in een GRIP-structuur werd, is een punt waar we het wel over gehad hebben'. (Vertegenwoordiger OM)

Haren is een kleine gemeente met krap 19.000 inwoners. Dat betekent dat het gemeentelijke ambtenarenkorps, de ondersteuning, minimaal is en weinig ervaring heeft als je al ervaring kunt hebben in dit soort zaken. Alleen al in de communicatie moet je getrainde mensen hebben. En daar hebben ze maar een halve fte. Die was al vanaf 1,5 week geleden 24 uur per dag hier mee bezig en dat is dus niet vol te houden. Hoe zet je dat dan weg in je organisatie. Er ontstond dus een probleem. Er werd gezegd: als jullie niet opschalen in de gripstructuur, gaan wij jullie niet faciliteren vanuit de crisismanagementstructuur. Zo werkt het dan. Dat was de realiteit waar we mee te dealen hadden. Dus daarom wilde de burgemeester vanuit de beperkte ondersteuning opschalen. Het nadeel daarvan was met name voor de politie dat de communicatiestructuur ingewikkelder wordt, want je krijgt meer schijven. Je kunt minder snel opereren en communiceren. De politie zei: vanuit onze organisatie vinden we dit niet wenselijk. Want, we hebben het niet over een ramp maar over openbare orde en die kunnen we vanuit deze structuur prima beheersen. (Officier van Justitie)

Bij de keuze om op te schalen naar GRIP3 wordt tevens besloten niet op de gebruikelijke wijze te alarmeren om geen publiciteit te genereren over de opschaling:

De burgemeester heeft besloten dat we naar GRIP 3 gaan. Dan wordt het even opletten, want bij een GRIP situatie moet je alarmeren en dergelijke. Maar het werd al snel duidelijk dat er besloten was niet te alarmeren. Iedereen wist het eigenlijk al. En als je gaat alarmeren dan komt het onder andere op het P 2000 systeem en dan weet de wereld, we gaan naar GRIP 3. En dat was natuurlijk niet de bedoeling. We zeiden eigenlijk van: het is een GRIP 3, maar eigenlijk is het een geheime GRIP 3. De buitenwereld mag niet weten dat wij naar GRIP 3 zijn, maar iedereen is op de hoogte. Dus we hoeven niet naar een alarmeringsprocedure (Politievertegenwoordiger COPI)

De keuze om op te schalen naar GRIP4 is op geen enkel moment aan de orde geweest:

Nou, zei die adviseur van de gemeente Groningen die er zat, niet van de gemeente Haren, ook een hele vreemde situatie. Die van Groningen zegt dus dan kunnen ze ook met de trein doorrijden naar Groningen. Ja. Dat kan. Dus dan heeft de politie benoemd dat Groningen, station Groningen, ook een punt is van zorg binnen onze scenario's. Toen zei die dame van de gemeente, nou dan moeten we ons dus eigenlijk niet voorbereiden met GRIP2 maar dan moeten we naar GRIP3 gaan. Want het is buiten de gemeente, gemeentegrensoverschrijdend, dus moeten naar GRIP3 gaan. Dus dan zit je weer met de theoretische organisatievorm in plaats van de praktische

waarbij er steeds meer bij komt. En ik hield me toen stil want de grap is, op het moment dat het gemeentegrens overschrijdend is dan ga je naar GRIP4. Dat is de hoogste organisatievorm, dus de mevrouw van de gemeente die had het ook nog helemaal mis. Dat geeft ook aan hoe verwarrend het is maar ook hoe men al heel snel vanuit de theorie daar aan vastgrijpt en de dingen opblaast en niet naar de praktijk kijkt. (medewerker politie)

Vervolg Project X: 21 september

In de sociale media is negen uur 's avonds als tijd genoemd voor het feestje dat plaats moet gaan vinden. Verschillende vormen van politie-inzet beginnen ruim voor die tijd. Vijf verkenner (niet in uniform) bewegen zich rond de Stationsweg. Verdeeld over vier invalswegen geven acht spotters kentekens van voertuigen met jongeren die Haren binnenkomen door aan de Infodesk van de politie. Voertuigen van de KLPD Verkeersdienst surveilleren met vijf auto's op de autosnelwegen rond Haren. Rondom Haren bewegen zich ook negen motorrijders van de politie Groningen. Vanaf vijf uur kiezen drie mensen van de spoorwegpolitie samen met werknemers van NS en Prorail positie bij het station in Haren om de aankomst van reizigers te monitoren. Op de stations in Assen, Groningen en Zwolle zijn ook mensen van de spoorwegpolitie ingezet om in te schatten hoeveel reizigers in de richting van Haren gaan. Er zijn vier jeugd- en buurtagenten op de Stationsweg aanwezig.

Om twee uur sluit de politie de Stationsweg af met hekken, daar mogen alleen nog bewoners in. Later worden ook in een zogenaamde buitenring hekken geplaatst om het verkeer te reguleren. Het SGB0 roept om vier uur een groep ME die op piket staat in dienst om in dagelijks tenue (als platte pet) toezicht te houden op het station in Groningen. Daar bevinden zich ook vier stadswachten. Vanaf vier uur zet het SGB0 ook de voetbalcoördinator en een supportersbegeleider (niet in uniform) in Haren in vanwege geruchten dat supporters van FC Groningen mogelijk naar Haren gaan.

Om zes uur vindt de laatste briefing in Haren plaats en vanaf kwart voor zeven bevinden zich onder leiding van een locatiecommandant in totaal 27 politiemensen in uniform op de Stationsweg en de directe omgeving daarvan, inclusief vier beredenen en zeven bikers (daarnaast waren buiten het centrum van Haren spotters, motorrijders en KLPD-ers). Het SGB0 stelt zich in haar bijeenkomst van zeven uur de vraag of er niet te veel politie in het gebied is.

Tegelijkertijd geven de spotters, die op de toegangswegen naar Haren staan, aan dat ze veel jongelui met alcohol Haren binnen zien komen, dat in Haren zelf veel alcohol gekocht wordt en dat het tijd wordt een beslissing te nemen hoe hiermee om te gaan. Om zes uur is een noodverordening van kracht geworden. Het betreft een "genueanceerd alcoholverbod" wat inhoudt dat alcohol drinken op straat niet is toegestaan, open flessen en blikjes ook niet, maar dat voor het overige het bezit van alcoholhoudende drank is toegestaan. De spotters zelf staan er alleen maar om kentekens door te geven, niet om het alcoholverbod te handhaven (waarvan zij overigens geen weet hebben). De meeste bezoekers verzamelen zich bij de kruising Stationsweg/ Jachtlaan. De nationale (en zelfs internationale) media zijn daar ruim vertegenwoordigd, onder andere met een aantal satellietwagens, en verzorgen ook live uitzendingen (waaronder de NOS, RTLnieuws, SBS6, RTV Noord). Een groep jongeren verzorgt een livestream via internet die veel bekeken wordt. In de loop van de dag zijn er ook talloze verzoeken aan politie en gemeente om media te woord te staan.

Vanaf kwart voor acht begint het donker te worden. Er komen steeds meer jongeren naar Haren, die alcohol bij zich hebben of kopen in Haren. Iets voor die tijd beginnen de problemen op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan. Er zijn zoveel mensen (op dat moment door de politie op ongeveer 700 geschat) dat het de politie niet meer lukt om ze van de kruising af te houden. Waar de aandacht van de jeugd in eerste instantie vooral uitgaat naar de pers en de liedjes die gezongen worden betrekking hebben op het verjaardagsfeestje van Merthe, verandert dat voor een deel van de menigte. Er knalt wat vuurwerk, er worden af en toe wat voorwerpen als lege blikjes en flesjes gegooid, eerst ongericht, daarna in de richting van de politie, er wordt met laserpennen geschoten in de richting van de politie en er klinken een aantal keren spreekkoren in de richting van de politie. Om kwart voor acht meldt de locatiecommandant dat de stemming joliger en rumoeriger wordt, maar dat collega's nog geen druk ervaren. Voor het SGBO past dit veranderende beeld nog bij het realistische scenario. Om tien voor acht is het bericht dat de op de kruising aanwezige agenten achter het hek hebben plaatsgenomen en daar een linie vormen. Staande achter het hek worden ze steeds meer een doelwit. Stoïcijns ondergaan ze de voorwerpen die op hen afgeworpen worden. Ze vragen om inzet van ME. Toch blijft het nog mogelijk voor politiemensen zich in de mensenmassa te begeven, bijvoorbeeld om een laserpen af te pakken of een automobilist te ontzetten die op de Jachtlaan in de mensenmassa is vastgelopen. Rond half negen assisteren motoragenten de Albert Heijn in de Kerkstraat die vroegtijdig wil sluiten vanwege te veel drukte.

Het SGBO trekt de conclusie dat de situatie op straat zich ontwikkelt richting het worst case scenario en besluit op te schalen. Daarvoor gebeurt om vijf voor acht het volgende:

- alle beschikbare noodhulpeenheden worden opgeroepen om zich te melden op bureau Haren. De Chef van Dienst van de regio wordt gevraagd te coördineren op bureau Haren.
- alarmering van ME: twee groepen ME die op piket staan worden van huis opgeroepen om zich in Groningen te melden,
- drie groepen ME die dienst doen bij voetbalwedstrijden in Emmen en Leeuwarden worden opgeroepen om naar Haren te komen.

20.26. 00 platte petten staan op linie achter het hek, meinigte jongeren staan voor het hek

20.49.30 de ME bus komt aanrijden van achter de linie platte petten

20.49.37 de platte petten zetten de hekken aan de kant, de ME-ers stappen uit hun voertuig, het publiek wijkt naar achteren

20.49.55 de ME neemt positie in en wordt massaal bekogeld

20.50.57 de ME wordt bekogeld

20.51.00 vanuit het publiek wordt vuurwerk naar de ME gegooid

In totaal wordt hiermee bijna een peloton ME gemobiliseerd. Tegelijk worden ook een pelotonscommandant en twee sectiecommandanten gealarmeerd, evenals een groep aanhoudingseenheden (AE). Een half uur later krijgen ook de twee groepen ME die op dat moment al in Haren actief zijn (maar nog niet als ME) de opdracht dat ze om moeten gaan kleden.

Voor acht uur was een driehoeksoverleg gepland, maar gezien de situatie op straat wordt dat omgezet naar een GBT overleg. Het GBT zal de hele verdere avond in vergadering bijeen blijven. De unitchef van de politie verlaat het GBT om de locatielocatiecommandant op de Stationsweg bij te gaan staan. De al aanwezige districtschef blijft de politierol in het GBT invullen. Naast de mobilisering van extra politiemensen doet het SGBO ook een poging om het Gorecht-terrein, dat als overloop- of bufferlocatie was voorzien, als alternatief feestterrein in gebruik te nemen.

Om 20.49 uur komt de eerste ME-groep (acht man inclusief groepscommandant en chauffeur) aan op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan. De hekken worden opzij gezet, zes ME-ers nemen positie in en worden direct massaal bekogeld. De escalatie is een feit en de ME-groep heeft de grootste moeite zich staande te houden. De situatie op straat is definitief omgeslagen.

In de twintig minuten die volgen wordt de ME-groep aangevuld met nog eens drie andere van de gealarmeerde ME-groepen (elk bestaande uit acht man inclusief groepscommandant en chauffeur). Om 21.11 uur vegen de vier ME-groepen de kruising schoon, waarbij een deel linksaf gaat in zuidelijke richting (Jachtlaan) en een deel rechtsaf in noordelijke richting (Kromme Elleboog). Tussen 21.30 en 21.45 uur worden zij aangevuld door de twee andere groepen die in eerste instantie gealarmeerd zijn.

Direct na deze escalatie besluit het SGBO een tweede peloton en meer AE te alarmeren. De groepen van dit peloton zijn vanaf 22.30 actief ingezet in Haren. Via het landelijke LOCC worden ook pelotons uit andere regio's gealarmeerd. Deze arriveren na 24.00 uur.

Vanaf half negen arriveren geleidelijk steeds meer politiemensen van het KLPD en uit Groningen, Friesland en Drenthe in Haren, in totaal 104 (36 uit Groningen inclusief vier hondengeleiders, dertien uit Drenthe, 47 uit Friesland en negen van het KLPD). De coördinerende Chef van Dienst heeft geen beeld van de situatie op straat, geen contact met de leidinggevendenden op straat en het lukt hem maar af en toe om telefonisch in contact te komen met het SGBO. Er is op dat moment ook geen politie-vertegenwoordiger in het COPI aanwezig. Hij besluit de platte petten met gele hessen aan in viertallen in de richting van het centrum te sturen om te kijken waar ze kunnen helpen. Vanaf het moment dat er sprake is van een geweldsescalatie en optreden van de ME hebben deze platte petten door het geweld en in verband met hun eigen veiligheid maar beperkte mogelijkheden om op te treden.

Het geweld op straat duurt intussen voort en verplaatst zich. De heftigheid van het geweld in combinatie met de infrastructuur in Haren (brede straten, grote tuinen, zijstraten) maakt het de ME-groepen niet mogelijk controle over de situatie te krijgen. Een aantal keren vragen ME-commandanten om de inzet van traangas. De burgemeester verleent de formele toestemming zonder aarzeling, maar het komt niet tot gebruik van traangas. De platte petten verzamelen zich achter de ME-linies en houden zich bezig met het weggeleiden van bezoekers die niets van de rellen moeten hebben en met de eerste opvang van arrestanten. Waar mogelijk ondersteunen ze de ME door na een ME-charge mensen uit tuinen te halen en gooivoorwerpen te verwijderen. Het politieoptreden wordt bemoeilijkt doordat verschillende eenheden geen contact met elkaar of het SGBO kunnen krijgen via hun verbindingsmiddelen. Dat leidt er toe dat de meldkamer in Drachten overspoeld wordt met berichten en verzoeken. Omdat het C2000 netwerk overbelast dreigt te raken door het grote aantal eenheden (en dientengevolge gespreksgroepen) dat zich in Haren verzameld heeft, besluit de netwerkbeheerder omstreeks tien uur dat gewisseld moet worden van kanaal.

Op twee momenten wordt een auto in brand gestoken. Om tien uur wordt een ruit bij de Albert Heijn in de Kerkstraat ingeslagen, waarna mensen daar naar binnen gaan en pakjes sigaretten wegnemen. Later verplaatst het geweld zich verder naar de Rijksstraatweg en het Raadhuisplein. Ook daar worden winkelruiten ingeslagen en wordt brand gesticht (om 00.16 uur). De leden van het GBT aanschouwen vanuit het gemeentehuis de gebeurtenissen op het Raadhuisplein. Bij het GBT melden zich in de loop van de avond ook de korpsleiding van de regio Groningen en de Hoofdofficier van Justitie.

Terwijl de gewelddadigheden voortduren, blijven bezoekers gedurende de hele avond naar Haren toekomen, met de auto, met de trein, fietsend, lopend (de politie signaleert groepen lopend vanaf Groningen en Eelde). Bij het station in Haren staan drie agenten van de Spoorwegpolitie, samen met medewerkers van Prorail en van Veiligheid & Service van de NS. De spoorwegpolitie heeft geen handhavende taak daar en is er uitsluitend om toezicht te houden en informatie over aantallen

aankomende en vertrekkende bezoekers door te geven. De hele avond en nacht is er bij het station geen sprake van geweld geweest. Ook in de treinen is geen sprake van geweld of vernielingen: wel zijn treinen bevuild door wildplassen en overgeven. Gedurende de avond is er in het SGBO, het ROT en het GBT gediscussieerd over het feit of treinen niet meer in Haren zouden moeten stoppen. Daar is uiteindelijk niet voor gekozen. Ook het busvervoer naar Haren is de hele avond doorgegaan. Na het begin van de geweldsescalatie zijn wel afritten van de A28 afgesloten, niet alleen bij Haren zelf, ook twee andere afritten zijn afgesloten.

De overlooplocatie van het Gorecht-terrein is uiteindelijk maar matig bezocht (door maximaal enkele honderden mensen). In het begin van de avond zijn een aantal groepen naar deze locatie verwezen, maar de meeste bezoekers maken rechtsomkeert zodra ze zien dat er niets te beleven is. De poging om het Gorecht-terrein alsnog als alternatieve feestlocatie aan te bieden mislukt. Een last minute aanbod van een particulier om muziek te maken wordt aangenomen en de politie levert een stroomaggregaat, dat uiteindelijk rond kwart voor elf geplaatst wordt. De ME commandanten die bij de eerste alarmeringsronde gealarmeerd werden, kregen de opdracht de reischoppers naar het Gorecht-terrein te drijven, maar dat bleek niet uitvoerbaar.

Van te voren was via de gemeente Groningen en het ROT geregeld dat er bussen klaar zouden staan om bezoekers van Haren naar Groningen te vervoeren, omdat het Groningse uitgaanscentrum geen probleem zou hebben deze extra bezoekers te absorberen. Nadat de escalatie een feit is, staat de burgemeester van Groningen (die zich bij het GBT heeft gevoegd) er op dat alleen goedwillende bezoekers naar Groningen vervoerd worden omdat vrijwel alle politiecapaciteit in Haren is. Er is geen politie beschikbaar om het vullen van de bussen te begeleiden en als de ongeregelde heden zich verplaatsten naar de locatie waar de bussen klaar staan, worden de ruiten van de bussen ingegooid.

De gewelddadigheden in Haren duren tot na half een 's nachts als het begint te regenen en een aantal charges van dan net gearriveerde ME-beredenen van KLPD en politie Groningen de laatste geweldplegers verjagen. Extra gealarmeerde ME-bijstand uit o.a. Noordoost Gelderland en IJsselland neemt geleidelijk het toezicht in Haren voor zijn rekening, terwijl (een deel van de) ingezette politiemedewerkers een eerste debriefing bijwonen in Groningen, waar duidelijk wordt dat er veel vragen en emoties leven.

In de loop van de nacht beëindigen ook gemeentemedewerkers, het COPI, het ROT en het GBT/ de driehoek hun werkzaamheden. Voor de stad Groningen wordt nog even een apart COPI geformeerd, maar dat blijkt uiteindelijk niet nodig: het blijft rustig in Groningen. Het SGBO wordt afgelost.

Na enkele uren van gewelddadigheden is door het OM en de politie een TGO ingesteld, een team grootschalige opsporing dat normaal gesproken alleen wordt ingezet bij ernstige misdrijven. In totaal zijn deze avond 34 verdachten in Haren aangehouden en overgebracht naar het cellencomplex in de Hooghoudtstraat in Groningen, maar er is de duidelijke wens om een groter aantal geweldplegers aan te houden.

Intermezzo: De vraag om traangas

Drie van de vier commandanten die in eerste instantie op de kruising (tussen 20.49 en 21.15 uur) zijn ingezet, hebben vrijwel direct onafhankelijk van elkaar en meermaals om traangas gevraagd. Groepscommandant 1 staat op dat moment alleen met zijn groep op de kruising, vraagt met spoed om meer ME maar kan alleen verbinding krijgen met de meldkamer. Om 20.56 uur vraagt hij toestemming voor de inzet van traangas. De meldkamercentralist, die zelf ook geen contact met het SGB0 kan krijgen, verleent direct toestemming. Hij is daar weliswaar niet toe bevoegd, maar voelt dat hij geen andere keus heeft omdat hij niemand kan bereiken en collega's in acute nood zitten. Hij is er van overtuigd dat ze niet zomaar om inzet van traangas vragen.

De groepscommandant van de tweede en derde ME-groep die op de kruising in actie komen vragen ieder voor zich, ook binnen vijf minuten, toestemming voor de inzet van traangas. De traan-gasschutters gaan zich prepareren en de ME-ers zetten hun gasmaskers daadwerkelijk op (daarvoor moeten ze een voor een uit de linie stappen om het masker veilig op te kunnen zetten), maar uiteindelijk gebruiken ze geen traangas. Ze krijgen van het SGB0 te horen dat er geen toestemming is voor de inzet van traangas. Een van de groepscommandanten heeft de indruk dat het opzetten van de gasmaskers wellicht een afschrikwekkend effect heeft, want hij krijgt het gevoel dat de jeugd rustiger werd. De groepscommandanten, die op de kruising in contact staan met elkaar, horen van elkaar dat er geen toestemming is voor de inzet van traangas. Later op de avond is nog een aantal keren gevraagd om de inzet van traangas. De pelotonscommandant geeft geen toestemming. Ook achteraf zijn er bij betrokkenen verschillende meningen over de noodzaak of wenselijkheid van het gebruik van traangas. Het feit dat geen traangas is ingezet heeft bij veel ME-ers tot boosheid en onbegrip geleid.

Door de burgemeester was om 21.03 uur formeel wel toestemming gegeven voor de inzet van traangas, nadat daar vanuit het SGB0 via de districtschef om gevraagd was.

De volgende redenen worden gegeven om traangas in te zetten

- om de compacte gewelddadige groep die veel druk geeft op de linie ("we worden kapot gegooid") te desoriënteren, uit elkaar te halen en af te leiden en ruimte te creëren voor de linie, om even de druk er van af te halen;
- om een scheiding te maken tussen de raddraaiers ("die blijven wel") en de meerderheid die er niets te zoeken heeft;
- om een statische situatie die veel mogelijkheden biedt voor vernielingen en plunderingen om te zetten in een dynamische situatie, om de groep in beweging te krijgen; om een situatie te beëindigen waarin de politie niet opkan tegen een overmacht.

Voor velen op straat, van ME-ers tot platte petten, was dit een situatie bij uitstek voor gebruik van traangas: *"Wat moet er nog meer gebeuren wil je geen traangas in kunnen zetten?" (medewerker BPZ), "Wanneer mag je dan wel gebruik maken van dit gewelddmiddel? Na traangas zijn er niet veel mogelijkheden meer. Je kunt wel raden wat er dan gebeurt" (Intern evaluatieverslag ME).*

Een ervaren traangasschutter verwoordt het als volgt: *"Ik heb meerdere malen dringend verzocht om toestemming voor gebruik traangas. Vanuit mijn functie als groepscommandant Traangas/HK specialist kon ik de inschatting maken dat het gebruik verantwoord was. Er waren bijvoorbeeld voldoende vluchtwegen voor de*

relshoppers en het gebruik had het verzet kunnen breken. Bij een eerdere inzet ben ik zelf ingezet als schutter en zag dat het gebruik wel degelijk leidde tot het uiteenvallen van de grote massa. Naar mijn mening een volstrekt onacceptabele beslissing!” [Intern evaluatieverslag ME]

Er zijn ook groepscommandanten die zwaar onder druk gestaan hebben (en zelfs gewond geraakt zijn) die geen behoefte hadden aan traangas

Nou traangas daar heb ik persoonlijk niet om gevraagd. Ook niet om willen vragen. Dit was het. En we wisten dat er te weinig ME was. Klaar. Nou dat is het zo'n beetje en dan is het zo lang mogelijk volhouden. (Groepscommandant ME)

Hoe komt het dat ondanks de formele toestemming van de burgemeester er toch geen traangas is ingezet? De toestemming van de burgemeester is onmiddellijk doorgegeven, maar leidde binnen het SGBO tot discussie. Volgens het hoofd Bewaken & Beveiligen was dat een spannend moment en betekende de formele toestemming dat de pelotonscommandant traangas kon inzetten wanneer hij dat nodig achtte, maar niet dat de groepen op straat zonder meer over konden gaan tot de inzet van traangas. Hij heeft contact opgenomen met de pelotonscommandant en hem geadviseerd het nog even niet te doen. Voor het hoofd Bewaken & Beveiligen was de situatie in Haren een schoolvoorbeeld waarin juist geen traangas gebruikt moest worden: *“Als daar gas was gebruikt, waren 2.500 mensen gaan hollen, dan hadden we gewoon doden gehad” (Lid SGBO)*

De pelotonscommandant nam de beslissing om geen traangas in te zetten en had daarbij de volgende overwegingen:

Er was toestemming van de driehoek om traangas te gebruiken, dat heb ik van het SGBO gehoord, maar ik heb dat niet toegestaan. Ik heb er echt even over zitten dubben en ook nog over zitten sparren. Ik heb nadrukkelijk gezegd om half tien, later nog een keer: geen gebruik traangas, want dat gaat ons niet helpen. Zoals ik het kon inschatten: je zit daar in een woonwijk, inderdaad met de relshoppers, maar dat zijn er geen duizend, dat zijn er een paar honderd. Op het moment dat je traangas gaat gebruiken, dan gebruik je traangas om ruimte te maken voor jezelf, maar je wil ook land veroveren, zal ik maar zeggen. Waar je dan mee te maken krijgt, is een mensenmassa die op de loop gaat en daar zitten jongeren tussen van 13, 14, 15 jaar. Van heel jong tot wat ouder met het risico dat je daar allerlei onrust krijgt. Ook met lokale bewoners heb je te maken, en mijn inschatting was dat, ondanks dat collega's zwaar onder druk stonden, dat meer negatieve effecten zou hebben dan positieve. Ook omdat we op dat moment, voor zover ik wist, maar één sectie in Haren hadden op die plek en als je dan traangas gaat schieten, dan wil je ook land veroveren. We hadden geen manschappen en ook niet aanrijdend personeel genoeg om, als je een groter gebied gaat veroveren, dat te bezetten. Dus je kunt wel even traangas schieten, maar dan vervolgens kun je niet opschuiven en konden we het ook niet opvolgen.

Maar die vragen over traangas, die vroegen wat mij betreft om een middel dat ze ruimte kregen en lucht kregen en of dat nu traangas moest zijn of dat er paarden kwamen. Weet je, dat maakte allemaal niet uit. Maar ze stonden daar en ze werden niet geholpen. In mijn beleving gaat het de collega's niet om traangas, het richt zich nu op traangas, maar er is nog iets anders. Ze stonden daar zonder goede briefing, zonder hulp, een uur lang of langer in de stenen en tegenover een meute die helemaal los was.

Maar achteraf zijn er dus geen ernstige gewonden gevallen, laat ik het dan maar zo zeggen: als we wel traangas hadden ingezet, dan was het beeld over wat daar gebeurd was anders geweest met nog weer andere risico's ook. Dus ik ben er wel heel erg blij om achteraf dat ik het niet gebruikt heb. Daar ben ik tevreden over en ik vind dat ik een goede beslissing heb genomen. Zeker achteraf, nu ik terug kan kijken. De verwondingen vallen mee voor de politiemensen, dus daar zie ik wel een verschil in. Zo kan ik het voor mezelf uitleggen, hoe de ME'ers daar naar kijken en hoe andere mensen daar naar kijken'. (Pelotonscommandant ME)

Nafase: vanaf 22 september

Om elf uur houdt de driehoek (met naast de burgemeester de Hoofdofficier van Justitie en de Korpschef van de regiopolitie Groningen) een persconferentie. De media-aandacht is overweldigend en blijft dat nog lang. Op dinsdag 25 september nemen burgemeester en korpschef deel aan een uitzending van Pauw & Witteman.

De gemeente stelt een plan Nafase op, dat in een ingelaste B&W vergadering van een uur wordt goedgekeurd. De directeur/secretaris krijgt carte blanche voor inhuur van de benodigde menskracht en voor tijdelijke vervanging directeur/secretaris. Er wordt opdracht gegeven tot het maken van een onderzoeksvoorstel naar het intern gemeentelijk handelen. Uiteindelijk wordt het gemeentelijke evaluatietraject breder getrokken naar een evaluatie van het gemeentelijk crisismangement in het algemeen met project X als casus. Dit evaluatietraject heeft nog niet tot resultaat geleid (stand van zaken 28 februari 2013).

Er worden in de loop van 22 september nog enkele buitengewone collegevergaderingen gehouden. Voor de inwoners is een publieksinformatienummer ingesteld. Om twee uur is er een bijeenkomst voor inwoners van Haren, om half zes een met ondernemers.

Op zondag 23 september wordt een informatiemail gestuurd naar alle scholen voor basis en voortgezet onderwijs in Haren. Het publieksinformatienummer dat was ingesteld wordt gesloten omdat er geen gebruik meer van werd gemaakt en er wordt een gezamenlijk persbericht uitgebracht door gemeente en politie. Een aantal partijen in de gemeenteraad vraagt een spoeddebat aan voor maandag. Dat debat komt er niet: de andere partijen vinden het onkies en de burgemeester kondigt aan dat er een externe evaluatiecommissie ingesteld zal worden.

Op maandag 24 september is er een personeelsbijeenkomst voor gemeentepersoneel in bijzijn van het voltallige college en van slachtofferhulp. 's Avonds is een tweede bijeenkomst voor inwoners die niet aanwezig konden zijn op de eerste bijeenkomst op de 22e.

Op 24 september wordt ook bekend gemaakt dat de evaluatie commissie "project X" Haren wordt ingesteld. De commissie komt voor het eerst bij elkaar met de opdrachtgever op 1 oktober, op 19 oktober houdt de commissie hoorzittingen met politiemedewerkers, bewoners van Haren en ondernemers. Op 22 oktober ontvangt de commissie haar definitieve opdracht en begint zij formeel met haar werkzaamheden.

Na de debriefingen die in de loop van de nacht gehouden zijn, besluit de politie tot een intern evaluatietraject. Leerpunten worden geïdentificeerd en in december wordt een verbetertraject geformuleerd. Er wordt binnen de politie een nazorgtraject opgestart met inschakeling van het bedrijfsopvangteam.

De debriefingen en groepsevaluaties hebben geleid tot een integrale evaluatierapportage, inclusief een lijst met verbeteracties. Er is een implementatieplan opgesteld om de voortgang van de uitvoering te monitoren. In het hele Noorden zijn vervolgens een 25 tal bijeenkomsten georganiseerd onder leiding door een leidinggevende die verantwoordelijkheid droeg tijdens Project X om de uitkomsten van de evaluatie met de aanwezige collega's te bespreken.

Het opsporingsproces loopt nog maanden door in TGO verband. Uiteindelijk worden 110 verdachten aangehouden en komen 722 tips en 195 aangiftes binnen bij de politie, waarvan 19 aangiftes afkomstig zijn van hulpverleners.

In verband met de afwikkeling van de project X gebeurtenissen en diverse nieuwe project X aankondigingen in het noorden van het land (o.a. in Uithuizen en Stadskanaal) wordt het SGBO voortgezet tot 4 oktober. Ook in de rest van Nederland zijn veel project X aankondigingen.

Verzekeraars schatten op grond van televisiebeelden de schade op 1 miljoen euro. Een inventarisatie in het kader van dit onderzoek leert dat de materiële schade van burgers, ondernemers, gemeente en politie naar schatting ruim twee ton bedraagt (inclusief 57.000 euro schade aan de ingezette bussen, 20.000 euro schade aan politievoertuigen en 10.520 euro schade aan gemeentelijke eigendommen), exclusief onverzekerde schade en eigen risico (en ook exclusief medische kosten en eventueel ziekteverzuim van gewonden).

Daarnaast zijn er extra kosten, onder andere voor de extra inzet van personeel. De gemeente Haren heeft deze begroot op ongeveer 213.000 euro (exclusief kosten onderzoekscommissie), busmaatschappijen op 17.850 euro, voor de politie Groningen gaat het naar schatting om ongeveer 200.000 euro, (inclusief voorbereiding en nafase, exclusief kosten interne evaluatie en onderzoekscommissie). Daarnaast zijn er de kosten van het opsporingsonderzoek (naar schatting ongeveer 213.000 euro). Extra kosten van anderen (spoorwegpolitie, ambulancevervoer, brandweer, Rijkswaterstaat) zijn niet bekend.

De totale kosten van project X Haren bedragen daarmee tenminste 843.000 euro, los van de kosten die – door heel Nederland – inmiddels gemaakt zijn voor andere aangekondigde project X feesten. De politiecapaciteit die bij diverse project X feesten is ingezet, is aanzienlijk: voor een aangekondigd project X feest in Leeuwarden is ongeveer 1700 uur ingezet, terwijl bijvoorbeeld Koninginnedag in Groningen 1600 uur vergt.

Project X Haren - profiel van de aangehouden verdachten

Tom van Ham, Bo Bremmers en Henk Ferwerda⁴

In deze notitie gaan we in op de vraag wie de ordeverstoorers bij de ongeregelde heden rondom het Project X feest in Haren zijn. Onder andere komt de vraag aan bod of gekende hooligans een rol hebben gehad in deze ordeverstoring, bespreken we de kenmerken en achtergronden van aangehouden verdachten en schetsen we met behulp van een criminele en sociale netwerkanalyse in welke mate sprake is geweest van een groep of groepen. Voor deze analyse baseren we ons op informatie uit de politieregistratiesystemen en het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV) over 108 aangehouden verdachten, politieverhoren van de 108 verdachten naar aanleiding van hun betrokkenheid bij Project X en interviews met verhoorkoppels.

Aanwezigheid van gekende hooligans?

In de nasleep van de rel in Haren is één van de vragen wie de betrokken relschoppers zijn. In de media worden hooligans van onder andere FC Twente, FC Groningen, FC Utrecht, SC Veendam en SC Cambuur verantwoordelijk gehouden, maar wordt ook gewezen op 'de nieuwe hooligan'. Ten behoeve van eenheid van begrip, behoeven beide termen enige verduidelijking.

Tot voor kort was het gebruik van de term hooligan in Nederland voorbehouden aan relschoppers die zich tijdens en rondom het voetbal gewelddadig gedragen (Ferwerda, Van Leiden & Van Ham, 2010). Omdat verstoringen van de openbare orde ook tijdens andere evenementen, op afgelegen plekken, in wijken en buurten of in uitgaanssettings kunnen plaatsvinden, wordt tegenwoordig aansluiting gezocht bij de bredere betekenis van de term hooligan: ordeverstoorder (Muller, Rosenthal, Zannoni, Ferwerda & Schaap, 2010; Muller e.a., 2011). In algemene zin kan gesproken worden van verschillende typen ordeverstoorers: de gelegenheidsordeverstoorder – door de media aangeduid als 'gelegenhedshooligan' of 'nieuwe hooligan' – en de notoire ordeverstoorder.

Laatstgenoemde groep personen heeft stelselmatig een rol in ordeverstoringen (Van Leiden, Arts & Ferwerda, 2009; Muller e.a., 2011) en wordt als hooligan bestempeld.

Misdragingen rondom voetbalwedstrijden of misdragingen die voetbalgerelateerd zijn, worden in het Voetbal Volgstelsel (VVS) geregistreerd. Dit stelsel wordt beheerd door het CIV. Om de vraag of gekende hooligans op 21 september 2012 in Haren aanwezig zijn geweest te beantwoorden, is aan het CIV gevraagd om te bekijken of en zo ja, hoeveel aangehouden verdachten in VVS staan geregistreerd. Uit deze analyse blijken twee van de 108 aangehouden verdachten in dit stelsel geregistreerd te staan vanwege misdragingen in een trein met een grote schare supporters. Deze twee

⁴ Deze onderzoeksnotitie is het verslag van een verdiepende deelstudie die door Bureau Beke in opdracht van de Politieacademie ten behoeve van de evaluatiecommissie project X Haren is uitgevoerd. De auteurs bedanken Ingmar van der Mark van het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV) en de Dienst Regionale Intelligence Organisatie (DRIO) van de politie eenheid Noord-Nederland voor hun medewerking

personen hebben geen stadionverbod en staan niet bekend als hooligan. Op basis van de informatie van het CIV kan dan ook de conclusie getrokken worden dat er onder de 108 aangehouden verdachten geen gekende hooligans zitten.

Dit beeld wordt ondersteund wanneer gekeken wordt in welke mate uit VVS, andere politieregistratiesystemen en verhoren een band tussen aangehouden verdachten en voetbal dan wel een specifieke club naar voren komt. Van de 108 aangehouden verdachten, blijken negen personen (8%) in zekere zin een relatie met het voetbal te hebben. Bij de meerderheid van de aangehouden personen lijkt met andere woorden van een dergelijke relatie geen sprake te zijn.

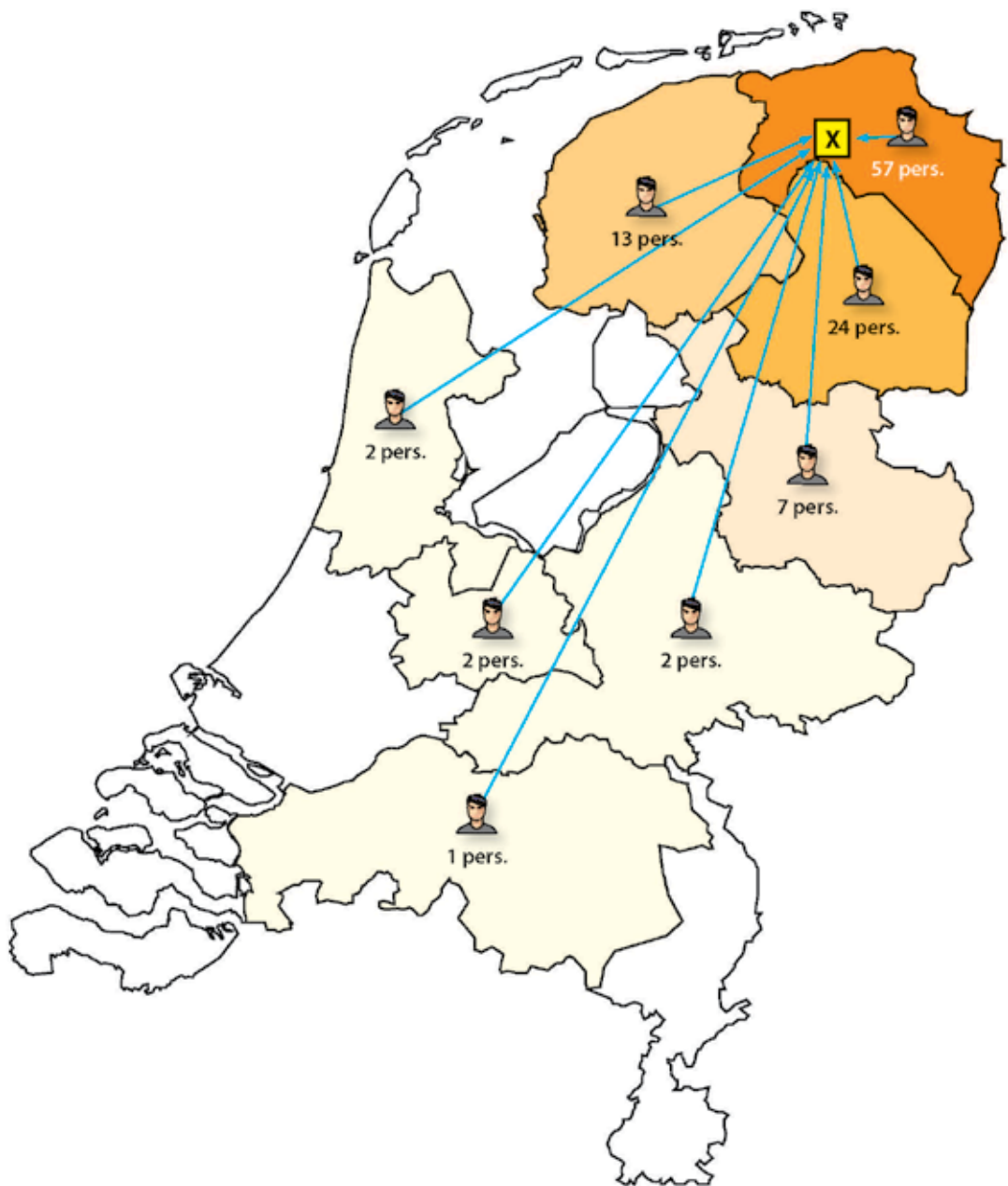
In enkele gevallen zijn de politieregistraties met betrekking tot voetbal 'delictgerelateerd'. Zo blijkt uit één mutatie dat een aangehouden verdachte deel uit heeft gemaakt van een groep FC-Groningen supporters die in 2009 betrokken is geweest bij een aanval op de aanhang van SC Heerenveen. Twee verdachten maken deel uit van een groep supporters van FC Groningen die in een trein vuurwerk afsteken en overlast veroorzaken, terwijl een andere aangehouden verdachte zich in het verleden met andere FC Utrecht-supporters schuldig maakt aan beledigende spreekwoorden op een station. In andere gevallen is niet zozeer sprake van delictgedrag, maar blijkt wel een verbondenheid met een BVO. Zo zou één van de aangehouden verdachten tot de jonge harde kern van Heerenveen (Nieuw Noord) behoren, maakt een ander deel uit van een groep SC Cambuur-supporters en kunnen drie andere aangehouden verdachten mogelijk tot de fanatieke(re) aanhang van FC Groningen worden gerekend. *'Tijdens surveillance stond er een jongen voor café [...]. Hij had zojuist zijn bovenlichaam ontbloot en toonde zijn tatoeages van FC Groningen onder het geschreeuw van de kreet "FC hooligans".'* (uit een mutatie uit 2011 over een van de aangehouden verdachten).

Samenvattend blijkt uit de analyse dat de aangehouden verdachten geen hooligans behorend tot een harde kern zijn. Slechts acht procent van hen heeft een voorkeur voor een bepaalde voetbalclub, en dan vooral voor clubs uit het Noorden van het land. De eerste belangrijke conclusie is dat bij de rel in Haren – voor zover bekend – gekende hooligans niet of nauwelijks betrokken zijn geweest.

Achtergrond en politiecontacten van aangehouden verdachten

Aan de onderzoekers is (door de commissie "Project X" Haren) een lijst verstrekt met namen van personen die voorafgaand aan 21 september 2012 zeer actief zijn geweest op Facebook rondom Project X. Geen van deze personen blijkt tot de groep van 108 aangehouden verdachten te behoren. Ten behoeve van de analyse zijn demografische kenmerken en politiecontacten van alle aangehouden verdachten bestudeerd. Voor het in beeld brengen van de achtergrond van de verdachten hebben we eerst gekeken naar de provincie waar zij wonen. Daaruit komt naar voren dat 94 van de 108 aangehouden verdachten uit de noordelijke provincies Groningen (n=57), Drenthe (n=24) en Friesland (n=13) komen. De overige veertien aangehouden verdachten komen uit de provincies Overijssel (n=7), Noord-Holland (n=2), Gelderland (n=2), Utrecht (n=2) en Noord-Brabant (n=1).⁵ De overgrote meerderheid van de aangehouden verdachten heeft met andere woorden een relatief beperkte afstand af moeten leggen om in Haren aanwezig te kunnen zijn.

⁵ In totaal komen zij uit 38 verschillende gemeenten.

Figuur 1 | Visuele weergave van de woonprovincie van de aangehouden verdachten

Verder blijkt dat de aangehouden verdachten relatief jong zijn en – twee personen uitgezonderd – van het mannelijk geslacht. Gemiddeld zijn de aangehouden verdachten 19,6 jaar oud; drie van de jongste aangehouden verdachte zijn ten tijde van de ordeverstoring veertien jaar oud, de oudste is 40 jaar. De modus c.q. vaakst voorkomende leeftijd van aangehouden verdachten bedraagt 19 jaar (n=21). Uit tabel 1⁶ blijkt dat de meeste verdachten (61%) tussen de achttien en 25 jaar oud zijn ten tijde van de ordeverstoring. Iets meer dan een kwart van de aangehouden relschoppers (28%) is op

⁶ Percentages zijn afgerond op hele aantallen. Derhalve kunnen de tabellen optellen tot 99, 100 of 101 procent.

dat moment minderjarig. Aangehouden verdachten van 25 jaar en ouder vormen met elf procent een relatief kleine groep. Al met al kan de groep aangehouden verdachten worden getypeerd als een groep jongeren en jongvolwassenen.

Leeftijdscategorie	Aantallen	Percentages
<18	30	28%
18-24	66	61%
25-34	11	10%
35-44	1	1%
Totaal	108	100%

Tabel 1 | Leeftijdscategorie van aangehouden ordeverstoorders in aantallen en percentages.

Politieregistraties in het Herkenningsdienst Systeem (HKS)

Van de 108 aangehouden verdachten is een minderheid van 24 personen (22%) voorafgaand aan de ordeverstoring in Haren eerder door de politie gehoord als verdachte van een misdrijf. Dergelijke registraties worden bijgehouden in HKS. Uit HKS blijkt dat deze 24 verdachten voor 99 strafrechtelijke feiten zijn verhoord. Een van de 24 verdachten is een bekende veelpleger. Hij pleegt vooral vermogensdelicten en is verantwoordelijk voor circa een derde van alle feiten (34%). Naast deze veelpleger zijn er nog twee actieve plegers, want slecht drie van de 24 personen nemen bijna de helft (n=49; 49%) van alle in HKS vastgelegde feiten voor hun rekening.

De in HKS vastgelegde strafrechtelijke feiten hebben, mede beïnvloed door het delictgedrag van de eerder genoemde veelpleger, voor een groot deel (46%) betrekking op vermogensdelicten, waarvan sommigen een geweldscomponent kennen (diefstal met geweld). In het totaalbeeld komen geweldsdelicten als bedreiging en mishandeling minder voor (16%), evenals overige delicten als belediging en vernieling (eveneens 16%). Opvallend is dat openlijke geweldpleging in vereniging als delict relatief veel voorkomt (15%). Registraties ten aanzien van drugsdelicten en delicten in relatie tot de Wet Wapens en Munitie (WWM) zijn er nauwelijks. Doorgaans hebben registraties in HKS betrekking op delicten die minimaal een jaar voorafgaand aan de ongeregelde heden in Haren hebben plaatsgevonden. Aangehouden verdachten zijn daarom geen actieve criminelen als het gaat om frequentie en actualiteit.

Politieregistraties in BVH, Xpol en BPS

Naast HKS zijn de aangehouden verdachten ook bevraagd in de politieregistratiesystemen BVH, Xpol en BPS. De twee laatste genoemde systemen waren actief vóór de invoering van BVH in 2009. In deze systemen wordt informatie over eerdere contacten van personen met de politie vermeld zonder dat deze noodzakelijkerwijs tot een verhoorsituatie hebben geleid. Derhalve worden in deze systemen meer meldingen geregistreerd dan in HKS en ze geven dan ook een aanvullend beeld van de verdachten en hun delict- of overlastgevend gedrag. In deze analyse hebben wij ons beperkt tot de twee meest voorkomende rollen van de personen, namelijk die van betrokkene en van verdachte bij een strafbaar feit of overtreding. We bespreken de registraties uit deze informatiesystemen (BVH, Xpol en BPS) gezamenlijk. Van belang om daarbij te vermelden is, dat de complete historie van

aangehouden verdachten is bekeken. Deze is derhalve niet gebonden aan een maximale 'terugkijkperiode'.

Bijna negen op de tien (87%) van de aangehouden verdachten heeft mutaties als verdachte of betrokkene opgebouwd in BVH en de oudere systemen BPS en Xpol. In totaal gaat het om 500 mutaties in BVH en 126 mutaties in BPS en Xpol. Van belang om hierbij te vermelden is dat het in deze gevallen ook kan gaan om het ontvangen van een boete vanwege relatief lichte overtredingen als het rijden zonder licht, zwartrijden of het weggooien van een blikje cola op straat of minder ernstige vormen van mishandeling (bv. een vechtpartij tussen scholieren op school). Het is derhalve van belang te beseffen dat de ernst van de feiten waarop registraties betrekking hebben, relatief beperkt kan zijn. We bespreken hierna de belangrijkste bevindingen.

Allereerst is het opvallend dat met 161 registraties circa een kwart van de 626 mutaties in BVH, BPS en Xpol (26%) betrekking heeft op meldingen waarin groepjes jeugd worden gecontroleerd dan wel overlast veroorzaken. Nadere analyse leert dat deze meldingen zijn opgebouwd door 57 personen. Met andere woorden: iets meer dan de helft (53%) van de aangehouden verdachten is eerder met de politie in aanraking geweest vanwege jeugdoverlast in groepsverband.⁷ Uit de analyse blijkt dat meerdere aangehouden verdachten naast jeugdgroepenproblematiek (hierop gaan we later verder in) ook op andere wijze voor overlast zorgen. De vorm die deze overlast aanneemt, is zeer divers en kan variëren van het incidenteel plegen van vernielingen, het aanbrengen van graffiti en het nuttigen van alcohol en drugs op plaatsen in de openbare ruimte. In totaal heeft bijna de helft (47%) van de registraties betrekking op overlastgedrag in de openbare ruimte – al dan niet in groepsverband – en vernieling. In mindere mate gaat het om feiten in relatie tot de gewelds-⁸ (16%) of vermogenssfeer (13%). Bijna een vijfde (19%) van de registraties valt in de categorie overig. Het gaat dan onder andere om beledigingen, fietsen zonder licht en het niet kunnen overleggen van een identificatiebewijs (zie tabel 2).

Delictcategorie	Aantallen	Percentages
Overlast (incl. jeugdgroepen) en vernielingen	292	47%
Geweldsfeiten	101	16%
Vermogensfeiten	79	13%
Verkeersfeiten	30	5%
Drugsfeiten en wapenbezit	7	1%
Overig	117	19%
Totaal	626	101%

Tabel 2 | Overzicht van type delicten waarvoor aangehouden verdachten in BVH, BPS en Xpol staan geregistreerd in aantallen en percentages.

Totaal aantal registraties in alle registratiesystemen en leeftijd van het eerste politiecontact
In tabel 3 staat het totaal aantal registraties van aangehouden verdachten in alle politieregistratiesystemen (HKS, BVH, BPS en Xpol) weergegeven. Uit deze tabel blijkt dat de helft van de aangehouden verdachten maximaal vier keer voorkomt in de politieregistratiesystemen. Circa een tiende van alle

⁷ Zie voor meer informatie over dit onderwerp Ferwerda & Van Ham (2010).

⁸ Inclusief twisten in de huiselijke sfeer, tussen burens of (on)bekenden zonder gevolg.

aangehouden verdachten heeft minimaal vijftien registraties opgebouwd en komt in die zin meer frequent met de politie in aanraking.⁹

Totaal aantal registraties	Aantal	Percentages
0	12	11%
1-5	42	39%
5-9	32	30%
10-14	10	9%
15-19	5	5%
20 of meer	7	6%
Totaal	108	100%

Tabel 3 | Overzicht van het totaal aantal registraties van aangehouden verdachten in BVH, BPS en Xpol in aantallen en percentages.

De gemiddelde leeftijd waarop aangehouden verdachten voor het eerst in de politieregistratiesystemen voorkomen, bedraagt 16 jaar. Hieronder bevindt zich een vijftal twaalf-minners. De meeste aangehouden verdachten bevinden zich ten tijde van hun eerste politiecontact in de adolescentie (zie tabel 4).

Leeftijdscategorie	Aantallen	Percentages
<12	5	5%
12-17	79	73%
18-24	21	19%
25-34	2	2%
35-44	1	1%
Totaal	108	100%

Tabel 4 | Leeftijdscategorie van aangehouden ordeverstoorders ten tijde van eerste politiecontact in aantallen en percentages.

Samenvattend ontstaat op basis van de geraadpleegde politieregistraties het beeld van een groep jonge (gemiddelde leeftijd 19,6 jaar), mannelijke aangehouden verdachten die voornamelijk uit het Noorden van land afkomstig zijn. De meesten hebben wel politiecontacten, maar slechts een klein deel van hen komt meer frequent in aanraking met de politie. Van belang daarbij is bovendien dat het doorgaans incidentele delictgedrag zich beperkt tot het veroorzaken van overlast en andere lichte feiten, dat voor een deel tot het opgroergedrag van adolescenten moet worden gerekend.

⁹ Het is mogelijk dat een feit in meerdere systemen is geregistreerd. De werkelijke aantallen kunnen derhalve lager zijn dan de gevonden aantallen c.q. de gepresenteerde cijfers.

Achtergrondinformatie over de verdachten uit politieregistraties en politieverhoren met betrekking tot Project X

Wanneer personen geregistreerd zijn in BVH, BPS of Xpol, kunnen registraties meer achtergrondinformatie bevatten over het individu en zijn omgeving. In totaal is op deze wijze over 52 van de 108 aangehouden verdachten relevante achtergrondinformatie gevonden.¹⁰ Ook kunnen rechercheurs die belast waren met het verhoren van aangehouden verdachten hieraan aandacht besteed hebben in de vorm van een sociaal verhoor. Uit een bestudering van de verhoren van de 108 verdachten blijkt dat de rechercheurs aan 50 aangehouden verdachten één of meerdere vragen hebben gesteld over hun achtergrond. Een mogelijke reden dat niet altijd een sociaal verhoor heeft plaatsgevonden, is dat een groot aantal van de aangehouden verdachten zich zelf heeft gemeld bij de politie. In veel van deze gevallen is direct overgegaan tot een zaaksgericht verhoor. Achtergronden van de verdachten komen dan niet of nauwelijks naar voren. In de volgende paragrafen bespreken we de achtergrond van aangehouden verdachten op kwalitatieve wijze aan de hand van de hierboven genoemde bronnen. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de onderwerpen: opleiding, leefomgeving en psychosociale problematiek, alcohol- en drugsgebruik en jeugdgroepen.

Opleiding

Uit 50 politieverhoren valt op te maken dat zevenentwintig aangehouden verdachten een opleiding volgen en dat dertien personen een fulltime baan hebben. Zij volgen vooral MBO opleidingen en in mindere mate HBO opleidingen, terwijl enkelen nog middelbaar onderwijs (VMBO en HAVO) volgen. Eén van de aangehouden verdachten volgt een universitaire opleiding. Een aantal van deze personen haalt, naar eigen zeggen, goede punten op school.

Uit de politiemutaties van 52 personen blijkt dat dertien aangehouden verdachten problemen hebben ervaren tijdens hun schoolcarrière. Zo zijn twee verdachten in aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar wegens (meervoudig) schoolverzuim en zijn vijf verdachten van school gestuurd. Verzuim, druk zijn in de klas, concentratieproblemen (ADHD), dealen op school en agressief gedrag op school liggen daaraan ten grondslag: *‘hij was volledig uit zijn “dak” gegaan toen hij werd aangesproken op zijn gedrag. Tijdens dit incident heeft hij met 2 docenten gevochten.’* Een andere persoon wordt getypeerd als *‘een wandelende tijdbom die op elk moment helemaal uit zijn dak kan gaan en niet alleen op school. Hij is heel snel boos en agressief. Hij is zo explosief in zijn agressie dat hij zijn driften niet onder controle heeft’.* Van enkele jongeren is bekend dat zij speciaal onderwijs genieten vanwege bovengenoemde problematiek: *‘Ik ben op deze school gekomen omdat ik ADHD heb en moeite had met autoriteit. Ik was druk in de klas en de school kon mij niet aan. Ik had dus les in kleine groepjes nodig. Ik ben in behandeling bij de GGZ en gebruik medicatie voor ADHD.’*

Leefomgeving en psychosociale problematiek

Gezien de relatief jonge leeftijd van de verdachten is het niet verrassend dat het merendeel van hen bij (een van) de ouders woont. Van slechts twee personen is bekend dat zij samenwonen met een partner. Uit verschillende registraties blijkt dat minimaal acht van de aangehouden verdachten opgroeien in probleemgezinnen. Binnen deze gezinnen is onder andere sprake van mishandeling, alcoholmisbruik, afwezigheid van zorg, afwezigheid van toezicht en pedagogisch onmachtige ouders. Enkele agenten muteren dat zij zich zorgen maken over de kinderen binnen deze probleemgezinnen. Deze agenten doen zorgmeldingen bij onder andere hulpverleningsinstanties, de school en de plaatselijke jeugdagent. Naast de problemen op het gebied van zorg blijkt dat minimaal drie bekend

¹⁰ In de registraties van de andere aangehouden verdachten komen geen opvallende achtergrondinformatie naar voren. Tevens is van belang te beseffen dat personen die zich afwijkend gedragen, eerder in de belangstelling staan van ketenpartners in het veiligheidsdomein en er derhalve meer informatie over deze personen aanwezig is.

staan als crimineel. Zo zouden ouders of andere familieleden het agressieve- en/of delictgedrag van hun kroost stimuleren. Een opmerkelijke mutatie van een politieagent: *'het gaat niet zo goed met hem op school en op straat met betrekking tot zijn gedrag en houding. Vader spreekt met hem over een vak als pooier en adviseert hem liever pooier te worden dan loverboy. Zoon vindt dat alles machtig interessant. Ook geweld en wraak nemen zijn de adviezen die vader voor zijn zoon heeft ipv sociaal gedrag aanleren.'*

Ook zorgen elf verdachten thuis voor veel problemen met hun onhandelbare of agressieve gedrag. Zij lopen weg van huis, vertonen agressief gedrag richting ouders of familieleden of buurtgenoten, trekken zich niets of weinig aan van het ouderlijk gezag en uiten in zeven gevallen (forse) bedreigingen en gebruiken geweld richting familieleden. Dergelijke problematiek komt in verschillende mutaties goed naar voren. Eén van de aangehouden verdachten is bijvoorbeeld weggelopen op dertienjarige leeftijd en zijn reactie is reden tot zorg voor de betreffende politieagenten: *'[...] zou rond 17:00 uur weer thuis komen. Dit was niet het geval. Hij was er vandoor gegaan richting Groningen en daar is hij vannacht aangetroffen in het centrum. Wij rap hadden het idee niet tot hem door te dringen. Hij lijkt gevoelloos en toont geen enkele emotie, wat ons zorgen baart.'* Uit andere mutaties komt het beeld naar voren van kinderen waar ouders geen invloed op lijken te hebben: *'Moeder kwam aan bureau omdat ze grote problemen had met haar zoon. Hij is 15 jaar en doet wat hij wilt. Twee weken gelden heeft hij moeder bedreigd met een broodmes omdat zij van plan was iemand van zijn vrienden aan te spreken. Hij dreigde zijn moeder neer te steken. Het gaat niet goed met hem. Hij wil niet luisteren, blijft tot diep in de nacht weg en drinkt alcohol.'* In vijf gevallen blijft het niet bij bedreigingen, maar gebruiken de aangehouden verdachten ook daadwerkelijk fysiek geweld tegen familieleden. Zo zijn er voorbeelden van verdachten die hun moeder, broertje, stiefvader en (zwangere) vriendin mishandelen.

In een tiental gevallen leggen ouders, betrokkenen (zoals de school) of verbalisanten een relatie tussen de psychische gesteldheid en probleemgedrag. Verbalisanten rapporteren over uiteenlopende problematiek: *'Ik heb gehoord dat [...] PDD-NOS heeft of ADHD. Wanneer ik hem, vanuit mijn werk, ergens op aan moet spreken of mee moet confronteren wordt zijn gedrag heel onvoorspelbaar. Ik zie dan dat hij zijn spieren aanspant en zijn ogen groter worden. Hij zit zichzelf dan op te pompen. Op dat moment houd ik er rekening mee dat hij agressief kan worden.'* Een van de verdachten heeft diverse cursussen op het gebied van agressie-beheersing gevolgd, een andere verdachte heeft een persoonlijke begeleider (gehad) die behulpzaam is geweest bij het zoeken naar woonruimte.

Jeugdgroepen

Uit de mutaties in BVH, BPS en Xpol bleek al dat 53 procent van de verdachten betrokken is of is geweest bij jeugdoverlast in groepsverband. Uit een zevental mutaties blijkt dat aangehouden verdachten deel uit maken of hebben gemaakt van een problematische jeugdgroep. Het betreft in drie gevallen een hinderlijke jeugdgroep. Van de vier overige groepen is het niet bekend hoe zij te typeren zijn (hinderlijk, overlastgevend of crimineel). Over de rol die personen binnen de groepen hebben, is weinig bekend. Wel wordt een van de aangehouden verdachten als een toonaangevend subject binnen een jeugdgroep gekwalificeerd. Uit andere mutaties blijkt dat de politie een andere jeugdgroep in opsporingsonderzoek heeft betrokken vanwege meerdere vernielingen, joyriding en het moedwillig tegen gebouwen aanrijden met gestolen auto's.

Alcohol- en drugsgebruik

Uit de politiemutaties van 52 verdachten blijken veertien personen geregistreerd te staan vanwege problemen met of rond alcohol- en drugsgebruik. Vier van deze veertien verdachten zijn in het verleden door de ambulance opgehaald omdat zij te veel alcohol genuttigd hadden en bewusteloos of onwel zijn geraakt. Bij enkele verdachten is dit wel twee of drie keer voorgekomen. Uit de verho-

ren blijkt dat ten minste zes van deze veertien personen in het verleden hulp hebben gehad om af te komen van hun verslaving. Het gaat in vijf gevallen om cannabis verslaving en in één geval over alcoholverslaving. Andere aangehouden verdachten ontkennen juist een probleem te hebben en weigeren iedere vorm van hulp: *'De verdachte geeft zelf aan niet verslaafd te zijn en derhalve geen contact te willen met verslavingszorg. De signalen van de verdachte duiden echter wel op een verslaving aan speed.'* Uit de mutaties blijkt dat vijf verdachten agressief lijken te worden na gebruik van alcohol of drugs. Dit weerhoudt hen er niet van deze middelen te gebruiken. *'De verdachte vertelde na aanhouding dat hij ADHD had en dat hij drugs en drank had gebruikt. Hij was zo door het lint gegaan, dat hij werd ingesloten.'* Een andere agent muteert in de toekomst nog wel contact met een aangehouden verdachte te verwachten: *'Hij is nog maar 17 jaar, maar drinkt en blowt en is geregeld agressief en zoekt ruzie met iedereen die reageert.'*

Tijdens 95 van de 108 bestudeerde verhoren vragen de verhoorders gericht naar het alcoholgebruik ten tijde van of voorafgaande aan Project X in Haren. Bijna 92 procent van de aangehouden verdachten aan wie deze vraag gesteld is, geeft aan alcohol gebruikt te hebben op 21 september 2012. In vier gevallen geven de verdachten aan ook cannabis gebruikt te hebben. De hoeveelheden per persoon kunnen verschillen van het drinken van één biertje tot het nuttigen van een hele fles wodka. Vier aangehouden verdachten geven aan geen middelen te hebben gebruikt. Bij twaalf personen kan uit de verhoren niet opgemaakt worden of zij op de bewuste dag alcohol of drugs hebben gebruikt. Van belang om daarbij op te merken is wel, dat het de vraag is of elke verdachte eerlijk heeft aangegeven of zo ja hoeveel hij gedronken heeft, daar deze vraag in een verhoorsituatie gesteld is.

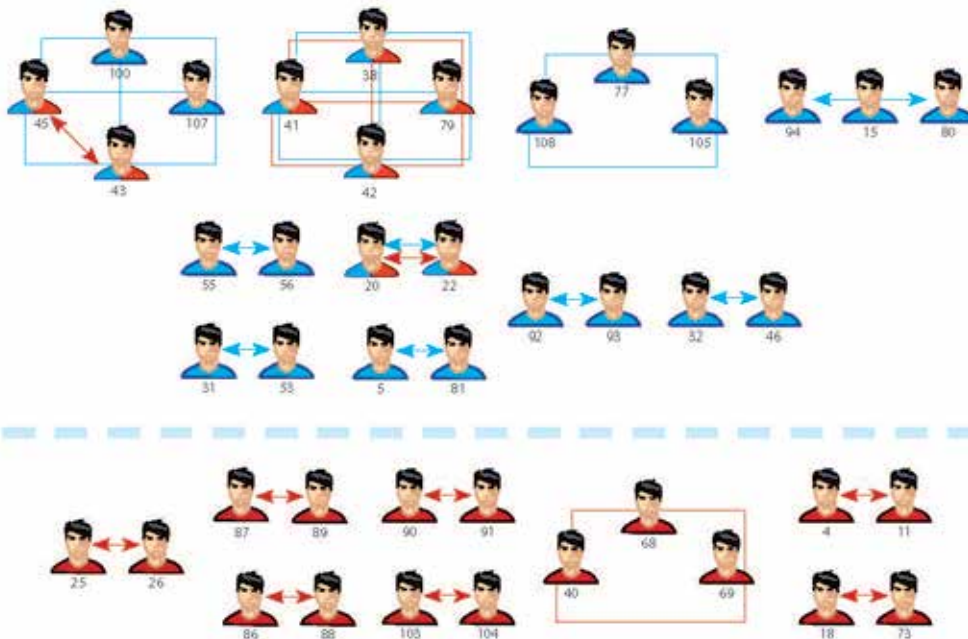
Het netwerk van de groep op basis van politieregistraties

Op basis van de politieregistraties (criminele netwerkanalyse) en informatie uit de verhoren (sociale netwerkanalyse) is geanalyseerd of verdachten elkaar voor 21 september 2012 kennen en hoe dit netwerk eruit ziet. Een relatie is in de criminele netwerkanalyse opgenomen wanneer aangehouden verdachten voor de ordeverstoring in Haren gezamenlijk voorkomen als verdachte en/of betrokkene in de politieregistratiesystemen. Wanneer personen anderszins met elkaar in verband gebracht kunnen worden, bijvoorbeeld vanwege familie- of vriendschapsbanden, spreken we van een sociale relatie.

Uit de criminele netwerkanalyse komt naar voren dat de meerderheid van de aangehouden verdachten (82; 76%) op basis van eerdere politiecontacten niet met elkaar in verband te brengen is als personen die samen een strafbaar feit hebben gepleegd. In totaal zijn 26 personen op basis van politiecontacten wel aan elkaar te relateren. Zij vormen in totaal tien subgroepen, die variëren in grootte van vier personen (n=2), drie personen (n=2) en twee personen (n=6). Op basis van de sociale netwerkanalyse blijkt dat er meer relaties tussen aangehouden verdachten bestaan dan de criminele netwerkanalyse laat zien. Uit de sociale netwerkanalyse komt namelijk naar voren dat in totaal drieëntwintig relschoppers één of meerdere andere aangehouden verdachten kennen. Het gaat in totaal om tien subgroepen, waarvan de grootste groep uit vier personen bestaat.

Het gecombineerde beeld van de criminele en sociale netwerkanalyse staat weergegeven in figuur 2. De personen in het blauw hebben een relatie op basis van politiecontacten c.q. criminele relaties. Zij worden verbonden door de blauwe lijnen. De personen in het rood zijn sociaal aan elkaar gelieerd en worden verbonden door rode lijnen. Personen die zijn afgebeeld in een combinatie van de kleuren

blauw en rood, hebben zowel een criminele als sociale relatie. Gezien de beperkte omvang van de grootste groep (vier personen die elkaar kennen), heeft een verdere verdieping van het netwerk geen of een beperkte meerwaarde.¹¹

Figuur 2 | Visuele weergave van de criminele en sociale netwerkanalyse van aangehouden verdachten

Resumé

Het profiel van de 108 aangehouden verdachten duidt op een jonge (gemiddeld 19,6 jaar), mannelijke dadergroep die overwegend afkomstig is uit de noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drenthe. De meesten van hen waren op 21 september 2012 onder invloed van alcohol.

De analyse van de aangehouden verdachten leert verder dat hooligans voor zover bekend niet of nauwelijks betrokken zijn geweest bij de openbare ordeverstoring in Haren. Dit beeld lijkt te worden bevestigd door de netwerkanalyse, waaruit blijkt dat van een grote groep of enkele grote subgroepen die elkaar kennen binnen de populatie aangehouden verdachten geen sprake is. Eerder is sprake van kleine subgroepjes die, voor zover bekend, uit maximaal vier personen bestaan. Doorgaans zijn deze groepjes echter kleiner.

Ruim driekwart van de aangehouden verdachten is voor 21 september 2012 niet door de politie verhoord als verdachte van een misdrijf c.q. staat niet in HKS geregistreerd. Wanneer ook informatie uit andere bronsystemen (BVH, BPS en Xpol) bekeken wordt, blijkt dat de meesten incidenteel met de politie in aanraking zijn gekomen; een klein deel van de aangehouden verdachten heeft frequent contact met de politie. De meeste politiecontacten zijn een gevolg van overlast (onder andere in problematische jeugdgroepen) en andere lichte feiten.

¹¹ Binnen een netwerkanalyse kan het nuttig zijn om de rol van personen binnen het netwerk te duiden aan de hand van 'degree' (het aantal directe verbindingen in het netwerk), 'betweenness' (de mate waarin een persoon fungeert als 'brug') en 'closeness' (het aantal 'stappen' dat nodig is om iedereen in het netwerk te bereiken). Een dergelijke analyse is eigenlijk alleen binnen complexe c.q. grote netwerken nuttig.

Naast informatie over delinquent gedrag komt uit politieregistraties over 52 aangehouden verdachten het beeld naar voren dat deze op verschillende leefgebieden problemen kunnen ervaren. Voorbeelden daarvan zijn problematisch gedrag op school, het opgroeien binnen probleemgezinnen of het thuis vertonen van onhandelbaar of agressief gedrag. Sommige aangehouden verdachten hebben of hadden te maken met een alcohol- of drugsverslaving; soms zijn van een dergelijke verslaving indicaties aanwezig, maar ontkennen aangehouden verdachten dergelijke problemen zelf. Het merendeel van de groep aangehouden verdachten heeft voor zover bekend echter in het geheel geen problematiek op leefgebieden en bestaat – op twee meisjes na – uit ‘normale’ Hollandse jongens.

Geraadpleegde bronnen

Ferwerda, H. & T. van Ham (2010). *Problematische Jeugdgroepen in Nederland. Aard, omvang en proces beschreven*. Arnhem: Bureau Beke.

Ferwerda, H., I. van Leiden & T. van Ham (2010). Het nieuwe hooliganisme; geweld ook buiten het voetbalveld. *Justitiële Verkenningen*, 26(1): 54-68.

Leiden, I. van, N. Arts & H. Ferwerda (2009). *Rellen om te rellen; een studie naar grootschalige openbare ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders*. Apeldoorn/Arnhem: P&W/Bureau Beke.

Muller, E.R., U. Rosenthal, M. Zannoni, H. Ferwerda & S. Schaap (2010). *Strandrellen in Hoek van Holland. Dancefestival Veronica Sunset Grooves, 22 augustus 2009*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Muller, E.R., M. Zannoni, K. Ammerlaan, S. Schaap, N. Uildriks, L. van der Varst, H. Ferwerda, T. van Ham, I. van Leiden & O. Adang (2011). *Ordeverstoringen en groepsgeweld bij evenementen en grootschalige gebeurtenissen. Scherpte en alertheid*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

[Geraadpleegde respondenten](#)

Twee rechercheurs van de politie eenheid Noord-Nederland

Onzekerheden, keuzes en dilemma's

Openbare orde situaties en evenementen gaan altijd gepaard met onzekerheden. In het geval van Project X Haren waren de onzekerheden voor de autoriteiten groter dan gebruikelijk doordat er nog nauwelijks ervaringen waren met de mobiliserende kracht van sociale media bij spontane evenementen waar wel een oproep, maar geen organisator achter zit.¹²

Een eerste onzekerheid in de aanloop naar 21 september is de vraag hoe **project X Haren zich zal ontwikkelen?** Hoeveel mensen komen er, wat zijn hun intenties, blijft het een gezellig feestje of loopt het volledig uit de hand? Hoe gedragen mensen die op een dergelijk feestje afkomen zich? In eerste instantie wordt verwacht dat het allemaal wel mee zal vallen, maar naarmate de datum van 21 september nadert, groeit het onderbuikgevoel dat het niet alleen maar een gezellig feestje zal blijven. Het soort informatie waar autoriteiten normaal op bouwen helpt ze niet veel verder. Is de politie voldoende toegerust om de informatie in sociale media te analyseren en te duiden? Politie en gemeente zoeken naar informatie buiten het eigen korps en gemeente¹³. Informatie over ervaringen elders, zoals in Amsterdam en Hamburg. Informatie over het gedrag van jongeren, door contact te leggen met een gedragsdeskundige. Informatie bij verschillende sociale media deskundigen. De informatie vermindert de onzekerheid echter niet.

Een tweede onzekerheid, die zich op 21 september zelf voordoet, is de vraag wat er nu eigenlijk aan de hand is in Haren en hoe de situatie zich ontwikkelt. Voor het SGBO blijkt het heel lastig om een beeld te krijgen van de precieze situatie op straat.

Mijn grootste dilemma is wel geweest: beeld, beeld, beeld, beeld. Op een of andere manier lukt het mijn knoppen niet om een actueel beeld te krijgen en te geven. Het is een beeld-oordeel-besluitvorming. Dus vanuit je beeld maak je een oordeel en maak je besluiten. En het beeld wat ik in het SGBO kreeg liep niet synchroon met het beeld dat de mensen op straat hebben ervaren. (Algemeen Commandant)

Die onzekerheid wordt later op de avond extra pregnant als er geruchten opduiken, bijvoorbeeld **het gerucht dat er een dode** is. Dat blijkt achteraf niet waar te zijn, maar op het moment dat het gerucht op Twitter verschijnt, moet wel nagedacht worden hoe er op te reageren. Overeenstemming is er over het feit dat dat pas kan wanneer 100% zeker is of het een gerucht is, maar hoe kom je daar snel achter in een chaotische situatie? Ook voor de mensen op straat was gebrek aan overzicht en informatie het grootste probleem. Een woord dat vaak terugkwam in de interviews was “blind”: men had het gevoel in den blinde te opereren.

¹² Adang, O. (2010) Flashmobs, Facebookborrels en spontane evenementen: een nieuwe uitdaging voor ordehandhavers? Magazine Nationale Veiligheid en Crisisbeheersing, 4, p 32-33

¹³ Ook de auteur van dit onderzoeksrapport is op 20 september benaderd voor informatie. Dat heeft niet geleid tot advisering

Al deze onzekerheden maakten het moeilijk tot keuzes te komen, en de feitenreconstructie levert vele voorbeelden van situaties waarin mensen er het beste van proberen te maken, gegeven de onzekerheden. De basale keuze waarvoor de autoriteiten zich gesteld zagen was: bieden we de ruimte aan jongeren om naar Haren te komen of niet? Zo nee: wat doen we dan om ze uit Haren te houden. Zo ja: wat doen we dan met deze jongeren als ze in Haren zijn? (Theoretisch is er nog een derde optie: we doen helemaal niks, dan hoeft er niets gereguleerd te worden).

Bij het maken van deze keuze zagen de autoriteiten zich gesteld voor enkele dilemma's

Klein houden of groots aanpakken? Sinds project X Haren ziet de wereld er anders uit, maar een beslissing om Haren af te sluiten zou niet alleen veel politie capaciteit gekost hebben (met alle gevolgen van dien voor de politiezorg in de regio), maar ook onbekende consequenties hebben.

Dat dilemma hebben we natuurlijk ook wel gehad. Ik bedoel dit niet opportunistisch, maar stel je voor het was een leuk feestje geweest en ik had dan de tent afgesloten. Dan hadden jullie hier ook gezeten waarschijnlijk, maar dan waarschijnlijk met een andere vraag. Dus dat dilemma hebben we op tafel gehad. (Burgemeester)

Ja, achteraf is altijd makkelijk om te zeggen, ik heb ook wel eens gedacht: 'als je nou heel Haren had afgezet, dan had je dit niet gehad'. Dan had je alleen heel veel boze winkeliers gehad, omdat een of andere neurotische burgemeester hun koopavond verstoord had. Dan heb je dat weer. (Buurtagent)

Ja, in de aanloop daar naar toe hebben we het wel gehad over het afsluiten van Haren: willen we gewoon alles op slot hebben? Gezien de fasering: op donderdag hadden we zoiets van: ik weet niet of je op donderdag alles al moet afsluiten of gaan we op vrijdag alles afsluiten? Of je kunt een afrit afsluiten, maar dan gaan ze naar de volgende afrit of ze gaan twee afritten verder. Moet je dan heel Haren afzetten? Hoeveel mensen heb je daarvoor nodig? Ja, want Haren heeft natuurlijk best wel veel toegangswegen. Hoeveel mensen, hoeveel politieagenten heb je daarvoor nodig? Zijn die ook in staat om alles tegen te houden? Willen we dat überhaupt wel? Want, als we zeggen: we sluiten het af, geeft dat ook een signaal af dat er wel degelijk wat aan de hand is. (medewerker gemeente Haren)

Een tweede dilemma is de vraag of er wel of geen **alternatief feest** moet worden georganiseerd in enigerlei vorm (als dat al op een verantwoorde wijze zou kunnen). Een feest geeft Haren de kans te laten zien dat het een moderne gemeente is, die aan kan haken bij de jeugd, het biedt een plek voor mensen die naar Haren komen, het biedt de mogelijkheid om gericht te gaan organiseren en het geeft jongeren een doel. Aan de andere kant kan het ook een aanzuigende werking hebben waardoor het alsnog oncontroleerbaar wordt. En kan via Facebook op deze manier een feestje afgedwongen worden met voorbijgaan aan alle gebruikelijke waarborgen en voorwaarden? Wat voor boodschap geeft dat aan evenementenorganisatoren en burgers?

Ook de **communicatie** over project X Haren brengt diverse dilemma's met zich mee. Moet je communiceren of vestigt dat juist de aandacht? Wat moet je communiceren? Er is geen feestje of is dat juist contraproductief? Hoe duidelijk moet je aangeven wat de gevolgen zijn als men toch komt, of maak je het daarmee juist groter? Moet de burgemeester zelf in beeld of is een low-profile communicatie beter?

Zoals het gaat bij dilemma's is er niet één "juist" antwoord op te geven. Aan alle keuzes zitten duidelijke nadelen. Voor iedere keuze die de autoriteiten gemaakt hebben is dan ook wel wat te zeggen. In hun onderlinge samenhang bezien is de conclusie gerechtvaardigd dat de autoriteiten niet goed uit deze dilemma's gekomen zijn en niet consequent een keuze gemaakt hebben, met maat-

regelen om de nadelen van de gemaakte keuze zoveel mogelijk te ondervangen. **De beleidsuitgangspunten en tolerantiegrenzen** zoals vastgesteld door de Driehoek kunnen als volgt samengevat worden: er is geen feestje, maar we werpen geen barrières op voor mensen om naar Haren te komen en voor mensen die naar Haren komen is er niks te doen. We willen niets doen dat mensen zou kunnen stimuleren om naar Haren te komen en er moet zo weinig mogelijk politie zichtbaar op straat

zijn. Het huis van de familie en de Stationsweg moet wel bewaakt worden. Anders dan het aanspreken van mensen en het bieden van een mogelijkheid van busvervoer naar Groningen worden geen maatregelen genomen om mensen die toch komen, te bewegen om Haren te verlaten. De communicatie met de media hinkt voortdurend op twee gedachten: “we faciliteren geen feestje” en “we verbieden niks”.

Er is ook lang en herhaaldelijk gediscussieerd over de meest passende organisatiestructuur. Impliciet besloten in deze discussie zitten verschillende visies op de aard van de gebeurtenis: gaat het vooral om een openbare orde optreden, waarin de politiecomponent zo dominant is dat dat ook in de organisatievorm tot uiting moet komen, of gaat het om een, al dan niet potentiële, crisissituatie die een multidisciplinaire aanpak vereist? Veel kostbare voorbereidingstijd is besteed aan discussies over de meest passende structuur. Uiteindelijk is gekozen om multidisciplinair op te schalen, maar ook deze keuze is niet consequent gemaakt. Termen als “slapend GRIP” en “geheim GRIP” spreken in dat opzicht boekdelen: velen was niet duidelijk dat er multidisciplinair was opgeschaald naar GRIP 3. Bovendien is geen volledige invulling gegeven: partners als Defensie, waterschap en provincie werden afgebeld, het OM nam pas zitting in het ROT toen de noodzaak daarvoor aanwezig was, de Hoofdofficier van Justitie nam niet zelf zitting in het GBT, tussendoor was er ook nog driehoeksoverleg. Dat was allemaal volstrekt logisch en juist, in de gegeven situatie, maar benadrukt het hinken op twee gedachten ook in dit opzicht: wel multidisciplinair opschalen, maar niet echt, en er werd daarom ook niet op de gebruikelijke wijze gealarmeerd.

In de operatie ontstaan op tal van momenten, mede als gevolg van de gekozen beleidsuitgangspunten en structuur, keuzeproblemen en aansturingsproblemen. Het SGBO vindt het lastig om binnen het kader van de beleidsuitgangspunten daadwerkelijk na te denken over een worst case scenario, vooral omdat dat gepaard gaat met ME inzet, wat niet past bij de door de driehoek gewenste low profile aanpak. Er zijn geen duidelijke criteria geformuleerd voor de overgang naar het worst case scenario en dat maakt het (in combinatie met gebrekkige beeldvorming) in feite onmogelijk om het juiste moment van opschaling te bepalen. Maar het bepalen van dat moment is wel belangrijk in het licht van de tijd die nodig is voor opschaling. Op het moment dat gekozen wordt voor opschaling, maakt het SGBO geen duidelijke keuze over het soort inzet dat gewenst is: doorgaan met de low-profile benadering of daadwerkelijke inzet van ME in volledige uitrusting? De vraag of de platte petten collega's zo snel mogelijk ondersteund moeten worden (ook al leidt dat tijdelijk tot verwar- ring met alle gevolgen van dien) of dat de ME zich eerst moet verzamelen om gestructureerd en planmatig te werk te kunnen gaan, wordt niet gesteld, laat staan beantwoord. Als de vraag aan de orde komt of wel of niet traangas ingezet moet worden, leidt dat ook tot onduidelijkheid, tot de pelotonscommandant een heldere en afgewogen keuze maakt in het dilemma tussen de voordelen die dit zou kunnen hebben voor de ME-ers die onder druk staan en de nadelen die de inzet van traangas zou kunnen hebben in deze mensenmassa met veel jongeren.

Vanwege het feit dat geen consequente strategische keuze gemaakt is, is het niet verwonderlijk dat, als de zaken uit de hand blijken te lopen, keuzes opnieuw ter discussie gesteld worden of andere keuzes gemaakt worden:

- het SGBO neemt zelfstandig maatregelen om alsnog het Gorecht-terrein als alternatief feest-terrein te kunnen gebruiken;
- het SGBO besluit zelfstandig om de afritten van de snelweg af te sluiten;
- in ROT en GBT wordt lang gediscussieerd over de vraag of treinen nog wel in Haren moeten stoppen. Het ROT adviseert van niet, het GBT besluit dat de treinen volgens de dienstregeling moeten blijven rijden. De rol van de treinen bij het vertrek van mensen uit Haren speelt in deze overwegingen opmerkelijk genoeg geen rol;
- de in het GBT aangesloten burgemeester van Groningen besluit de facto dat de bussen niet langer gebruikt kunnen worden voor vertrek van mensen uit Haren.

Conclusies en aanbevelingen

Het ontstaan en de escalatie van geweld

Het is niet mogelijk een exact getal te hangen aan het aantal jongeren dat in Haren aanwezig is geweest op 21 september. Er zijn de cijfers van de spoorwegpolitie, die aangeeft dat 2000 jongeren per trein naar Haren gereisd zijn. Er is het bericht over de groep van (hoogste schatting) 800 mensen die van Groningen naar Haren gelopen zijn. Er is geen indicatie van het aantal mensen dat per bus of met eigen vervoer naar Haren gekomen is, maar gezien de drukte van het verkeer en de gerapporteerde parkeeroverlast zijn er dat zeker ook honderden geweest. Dat betekent dat, over de hele dag gerekend, de eerder gemaakte schatting dat ten minste 3000 en ten hoogste 5000 jongeren voor project X naar Haren gereisd zijn, redelijk lijkt. Deze jongeren zijn niet allemaal gelijktijdig in Haren aanwezig geweest en ze zijn ook niet allemaal bij de rellen betrokken of zelfs maar aanwezig geweest. Zoals ook blijkt uit het deelonderzoek *De weg naar Haren* kwamen verreweg de meesten voor het feestje dat er wel of niet was, uit nieuwsgierigheid of sensatiezucht of gewoon omdat je er bij moest zijn. De schatting van de politiemensen ter plaatse is dat op het moment van de escalatie er op de kruising minder dan 1000 jongeren aanwezig waren. Tijdens de confrontaties in de uren daarna geven de betrokken politiemensen aan dat de groepen van waar uit zij belaagd worden uit maximaal enkele honderden personen bestonden.

Ook is er geen consensus over om welke aantallen geweldplegers het gaat, dit beeld varieert van tientallen tot enkele honderden¹⁴. Vooral dit laatste punt wordt bemoeilijkt doordat sommige politiemedewerkers over aantallen relschoppers spreken op specifieke locaties, terwijl anderen een totaalbeeld weergeven. Het algemene beeld dat politiemensen schetsen is dat voor de ME-linies groepjes van vijf of zes jongeren tot enkele tientallen actief aan het rellen zijn terwijl de rest wat meedoet of toekijkt of alleen maar aanwezig is. De meeste geweldplegers zijn volgens diverse politiemedewerkers jongeren tussen de 16 en 25 jaar, bijna allemaal jongens.

Uiteindelijk bleven er ongeveer 150 over. Gewoon een hele grote groep die dat geweld dus pleegde. Dat vond ik zeer bizar (Medewerker BPZ)

Relschoppers? Dat waren er misschien nog helemaal niet zo veel (...) Zoals bij Albert Heijn ook, als daar een 20 man echt werkelijk vervelend waren, daar in de frontlinie, dan zijn het er veel. Er stonden misschien wel een paar honderd man (Hondengeleider).

Er leven tegenstrijdige beelden onder politiemedewerkers over de mate waarin de geweldplegers in groepsverband optreden, maar de meeste respondenten waren van mening dat er niet sprake was van georganiseerd optreden.

Er was niet sprake van georganiseerd geweld tegen de politie. Ten minste niet waar ik stond. Er werd wel gegooid, maar er was niet een vaste groep, het waren meer individuen, kleine groepjes (Groepscommandant verkenners).

¹⁴ In de besluiten- en actielijst van het GBT wordt gesproken over een schatting van 500-600 relschoppers.

In de opbouw naar 21 september is geen informatie beschikbaar gekomen dat groepen jongeren georganiseerd naar Haren zouden komen om de orde te verstoren. Berichten op internet bieden daar ook onvoldoende aanknopingspunten voor. Er gaan geruchten over telefonische aansturing van relschoppers, maar in de interviews en documenten worden geen feitelijkheden of zelfs maar aanwijzingen hierover teruggevonden. Een analyse van twitterberichten biedt geen aanknopingspunten voor de veronderstelling dat dit medium in de loop van de avond een rol gespeeld zou hebben bij het ontstaan van de rellen¹⁵. Op videobeelden zijn geen gemaskerde personen te zien, zoals respondenten in het deelonderzoek *Hoe Dionysos in Haren verscheen* aangeven, wel geweldplegers die capuchons dragen of hun gezicht bedekken. Geen enkele van de politierespondenten maakt melding van gemaskerde personen/ geweldplegers.

Ondanks de mediaberichten over de betrokkenheid van voetbalhooligans bij het geweld zijn daar geen harde aanwijzingen voor. Een groot gedeelte van de politiemedewerkers heeft weliswaar gehoord over de aanwezigheid van hooligans, maar zij hebben deze niet zelf daadwerkelijk zien rellen. Een paar jongens van wat genoemd wordt de oude Z-side worden herkend, maar zij staan op afstand mee te kijken, en nemen niet deel aan de rellen. Later op de avond wordt een deel van de harde kern van FC Groningen (door sommigen geschat op maximaal 30 tot 40 personen) gezien in de buurt van de Albert Heijn. Verder zien de politiemedewerkers bijna geen bekenden. Een woordvoerder van de Z-side van FC Groningen spreekt in de media over de rol van de Z-siders: ze zijn aanwezig geweest, maar hebben zich afzijdig gehouden van het geweld¹⁶. Een gerichte rondvraag van de voetbalcoördinator van de politie onder zijn collega's in de rest van het land levert geen aanwijzingen op dat hooligans van andere voetbalclubs aanwezig zijn geweest. Er zijn wel wat berichten over de aanwezigheid van supporters van andere clubs met vlaggen of sjaaltjes, maar juist hooligans dragen deze niet. Op door de politie gemaakte videobeelden is een jongen te zien met een FC-Utrecht vlag (deze jongen wordt vervolgens aangevallen door als zodanig herkende Groningen supporters).

De analyse van de aangehouden verdachten bevestigt dit beeld. Het gaat om jonge (gemiddeld 19,6 jaar oud), mannelijke daders die overwegend afkomstig zijn uit de noordelijke provincies. Hooligans zitten daar niet bij en de netwerkanalyse bevestigt dat er binnen de populatie aangehouden verdachten geen sprake is van een grote groep of enkele grote subgroepen die elkaar kennen. Eerder is sprake van kleine subgroepjes die, voor zover bekend, uit maximaal vier personen bestaan. Doorgaans zijn deze groepjes echter kleiner. Dat is een belangrijk verschil met de rellen in Hoek van Holland: daar was sprake van een groot aantal jonge harde kern supporters (die het vooropgezette plan hadden om los te gaan)¹⁷.

Als er dus in Haren geen sprake is van gepland en georganiseerd geweld, moet er een andere verklaring zijn voor het ontstaan van het geweld. Deze verklaring kan niet gelegen zijn in ongenueanceerd politieoptreden, want door de invulling van de low-profile aanpak was daar geen sprake van. Voor de leden van het SGB0, het ROT en het GBT kwam het geweld volkomen onverwacht en zij hebben het beeld van een onverwacht omslagpunt. In werkelijkheid was er sprake van een geleidelijke opbouw naar geweld, die gestalte kreeg in de anderhalf à twee uur voor het moment van escalatie (zie hieronder), waarbij de trigger voor de uiteindelijke escalatie gevormd werd door het ter

¹⁵ In de twee uur voorafgaand aan het escalatiemoment komt in 50 (re)tweets (0,25% van het totaal) het woord rellen voor, dat is weliswaar drie keer zoveel als in de uren daarvoor, maar in de meeste gevallen gaat het niet om een oproep tot rellen maar vooral om het uitspreken van een verwachting (bijvoorbeeld om 19.18: *Wat is er vanavond op TV? Rellen in Haren en Volgens mij denken al die gasten in #Haren dat er echt iets gaat gebeuren! Ja hooguit een paar raddraaiers die gaan rellen*)

¹⁶ Er is geprobeerd ook leden van de Z-side te interviewen: zij wilden niet meewerken aan het onderzoek van de commissie

¹⁷ Muller, E.R., U. Rosenthal, M. Zannoni, H. Ferwerda & S. Schaap (2010). *Strandrellen in Hoek van Holland*. Dancefestival Veronica Sunset Grooves, 22 augustus 2009. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

plaatsse verschijnen van de ME. Het is redelijk er van uit te gaan dat als de ME later was verschenen, het moment van escalatie naar massaal geweld later in de tijd had gelegen. Dat neemt niet weg dat ook voor die tijd al vernielingen werden gepleegd en met voorwerpen naar de aanwezige politiemensen werd gegooid en dat voor die tijd in feite al een situatie was ontstaan waarin een geweldsescalatie steeds waarschijnlijker werd.

Hoe zag deze opbouw er uit? Het deelonderzoek *De weg naar Haren* gaat in op de mobilisatie die plaatsvindt voor Haren, de rol van de sociale en traditionele media en hun onderlinge wisselwerking in het mobilisatieproces. Het deelonderzoek *Hoe Dionysos in Haren verscheen* maakt daarnaast duidelijk welke factoren hebben bijgedragen aan de gelegenheidsstructuur die op de kruising in Haren is ontstaan. Het begint met het feit dat veel jongeren die naar Haren komen zich verzamelen bij de kruising Stationsweg/ Jachtlaan. Dat is vlakbij het huis van Merthe, het adres dat op Facebook genoemd is als locatie van het project X feest. De kruising is ook de plaats waar veel media nadrukkelijk aanwezig zijn met satellietwagens, camera's en een groot aantal journalisten. Uit het gedrag van de jongeren blijkt de aantrekkingskracht van de camera's: als er een camera aangaat wordt er gezongen en gesprongen en vormt zich een groepje. Naarmate zich meer jongeren verzamelen op de kruising wordt het als vanzelf de *place to be* en kristallisatiepunt.

De analyse van aangehouden verdachten suggereert dat in Haren een mix van jongeren aanwezig was: geen notoire ordeverstoorders, vooral 'normale' Hollandse jongens en meisjes en een onbekend maar veel kleiner aantal jongens die op verschillende leefgebieden in het dagelijks leven problematisch gedrag vertoont in de vorm van overlast, onhandelbaar of agressief gedrag of alcohol- of drugsverslaving. In de twee uur die aan de geweldsescalatie voorafgaat, vindt een soort van oplaadproces plaats. Bij het bekijken van de videobeelden is te zien hoe geleidelijk door middel van samenzang en synchroon op en neer springen steeds meer groepsvorming optreedt, na verloop van tijd ook los van de aanwezigheid van camera's. Geleidelijk wordt het gedrag van een aantal jongemannen baldadiger en vertonen ze uitdagend gedrag. Dit proces wordt niet alleen door de politiemensen ter plaatse onderkend¹⁸, maar ook door de COPI-leden die rond 19.15 uur een kijkje komen nemen, en door aanwezige burgers, zoals blijkt uit het deelonderzoek *Hoe Dionysos in Haren verscheen*. Het is dan ook geen toeval dat vanaf half acht groepen mensen die merken dat de stemming omslaat Haren verlaten, zoals ook blijkt uit het deelonderzoek *De weg naar Haren*. De combinatie van baldadig gedrag in de menigte met de gevormde gelegenheidsstructuur is nog niet voldoende voor een geweldsescalatie. Door de manier waarop jongeren in de menigte als het ware met *likes* reageren op baldadige initiatieven ontwikkelt zich geleidelijk een norm over wat acceptabel of gewenst gedrag is in de situatie. Het knallen van vuurwerk (om de paar minuten) en het klimmen in een verkeersbord worden met gejuich begroet, terwijl er niet gereageerd wordt op de voorwerpen die ongericht en af en toe ook gericht (naar de politie) gegooid worden. De politiemensen laten zich niet provoceren, maar door het feit dat ze in linie een paar meter achter het hek staan, zijn ze wel gescheiden van de menigte. Ook al is er geen enkele druk vanuit de menigte op de hekken of in de richting van de politie, dat is wel het begin van een wij tegenover zij situatie. Als de ME verschijnt, zelfs zonder iets te doen, is er een geschikte tegenstander en escaleert het razendsnel.

Het onderzoeksrapport doet uitgebreid verslag van de heftigheid van het geweld dat volgt. Tegelijkertijd is het goed te beseffen dat het meest heftige geweld niet geheel grenzeloos is: het is vooral gericht op objecten (straatmeubilair, auto's, winkelruiten) en ME-ers, maar bijvoorbeeld niet

¹⁸ op videobeelden is om 19.32 uur te horen: "daar heb je het al", en: "gaan we hier wat aan doen?"

op bewoners¹⁹ en ook niet op personen binnen de menigte die pogingen ondernemen mensen van geweld af te houden (op politie videobeelden zijn hier ten minste drie voorbeelden van te vinden). Zoals uit het deelonderzoek *Hoe Dionysos in Haren verscheen* blijkt laten baldadige jongeren zich zelfs door bewoners afhouden van vernielingen in hun tuin. Dat doet niets af aan het feit dat bewoners zich bedreigd voelen en in de steek gelaten door de autoriteiten. De beoordeling of het geweld “excessief” was, is subjectief: het was in elk geval heftig en overweldigend (zeker voor onbeschermd politiemensen en ME-ers die aanvankelijk nog maar in klein aantal aanwezig waren), het geweld hield urenlang aan en er waren over de hele avond een flink aantal (de hoogste schatting is ongeveer 300) geweldplegers actief. Het is een opvallend fenomeen dat nog laat bezoekers in Haren arriveren (het deelonderzoek *De weg naar Haren* noemt elf uur als een tijdstip met een tweede piek in het aantal bezoekers dat aankomt), maar het is onmogelijk te zeggen of zij komen in reactie op (berichten over) de rellen. Bij het plegen van geweld is gebruik gemaakt van meegenomen vuurwerk en van allerlei voorwerpen die voorhanden waren, beginnend met flessen en blikjes en verder van hekken en fietsen tot tuinornamenten en stenen.

De hier boven beschreven gebeurtenissen in Haren, inclusief de spontane groepsvorming en de sociale identificatie die optreden, passen in het initiatie-escalatiemodel van collectief geweld (Adang, 2012)²⁰. Het idee dat de situatie in Haren bij voorbaat onontkoombaar tot geweldpleging en escalatie moest leiden is onjuist. Immers, op andere plekken in Haren, waar ook honderden jongeren onder invloed van alcohol aanwezig waren (bij het Gorecht-terrein, bij het station), is de situatie niet geëscaleerd of was er pas sprake van geweld (in het centrum) nadat de rellen zich verplaatst hadden als gevolg van het politieoptreden. Voor het ontstaan en de escalatie van geweld in een dergelijke situatie is naast de al genoemde gelegenheidsstructuur ook een oplaadproces nodig waar initiatiefnemers medestanders krijgen, ondersteuning voelen en uiteindelijk een tegenstander vinden.

De effectiviteit van de overheidsinterventies

Bij het beantwoorden van de vraag hoe de gebeurtenissen in Haren konden ontaarden in rellen past ook de vraag naar de effectiviteit van de overheidsinterventies om het geweld te voorkomen en te beheersen. Het stellen van deze vraag doet niets af aan het feit dat uitsluitend de geweldplegers verantwoordelijk zijn voor het door hen gepleegde geweld. Bij het trekken van conclusies over de overheidsinterventies is het van belang onderscheid te maken tussen aspecten die specifiek betrekking hebben op de gebeurtenissen op 21 september in Haren en op meer algemene aspecten van ordehandhaving, opschaling en daaraan gerelateerde processen die ook onder andere omstandigheden een rol kunnen en zullen spelen. De gebeurtenissen in Haren kunnen in dat opzicht als een soort systeemtest beschouwd worden, zowel voor de gemeente Haren als voor de politie in Groningen, Friesland en Drenthe (de eenheid Noord Nederland in het nieuwe nationale politiekorps).

Concreet heeft een burgemeester twee belangrijke instrumenten tot zijn beschikking bij de handhaving van de openbare orde en de aanpak van crisissituaties: communicatie en bevoegdheden²¹. Van beide is eigenlijk geen effectief gebruik gemaakt. Dat heeft alles te maken met het feit dat, zoals in het voorafgaande vermeld, het ontbroken heeft aan een heldere strategische keuze hoe om te gaan met project X Haren.

¹⁹ de mishandeling met een stoeptegels van een 84-jarige man valt in dat opzicht buiten het patroon

²⁰ Adang, O.M.J. (2012) Initiatie en escalatie van collectief geweld. Een vergelijkend observationeel onderzoek naar demonstraties en voetbalevenementen. In: T. Jansen, G. van den Brink & R. Kneyber (redactie) *Gezagsdragers. De publieke zaak op zoek naar haar verdedigers*. Boom, Amsterdam. In Deel 3, Bijlagen, is een korte weergave van het model opgenomen

²¹ Zoals ook burgemeestersadviseur Wouter Jong aan de commissie aangaf

Communicatie

De externe communicatie was niet eenduidig en vaak ambivalent. Het deelonderzoek De weg naar Haren maakt dat op grond van een analyse van de inhoud van communicatie-uitingen zichtbaar Kort samengevat zijn zowel verbaal als non-verbaal de volgende tegenstrijdige boodschappen gecommuniceerd:

- Er is geen feest, maar we denken wel na over een alternatief feest.
- Er is ook geen alternatief feest, maar we hebben wel een locatie beschikbaar waar we lichtmasten neerzetten (het Gorecht-terrein). Later op de avond wordt alsnog geprobeerd hier een feestlocatie van te maken.
- U bent niet welkom, U wordt weggestuurd als u naar Haren komt. Dat gebeurt niet.
- U wordt geleid c.q. begeleid naar een opvanglocatie. De organisatie is er niet op ingericht om dat daadwerkelijk te doen. Tweemaal wordt een groep naar het Gorecht-terrein begeleid, die linea recta omkeren als duidelijk is dat daar niets te doen is.
- De Stationsweg is afgesloten op 21 september. Feitelijk is deze tot 14.00 open (en er was rekening mee gehouden dat hij tot 18.00 uur open zou blijven)
- Er is wel of geen noodverordening.
- Je mag volgens de noodverordening geen alcohol drinken (behalve op het Gorecht-terrein), maar in de praktijk wordt dat niet gehandhaafd.

Politie en gemeente verschillen van mening over de te volgen communicatiestrategie en slagen er niet in een gezamenlijke communicatiestrategie te ontwikkelen en uit te voeren. Ook de communicatie vanuit de gemeente Groningen (die neerkwam op: “welkom in Groningen”) droeg niet bij aan een eenduidig beeld. De gemeente heeft daarnaast beperkte communicatiecapaciteit. Pas vanaf woensdag komt extra communicatiecapaciteit ter beschikking. De politie maakte voorafgaand aan 21 september jammer genoeg geen gebruik van de mogelijkheden die het landelijke crisis communicatie team/ netwerk CCT biedt.

Bevoegdheden en maatregelen

De burgemeester is op grond van artikel 172 van de Gemeentewet (Gw) belast met de handhaving van de openbare orde in zijn gemeente. Bij (dreigende) verstoringen van de openbare orde is de burgemeester op grond van het derde lid van artikel 172 Gw bevoegd alle bevelen te geven die hij noodzakelijk acht voor de handhaving van de openbare orde (In Deel 3 is een overzicht opgenomen van het juridisch instrumentarium dat een burgemeester ter beschikking staat). De burgemeester heeft in feite geen gebruik gemaakt van de hem ter beschikking staande bevoegdheden. Er heerste in de week voorafgaand aan 21 september voortdurend verwarring over noodbevel, noodverordening en de verhouding van beiden tot de bepalingen in de APV. De burgemeester heeft tevoren een noodbevel getekend dat de mogelijkheid bood individuen uit Haren te verwijderen. Dat noodbevel is niet gebruikt en was in de omstandigheden ook geen effectief middel. Op vrijdag 21 september is om 18.00 uur een noodverordening van kracht die bepaalde dat je in Haren alcohol bij je mag hebben, maar niet drinken (en op het Gorecht-terrein zou het gedoogd worden) dat in de praktijk door de politie niet handhaafbaar geacht wordt gezien de aantallen mensen (en ook niet gehandhaafd wordt).

De maatregelen die genomen waren hadden als uitgangspunt dat het normale leven in Haren zoveel mogelijk doorgang moest kunnen vinden. Daarnaast was het uitgangspunt dat het nemen van zichtbare maatregelen juist aantrekkingskracht zou uitoefenen op jongeren om naar Haren te komen. De combinatie van deze op zich legitieme uitgangspunten met het niet voorbereiden van andere maatregelen voor het geval wel grote aantallen jongeren naar Haren zouden gaan leidde ertoe dat er

(ook op het moment dat duidelijk was dat grote aantallen jongeren zich daadwerkelijk naar Haren begaven) geen maatregelen genomen zijn om jongeren te verhinderen naar Haren te komen (de beslissing tot het afsluiten van de afritten van de A28 is buiten het bevoegd gezag om gegaan) of Haren te verlaten. De interventie van de burgemeester van Groningen om geen toestemming te geven bussen met feestgangers naar Groningen te laten vertrekken was in dat verband ongelukkig en niet behulpzaam, zeker in het licht van het feit dat het initiatief om deze bussen in te zetten in eerste instantie afkomstig was van de gemeente Groningen. Het besluit om treinen te laten stoppen conform de dienstregeling had als gunstig bijeffect (hoewel dat geen expliciete overweging was) dat feestgangers die weg wilden omdat zij geen deel wilden uitmaken van de ongeregelheden, Haren ook daadwerkelijk konden verlaten. Het besluit om in de nacht van 21 september treinen te verlengen, een extra stop in Haren te laten maken en te laten doorrijden tot Zwolle is los van het GBT genomen. Als in de loop van de avond het besluit was genomen dat treinen niet meer in Haren mochten stoppen had dat niet alleen tot openbare orde problemen elders kunnen leiden (zonder dat men zich daar op had kunnen voorbereiden), het had ook gevolgen gehad voor de situatie in Haren doordat velen dan niet hadden kunnen vertrekken. In dat opzicht was het een wijs besluit om treinen niet aan Haren voorbij te laten gaan.

Alles overziende gaf geen van de onderdelen van de crisisorganisatie op enig moment in voorbereiding of uitvoering blijk van een overall visie op mobiliteit en crowd management in het kader van de gebeurtenissen in Haren die richting gaf aan de besluitvorming op dit terrein.

De beslissing om geen vergunning te verlenen voor een alternatief feest naar aanleiding van het aanbod van de nachtburgemeester is weloverwogen tot stand gekomen op basis van de vaststelling dat het niet mogelijk was op korte termijn op een locatie in Haren op een veilige en verantwoorde wijze een dergelijk feest te (laten) organiseren. Ook uit het oogpunt van mogelijke precedentwerking was dat een wijs besluit.

Pas in een laat stadium is overigens, zowel door de politie als de gemeente, project X in Haren als een evenement benaderd. Dat is begrijpelijk vanuit de optiek dat het juist geen evenement moest worden, maar het is wel te betreuren. Eerder denken in termen van een evenement had meer richting gegeven aan de aanpak en had duidelijker gemaakt voor welke keuzes de autoriteiten stonden, vooral waar het gaat om de principiële keuze tussen het tegenhouden van het evenement of het reguleren ervan.

Onder andere vanuit de gemeenteraad in Haren is de vraag opgeworpen of het leger niet had moeten worden ingezet ter beteugeling van de ongeregelheden. Het idee dat het leger een taak heeft bij de handhaving van de binnenlandse openbare orde past niet bij een democratische rechtsstaat. Het was ook niet nodig: het heeft even geduurd, maar uiteindelijk is de klus in Haren geklaard door twee pelotons ME en 11 beredenen, aangevuld met drie groepen aanhoudingseenheden en tientallen platte petten (maar die gingen niet rechtstreeks de confrontatie met de geweldplegers aan). Later zijn nog meer pelotons gekomen, maar toen was het geweld al voorbij. Daarmee hoort project X Haren niet tot de grootste ME-inzetten die Nederland ooit gekend heeft en was het politiebijstandspotentieel voor de handhaving van de openbare orde bij lange na niet uitgeput.

Het politieoptreden

De door de driehoek gewenste beleidsuitgangspunten (normale gang van zaken moet doorgang vinden, Haren wordt niet afgesloten, zo weinig mogelijk zichtbare politie, veiligheid voor familie Merthe en bewoners Stationsweg) beperkten de speelruimte voor de politieoperatie: diverse

politiemaatregelen waren daardoor niet mogelijk. Anderzijds is door de politie in de driehoek steeds aangegeven dat men de zaken aankon. Het SGBO heeft zeer kort de tijd gehad om het politieoptreden voor te bereiden. Dat zou ook voor een goed op elkaar ingespeeld team (en daarvan was hier geen sprake) een lastige klus zijn geweest. De onverwachte keuze voor multidisciplinaire opschaling naar GRIP3 op vrijdagmorgen, nadat de dag ervoor nog besloten was dat multidisciplinaire opschaling niet voor de hand lag, was ongelukkig en heeft een negatieve invloed gehad op de effectiviteit van het overheidsoptreden. De terugkerende discussie vooraf over de multidisciplinaire opschaling ging ten koste van schaarse voorbereidingstijd, de voortdurende noodzaak om beelden op elkaar af te stemmen tussen GBT, ROT, COPI en SGBO en de onduidelijkheden wie waarover ging, ging ten koste van een efficiënte aansturing van het optreden op straat.

Dat gezegd hebbende droegen ook de vele onvolkomenheden in de politieoperatie er aan bij dat er een chaos ontstond. De interne evaluatie van de politie spreekt wat dat betreft boekdelen en identificeert een groot aantal leerpunten met betrekking tot de organisatie van de opschaling, de effectiviteit van leiding en sturing, de adequaatheid van de informatievoorziening, de werking van de verbindingen, de toereikendheid van het materieel en de kwaliteit van de nazorg (In Deel 3 zijn de bevindingen van de interne politie-evaluatie opgenomen). De resultaten van deze interne evaluatie sluiten op twee punten na (de mate van onverwachtheid van het schakelpunt en de mate van doordachtheid van de strategie) aan bij de bevindingen van het onderzoek. De interne politie-evaluatie stelt dat, hoewel het worstcase scenario vooraf niet op papier in detail is uitgewerkt, er wel een doordachte strategie was in de hoofden van de commandanten, zoals zou blijken uit de feitelijke beslissingen tijdens de uitvoering. Het is uiteraard onmogelijk vast te stellen wat er omging in de hoofden van de commandanten, maar in het onderzoek is niet gebleken van een doordachte strategie voor het worst case scenario, zelfs niet voor het worst case scenario dat men zich had voorgesteld²².

Een belangrijk aspect daarbij waren de door het SGBO geformuleerde scenario's. De in het draaiboek opgenomen scenario's waren niet alleen uiterst summier en niet uitgewerkt, het ging ook om een mix van beeldscenario's (wat kan er gebeuren?) en inzetscenario's (wat gaan we doen?). Het scenario dat zich uiteindelijk heeft afgespeeld, heeft het SGBO zich niet kunnen verbeelden, het beeld was vooral dat het wel mee zou gaan vallen. De beelden van wat de verschillende scenario's inhielden, waren niet bij alle betrokkenen hetzelfde, voor de eenheden op straat waren ze onbekend. Zoals de interne politie-evaluatie aangeeft waren er geen duidelijke criteria voor wat het "schakelmoment" genoemd wordt, de overgang van het realistische scenario naar het worst case scenario. Ook als er dergelijke duidelijke criteria waren geweest, is het nog maar de vraag of deze waren onderkend. De manier waarop het optreden was georganiseerd en informatie binnenkwam bij het SGBO maakte het moeilijk een goed beeld te krijgen van de gebeurtenissen op straat en het SGBO heeft dan ook steeds geworsteld om dat beeld te krijgen. In feite waren er al vanaf half zeven in toenemende mate indicaties dat het realistische scenario niet langer van toepassing was. Er was een nog groter dan verwachte belangstelling van de media, inclusief satellietwagens en live-uitzendingen. Overlastmeldingen leidden ertoe dat motorrijders (die in principe buiten Haren zouden blijven) naar Haren werden gedirigeerd om deze meldingen af te handelen, de spoorwegpolitie gaf aan dat grote

²² De politie noemt in een reactie op de feitenreconstructie vooral de volgende maatregelen die bedacht waren voor het worst case scenario: het oproepen van de op piket gezette medewerkers, het afzetten van toegangswegen richting Haren waaronder de op- en afritten van de A-28, de opdracht om zoveel mogelijk aanhoudingen te verrichten, mede door gebruik te maken van AE, de verkenners en spotters, het regelen van bussen voor de aan- en afvoer van bezoekers, de algemene opdracht voor de ME om reischoppers zo snel mogelijk het dorp uit te krijgen, het repositioneren van noodhulpeenheden ter ondersteuning zou komen, het voorhanden hebben van een helikopter.

aantallen jongeren onderweg waren naar Haren, de spotters gaven door dat er sprake was van een toenemend aantal jongeren in Haren zelf en van veel alcoholgebruik, de locatiecommandant had te veel te doen, de Officier van Dienst in het COPI had het te druk met de hem opgedragen combinatie van taken en moest zich laten vervangen. Later (rond half acht) moeten motorrijders op een manier waar niet in voorzien is regelend optreden en wegen en kruisingen in het centrum van Haren afsluiten zonder dat deze verkeersposten overgenomen kunnen worden door uniformpersoneel. Tussen zeven uur en half acht begint de stemming op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan duidelijk om te slaan en trekt het geüniformeerd personeel zich terug achter de hekken, daarmee steeds meer een politievrije zone creërend voor de hekken en een potentieel doelwit vormend achter de hekken. Binnen het SGBO waren vooraf in een brainstormsessie door het hoofd Informatie wel een aantal voorspellers benoemd zoals: opkomst van meer dan 500 mensen, veel mensen van buiten de regio, alcohol- en drugsgebruik. Dat was aan het begin van de avond allemaal aan de orde. Het is overigens de vraag of alle SGBO-leden deze voorspellers ook deelden en hanteerden. In werkelijkheid gingen de alarmbellen pas rinkelen nadat het SGBO het bericht kreeg dat de platte petten op linie stonden achter de hekken.

De keuze in eerste instantie voor het realistisch scenario is alleszins verdedigbaar. De politie is gewend aan grote evenementen en bij de meeste evenementen wordt minder personeel ingezet. Een standaard grote inzet bij evenementen gaat ten koste van de inzet voor andere doeleinden. De politie is gewend te handelen op basis van informatie, en er was geen informatie dat er groepen ordeverstoorers af zouden reizen naar Haren. Tegelijkertijd was er sprake van een nieuw en onbekend fenomeen met meer onzekerheden dan gebruikelijk. Er was vooraf zeker geen sprake van een consensus onder sociale media experts dat dit een situatie was die wel moest ontsporen, en er waren geen betrouwbare schattingen van het aantal mensen dat op zou kunnen dagen. Vandaar dat gekozen werd voor een benadering om “mee te groeien” met de situatie op straat. De wijze waarop invulling gegeven werd aan dit groeimodel was echter niet toereikend. De noodzakelijke nadruk op het bewaken en beveiligen van de Stationsweg (“bij het huis mag niks gebeuren”) leidde er bijna als vanzelf toe dat al het ingezette personeel zich steeds meer concentreerde op die locatie en dat er geen personeel beschikbaar was voor optreden conform het afgesproken bejegeningprofiel in de menigte, tussen de jongeren. Het oplaadproces dat begonnen was kon daardoor ongestoord verlopen. Er waren twee mogelijkheden om te groeien: 1. oproepen van het peloton ME dat was voorzien voor het worst case scenario 2. oproepen van beschikbare noodhulpeenheden.

In beide gevallen ging het om personeel dat niet voorbereid was op de taak die hun te wachten stond. Voor de noodhulpeenheden was ook geen leidinggevende aanwezig die was voorbereid op de taak die hem te wachten stond en was op het punt van opkomst (het bureau in Haren) niets voorbereid. In feite werd er niet echt geschakeld en werden er geen duidelijke besluiten genomen over de opschaling en de wijze waarop deze moest plaatsvinden. Ook werden geen duidelijke opdrachten verstrekt. Dit alles laat zich niet rijmen met een doordachte strategie.

Toen na half acht een situatie ontstaan was waarbij een linie platte petten achter de hekken stond die steeds meer voorwerpen naar zich toe gegooid kreeg wreekte zich, in de keuze van de overgang van realistisch naar worst case scenario, opnieuw dat geen helder onderscheid gemaakt werd tussen beeldscenario (de situatie op straat) en inzetscenario (de aanpak). Enerzijds werd ME in volledig tenue opgeroepen, anderzijds werden alle beschikbare noodhulpeenheden (platte petten) opgeroepen. Er was geen eenduidig plan: de linie achter de hekken ondersteunen, de menigte in de richting van het Gorecht-terrein drijven of zich in de menigte begeven om mensen aan te spreken en de-escalerend op te treden? Het hielp daarbij niet dat naast de reguliere lijn parallel, buiten de SGBO

structuur om (bijvoorbeeld tussen de districtschef in het beleidsteam, de unitchef op straat en de plaatsvervangend korpschef bij het SGB0) gecommuniceerd werd over wat nodig of wenselijk zou zijn.

Terwijl de opschaling vanaf 19.55 uur op beide wijzen in gang gezet werd, escaleerde de situatie op straat met het ter plaatse komen van de eerste ME-groep op de kruising om 20.49 uur en werd het ontbreken van een duidelijk planmatige aanpak pijnlijk zichtbaar. De snelheid en heftigheid van deze escalatie op dat moment droeg bij tot het beeld van een heel kort omslagpunt, zoals dat ook achteraf door betrokkenen in SGB0, ROT en GBT beleefd wordt. Dat beeld klopt alleen maar als voorbij gegaan wordt aan de ontwikkelingen in de twee uur die daar aan vooraf gingen. Vanaf het escalatiemoment worden de gebreken in de organisatie die is opgezet zichtbaar en duurt het enige uren voordat het politieoptreden niet meer achter de feiten aanloopt. Er zijn wel veel leidinggevenden actief deze avond, maar er is weinig sturing.

Doordat de ME-commandostructuur nog niet in werking is getreden en doordat verschillende eenheden geen verbinding hebben met elkaar of met het SGB0 ontstaat een chaotische situatie. Niet alleen op straat, maar ook op de meldkamer, waar een meldkamercentralist in een positie komt dat hij noodgedwongen beslissingen moet nemen die hij niet hoort te nemen. Door problemen in de opschaling duurt het te lang voordat er voldoende ondersteuning komt. Door gebrek aan overzicht is er geen duidelijkheid over de situatie op straat, over wie er zijn ingezet, over welke opdracht eenheden hebben of moeten hebben. De opschalings- en aansturingsproblemen hebben gevolgen gehad voor het feit dat platte petten (en de eerste ter plaatse komende ME-groepen) zich in de steek gelaten hebben gevoeld en hebben negatieve gevolgen gehad voor de duur van de gewelddadigheden in Haren.

Low profile

Een van de uitgangspunten van de driehoek voor het politieoptreden in Haren was een zogenaamde low profile aanpak. Dat is vertaald in een bejegeningprofiel en in het idee dat in principe geen ME en zo weinig mogelijk politie zichtbaar zou mogen zijn. Dit principe is consequent doorgevoerd op een wijze die er (in combinatie met het feit dat de ME op piket stond) de facto borg voor stond dat opschaling naar ME niet snel zou kunnen plaatsvinden en er te weinig, te laat of niet effectief gebruik is gemaakt van ondersteunende eenheden als hondengeleiders en beredenen.

- Er was een flex-ME groep in dienst als spotters, maar het was de bedoeling dat deze in dagelijks tenue zouden zijn. De groepscommandant werd aangesproken op het feit dat zijn groepsleden een ME-broek en blauwe polo's aanhadden (ondanks het feit dat de groepscommandant dit zo had afgesproken met het hoofd Informatie).
- Deze als spotters ingezette flex-ME groep moest zich opdelen over de invalswegen van Haren. Hiervoor waren in eerste instantie geen voertuigen gepland, wat in zou houden dat opschaling naar ME meer tijd zou vergen.
- Er is slechts in beperkte mate gebruik gemaakt van de mogelijkheden die ondersteunende eenheden zouden kunnen bieden (geen hondengeleiders, bij de inzet van beredenen is niet gekozen voor een groep die als ME-beredenen op zou kunnen treden).
- Toen de eerste flex-ME groep van piket werd gehaald, werd deze ingezet in dagelijks tenue. Zij mochten geen ME-voertuig meenemen. Als de groepscommandant niet op eigen initiatief alsnog een SIGME voertuig had meegenomen, had dat beperkingen opgeleverd voor de mogelijkheid om als ME-groep op te treden.

- Toen het eerste ME-peloton werd opgeroepen, kregen zij in eerste instantie de opdracht om op te komen in dagelijks tenue. Dat was een vergissing die snel hersteld werd, maar wel een vergissing die in de lijn lag van de benadering waarvoor de rest van de dag al gekozen was.

Ook nadat de escalatie een feit was kregen groepscommandanten in eerste instantie nog de opdracht om zonder helm op te treden.

Het gekozen uitgangspunt van een *low profile* aanpak is alleszins verdedigbaar en in principe zeer geschikt voor de begeleiding van een evenement, juist om te voorkomen dat een *selffulfilling prophecy* ontstaat. Het is echter een misverstand dat een dergelijke aanpak gelijkstaat aan zo weinig mogelijk zichtbare politie of niet uitgevoerd zou kunnen worden door eenheden flex-ME. In feite is de ontwikkeling naar flex-ME nu juist bij uitstek bedoeld voor situaties waarin een low profile aanpak met bijpassend bejegeningprofiel gewenst is, maar waarin het nodig kan zijn om snel op te schalen²³. In dat opzicht is te star vastgehouden aan het principe dat alleen platte pet agenten zichtbaar op straat aanwezig zouden mogen zijn. Nog los daarvan waren de ingezette platte petten qua aantal niet in staat om, zodra zich grotere aantallen jongeren verzamelden, nog op te treden in de menigte, het oplaadproces te doorbreken en tegelijkertijd de Stationsweg te bewaken. Een dergelijk de-escalierend optreden was in die fase nog zeer wel mogelijk geweest:

Dus ik ben ook met vier man uit die linie gelopen ... ik zeg: jongens, kom mee. We gaan hier nu doorheen lopen. Er was op een gegeven moment een melding, er stonden twee auto's midden in die mensenmassa, waarvan een oudere bestuurder, die kon niet weg, die kon geen kant op. Dus die hebben wij even geholpen. Dat kon ook allemaal. Die man die kon achteruit rijden en netjes allemaal. Daarvoor stond een auto met geluidsboxen aan. Met de keiharde housemuziek eruit. Dus we hebben gezegd housemuziek uit en wegwezen. En dat kon ook allemaal, ik bedoel hiermee dat er toen totaal nog geen druk van omstanders was naar aanleiding van ons optreden in die menigte. Ik heb nog meerdere laserpennen ook afgepakt van gasten die stonden te schijnen en we konden er gewoon doorheen lopen. (Locatiecommandant)

De multidisciplinaire opschaling

Zoals boven vermeld was de keuze voor multidisciplinaire opschaling naar GRIP3 ongelukkig en heeft deze keuze een negatieve invloed gehad op de effectiviteit van het overheidsoptreden. Dat gegeven moet tot nadenken stemmen. Als de multidisciplinaire opschaling niet bijdraagt aan een effectiever optreden, schiet zij haar doel voorbij. Wat is hier aan de hand? De keuze voor opschaling naar GRIP3 was vooral ingegeven door de omstandigheid dat een gemeente als Haren qua ambtelijk apparaat te klein is voor een gebeurtenis van een impact en omvang als project X Haren. Het zou niet nodig moeten zijn dat een burgemeester van een kleine gemeente moet opschalen naar een GRIP situatie enkel en alleen om ondersteuning op het gebied van communicatie te kunnen krijgen vanuit de veiligheidsregio. Alle argumenten dat de multidisciplinaire opschaling zorgt voor heldere lijnen en een betere aansturing gaan daarnaast niet op. Het optuigen van het crisiscircus maakt het misschien makkelijker voor mensen achter het bureau, maar niet voor mensen in de frontlinie.²⁴ Ook in dit opzicht was er in Haren sprake van twee werelden.

²³ Adang, O.M.J., redactie (2009) Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland. Reed Business, Den Haag. Politiekunde nr. 28

²⁴ Een medewerker uit de basispolitiezorg die op 21 september de hele dag dienst heeft gedaan kwam toen hij een rekensommetje maakte tot de conclusie dat er in de middag meer mensen binnen bezig waren met het maken van beleid en qua organisatiestructuur, dan dat er daadwerkelijk operationeel bezig waren bij en rond de Stationsweg.

Aangewakkerd door twee hoogleraren ontstond in de media discussie over de vraag of, nadat de escalatie een feit was, niet opgeschaald had moeten worden naar GRIP4 en of de burgemeester van Groningen het heft niet in handen had moeten nemen en de burgemeester van Haren opzij had moeten schuiven²⁵. Er was immers mogelijk sprake van gemeentegrensoverschrijdende effecten? Puur theoretisch was dat het geval, maar met dat argument zou bij vrijwel iedere risicowedstrijd in het betaald voetbal en bij heel veel evenementen opgeschaald moeten worden naar GRIP4. Met betrekking tot project X was er een zeer beperkt effect op de gemeente Groningen. Dat is door betrokkenen onderkend en vertegenwoordigers van de gemeente Groningen zijn op vrijdag 21 september als partner aangesloten bij de lokale driehoek, het GBT en het ROT. Daarmee waren de gemeentegrensoverschrijdende effecten afdoende afgedekt en de belangen van de gemeente Groningen afdoende behartigd.

De discussie over opschaling naar GRIP4 en de rol van de veiligheidsregio berust op een aantal fundamentele misverstanden:

- Het misverstand dat een beleidsteam de belangrijke operationele beslissingen neemt. Zoals bij ieder voorval worden tijdens het incident de belangrijkste operationele beslissingen op straat genomen;
- het misverstand dat opschaling naar GRIP4 had geleid tot een betere aansturing van het incident. Opschaling naar GRIP4 had alleen maar tot nog meer verwarring in de aansturing geleid;
- het misverstand dat het niveau van opschaling een goede indicatie is van hoe serieus een bestuurder een incident neemt. Opschaling is bedoeld om waar nodig multidisciplinaire samenwerking te vergemakkelijken, niet als schaamlap voor bestuurders;
- het misverstand dat een veiligheidsregio gaat over alle vormen van veiligheid. Een veiligheidsregio gaat over *fysieke* veiligheid, niet over *sociale* veiligheid²⁶;
- het misverstand dat multidisciplinaire opschaling conform de GRIP-structuur passend is voor openbare orde problemen. De dynamiek in een openbare orde situatie is van een totaal andere orde dan die bij een ramp of calamiteit.

Met betrekking tot het laatste punt is het dan ook geen toeval dat vertegenwoordigers van de diverse “kolommen” (brandweer, GHOR en gemeente) in GBT, ROT en COPI zonder uitzondering aangeven dat er voor hen eigenlijk niet veel te doen was op 21 september. Het is ook geen toeval dat bij de andere project X gebeurtenissen die voor en na Haren hebben plaatsgevonden, voor zover bekend geen enkele keer voor opschaling conform GRIP is gekozen. Het is ook geen toeval dat nooit eerder in de aanloop naar een openbare orde gebeurtenis is opgeschaald naar GRIP3 of GRIP4. De GRIP-structuur is ontwikkeld en bedoeld voor het gecoördineerd multidisciplinair optreden na een ramp of calamiteit. De neiging om evenementen bij voorbaat te benaderen als potentiële crisissituaties is contraproductief en nodeloos complicerend.

Informatie

Zoals de politierespondenten ook aangeven streeft de politie er naar een informatiegestuurde organisatie te zijn. Alles overziende kan vastgesteld worden dat de informatieorganisatie rond project X Haren een afwachter houding heeft aangenomen. De informatieorganisatie heeft mede

²⁵ Hoogleraar algemene rechtswetenschap Jan Brouwer en hoogleraar crisismangement Eelco Dijkstra in Eenvandaag van 2 oktober 2012

²⁶ Cf. Ira Helsloot (2011) 'Veiligheid'-regio's? Gastcolumn in De Veiligheidsregio, 10, p 2

als taak om ongevraagd informatie en advies te geven. Er was feitelijk sprake van een impasse tussen informatiebehoefte en informatievoorziening. Meer delen van de beschikbare informatie, had geleid tot nieuwe en gerichtere informatieverzoeken en een betere informatiepositie. Landelijke informatiefaciliteiten die hadden kunnen ondersteunen (het CCT netwerk, de open source intelligence afdeling van het KLPD, de NIK-RIK-lijn) zijn pas in de nafase ingeschakeld. Een actievere zoektocht naar informatie had mogelijk geleid tot informatie over de gebeurtenissen in Spijkenisse van mei 2012²⁷, waar ook een project X feest was aangekondigd dat veel belangstelling trok in de sociale media, alsook in sommige traditionele media (zie Deel 3). Opvallend was dat de gemeente en de politie Rotterdam-Rijnmond zich toen uitvoerig hadden voorbereid op dat project X feest, inclusief draaiboeken. Die ervaring had in Haren van pas kunnen komen. Nu hebben alleen de gebeurtenissen in Amsterdam (augustus 2012) en Hamburg (juni 2011) als referentie gefungeerd. In Deel 3 wordt ook een overzicht gegeven van ervaringen met sociale media feesten in het buitenland sinds 2007 (dus al ruim voor het bestaan van de film project X). Deze ervaringen zijn divers: vaak is het middelpunt van het feest een woning, maar er zijn ook veel feesten in de openbare ruimte. De ene keer is er sprake van vernielingen en geweld, de andere keer niet. De ene keer is er sprake van een aanzienlijke politie-inzet, dan weer niet. Ook in het buitenland is men op zoek naar de meest geschikte aanpak.

De politie, en de informatieorganisatie in het bijzonder, is in toenemende mate afhankelijk van ICT. De ICT infrastructuur is op dit moment precies afgestemd op normaal, voorzienbaar gebruik, en mist redundantie voor noodgevallen. Zo waren te weinig mensen geautoriseerd of opgeleid voor benodigde hardware en software, bijvoorbeeld om de sociale media te scannen of de livestream van de helmcamera van de biker te kunnen volgen. Daardoor werd actuele informatie gemist. Veel ICT is plaatsgebonden, waardoor verschillende actoren (zoals het SGBO, de infodesk, het COPI, de opkomstlocatie, het ROT etc.) beperkt worden in hun handelen. De lijnen binnen de informatieorganisatie waren te afhankelijk van de mobiele telefoon. Het afbreukrisico wordt dan groot door overbezetting van de lijnen en overbelasting van het netwerk. Het ROT en het SGBO gebruikten verschillende informatiesystemen, met verschillende informatieposities als gevolg.

De ingewonnen informatie werd onvoldoende benut om vooruit te kijken. De informatievoorziening naar het SGBO was onvolledig, gefragmenteerd en ongestructureerd. Duiding van de binnengekomen informatie was onvoldoende geborgd. De informatieorganisatie was niet goed genoeg toegerust om de enorme hoeveelheid informatie die binnenkwam adequaat te kunnen verwerken. Informatie van de straat en informatie uit de systemen werd niet bij elkaar gebracht. Het bijhouden van de informatie was al moeilijk, laat staan dat er nog tijd was om het te duiden. Daarbij kwam dat lang niet alle systemen die noodzakelijk waren voor een goede informatiepositie ook gebruikt werden. Er was in ieder geval weinig overzicht in het functioneren van de informatieorganisatie. Er werd niet of nauwelijks gebriefd zodat iedereen zijn rol naar eigen inzicht moest invullen. Er was niemand aangewezen om overzicht over alle schakels te houden. Het hoofd Informatie had daar geen tijd voor, zo dit al zijn rol was. Het gemis van belangrijke informatie(systemen) werd daardoor niet opgemerkt.

De informatiestromen misten ook reciprociteit. Het informatieknooppunt is ingericht om het SGBO te ondersteunen zodat het SGBO op grond van de verstrekte informatie een actueel beeld van de situatie heeft zodat ze de openbare orde organisatie kan aansturen. Een veranderende inzet van de

²⁷ Zeker is dat niet omdat zelfs na Haren deze gebeurtenis zowel bij het NGB als via de na Haren geactiveerde NIK-RIK lijn niet bekend is geworden. We weten dat bij de RID informatie-inwinning voorafgaand aan Haren deze gebeurtenis ook niet bekend is geworden in Groningen

openbare orde handhavers heeft echter invloed op de actualiteit en daarmee op de in te zamelen informatie. Er is daarom dus vanuit het SGBO terugkoppeling nodig naar het informatieknooppunt om de informatie inwinning te sturen. Daarvan was geen sprake: het SGBO (en het ROT) fungeerden als een soort eindstation voor de informatiestromen. Ook de mensen op straat die betrokken waren in de informatievoorziening kregen slechts mondjesmaat bericht terug. Bovendien zagen ze op straat geen effect van de informatie die ze doorgaven. Het was hen daarom niet duidelijk of de informatie überhaupt wel aankwam.

De focus op informatie over bekende ordeverstoorders die mogelijk in groepsverband op komen dagen als belangrijkste risicofactor is daarnaast te eenzijdig en doet geen recht aan het belang van andersoortige informatie die van belang is voor het risico op openbare orde verstoringen. Juist in situaties van grote onzekerheid is informatie over wat zich daadwerkelijk op straat afspeelt, in dit geval het oplaadproces en de aanloop daartoe, van cruciaal belang.

De politie en sociale media informatie

De gebeurtenissen in Haren maken duidelijk dat gebeurtenissen op het internet en in de sociale media hun weerslag kunnen hebben op gebeurtenissen in de publieke ruimte. De politie is toegerust op acteren in deze ruimte. Surveilleren en handhaven op het internet en in de sociale media staan nog in de kinderschoenen. Letterlijk, want voor de interpretatie van de ontwikkelingen in de sociale media werd door een aanzienlijk aantal respondenten teruggevallen op de eigen kinderen.

De Vries & de Groen (2012)²⁸ bieden een interessant overzicht van mogelijkheden hoe om te gaan met grote hoeveelheden informatie in de veiligheidsketen die op dit moment al bestaan of ontwikkeld worden en deels ook al binnen de politie benut worden. De kern van de zaak is het inrichten van processen rondom besluitvorming om voldoende geïnformeerde besluiten te nemen. Op alles reageren is namelijk een overreactie die veel capaciteit kost. Het gaat om het effectiever en efficiënter afstemmen van informatievrage en informatieaanbod waarbij toegesneden technologie het proces en de mens zo goed mogelijk ondersteunt. De Vries & de Groen (2012) noemen onder andere profiling: het bijeenbrengen van informatie over een persoon, groep of fenomeen. Vooral waar het om personen gaat raakt dit aan de privacy. Online profiling gebeurt nu nog grotendeels handmatig. Semi-automatische ondersteuning daarvan staat nog in de kinderschoenen en moet plaatsvinden binnen een helder juridisch kader. Er zijn methoden in ontwikkeling om dreigende afwijkingen in de fysieke wereld te detecteren op basis van informatie op het internet. Anomaliedetectie scheidt als “normaal” gekarakteriseerd gedrag van als “afwijkend” gekarakteriseerd gedrag, zodat de aandacht op het laatste gericht kan worden. Dit wordt pas echt interessant als het mogelijk wordt dreigingen te detecteren voordat ze plaatsvinden. Zover is het nog niet, maar de ontwikkeling is veelbelovend. Het is belangrijk daarbij te beseffen dat statistisch gezien “afwijkend” gedrag niet hetzelfde is als verwerpelijk gedrag of verdacht gedrag. De meerwaarde van open bronnen wordt nog onvoldoende benut. Er is meer aandacht nodig voor juridische en ethische aspecten en standaardisering. Dat geldt nog sterker voor interveniëren, bijvoorbeeld door context te creëren of een reactie uit lokken door te “porren” kan de informatiepositie verbeteren om in te schatten of een bericht serieus genomen moet worden.

²⁸ De Vries, A. & L. de Groen (2012) Informatie aan het werk! Slimmer omgaan met grote hoeveelheden informatie in de veiligheidsketen. Resultaten 2012, TNO, Den Haag

Binnen de politieorganisatie is het monitoren en analyseren van de informatie in de sociale media niet als een vast specialisme ingericht. Het is ofwel als een neventaak ingericht, of mensen die er niet speciaal voor zijn opgeleid doen het werk erbij. Er zijn een aantal regio's die specialisten hebben aangetrokken. Binnen de landelijke eenheid is het onderdeel opensource intelligence ingericht met zes fte. Zij komen alleen in actie als er een formeel verzoek wordt ingediend, en hebben niet de capaciteit om ongevraagd signalen en adviezen af te geven. Er is geen landelijke dekkend netwerk van sociale media specialisten dat 24/7 beschikbaar is. De analyse van sociale media is nog niet ingebed in de *real time intelligence* functie. Voor de monitoring van sociale media zijn diverse tools op de markt, maar er is lokale kennis nodig om de juiste betekenis aan de informatie te geven of deze in de juiste context te plaatsen. Het is daarom de vraag of de analyse van sociale media als centraal specialisme moet worden ingericht of juist lokaal ingebed moet worden.

Ik heb wel eens wat demo's gezien van zoekmachines die je kunt laten zoeken op woorden en woordcombinaties op sociale media, maar dat een tuinkabouter in de context van een Project X een heel andere betekenis heeft dan in het normale spraakgebruik gaat een machine er nooit uithalen. (...) Daar heb je gewoon een mens voor nodig met kennis van de lokale situatie en de gebruiken en woordkeus op sociale media. Want wij volgen natuurlijk ook Feyenoord hooligans en Ajax hooligans en andere doelgroepen. En wij weten dat als zij bepaalde woorden gaan gebruiken dat we op moeten letten. Die specifieke kennis moet je hebben, die kun je niet in beslisregels zetten, die veranderen immers ook. Dat is hun taal, dat zijn hun grapjes. In die zin zul je altijd mensen moeten hebben die de context snappen, die de omgeving kennen en die instaat zijn om datgene te duiden wat ze "zien" gebeuren in de digitale wereld. (Landelijk portefeuillehouder sociale media politie)

Op initiatief van de portefeuillehouder is een landelijke stuurgroep opgericht. Binnen deze groep bestaat de wens om binnen elke eenheid van de nieuwe nationale politie centraal een vrijgesteld team in te richten met gespecialiseerde mensen. Het gaat dan om een combinatie van whizzkids op het gebied van ICT en gedragswetenschappers. Deze afdeling kan zich enerzijds structureel richten op het monitoren van veiligheidsarrangementen en anderzijds bij incidenten gevraagd en ongevraagd expertise en relevante informatie aanbieden. De samenstelling van de veiligheidsarrangementen is afhankelijk van de lokale veiligheidsproblematiek. Deze elf teams zouden via de werkplaats periodiek kennis en ervaring met elkaar moeten uitwisselen, zodat er op nationaal niveau een virtueel team ontstaat met daarin verschillende inhoudelijke en technische expertises.

Maar het is ook lastig, een politie organisatie is hiërarchisch je maakt carrière en hoe ouder je bent en hoe meer je ervaring je hebt is bepalend voor de positie waarop waar je zit. Terwijl je hiervoor misschien wel de jongste bediende nodig hebt om goed te kunnen duiden wat dit betekent (Landelijk portefeuillehouder sociale media politie).

Een ander ontwikkelgebied met betrekking tot het gebruik van de sociale media betreft het verbreden van het interventiepalet. De sociale media kunnen ook worden ingezet als een innovatieve interventie. Op dit moment wordt de analyse van sociale media vooral ingezet ter ondersteuning van een klassiek politioptreden. De inzet van sociale media als interventiestrategie is nog een onontgonnen terrein. Er is landelijk nog onvoldoende nagedacht over de strategie die de politie in de digitale wereld wil hanteren.

Als je dan een duiding hebt, en dat is een cyclisch proces, dan ga je interveniëren als er iets aan de hand is. En dat interveniëren kan traditioneel zijn, gewoon de ME neer zetten en gewoon klappen uitdelen als dat nodig is maar dat interveniëren kan ook heel subtiel zijn op sociale media. (...) en dan is de vraag wie gaat het doen, met welk imago, en dan is er het verschil. Doet de burgemeester het of de politie? De vervolgvraag is dan wie van de politie: de wijkagent, de korpschef, de algemeen commandant, communicatie?. En met welke boodschap, dat kan een hele subtiele neutrale zijn, of een keiharde. (Landelijk portefeuillehouder sociale media politie)

Opsporing

Bij de voorbereiding heeft het hoofd Opsporing (HOPS) ook rekening gehouden met het worst case scenario. Daartoe is een aantal rechercheurs op piket gezet. Andere voorbereidende werkzaamheden hebben niet plaatsgevonden. De beide hulpofficieren van Justitie (hOvJ's) proberen diezelfde avond na het binnenbrengen van de eerste arrestanten in contact te komen met de HOPS om te vragen wat zijn plannen zijn. Het lukt hen lange tijd niet om contact met de HOPS te krijgen. De hOvJ's en de rechercheurs hebben vooral geleund op hun ervaring en improvisatietalent. Zij weten die avond de intake en de afhandeling snel en goed te organiseren. Lastig is en blijft het ontbreken van de documentatie: onduidelijk is waarom een arrestant is aangehouden, door wie dat is gebeurd en hoe laat. De hOvJ en de rechercheurs begrijpen dat het voor de AE en de ME moeilijk is om in alle hectiek zorgvuldig de gegevens van een arrestant te noteren, dan wel een aanhoudingskaart in te vullen. Met behulp van de foto's, die niet alleen in de cellengang, maar ook door de AE op straat zijn gemaakt, kunnen achteraf de verdachten vrij eenvoudig worden herkend en kan men per verbalisant ook nagaan waarom deze persoon heeft aangehouden. De werkwijze van de AE is opvallend: bij elke arrestatie heeft men de arrestant overgeleverd aan de platte petten, die op enige afstand achter de linie stonden. Het was aan hen om de arrestant af te leveren aan de parketpolitie of er zelf voor te zorgen dat deze op de cellengang werd afgeleverd. Van elke arrestant die door de AE werd aangehouden werd ter plekke een foto gemaakt met de blackberry. Vervolgens werden telefoonnummers uitgewisseld, zodat de arrestant op enig moment nog te traceren was naar de verbalisant. Na de rellen is nog diezelfde nacht en de daarop volgende zaterdag de ontbrekende documentatie behorende bij de arrestanten verzameld. Dit gebeurde zowel op de debriefing als op de cellengang zelf. Om de collega's van buiten Groningen te bereiken is gebruik gemaakt van het Intranet. De rechercheurs hebben veel moeite moeten doen om de gegevens op een fatsoenlijke manier in BVH te krijgen.

TGO

Hoewel de rellen in beginsel geen TGO waardige zaak zijn, is de impact van de rellen in het dorp, maar ook daarbuiten zodanig dat er een TGO wordt ingesteld. Het grote aantal verdachten maakt het onderzoek, ondanks dat het om relatief eenvoudige openbare ordedelicten gaat, toch tot een complex geheel. De medewerking van het publiek is groot: velen bieden spontaan beeldmateriaal aan. Binnen enkele dagen is er 120 uur beeldmateriaal verzameld. De uitzendingen van televisieomroepen, waaronder TV Noord, zijn integraal door de politie opgenomen. Dit voorkomt dat het beeldmateriaal later moet worden opgevraagd. Het blijkt onmogelijk om het beeldmateriaal via de politiële infrastructuur op te slaan en te ontsluiten. Er wordt een extern bedrijf ingehuurd om het vele beeldmateriaal te ontsluiten. Hetzelfde geldt voor de sociale media. Bij het ontrafelen van de berichten op Twitter, Facebook en andere bronnen wordt gebruik gemaakt van een tweede extern bedrijf. Het werken met clips van videobeelden en een database met daderkenmerken werpt zijn vruchten af. De opsporingsberichtgeving wordt zorgvuldig opgebouwd, mede door de lessen van TGO Kuip. De eerste acties zijn vooral intern gericht, via het politie intranet. Op het moment dat men naar buiten treedt hanteert men het motto: eerst waarschuwen dan tonen. Politie-intranet wordt voortdurend gebruikt om de collega's te informeren, ook over de behaalde resultaten. De snelrecht-procedure werkt niet in alle gevallen goed. Het legt een grote druk op de opsporing. Achteraf bij het bekijken van het beeldmateriaal, blijken verdachten die inmiddels al zijn veroordeeld, met nieuwe feiten in verband gebracht te kunnen worden. Zij worden opnieuw aangehouden en voor de rechter gebracht. De Raad voor de Kinderbescherming kan zijn rapporten voor minderjarige verdachten niet zo snel rond krijgen. De regeling van schadevergoeding, die is beloofd door de minister, vergt enige creativiteit. Het koppelen van de schade aan individuele verdachten levert nauwelijks resultaat op. Er kan ook geen gebruik worden gemaakt van het Schadefonds Geweldsmisdrijven, omdat dit niet

voor een dergelijke schade bedoeld is. Uiteindelijk wordt een apart fonds gecreëerd. Ook hier wreekt de snelrechtprocedure zich. Een zorgvuldige onderbouwing van de schaderegeling kan hierdoor niet goed plaatsvinden. De eerste schade-eisen worden afgewezen. Uitspraken van leidinggevend en bestuurders in de media leggen een behoorlijke druk op het onderzoek. De beelden die met politie-camera's gemaakt zijn, blijken goed bruikbaar bij de opsporing. Het voordeel van deze beelden ten opzichte van door burger aangeleverde beelden is dat er zekerheid is over het feit dat ze niet gemani-puleerd zijn.

Verbindingen

Haren werd gekenmerkt door een groot aantal communicatieproblemen waarbij politiemensen op straat geen verbinding hadden met het SGBO en met elkaar, diverse keren van kanaal moesten wisselen en alternatieve manieren zochten om toch verbinding te kunnen krijgen (112 bellen, telefoon van een bewoner gebruiken). Ook kwam de meldkamer noodgedwongen in een onmogelijke positie in de aansturing van eenheden. De beheersorganisatie C2000 heeft direct na 21 september een evaluatie uitgevoerd en geconcludeerd dat het C2000-netwerk naar verwachting heeft gefuncti-oneerd en dat problemen in de communicatie niet naar de C2000-infrastructuur te herleiden zijn²⁹. Er is dus iets anders aan de hand. Bij eerdere gelegenheden (de Poldercrash, de aanslag in Apeldoorn op Koninginnedag en de ongeregelde heden op het strand van Hoek van Holland) werden politie en hulpverleners ook al geconfronteerd met communicatieproblemen. Naar aanleiding van deze problemen stelde het ministerie van BZK een expertgroep in om de oorzaak van deze problemen vast te stellen en advies te geven over de benodigde maatregelen. De conclusie van de expertgroep was dat C2000 een goed communicatiesysteem is maar dat de balans tussen techniek, organisatie en gebruikers bijzondere aandacht en verdere actie vereist³⁰. Deze conclusie geldt nog steeds. De communicatieproblemen in Haren waren vooral organisatorische problemen. De SGBO commandokamer is niet voorzien van een radiobediensysteem waardoor het niet mogelijk is lopende gesprekken te 'overrulen' en statusberichten en noodoproepen af te handelen. Er was geen organisatieschema, het verbindingsschema paste niet bij de opgezette organisatie, er waren niet genoeg verbindingfunctionarissen en er waren geen duidelijke instructies rond de opschaling. Veel eenheden kwamen op in Haren en het grote aantal gespreksgroepen gaf veel belasting op de C2000 mast. De aanbeveling van de expertgroep voor een landelijk bijscholingsprogramma voor operationele gebruikers, leidinggevend, meldkamercentralisten en regionale C2000 beheerders is nog actueel. Daarbij gaat het om voortdurende aandacht in de opleiding en bij oefeningen voor de mogelijkheden, de beperkingen en het gebruik van C2000 in dagelijkse - en crisisonstandigheden en hoe om te gaan met een melding dat het netwerk bezet is en te schakelen naar andere gespreksgroepen.

²⁹ C2000. Rapportage ongeregelde heden Haren 21-09-2012, 4 oktober 2012, vtsPN

³⁰ Eindrapportage Expertgroep C2000, 22 december 2009. Ministerie van BZK

Het feit dat zo frequent communicatieproblemen optreden bij grootschalige incidenten betekent daarnaast dat meer aandacht voor verbindingen nodig is bij (de voorbereiding op) grootschalige incidenten en dat dit een vast onderdeel moet zijn bij de opschaling. Door de politie is als verbeterpunt aangegeven dat standaard (als functionaliteit) een stafofficier verbindingen in een SGBO wordt opgenomen, die afstemt met de landelijke C2000 beheerder problemen signaleert en er voor zorgt dat eventuele problemen adequaat opgelost worden. Het is tevens van belang dat tijdens een SGBO inzet op de meldkamer specifieke senior deskundigheid met betrekking tot politieoptreden beschikbaar is.

Nationale politie

Op 21 september was er nog geen sprake van nationale politie. Volgens criminoloog en politiewetenschapper Fijnaut zouden de reellen in Haren niet plaatsgevonden hebben als er nationale politie was geweest³¹. Het is zeer de vraag of dat zo is. Bij de politieaanpak rond project X Haren is vanaf het moment dat is opgeschaald naar het SGBO sprake geweest van inzet van personen en eenheden uit Groningen, Friesland en Drenthe, die samen de nieuwe eenheid Noord Nederland vormen binnen de nationale politie. Uiteraard zal het samengaan van deze drie voormalige regiokorpsen gepaard gaan met de nodige kinderziektes (en daar waren ook rond project X Haren voorbeelden van), het uitgangspunt van onderlinge samenwerking was vanzelfsprekend. De betrokkenheid van het KLPD (de Landelijke Eenheid binnen de nationale politie) heeft een wezenlijke bijdrage geleverd, mede dankzij de aanwezigheid van een KLPD-liaison in het SGBO. Het is reëel te verwachten dat binnen een nationale politie vermoedelijk sneller een beroep gedaan zal worden op landelijke ondersteuning via het CCT, OSINT en het NIK. Desondanks blijft ook met nationale politie de handhaving van de openbare orde een lokale aangelegenheid onder gezag van de burgemeester. Desgevraagd geeft de leiding van het nationale politiekorps aan dat zij bij Harenachtige situaties niet gaat sturen op de operatie. Vanuit systeemverantwoordelijkheid wil de korpsleiding wel geïnformeerd zijn. De leiding van het nationale politiekorps geeft aan dat zij specifiek aandacht hebben voor ontwikkelingen ten aanzien van de paraatheid en inzet van ME, de ontwikkeling van crisis communicatieteams en een integrale aanpak van sociale media. De ervaringen in Haren maken duidelijk dat het ook een aandachtspunt van het nationale politiekorps zal moeten zijn om in alle eenheden, ook die waar niet met enige regelmaat openbare orde incidenten plaatsvinden, over ervaren en getrainde medewerkers op alle niveaus te kunnen beschikken. Daarbij gaat het enerzijds om staven en anderzijds om flex-ME-ers en medewerkers basispolitiezorg. Dat is van belang in grote delen van het land waar risicovolle evenementen (van wat voor type dan ook) schaars zijn. Het beter op elkaar afstemmen van informatiebehoefte en informatievoorziening in brede zin verdient ook meer aandacht.

Leren

Er valt veel te leren van project X Haren, niet alleen voor direct betrokkenen, maar ook voor politie en autoriteiten in het algemeen. Veel respondenten die soms uiterst kritisch waren gaven aan dat ze er niet op uit waren om koppen te laten rollen, maar dat ze wilden dat er geleerd werd van de ervaringen in Haren. Diversen gaven daarbij spontaan aan dat ze in dat opzicht niet gecharmeerd waren van het initiatief van de ACP om een meldpunt in te stellen. Het verschil in beleving tussen leidinggevers en werkvloer dat we constateren is overigens wel een punt dat meer aandacht verdient. We realiseren ons terdege dat het na afloop altijd gemakkelijker is om aan te geven wat anders had moeten. De gebeurtenissen in Haren waren complex en plaatsten de autoriteiten voor dilemma's.

³¹ "Ik heb die kwestie slechts van een afstand gevolgd, maar met een nationale politie was dit natuurlijk nooit gebeurd". Geciteerd in VNG Magazine nr. 19, 05 oktober 2012, pagina 10

Overreactie is een reëel risico. We willen niet vervallen in gemakkelijke waarheden, waarbij er een simpele causale verklaring zou zijn voor de gebeurtenissen in Haren, alle aandacht uitgaat naar wat er mis ging en we simpelweg aanbevelen om in de toekomst het tegenoverstelde te doen van wat de autoriteiten in Haren gedaan hebben³². Daarom willen we benadrukken dat er ook te leren valt van de zaken die wel goed zijn gelopen. Met betrekking tot 21 september zelf valt op dat velen zich spontaan hebben aangemeld en ingezet op een manier die soms verder ging dan misschien strikt genomen van ze verwacht mocht worden. De platte petten en ME-ers die in een moeilijke situatie geconfronteerd zijn geweest met heftig geweld hebben zich op een bewonderenswaardige wijze staande gehouden. Dat gezegd hebbende blijft het een aandachtspunt ook onder moeilijke omstandigheden proportioneel en gedifferentieerd geweld te gebruiken. De meeste goede werkwijzen zijn te vinden in de nafase. De gemeente Haren heeft de nafase gestructureerd aangepakt. Wel is het belangrijk te waken voor doorschieten en is het een gemis dat de gemeente Haren er tot op heden niet in geslaagd is een evaluatie van het eigen optreden af te ronden. De manier waarop de politie voortvarend en zelfkritisch aan de gang is gegaan met een proces van interne evaluatie en verbeterpunten heeft geformuleerd is positief en het is te hopen dat de verbeterpunten ook daadwerkelijk tot uitvoering komen. De manier waarop via een TGO de opsporing vorm heeft gekregen is een goede werkwijze. Het SGBO-nafase heeft uitgangspunten geformuleerd voor de aanpak van project X achtige situaties die breder toepasbaar zijn.

Goede werkwijzen

Op basis van de al voor project X Haren opgedane ervaringen in Spijkenisse en Amsterdam en de na Haren opgedane ervaringen in andere plaatsen en in het in het SGBO nafase, kunnen de volgende uitgangspunten/ goede werkwijzen genoemd worden voor de reactie op oproepen en mobilisatie voor ontoelaatbare activiteiten via sociale media.

Kern van deze goede werkwijzen is dat lokale basiseenheden en de informatieafdeling samenwerken om plaatsers van project X uitnodigingen te identificeren, aan te spreken en berichtgeving te laten verwijderen. De kernboodschap die door de autoriteiten wordt uitgedragen, is dat de politie alert is op project X uitnodigingen, het OM deze onderzoekt op strafbaarheid, er geen Project X feesten worden vergund of gedoogd door de gemeente, er geen alternatieve feesten worden toegestaan of gefaciliteerd door de gemeente, de politie strikt en vroegtijdig optreedt tegen bezoekers waarbij de tolerantiegrenzen laag zijn en dat gemeenten indien van toepassing bestuurs- en civielrechtelijke maatregelen inzetten om ongeregelheden te voorkomen of schade te verhalen.

Juist als er veel onzekerheid is over hoeveel mensen er gaan komen en over wat er precies gaat gebeuren, moeten er expliciete, door allen gedeelde scenario's voor mogelijke gebeurtenissen zijn. Communicatie en woordvoering dienen terughoudend te zijn. Er dient helderheid te zijn over de schakelmomenten en de momenten waarop opgeschaald moet worden. Daarbij laat project X Haren ook zien dat monitoren van sociale media waardevolle informatie kan opleveren over mobilisatie en intenties, maar dat op het moment dat mensen zich daadwerkelijk verzamelen, inzicht in wat zich feitelijk afspeelt op straat essentieel is.

³² H. de Bruijn (2007) Een gemakkelijke waarheid. Waarom we niets leren van onderzoekscommissies. NSOB

Aanbevelingen

In dit rapport zijn vele constatering en conclusies getrokken die de autoriteiten zich moeten aantrekken. Duidelijk is dat de autoriteiten geen effectief gebruik gemaakt hebben van de hen ten dienste staande bevoegdheden, niet eenduidig gecommuniceerd hebben, de mobilisatie van jongeren via sociale media onvoldoende onderkend hebben en niet effectief gereageerd hebben nadat zich honderden jongeren in Haren verzamelden en in toenemende mate baldadig werden.

De reflex na een dergelijke uit de hand gelopen gebeurtenis is dan meestal om met een groot aantal gedetailleerde aanbevelingen te komen om vergelijkbare incidenten te voorkomen. Dat gebeurt hier niet om twee redenen:

- Er is al veel bekend over de aanpak van evenementen, in diverse rapporten staan al een groot aantal aanbevelingen³³. Hierboven zijn een aantal goede werkwijzen genoemd die gerelateerd zijn aan oproepen en mobilisatie via sociale media
- Het is een illusie dat met meer regels en procedures zaken altijd beter lopen. Het draaiboek in Haren was onder de maat en de scenario's waren niet goed uitgewerkt, doorleefd en gedeeld. Maar het heeft geen zin om door te schieten en als verplicht nummer dikke, tot in de puntjes uitgewerkte draaiboeken te schrijven die niemand leest. Het gaat er om heldere keuzes te maken, daar consequent vervolg aan te geven met een organisatie die de veerkracht heeft om met onverwachte gebeurtenissen om te gaan. Niet alles kan voorkomen worden en het is van belang de professionele ruimte van vakmensen niet nodeloos in te perken.

De aanbevelingen hieronder hebben dan ook vooral betrekking op meer algemene problematiek in het kader van ordehandhaving en opschaling. De verbeterpunten uit de politie-evaluatie worden daarbij niet herhaald, maar ze zijn zeer relevant en het is van belang dat ze daadwerkelijk uitgevoerd worden

1. Multidisciplinaire opschaling moet flexibeler georganiseerd worden, passend bij de situatie. De GRIP-structuur is niet geschikt voor situaties die overwegend een monodisciplinair karakter hebben en die zich heel dynamisch ontwikkelen (zoals het geval is bij handhaving van de openbare orde). Flexibele opschaling dient ook beoefend te worden.
2. Gemeenten moeten ook zonder dat formeel conform de GRIP-structuur opgeschaald is ondersteuning kunnen krijgen vanuit de veiligheidsregio.
3. Een stafofficier verbindingen dient standaard deel uit te maken van een SGBO. Op de meldkamer dient bij een SGBO-inzet een leidinggevende met specifieke deskundigheid met betrekking tot politieoptreden beschikbaar te zijn.
4. De politieke informatieorganisatie dient beter te worden toegerust om grote hoeveelheden informatie van diverse aard (inclusief informatie van de straat) real time adequaat te kunnen verwerken. ICT moet daarbij niet de beperkende factor zijn. Informatiebehoefte en informatievoorziening moeten beter op elkaar worden afgestemd.
5. Politie en het openbaar bestuur dienen meer aandacht te besteden aan de strategie ten aanzien van de sociale media en ICT in het algemeen.

³³ O.a. Muller, E.R., M. Zannoni, K. Ammerlaan, S. Schaap, N. Uildriks, L. van der Varst, H. Ferwerda, T. van Ham, I. van Leiden & O. Adang (2011). Ordeverstoringen en groeps geweld bij evenementen en grootschalige gebeurtenissen. Scherpte en alertheid. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers

6. Alle eenheden in de nationale politie dienen over ervaren en geoefende medewerkers op alle niveaus te kunnen beschikken voor de handhaving van de openbare orde, inclusief SGBO-staven, flex-ME en medewerkers BPZ met competenties voor optreden in groepsverband.
7. Opgeleide flex-ME moet vaker worden ingezet in het kader van een low-profile aanpak waarbij mogelijk opgeschaald moet worden. Dat heeft ook gevolgen voor burgemeesters vanuit hun verantwoordelijkheid voor de inzet van ME.
8. (Super)snelrecht verdient heroverweging, ook om zorgvuldige afhandeling van zaken als schadeverhaal en Kinderbeschermingsrapportages over minderjarigen beter te kunnen waarborgen.

Deel 2

Gedetailleerde feitenreconstructie

Inleiding

Deel 2 van het deelonderzoek bevat een gedetailleerde feitenreconstructie van de aanloop naar project X Haren, de gebeurtenissen op 21 september en de nafase vanaf 22 september vanuit het perspectief van de verschillende actoren en processen op de werkvloer

Er zijn veel actoren. Achtereenvolgens komen de burgemeester, het driehoeksoverleg, het Openbaar Ministerie (OM), de korpsleiding, de staf Grootchalig en Bijzonder Optreden (SGBO), de gemeente Haren, de brandweer, geneeskundige diensten, de veiligheidsregio en de crisisorganisatie in de vorm van gemeentelijk beleidsteam (GBT), regionaal operationeel team (ROT) en Commandoteam Plaats Incident (COPI) aan bod. Getracht is om, met gebruikmaking van meerdere bronnen, zoveel mogelijk de zaken te beschrijven vanuit het perspectief van de betrokken actor, niet met de kennis die achteraf beschikbaar is, maar op grond van de informatie die zij op het moment zelf hebben. Deze benadering brengt met zich mee dat er hier en daar sprake is van enige redundantie, maar dat is onvermijdelijk voor een goed begrip van de complexe gang van zaken.

Vervolgens komt in dit tweede deel van het rapport de werkelijkheid zoals die zich op de werkvloer in al haar geledingen voordeed aan de orde, gestructureerd aan de hand van voor het overheidsoptreden relevante processen: informatie, bewaken & beveiligen, mobiliteit, ordehandhaving, opsporing, ondersteuning (de verbindingen), brandweezorg, geneeskundige zorg en bevolkingszorg.

Deze gedetailleerde feitenreconstructie sluit af met een beschrijving van de activiteiten die zijn ondernomen in de nafase: debriefen en evalueren, bevolkingszorg voor bewoners van Haren, personeelszorg voor het personeel van de optredende diensten, opsporing en activiteiten in verband met nieuw aangekondigde project X gebeurtenissen, zowel in het noorden als in de rest van Nederland.

De organisatie van het overheidsoptreden

Perspectief burgemeester

De burgemeester is uit hoofde van zijn functie in vele hoedanigheden betrokken en interacteert met vele andere betrokkenen. Dat komt in de volgende hoofdstukken uitgebreid aan bod. Hieronder wordt een samenvattend overzicht gegeven van zijn betrokkenheid.

Binnen de gemeentelijke organisatie zijn de adviseur integrale veiligheid en de communicatieadviseur zijn belangrijkste aanspreekpunten en in een later stadium de directeur/gemeentesecretaris. Uiteraard heeft de burgemeester contact met zijn wethouders in het college van B&W en met de gemeenteraad, rechtstreeks of via de fractievoorzitters. In zijn rol van burgervader heeft hij op diverse momenten contact met inwoners van Haren, waaronder diverse keren met de vader van Merthe.

De burgemeester heeft contact met de politie, in eerste instantie met de unitchef van de politie basiseenheid Zuid met een bureau in Haren, later met de districtschef en uiteindelijk sluit op vrijdagavond de korpsleiding aan.

In het kader van het driehoeksoverleg heeft de burgemeester ook contact met het Openbaar Ministerie, in eerste instantie met de officier van Justitie, later met de Hoofdofficier van Justitie. Op diverse momenten direct voor en op 21 september heeft de burgemeester contact met collega-burgemeesters (of hun vervangers) waarvan de gemeenten mogelijk te maken zouden kunnen krijgen met gevolgen van de gebeurtenissen in Haren. Het gaat met name om de burgemeesters van Assen en Groningen. Een vertegenwoordiger van de gemeente Groningen sluit op 21 september aan bij het lokale driehoeksoverleg en het GBT. De burgemeester zit het GBT voor. In het kader van de multidisciplinaire opschaling heeft de burgemeester contact met vertegenwoordigers van de veiligheidsregio. De burgemeester laat zich adviseren door een adviseur van het Nederlands Genootschap van Burgemeesters.

Tijdens de gebeurtenissen op 21 september neemt de burgemeester uit hoofde van zijn verantwoordelijkheid voor de openbare orde handhaving een aantal beslissingen met betrekking tot de inzet van ME, het gebruik van traangas en het gebruik van de lange wapenstok. Daarvoor had de burgemeester al een noodbevel getekend (dat is overigens nooit van kracht geworden) en een noodverordening afgekondigd.

Nadat de situatie geëscaleerd is stelt de burgemeester de Commissaris van de Koningin op de hoogte van de gebeurtenissen.

Voor, tijdens en na de gebeurtenissen in Haren treedt de burgemeester een aantal keren op in de media.

Project X Haren begint voor de burgemeester als hij van zijn zoon hoort over het aangekondigde feestje. Hij neemt op 9 september contact op met zijn adviseur integrale veiligheid en vraagt haar hem op de hoogte te houden. In de B&W vergadering van dinsdag 11 september wordt in de rondvraag melding gemaakt van het Facebook-feestje. In die week hebben de burgemeester en zijn adviseur integrale veiligheid hun vaste werkoverleg, waarin ze spreken over hoe zij de situatie

moeten beoordelen. Zij zijn zoekende. Op maandag 17 september belt de burgemeester met de unitchef van de politie om te informeren naar de voorbereidingen van de politie. De unitchef verzekert hem dat de zaak serieus wordt opgepakt.

De bestuurscrisis in Haren houdt de burgemeester de volgende dagen bezig. De verhoudingen binnen de gemeente zijn complex. Op maandag 17 september 2012 wordt op verzoek van de burgemeester de reguliere B&W vergadering van dinsdag 18 september afgeblazen, omdat die avond een speciale raadsvergadering plaatsvindt. In die vergadering op dinsdagavond vertrekt een wethouder en wordt direct een nieuwe wethouder benoemd. Die avond verschijnt de burgemeester voor het eerst op TV (RTV Noord) om te vertellen dat er geen feest is in Haren.

Op woensdag 19 september last de burgemeester om half tien een lokale driehoek in die om drie uur plaatsvindt.

De burgemeester laat zich vanaf die dag qua communicatie vooral adviseren door de communicatieadviseur uit de regionale voorlichterspool. Er is geen feest, is het leidmotief. Deze boodschap wordt ook uitgedragen via de media en de sociale media en is afgestemd in de driehoek. De gemeente is aan zet in de communicatie.

Mijn grootste dilemma is nog de hele communicatie geweest, er is geen feest, nou dat hebben we gevolgd (Burgemeester)

Als op donderdagmiddag de mogelijkheid wordt besproken een alternatief feest te laten organiseren, legt de burgemeester het vraagstuk ter advisering voor aan het regionaal voorbereidend team. Hij vraagt ook advies aan het team over de gewenste opschaling. In de daaropvolgende driehoek wordt besloten over de ingewonnen adviezen.

Op donderdagmiddag en –avond heeft de burgemeester eerst een bijeenkomst waar hij de fracties uit de gemeenteraad informeert en vervolgens een bijeenkomst met bewoners van de Stationsweg. De boodschap is dat de Stationsweg wordt afgesloten, dat de verwachting is dat er vooral feestpubliek komt en geen hooligans, in het beste geval 100, in een realistisch scenario 500-1000 en worst case enkele duizenden. Op de openbare weg zal alcohol niet getolereerd worden, op het Gorechtterrein waar mensen heengeleid zullen worden zal daar soepeler mee omgegaan worden.

In de driehoek op vrijdag 21 september dwingt de burgemeester naar eigen zeggen opschaling naar GRIP3 af. Hij wil zo voor de gemeente Haren meer mogelijkheden krijgen om de zaak grootschaliger aan te pakken. Voor hem speelt ook mee dat zo kort tegen de bewuste avond aan niet helder is wat er gaat gebeuren.

Als op 21 september na zessen het signaal binnenkomt dat jongeren op grote schaal alcohol kopen bij de supermarkten, is de burgemeester in de veronderstelling dat de politie het alcoholgebruik op straat kan tegengaan met de noodverordening die hij dan al heeft afgegeven. Hij beschouwt de noodverordening als een zwaar instrument, dat hij nooit zou hebben afgegeven als dit niet te handhaven zou zijn geweest (op basis van het op die vrijdag besproken realistisch scenario, ging de burgemeester ervan uit dat dit handhaafbaar zou zijn).

Op het moment dat de sfeer op straat plotseling omslaat en de politie vraagt om ME-inzet, geeft de burgemeester daar direct toestemming voor. Ook de toestemming voor de lange lat en traangas geeft hij snel.

Ondanks de hectiek die dan ontstaat heerst in het GBT een weloverwogen sfeer. Beslissingen worden in goed overleg en rekening houdend met elkaar genomen. Een van de grootste frustraties van de burgemeester over de slechte afloop van die avond is naar eigen zeggen dat het plan mislukt is om de groep feestgangers richting het overloopterrein te leiden, omdat de overmacht te groot was.

Perspectief lokaal driehoeksoverleg

Naar aanleiding van de toenemende media-aandacht op 18 september en getriggerd door de officier van Justitie, last de burgemeester op 19 september om 13.00 uur een lokale driehoek in. Normaal gesproken wordt de lokale driehoek gevormd door de burgemeester, de officier van Justitie en de unitchef (de chef van de Basiseenheid Zuid waar Haren toe behoort). Om agendatechnische redenen vervangt de districtschef de unitchef in de lokale driehoek. In dat overleg komen de uitzonderlijke situatie (wat moet je verwachten?) en de mogelijkheid om een noodbevel af te kondigen aan de orde. Op basis van de ervaringen met een project X feest in Hamburg (Duitsland) en de vergelijking met de film project X, gaat de voornaamste zorg uit naar de veiligheid van het gezin van Merthe en de bewoners van de Stationsweg.

Ik moet ook eerlijk zeggen, we hadden met zijn allen een beetje het gevoel dat we zoekende waren. (Burgemeester)

Op donderdag 15.30 uur wordt een tweede driehoek gepland. De districtschef neemt nu als formeel lid in de driehoek plaats. Er is advies gevraagd aan het multidisciplinaire regionaal voorbereidings-team over de gewenste opschaling. De gemeente beschikt over onvoldoende menskracht en expertise en wenst graag extra ondersteuning en deskundigheid vanuit de veiligheidsregio. Het regionaal voorbereidingsteam laat die wens meewegen in haar advies om op te schalen naar GRIP2. Die middag komt de driehoek echter tot de conclusie dat het vooral om een politieproces gaat en dat volstaan kan worden met een politieke SGBO structuur aangevuld met liaisons van brandweer en GHOR.

De driehoek vraagt ook advies aan het regionaal voorbereidingsteam over het aanbod om een alternatief feest te laten organiseren. Het voorbereidingsteam adviseert om geen alternatief feest te laten plaatsvinden. De driehoek neemt dat advies over. Het beleidsuitgangspunt blijft gehandhaafd: er is geen feest, kom niet naar Haren. Dat is de boodschap die de burgemeester steeds in de media uitdraagt.

Tot slot wordt een bufferzone aangewezen voor het geval dat er toch veel mensen komen. Het gaat om een oud voetbalterrein; het Gorecht-terrein. Hiervoor moet de gemeente verlichting en bebording regelen. Bij wijze van grap, wil men het daar bord 'Stationsweg' neerzetten. Aangezien er op dat moment geen aanwijzingen zijn dat er reischoppers naar Haren zullen komen zijn alle beleidsbeslissingen erop gericht het normale leven in Haren zoveel mogelijk door te laten gaan. Dat betekent: geen sluiting van winkels, geen beperking van het treinverkeer, geen afsluiting van het autoverkeer richting Haren. Alleen de Stationsweg moet worden afgezet.

's Avonds neemt de directeur/gemeentesecretaris contact op met de burgemeester. Zij pleit er, op voorspraak van de adviseur integrale veiligheid en de GBT voorlichtster voor om alsnog op te schalen naar GRIP3.

Op vrijdagochtend om 09.00 uur vindt een driehoek plaats. De burgemeester dringt aan op GRIP3 met als kernargument dat GRIP de mogelijkheden voor de gemeente Haren verruimt om de situatie grootschaliger en breder aan te pakken. De driehoek vraagt het regionaal voorbereidingsteam opnieuw om advies en opnieuw adviseert het regionaal voorbereidingsteam op te schalen naar GRIP2. De driehoek besluit unaniem om op te gaan schalen naar GRIP3, nadat de politie aanvankelijk anders geadviseerd had.

De rest van het driehoeksoverleg vindt plaats in aanwezigheid van de adviseur integrale veiligheid van de gemeente Groningen. De gemeente Groningen is uitgenodigd aan te sluiten omdat er mogelijk sprake is van impact voor de stad Groningen. De districtschef licht het politieel draaiboek dat die ochtend door het SGBO in concept afgerond is mondeling toe. De driehoek stemt in met de volgende in het draaiboek opgenomen beleidsuitgangspunten en tolerantiegrenzen:

Beleidsuitgangspunten

Het politieoptreden richt zich op de handhaving van de openbare orde en opsporing van strafbare feiten. Het optreden dient in eerste instantie gericht te zijn op rust en veiligheid op en in de directe omgeving van de Stationsweg 33 Haren en ruimer in het werkgebied van het district Groningen/Haren.

Het politieel optreden dient in alle gevallen gekenmerkt te worden door een zorgvuldige afweging tussen enerzijds de inbreuk op de rechtsorde en anderzijds de consequenties die een eventueel optreden tegen die inbreuk met zich brengt. Het optreden is gebaseerd op de-escalatie en het voorkomen van escalatie.

Tolerantiegrenzen

Conform de beleidsuitgangspunten dient consequent te worden opgetreden tegen een toeloop van het publiek naar genoemd perceel.

Een toeloop naar genoemd perceel en het zich hinderlijk ophouden in de directe omgeving van genoemd perceel zal niet worden getolereerd.

Het in een vroeg stadium aanspreken van bezoekers en omstanders die ongewenst gedrag vertonen gaat een preventieve werking vanuit.

De driehoek besluit uit te gaan van het realistische scenario, dat uitgaat van de komst van een grote groep welwillende feestgangers (circa 10% a 20% van de aanmeldingen: 1500 -3000 mensen), die een flyer uitgereikt moeten krijgen, moeten worden aangesproken door politiemedewerkers en stads-wachten en gevraagd om weer te vertrekken naar huis of richting Groningen waar voldoende uitgaansgelegenheden zijn. De gekozen benadering van het politieoptreden is dicht bij de jongeren (met inzet van buurtagenten en jongerenwerkers), low-profile (platte petten, politie in burger) en de-escalierend optreden³⁴. De ME wordt achter de hand gehouden voor het worst case scenario als het uit de hand loopt. Twee kleine plaatselijke evenementen worden uit voorzorg afgelast. De officier van Justitie dringt aan op een noodverordening gericht op een alcoholverbod dat geldt voor heel Haren.

Vanwege de opschaling naar GRIP3 is het vervolgens aan het GBT om verdere besluiten te nemen. De taken van de burgemeester binnen het GBT zijn leiding geven aan de crisisorganisatie, beslissen over strategische dilemma's, optreden als boegbeeld in de crisiscommunicatie en optreden als burgervader naar de bevolking.

³⁴ Het handelen van de politie kenmerkt zich in eenduidig, rechtvaardig en onbevooroordeeld optreden aan de hand van onderstaand bejegeningprofiel:

- De politie zal serviceverlenend werken, maar zodra de openbare orde of veiligheid in het geding komt, wordt adequaat opgetreden;
- Het politieoptreden is primair gericht op het vinden van een balans tussen openbare ordehandhaving, veiligheid en hulpverlening enerzijds en steun- en serviceverlening anderzijds;
- de politie laat zich niet provoceren en treedt correct op maar aarzelt niet om daadwerkelijk in te grijpen;
- de politie legt actief contact met bezoekers, spreekt aan en nodigt daartoe uit in houding en gedrag.

Het GBT komt voor het eerst om 14.15 bij elkaar. Omdat er die middag ogenschijnlijk weinig gebeurt, wordt om 17.00 uur weer in de geplande setting van de reguliere driehoek (zonder partners) vergaderd (en niet als GBT). De politie praat de lokale driehoek bij. De unitchef en de districtschef zijn op dat moment zelf ter plaatse geweest en melden dat er een gemoedelijke dorps sfeer heerst. De burgemeester tekent de noodverordening gericht op een genuanceerd alcoholverbod. De noodverordening gaat om 18.00 uur in. De volgende driehoek wordt gepland voor 20.00 uur, maar deze wordt omgezet in een GBT vergadering als blijkt dat de sfeer op straat is omgeslagen en het worst case scenario actueel wordt. Om 23.47 uur komt de driehoek in een nieuwe samenstelling (Burgemeester, korpschef, Hoofdofficier van Justitie) met communicatieadviseurs bijeen om te spreken over wat en hoe in de media moet worden gebracht. Besloten wordt op zaterdag 22 september om 11.00 uur een persconferentie te organiseren.

Perspectief OM

Op basis van berichtgeving in de media op 18 september neemt de officier van Justitie op 19 september zelf contact op met de gemeente met het verzoek om een lokale driehoek te laten plaatsvinden. De burgemeester besluit dienovereenkomstig. Die middag proberen de leden van de driehoek met elkaar vat te krijgen op wat ze kunnen verwachten. De officier benadert de situatie vanuit het officierschap. Er moet rekening worden gehouden dat niet alleen feestvierders maar ook reischoppers komen. Na de driehoek praat zij haar hoofdofficier bij. In hun verdere afstemming gaat het vooral om het strafrechtelijke perspectief. Tussen de hoofdofficier van Justitie en de officier wordt de afspraak gemaakt dat de hoofdofficier in kennis wordt gesteld als er iets bijzonders gebeurt. Gebaseerd op de ervaringen uit Hamburg is er veel zorg en aandacht voor het beschermen van de familie, de woning en de straat. In die driehoek wordt de communicatielijn, er is geen feestje, afgesproken.

Op donderdagochtend 20 september beoordeelt de OM-afgevaardigde in het voorbereidend team het vraagstuk van de aanvraag/ het aanbod voor een alternatief feest vanuit een juridische invalshoek. Zijn oordeel is dat de zorgvuldigheid waarmee normaliter een vergunningsaanvraag behandeld wordt, op die korte termijn niet kan worden gewaarborgd. Met die boodschap vergezelt hij de officier naar het driehoeksoverleg dat vervolgens plaatsvindt.

Die donderdagmiddag wordt in het voorbereidend team gesproken of het een GRIP-situatie betreft. De burgemeester heeft dringend ondersteuning nodig op communicatiegebied. Volgens de politie en de vertegenwoordiger van het OM is er vooral sprake van een politieel optreden. Door het instellen van een GRIP-structuur zouden de sturingslijnen onnodig lang worden. Bij de bespreking in de driehoek de volgende ochtend vindt de officier van Justitie het feit dat het een nieuw fenomeen betreft zo zwaar wegen dat zij de burgemeester steunt in zijn keuze voor GRIP3.

Voorafgaand aan de driehoek hebben de politie en de gemeente al afstemming gehad over het opstellen van een noodbevel gericht op de mogelijkheid om groepen te kunnen verwijderen. Volgens de officier is het noodbevel dat de gemeente in overleg met een advocatenbureau heeft opgesteld juridisch gezien niet te handhaven. In haar ogen is gekozen voor het verkeerde instrument omdat een noodbevel zich richt op een specifieke groep mensen die je moet aanwijzen. Op donderdag wordt afgesproken dat er een noodverordening moet worden opgesteld, gericht tegen het gebruik van alcohol op de openbare weg. De officier stelt de voorwaarde dat zij vanuit haar verantwoordelijkheid voor de handhaving de tekst eerst wil goedkeuren alvorens de burgemeester deze tekent. In het driehoeksoverleg op vrijdagmorgen vraagt ze hier gericht naar. De gemeente heeft dan geen noodverordening opgesteld omdat het stationsgebied al onder het alcoholverbod in de APV valt. Daarmee wordt echter niet het hele dorp Haren afgedekt. Het is pas eind van de middag als de noodverordening (in overleg met een advocatenbureau) definitief gereed is.

Het feestje is dan al begonnen. Rond 19.30 uur komt via de politie het bericht binnen dat er veel alcohol wordt gekocht bij de supermarkten. De adviseur integrale veiligheid overlegt met de officier van Justitie of de verkoop van alcohol kan worden stilgelegd. Volgens de officier kan dat strafrechtelijk niet.

Als het spannend wordt op straat (rond acht uur) stuurt de officier de OM vertegenwoordiger naar het ROT. Conform de afspraak belt zij de hoofdofficier van Justitie (om 20.20 uur). De hoofdofficier van Justitie stapt gelijk in zijn auto en arriveert om 21.41 uur bij het GBT.

Perspectief korpsleiding

De korpsleiding komt voor het eerst in beeld op dinsdagavond 18 september. De plaatsvervangend korpschef wordt door de districtschef op de hoogte gesteld van wat er speelt. De districtschef wil de voorbereidingen voor het Facebookfeest professioneler gaan oppakken. De volgende dag zou hierover in de driehoek worden gesproken.

Diezelfde avond neemt de plaatsvervangend korpschef contact op met een commissaris in het korps die al jaren professioneel geïnteresseerd is in alles wat te maken heeft met sociale media. Hij vraagt hem erbij betrokken te zijn en met hulp van deskundigen het verhaal nader te duiden. Er is op dat moment weinig bekend over mobilisatie via sociale media.

Het is vreselijk worstelen geweest. Ik heb de hele dag met in- en externe collega's, kennissen en deskundigen zitten sparren over wat er nu op ons af komt. Het grootste deel zei: dit is ludiek bedoeld, je moet dit echt ludiek zien. Vooral jongeren zeiden: dit gaat niets worden, dit is meer een actie om de autoriteiten uit te dagen (plaatsvervangend korpschef)

Na de driehoek van woensdag 19 september deelt de districtschef aan de plaatsvervangend korpschef mee dat de driehoek de zaak serieus wil aanpakken. De plaatsvervangend korpschef ondersteunt deze benadering. Hij adviseert de districtschef om het districtelijk evenementenbureau in te schakelen voor het maken van een professioneel draaiboek. De afspraak wordt gemaakt dat zij donderdag om de tafel gaan zitten om te gaan kijken wat de aanpak zou zijn.

Donderdagochtend belt de plaatsvervangend korpschef met zijn korpschef om hem bij te praten over de situatie en over de strategie van de driehoek (eerder hadden zij op woensdagochtend al contact gehad over de situatie). Vervolgens neemt hij telefonisch contact op met de hoofdofficier van Justitie om te toetsen of deze het idee heeft dat het allemaal goed loopt. De hoofdofficier geeft te kennen dat volgens hem alles goed verloopt.

Op donderdagmorgen om 11.30 uur wordt via sms aan de plaatsvervangend korpschef toestemming gevraagd om een SGB0 structuur op te zetten. De plaatsvervangend korpschef geeft toestemming. In de loop van dag wordt de plaatsvervangend korpschef gebeld door de districtschef om ruggespraak te houden over de besluitvorming met betrekking tot het organiseren van een alternatief feest. Hij ondersteunt het besluit om geen alternatief feest te laten organiseren.

Als ik kijk naar wat mijn rol is, is deze naast mijn verantwoordelijkheden voor o.a. formele besluiten, op dat moment meer belangstelling tonen en professioneel meedenken in het proces. De driehoek, het GBT, ROT en SGB0 sturen immers aan (plaatsvervangend korpschef)

Tussen 15.00 en 16.00 uur die dag schuift de plaatsvervangend korpschef aan bij het SGB0. Dat doet hij vaker en moet volgens hem gezien worden als belangstelling en betrokkenheid en een manier om op de hoogte te blijven hoe de voorbereidingen lopen.

Er wordt een formeel verzoek gedaan om de AE en de ME op piket te zetten. Hij gaat akkoord met de toelichting dat het past bij de filosofie van het gefaseerd opschalen en de filosofie van de driehoek om als politie low profile aanwezig te zijn. Ook de korpschef kan zich daarin vinden.

Kijk, uiteindelijk heeft de driehoek gezegd, en dat vond ik een heel solide redenering: wij bestempelen het als een meest realistisch scenario, dat we te maken krijgen met zo'n 3000 jongeren die of als feestganger komen of als nieuwsgierige en daar bepalen wij onze inzet op. (korpchef)

Tijdens het SGBO krijgt de plaatsvervangend korpchef het signaal dat de liaisons van brandweer en de communicatie niet echt haast maken om aan te schuiven omdat er niet is opgeschaald naar een GRIP-situatie. Hierop belt hij met de directeur van de veiligheidsregio die hem toezegt dat het in orde komt. De plaatsvervangend korpchef verlaat de vergadering met het beeld dat zijn mensen prima aan het werk zijn gegaan.

Vrijdagochtend vroeg neemt de plaatsvervangend korpchef contact op met de Algemeen Commandant AC van het SGBO om te informeren of er nog nieuws is. Per sms geeft hij aan de districtschef nog de instructie mee dat hij ervoor moet zorgen dat er in driehoek goede afspraken worden gemaakt over de strategie. Hij benadrukt het belang om voorafgaand aan een evenement met elkaar helder te hebben wat men wil en niet wil.

Tijdens de driehoeksvergadering belt de districtschef met de plaatsvervangend korpchef met het bericht dat men wil opschalen naar GRIP3. Voor de plaatsvervangend korpchef is helder: als dat de keuze is van de driehoek dan gaat de politie daar aan voldoen.

Op een gegeven moment wordt hij gebeld door de AC van het SGBO. Zij wil graag een groep flex-ME hebben om in Groningen te werken als "platte petten". De plaatsvervangend korpchef stemt daar mee in.

We hebben nog steeds dezelfde filosofie gehanteerd, als we altijd doen, die altijd goed werkt: gestaffeld opschalen. Probeer zo goed mogelijk contact te maken met de mensen, zelf niet de aanleiding geven, maar zorgen dat je er bent. Contact maken met de mensen en snel proberen mee te schalen. Dat is nog steeds het uitgangspunt geweest. (plaatsvervangend korpchef)

Als de dag zich verder ontwikkelt hebben de plaatsvervangend korpchef en de korpchef regelmatig contact met elkaar om ontwikkelingen en bijzonderheden te bespreken.

Om 16.30 uur schuift de plaatsvervangend korpchef aan bij het operationeel team ROT om te kijken hoe het daar gaat. Er zijn geen bijzonderheden, de sfeer is rustig en hij heeft de indruk dat het scenario zal optreden zoals dat vooraf is bedacht. Er is geen enkele aanleiding en er zijn ook nog geen berichten binnen gekomen dat het op een of andere manier spannend zou worden.

Vervolgens woont de plaatsvervangend korpchef om zes uur de briefing in Haren bij. Iedereen vraagt zich op dat moment af wat het zal gaan worden. Hij hoort dat er onduidelijkheid heerst over wat het afgekondigde genuanceerde alcoholverbod inhoudt. Later krijgt hij in het SGBO te horen dat het te laat is om er nog effectief mee om te gaan.

Omstreeks half zeven neemt de plaatsvervangend korpchef plaats in de SGBO ruimte. Hij gaat in de tweede ring zitten om te volgen wat er gebeurt. Hij krijgt de indruk dat alles onder controle is. Het is volgens hem niet ongebruikelijk dat de korpsleiding aanschuift bij een SGBO, het is gewoon een teken van betrokkenheid. Er zijn verschillende momenten die avond dat de plaatsvervangend korpchef en de AC even met elkaar sparren.

De korpschef volgt thuis de ontwikkelingen op achtergrond en leest mee op Twitter. Rond 19.30 uur verschijnen de eerste tweets dat er sprake is van een brandje. Dat is voor de korpschef de aanleiding om zelf contact op te nemen met de plaatsvervangend korpschef. De plaatsvervangend korpschef bevestigt het beeld dat het onrustiger begint te worden. De korpschef besluit dan ook naar het SGBO te komen. Zijn komst is in eerste instantie bedoeld om belangstelling tonen.

Los van dat je natuurlijk altijd verantwoordelijk bent, laat daar geen misverstand over zijn. De posities waren met de districtschef goed bezet in de driehoek en later in het GBT. Er was een SGBO en de plaatsvervangend korpschef was er al namens de korpsleiding. (korpschef)

Om twintig over acht heeft de plaatsvervangend korpschef telefonisch overleg met de unitchef van Haren (die op dat moment in het GBT zit). De unitchef gaat de straat op om daar de locatiecommandant te ondersteunen. Zij zullen in de loop van de avond een aantal keer telefonisch contact hebben.

Rond kwart voor acht komen vanuit Haren twee verschillende soorten berichten binnen met twee soorten inschattingen. Enerzijds de inschatting van een dreigende situatie waarvoor direct ME moet komen, anderzijds wordt gevraagd om meer platte petten, ervaren mensen om zich in de menigte te begeven en de-escalerend op te treden. Het SGBO besluit om de ME van piket te halen en beschikbare noodhulpeenheden naar Haren te halen. De plaatsvervangend korpschef geeft hierin adviezen.

Rond negen uur, als de situatie op straat geëscaleerd is, merkt de plaatsvervangend korpschef op dat de besluitvorming tussen het GBT en het SGBO traag verloopt. Hij grijpt in en belt met de districtschef die in het GBT zitting heeft. Hij vraagt hem om toestemming te regelen dat de operatie de ruimte krijgt om zelfstandig te handelen. Het GBT stemt in met dat verzoek en vanaf dat moment heeft de AC de vrijheid om snel te opereren.

Als het zover komt dat je te maken krijgt met grote groepen relschoppers, dan komt het eigenlijk altijd aan op leiderschap op straat. Het is een fictie, dat is bijna het kenmerk van een rel, dat je dat kan aansturen vanuit een SGBO of zelfs vanuit een driehoek. (korpschef)

De vraag vanaf de straat om traangas is voor de plaatsvervangend korpschef en de korpschef op een gegeven moment de trigger om naar het GBT te gaan. Ze komen daar om 21.55 uur aan.

Rond half elf besluit de hoofdofficier van Justitie in overleg met de korpsleiding een TGO in te stellen.

Tijdens het laatste GBT overleg in die nacht (01.30 uur-02:30 uur) wordt besloten om de communicatie richting de pers op te schalen naar de driehoek bestaande uit de burgemeester, de korpschef en de hoofdofficier van Justitie.

Voor mij geen enkele twijfel, hier was iets ernstigs gebeurd wat ook uitgelegd moet worden aan de samenleving. Dat is een moment dat je er als korpschef moet staan. Dit was geen vrolijk verhaal. En het hangt ook samen met wat ik al zei dat je positie kiest om voor je mensen te staan. (korpschef)

Perspectief SGBO

SGBO staat voor Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden. De politie gebruikt een SGBO als projectorganisatie voor de aansturing in alle fasen (van voorbereiding, tot respons en nazorg) van politieprocessen in allerlei situaties van evenement tot crisis. Een SGBO staat onder leiding van een Algemeen Commandant (AC) en valt onder de verantwoordelijkheid van een driehoek of beleids-team³⁵. De AC treedt op als adviseur van de driehoek of het beleidsteam. De verschillende disciplines binnen een SGBO waarover de AC kan beschikken heten in SGBO-jargon *knoppen*. Er is altijd een knop Informatie onder leiding van een Hoofd Informatie (HIN) en een knop ondersteuning onder leiding van een hoofd Ondersteuning (HON). Afhankelijk van het type optreden zijn er ook een hoofd Opsporing (HOPS), hoofd Ordehandhaving (HOHA) en hoofd Mobiliteit (HMOB). Naar behoefte kunnen, afhankelijk van de aard van het evenement of incident ook andere knoppen geactiveerd worden: Interventie, Registratie en Identificatie Slachtoffers, Bewaken & Beveiligen en Handhaving Netwerken. Er is een gecertificeerde opleiding voor SGBO-leden

Op donderdag 20 september rond 14.30 uur worden, na advies van een medewerker van het regionale bureau conflict- en crisisbeheersing CCB aan de districtschef, de SGBO-knoppen en de AC benaderd of zij plaats willen nemen in het SGBO project X Haren. De medewerker CCB roept de leden van het SGBO op. Het zijn allen gecertificeerde medewerkers. Om 16.00 uur vindt de eerste SGBO vergadering in de commandokamer aan de Schweitzerlaan in Groningen plaats. Aanwezig zijn de AC en de hoofden informatie, handhaving, opsporing, bewaken & beveiligen en ondersteuning, evenals de medewerker CCB en een logboekschrijver³⁶. Ze beginnen met het lezen van een informatierapport³⁷ en de AC geeft de knoppen de mogelijkheid om voor hun discipline extra informatie in te winnen. De bestuurlijke uitgangspunten uit de driehoek komen aan de orde: een *low profile* benadering, Haren moet open blijven, er komt geen alternatief feest. Een deel van de SGBO leden beschouwt dit als een beperking:

De beleidsuitgangspunten, zeg maar de beperkingen van de burgemeester: er komt geen feest, we gaan Haren niet afzetten, we gaan Haren niet blauw verven, nou weet je wel, allemaal die beperkende zaken, waar je eigenlijk – maar dat is achteraf beredeneerd – waarvan je zegt van dat is te beperkend om dan echt een goed inzetplan te maken (Lid SGBO).

De woordvoering ligt op dat moment bij de gemeente. Door de communicatiemedewerker in het SGBO wordt de wens uitgesproken om gezamenlijk met de gemeente een communicatiestrategie te bepalen. Dat is echter volgens de communicatieadviseur uit de regionale voorlichterspool niet mogelijk op dat moment, omdat er geen sprake is van een actuele GRIP-situatie, maar slechts van een voorbereidend team. De communicatiemedewerker van de politie maakt daarop zelf een opzet voor een politieel communicatieplan.

³⁵ Referentiekader regionaal crisisplan, 2009

³⁶ Verdere aanwezigen, maar geen deelnemers van het SGBO, zijn de plaatsvervangend korpschef, ondersteuning HIN, ondersteuning CCB, communicatie en een stagiaire communicatie.

³⁷ Het beeld wordt geschetst door de HIN: project X, een film over het uit de hand lopen van een feest en buitenlandse voorbeelden, met opkomstpercentages rond de tien procent en vernielingen gericht op de woning.

De SGBO-leden bespreken hun informatie en starten met het uitwerken van scenario's. Om kwart over vijf komen ze bij elkaar in de tweede SGBO vergadering om de scenario's te bespreken en te komen tot gezamenlijke scenario's. Ze denken na over de preparatieve fase (bijvoorbeeld actieve benadering van plaatselijke ondernemers in verband met het extra inslaan van alcohol). Het feest proberen te stoppen is geen optie meer volgens het SGBO.

De driehoek heeft in de vergadering van half vier besloten dat er geen GRIP2 komt. De gedachte is om op vrijdag 21 september het SGBO operationeel te maken en liaisons aan te laten sluiten van brandweer, geneeskundige zorg en gemeente.

Het SGBO bespreekt alle scenario's in termen van best, realistisch en worst. Het SGBO gaat voor vrijdag de eenentwintigste uit van het realistische scenario, met opschalingmogelijkheden naar het worst case scenario. In het worst case scenario is voorzien in de inzet van ME en AE. Aan de hand van de keuze van de scenario's neemt het SGBO de beslissing een aparte knop Mobiliteit in te stellen. Deze sluit diezelfde avond nog aan in het SGBO.

Om 18.05 uur die donderdag komt vanuit de driehoek informatie binnen dat als bufferzone gekozen is voor het Gorecht-terrein; hier kunnen bezoekers naartoe verwezen worden en zal verlichting geplaatst worden. De gemeente zal zorgen voor het beschikbaar stellen van vervoer, weg uit Haren naar Groningen, door bussen te stationeren bij het Gorecht-terrein. Tevens zal er een genuanceerd alcoholverbod ingesteld worden voor Haren, en blijft het station van Haren open.

Rond 20.00 uur vindt de derde SGBO vergadering plaats. De SGBO leden bespreken de personele bezetting voor de drie scenario's. Het SGBO besluit de ME en AE (die pas aan bod komt bij het worst case scenario) op piket te zetten.

Onze hele aanpak was er op gebaseerd dat je meegroeit met het incident. Dus we gingen er vanuit dat er veel mensen kwamen, vooral uit nieuwsgierigheid en een gedeelte daarvan gaat weer weg. Sommige mensen gaan naar de binnenstad Groningen en misschien dat er hier en daar vernielingen gepleegd worden, wat op een normale stapavond ook gebeurt. Mocht het anders worden dan zullen we die informatie binnen krijgen en hebben we de tijd om daarin mee te groeien. Dat is de gedachte geweest hoe we ook alles hebben neergezet, opgeschaald en mensen op piket hebben gezet. (Algemeen Commandant)

Om 20.55, in het vierde SGBO overleg, besluit het SGBO dat er een sectie ME (drie groepen van acht personen) en een groep AE op piket komt voor het worst case scenario. Daarnaast is er de mogelijkheid om drie groepen die ingezet zijn bij voetbalwedstrijden in Emmen en Leeuwarden zo nodig naar Haren te laten komen.

Het SGBO besluit dat er een binnenring (afsluiten Stationsweg) en buitenring (verkeersregeling) met locatiewaardens komen die rechtstreeks gaan rapporteren aan respectievelijk het hoofd bewaken & beveiligen en het hoofd handhaving over de actuele situatie op straat. Het hoofd informatie gaat informatie binnen krijgen via spotters, verkenners, een open bronnenspecialist, de criminele inlichting eenheid CIE en de regionale inlichtingendienst RID. Het KLPD zal ondersteuning verlenen bij het toezicht houden op de aanvoerroutes naar Haren en de autosnelwegen (dienst verkeer) en de treinen (diens spoorwegpolitie). De plaatsvervangend korpschef onderschrijft dat de gekozen aanpak van het SGBO past bij de *low profile* strategie van de driehoek wat inhoudt in dat er

niet te veel zichtbare politie op straat aanwezig moet zijn en dat er een gefaseerde opbouw in personeel moet zitten om de-escalerend en dempend op te treden en in gesprek met jongeren te gaan om hen te bewegen vrijwillig ergens anders vertier te gaan zoeken.

De SGBO-leden spreken af dat ze hun scenario's verder uitwerken in deeldraaiboeken en dat het SGBO op piket gaat tot vrijdag de 21e om 14.00 uur om daarna actief mee te groeien met het aantal bezoekers. Voor vrijdagochtend 8.00 uur plannen ze nog een korte SGBO bijeenkomst, om de deeldraaiboeken bij elkaar te voegen tot een politioneel draaiboek.

Vrijdag 21 september om 8.00 uur komt het SGBO volgens plan bij elkaar. De districtschef neemt het draaiboek direct mee naar de driehoek. Het SGBO gaat op piket tot 14.00 uur³⁸. De AC, het hoofd Handhaving, het hoofd Informatie en de medewerker CCB blijven aan het werk om hun draaiboeken verder te concretiseren. Later in de ochtend meldt de verbindingsfunctionaris zich in het SGBO. In de ochtend neemt ook een leidinggevende van het KLPD contact op met het SGBO met de vraag of behoefte is aan een liaison KLPD in het SGBO, zodat deze als een soort 'brug' kan functioneren naar eenheden binnen het KLPD, zoals de spoorweg- en luchtvaartpolitie. De AC reageert instemmend en de liaison vertrekt naar Groningen. Op de vrijdagmorgen zijn de scenario's opnieuw doorgenomen. Daarbij kwam onder andere de opkomsttijden van de ME ter sprake, de AC geeft aan dat zij wil dat dit maximaal een half uur is. In verband hiermee zijn verschillende mensen geraadpleegd om meer zekerheid te krijgen over de exacte opkomsttijden van de ME, waaruit blijkt dat een half uur opkomsttijd niet haalbaar is. Hierbij is een misverstand ontstaan tussen opkomsttijd en inzetijd. Uiteindelijk is de AC van het SGBO uitgegaan van een inzetijd van 1 uur en besluit zij het piket ME zo te laten.

Om 9.00 uur, 10.00 uur en 11.00 uur verstrekt het hoofd informatie via de email geactualiseerde informatierapporten naar de SGBO-leden. Deze informatierapporten bevatten overigens weinig of geen nieuwe informatie. Later blijkt dat niet iedereen de informatie heeft gelezen, omdat ze druk zijn met hun eigen processen.

In de ochtend besluit de driehoek voor het SGBO onverwacht tot een GRIP3 opschaling. Er komen een GBT, een ROT en een COPI, waar ook politievertegenwoordigers voor moeten worden aangewezen. In eerste instantie wordt een van de twee locatiecommandanten aangewezen om in het COPI plaats te nemen, maar omdat de combinatie van functies niet werkbaar blijkt draagt hij zich in de loop van de avond in overleg met het SGBO zijn taak als OVDP over aan een ander (even na 19.00 uur).

Maar crisisorganisatie hè? Er is in de voorbereiding een hele discussie geweest over de "status in Crisismanagement", voorbereidend OT, dan krijg je een advies naar GRIP 2 en later is er een discussie ontstaan geen GRIP 2. Blijf gewoon in de voorbereiding zitten. Maar uiteindelijk wordt door wat voor omstandigheden ook een GRIP 3 afgeroepen. Een GRIP 3 betekent dat een COPI-bak geplaatst moet worden en die COPI moet ook door de politie bemenst worden. En dan begint het al. Wij zitten natuurlijk in een fase van voorbereiden en inzet, waar heel veel energie in zit en dan komt er een COPI-bak die voor ons in het openbare orde proces eigenlijk geen rol heeft, maar meer de verbinding moet verzorgen in het multi samenwerkingsverband, maar eigenlijk is het nog steeds een heel groot mono-proces openbare orde en de brandweer, de GHOR, en alle andere deelnemers van zo'n COPI, die zitten eigenlijk te wachten op informatie van ons (Lid SGBO)

³⁸ Om 11.00 uur wordt bekeken of er bijzonderheden zijn en besloten of het SGBO tot 14.00 uur op piket kan blijven. De SGBO-leden ontvangen een sms indien zij eerder op moeten komen. Om 11.00 uur zijn er geen bijzonderheden en blijft het SGBO dus op piket.

'Nu was de locatiecommandant (openbare orde) uiteindelijk (toen het COPI ging draaien) aangewezen uit nood om naar die COPI te gaan, maar dat was uiteindelijk ook mijn linking pin, dus zo'n COPI verstoort mijn processen op een geweldige manier, omdat degene, zeg maar de ruggengraat van mijn proces, er in een keer uitgetrokken werd. Ik zeg dat gaat één keer gebeuren en daarna niet meer. Dus is uiteindelijk de chef van dienst van Midden Oost ingevlogen, maar die had weinig of geen kennis van het hele lopende proces. Dus die COPI zat zonder informatie COPI te zijn (Lid SGBO).

Ten gevolge van de afkondiging van GRIP3 gaat het SGBO namelijk in twee aparte systemen werken: het politieke evenementenjournaal en het multidisciplinaire LCMS. Het SGBO regelt een LCMS logboekschrijver en een logboekschrijver voor het evenementenjournaal: deze zijn om 12.50 uur aanwezig. Op dat moment wordt ook de camera in de SGBO ruimte geactiveerd. De CCB-medewerker brieft om 13.00 uur de multi-partners/ COPI-leden in overeenstemming met het ROT.

Om 14.52 uur is de eerste operationele SGBO vergadering. Het SGBO stelt vast dat de driehoek de beleidsuitgangspunten, scenario's en het bejegeningprofiel geaccordeerd heeft en bespreekt de multidisciplinaire opschaling naar GRIP3. In theorie lopen de lijnen naar het bevoegd gezag nu via het ROT waarbij het SGBO functioneert als het actiecentrum politie. De AC en het hoofd Politie in het ROT spreken met elkaar af dat politie-specifieke taken vooral bij het SGBO liggen, en dat multidisciplinair gerelateerde taken bij het ROT liggen.

Het SGBO mag eigenlijk geen SGBO meer heten op het moment dat het ROT en GBT actief is. Want vanuit het ROT worden opdrachten gegeven, dus eigenlijk meer een uitvoerend orgaan met elkaar en ben je eigenlijk je verantwoordelijkheden als SGBO op dat moment kwijt. (Lid SGBO)

SGBO heeft soms acute dingen waar ze direct mee aan de slag gaan, dus hoe kom je nou op prioriteitenstelling? Formeel zit er zo een air aan van het hoofd sectie Politie zou dan de baas zijn, maar in de praktijk werkt dat natuurlijk niet zodra het spannend wordt en veel korte termijn besluiten moeten worden genomen en informatie uitgewisseld. Het SGBO zit namelijk op een andere locatie. Alle overleg en gesprekken: opdrachten met de knoppen zoals het zo mooi heet, dat gebeurt op die locatie zelf. Als dat allemaal telefonisch moet, dat werkt gewoon niet. Dus we hebben gewoon afgesproken dat mijn rol in het ROT zoveel mogelijk zou zijn, die van een soort liaison. Dat ik dus voor het echte mono politieoptreden, niet nog apart weer allerlei opdrachten of commando's zou geven. Ik zou wel de dingen, die echt sterk de samenwerking raakten met de andere onderdelen regelen ... Daar zou ik wel op zitten en daarover eventueel rechtstreeks met de knoppen contact hebben...dat was ongeveer de afspraak. (Politievertegenwoordiging ROT)

Er komt CIE informatie binnen over de mogelijke komst van Z-side supporters van Groningen, het hoofd handhaving vraagt de supportersbegeleiding om actieve bemoeienis naar deze groep. Het SGBO adviseert verder satellietwagens van de media niet in de binnenring te laten parkeren, maar op de uitwijklocatie: het Gorecht-terrein. Ondanks berichtgeving dat de gemeente dat niet wil, adviseert de AC de sectie Politie in het ROT om dit wel te doen, en daarmee druk van de binnenring te halen.

Om 15.30 uur heeft de AC contact met het GBT en ROT over de wens van het bestuur om actief te communiceren dat mensen naar Groningen kunnen komen. Het ROT brengt hierin negatief advies uit, maar het bestuur geeft aan hier toch actief over te willen gaan communiceren. Daarop besluit het SGBO een groep flex-ME als platte pet in te zetten in Groningen om te toelopen van bezoekers te monitoren en begeleiden en het Openbare Orde Team (OOT) van Groningen om 22.00 uur in dienst te laten komen in plaats van om 23.00 uur. De districtschef in het GBT communiceert daar over met het SGBO, omdat hij geen contact kan krijgen met het ROT.

‘Wij hebben het advies toen wel gegeven aan het operationeel team van: ‘het lijkt ons niet handig als de loco nu heel actief hierover gaat communiceren’. Later hebben we via het gemeentelijk beleidsteam terug gekregen dat ze dat wel wilden gaan doen. Ja, toen heb ik gezegd van: ‘leuk dat je nu via het GBT belt, maar het operationeel team is toch volgens mij degene die dingen aan ons doorgeeft, het maakt mij niet uit’, zeg ik, ‘maar de communicatielijnen lopen nu wel wat bijzonder daarin’. (Algemeen Commandant)

Gedurende de dag en avond blijkt dat er weinig communicatie tussen ROT en SGBO. Twee politiemedewerkers van het bureau CCB nemen later in de avond³⁹ in respectievelijk het ROT en SGBO plaats om te ondersteunen bij het verbeteren van de communicatielijnen tussen beiden (zij staan in direct contact met elkaar, dan wel telefonisch dan wel over de portofoon).

Gedurende de middag heeft het SGBO diverse malen contact met het bureau Digitale Media en met communicatie. Het beeld is dat er weinig nieuwe informatie bij komt, maar dat wel veel geretweet wordt. In de middag zijn er 71.000 berichten over ‘Haren’. Het accent ligt op oproepen om naar het feest te komen.

Om 16.00 uur is het verbindingsschema klaar. De verbindingfunctionaris die het gemaakt heeft presenteert het in het SGBO, dat akkoord is. Tussen 17.00 en 18.00 uur komt er een tweede verbindingfunctionaris. De verbindingfunctionarissen zitten samen met twee andere medewerkers in een ruimte direct naast de ruimte waarin het SGBO zit. Deze ruimte beschikt niet over meldkamerfunctionaliteit.

Om 17.44 uur krijgt het SGBO bericht dat sprake is van een noodverordening met een genuanceerd alcoholverbod.

Om 17.45 uur zijn spotters van de spoorwegpolitie in dienst op station Assen en Zwolle. In Haren zijn medewerkers van de spoorwegpolitie vanaf 18.00 uur aanwezig. Zij staan via hun leidinggevende in verbinding met de liaison van het KLPD in het SGBO, en geven informatie door over de toestroom van bezoekers naar Haren.

Om 19.26 uur komt bij het SGBO informatie binnen dat uit tweets blijkt dat sprake is van een toenevende mensenmassa die onderweg is naar Haren. Ook komen de eerste signalen binnen dat de sfeer onrustiger zou worden.

Om 19.35 uur verneemt het SGBO via de locatiecommandant van de binnenring dat het niet lukt om het alcoholverbod te handhaven, er zijn al te veel mensen en de veiligheid kan niet meer gewaarborgd kan worden indien de politie gaat handhaven. Om 19.43 uur geeft het SGBO advies aan het ROT om actief te communiceren dat bezoekers niet naar het centrum van Haren moeten komen. Bij het SGBO heerst op grond van de binnenkomende informatie van spotters en verkenners het beeld dat het druk is, maar dat er geen openbare orde problemen zijn.

³⁹ Om 21.45 uur hebben zij telefonisch contact en gaan daarna richting SGBO en ROT.

Tussen 19.47-19.51 uur merkt men binnen het SGBO dat er verschillende beelden binnenkomen: volgens de locatiecommandant is de situatie op straat onder controle, maar enkele minuten later komen van collega's op straat signalen door dat de politiemedewerkers op linie staan. De Algemeen Commandant concludeert dat het richting worst case gaat en dat de ME en AE van piket gehaald moeten worden. De adviseur CCB coördineert dit proces, en vraagt een collega om aan te sluiten in het SGBO, zodat deze de ondersteuning van de ME op zich kan nemen. Om 19.55 worden ME en AE opgeroepen zich te melden in Groningen. Ook de groepen die al ingezet zijn bij het voetbal in Emmen en Leeuwarden worden opgeroepen. Een half uur later krijgen de twee flex-eenheden die al in Haren aanwezig zijn de opdracht zich om te kleden naar volledig ME-tenue en hun collega's op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan te ondersteunen. Het SGBO besluit ook alle beschikbare noodhulpeenheden op te laten roepen om als platte petten de in Haren aanwezige collega's te ondersteunen.

Om 20.13 uur geeft het SGBO aan dat men rustige en ervaren collega's wil vragen om zich in de bezoekersgroep te gaan bewegen. Rond 20.30 uur wordt de ME commandant gebriefd door het hoofd Bewaken en Beveiligen. Het HBB houdt zich bezig met de aansturing van de ME, omdat het hoofd Handhaving het te druk heeft⁴⁰.

De escalatie van 20.49 uur leidt tot een aantal beslissingen

- Er wordt een tweede peloton ME in dienst geroepen, evenals twee groepen AE.
- Contact wordt opgenomen door de liaison KLPD met het LOCC voor ME-bijstand uit andere regio's: peloton Noord-Holland Noord, sectie IJsselland en een sectie uit Noord en Oost Gelderland.
- Er wordt een poging ondernomen het Gorecht-terrein te gaan gebruiken als alternatief evenemententerrein: stroom en muziek worden geregeld via de medewerker CCB⁴¹. Dit proces neemt enige tijd in beslag⁴², en het terrein trekt uiteindelijk geen grote groepen mensen aan.

De opschaling gaat hiermee de inzet die oorspronkelijk bedacht was voor het worst case scenario te boven.

De liaison KLPD blijkt gedurende de avond rond de opschaling een actieve schakel in het SGBO: hij zorgt, soms op eigen initiatief, vanuit het KLPD voor bijstand op diverse fronten na de escalatie. Zo worden er extra medewerkers van de verkeersdienst opgeroepen⁴³, ME-beredenen die aanwezig zijn bij een voetbalwedstrijd in Deventer⁴⁴ en ook extra ME-pelotons. De coördinatie van de inzet van deze extra medewerkers ligt verder bij het verantwoordelijke SGBO-lid. Nadat de rellen zijn geëindigd bespreekt hij de inzet van de treinen met een gearriveerde collega in het SGBO⁴⁵. Op zaterdag zijn er vanuit het KLPD nog twee motoren en twee auto's aanwezig op de snelweg. Ook is er extra aandacht van de spoorwegpolitie voor station Groningen.

⁴⁰ De HOHA is namelijk op dat moment bezig met het formuleren en uitvoeren van de opdracht voor de extra opgeroepen platte pet eenheden: groepsgewijs het dorp in en via de zijkanten proberen contact te leggen en het dorp 'geel te verven'. Ook komt Groningen steeds nadrukkelijker in beeld als mogelijke uitwijklocatie en moeten afwegingen gemaakt worden over hoe hiermee om te gaan (bijvoorbeeld de inzet van bussen), evenals de uitwijklocatie VV Gorecht, waar stroom en muziek voor geregeld dient te worden.

⁴¹ De medewerker CCB regelt hiervoor met de BRATRA een aggregaat.

⁴² Het hoofd Ondersteuning geeft aan dat het ongeveer een uur geduurd heeft voordat er stroom was op het terrein.

⁴³ Zij begeleiden de ME en beschermen de medewerkers van Rijkswaterstaat bij de wegafzettingen die op de snelweg staan.

⁴⁴ Om 22.30 uur is deze groep aanrijdend.

⁴⁵ Deze collega heeft de inzet van de verkeersdienst op de snelwegen gecoördineerd.

Die avond vinden diverse aanwezigen dat het onrustig is in het SGBO: er waren verschillende andere mensen in de ruimte. De plaatsvervangend korpschef is regelmatig aanwezig en geeft soms adviezen. Er zijn diverse vergaderingen, waarbij door de verschillende SGBO-leden informatie wordt gedeeld en de stand van zaken wordt doorgenomen. Tijdens de vergaderingen die door sommigen als relatief lang worden ervaren, nemen enkele SGBO-leden telefoons op en lopen soms weg. Sommige SGBO-leden ervaren dat er te weinig tijd is voor de knoppen om hun acties uit te zetten, binnengekomen informatie wordt niet altijd meteen ingevoerd in de beide journaals waar mee gewerkt wordt. Op een gegeven moment⁴⁶ verzoekt de AC alle medewerkers die niet aan tafel horen te zitten de vergaderruimte te verlaten. Het SGBO heeft moeite met het krijgen van een actueel beeld en de juiste informatie. Betrokken politiemedewerkers in de verbindingkamer, willen direct informatie doorgeven aan het hoofd Informatie. Om rust en structuur te behouden, probeert de AC vergaderdiscipline te organiseren. De locatiecommandant (die aan het hoofd Bewaken en Beveiligen ieder uur een situatierapportage levert) kan mede door de overbelaste telefoonlijnen moeilijk in contact komen met het SGBO. In het SGBO heeft de HOHA een deel van zijn taken overgedragen aan de aan hem toegevoegde HBB, die de ME gaat brieven. Het is voor de locatiecommandant niet meteen duidelijk hoe hij met het SGBO in contact kan blijven. In de contacten die hij heeft, vraagt hij regelmatig om ervaren collega's om tussen de menigte te bewegen teneinde de-escalatie te realiseren. Omdat beeldvorming lastig blijft voor het SGBO wordt in de avond op de achtergrond een televisie aangezet met de uitzending van RTV Noord.

De schuifdeuren tussen de SGBO vergaderruimte en verbindingkamer er naast worden geopend om de sfeer op straat weer te geven, terwijl de druk daar oploopt. Het blijkt lastig door alle rumoer de normale procedure te volgen van beeldvorming via oordeelsvorming naar besluitvorming:

Dat wil je zo rustig mogelijk doen. En als die deur open staat en je hoort constant geschreeuw van mensen die om hulp schreeuwen, noem het maar op, dat beïnvloedt niet de rustige sfeer. Een SGBO is een soort oorlogsstaf. Die moet soms op hele kritieke momenten beslissingen nemen. (Lid SGBO)

Om 21.43 uur verneemt het SGBO het bericht namens de burgemeester van Groningen dat nog geen toestemming is verleend voor de inzet van bussen naar Groningen. Hierop neemt de chef Mobiliteit contact op met het ROT.

Om 21.56 uur wordt met de liaison KLPD besproken wat de mogelijkheden zijn om treinen te laten stoppen, of door te laten rijden (en dus niet te laten stoppen op station Haren).

Op diverse momenten wordt door ME groepscommandanten om traangas gevraagd. Formeel is daar door de burgemeester om 21.03 uur al toestemming voor gegeven aan het SGBO. Vanuit de verbindingkamer naast het SGBO wordt dit naar de eenheden gecommuniceerd, maar de pelotonscommandant draait het besluit terug.

Op Twitter duiken berichten op over een dodelijk slachtoffer, en over een verlamde ME-er. Het SGBO zoekt contact met de sectie Voorlichting van het ROT om verificatie van deze berichten te krijgen, of contraberichtgeving uit te laten gaan.

⁴⁶ Het tijdstip waarop dit gebeurt is niet bekend.

Om 22.30 uur overlegt het SGBO onderling en met de korpsleiding over het verplaatsen van de groep relschoppers en de risico's voor omwonenden. Het SGBO voorziet schade en letsel. Om 22.44 uur besluit het SGBO definitief, na overleg met de liaison van het KLPD, om de helikopter van het KLPD niet in te zetten omdat een escalerend effect te voorkomen⁴⁷. Ook worden de platte petten gewaarschuwd over hard optreden van de ME. Rond middernacht is contact met Bureau Digitale Media; het aantal tweets neemt af en er zijn geen oproepen op Twitter om rellen naar de stad te verplaatsen.

Vanaf een uur of twee 's nachts komt een nieuw SGBO-team het SGBO aflossen. Het nieuwe team draait een uur met het SGBO mee om goed in het incident te kunnen komen.

⁴⁷ Gedurende de avond is een paar keer besproken of de heli de lucht in zou gaan, maar steeds is besloten om dit niet te doen, omdat het middel erger zou zijn dan de kwaal

Perspectief gemeente Haren

Tot 18 september zijn vanuit de gemeente naast de burgemeester alleen de adviseur integrale veiligheid en de communicatiemedewerkster betrokken bij project X Haren. De adviseur integrale veiligheid heeft vanaf 14 september intensief contact met de adviseur crisisbeheersing van het Nederlands Genootschap van Burgemeesters, die weer contact opneemt met een sociale media expert. Nadat op dinsdag 18 september de traditionele media zijn gaan berichten over het aanstaande project X feest in Haren wordt de druk op de gemeentelijke organisatie steeds groter. Na het driehoeksoverleg op woensdagmiddag zijn er de nodige actiepunten voor de gemeente: opstellen van een noodbevel en het verzorgen van communicatie richting pers, bewoners en gemeenteraad. Omdat de communicatieadviseur van de gemeente slechts beperkt inzetbaar is, roept de adviseur integrale veiligheid de hulp in van een communicatieadviseur uit de regionale voorlichterspool. Media en bewoners overstelpen de gemeente die woensdag met vragen en de gemeente slaagt er niet in aan al die vragen te voldoen. De gemeente huurt een persvoorlichter in, maar die is pas vanaf donderdag dag beschikbaar. De politievoorlichter en de communicatieadviseur uit de regionale voorlichterspool springen bij.

Op een gegeven moment woensdagavond was het gemeentehuis leeg. De deuren gaan op slot en de lichten gaan uit en dan zit je daar met twee voorlichters, die hier officieel helemaal niet hoeven te zijn, (...) en die zich compleet uit de naad aan het werken zijn voor de gemeente Haren. (Medewerkster gemeente Haren)

De adviseur integrale veiligheid realiseert zich dat zij de situatie niet meer alleen aan kan. Tot dan toe is de rest van de gemeentelijke organisatie blijven doen waar men mee bezig was. Zij verstuurt om 24.00 uur een berichtje naar de directeur/gemeentesecretaris dat de situatie vraagt om de volledige medewerking van de organisatie en dat eventueel gewerkt zal moeten worden vanuit een crisismanagementstructuur.

Op donderdagochtend krijgt de adviseur integrale veiligheid toestemming van directeur/gemeentesecretaris om er binnen de gemeente meer mensen bij te betrekken. Om 09.00 uur 's ochtends stuurt de gemeente een brief aan de bewoners van de Stationsweg waarin ze worden uitgenodigd voor een informele bijeenkomst op donderdagavond 20 september om 18.00 uur in het gemeentehuis.

In de loop van de ochtend krijgt de adviseur integrale veiligheid het bericht van de unitchef dat de politie een SGBO aan het optuigen is en dat er om een uur een regionaal voorbereidend team staat gepland. Ze wordt in de loop van die ochtend ook voor de tweede keer benaderd door een bewoonster met de vraag of een alternatief feest een optie kan zijn. Op aandringen van de adviseur integrale veiligheid vindt aan het begin van de middag een overleg plaats tussen politie (districtschef en unitchef) en burgemeester. In dat overleg spreken ze lang met elkaar over het aanbod om een alternatief feest te organiseren. Ze besluiten het voorbereidend team om advies te vragen.

Om half twee gaat de burgemeester akkoord met de tekst van een noodbevel (bij activering van het noodbevel kan individuen het bevel gegeven worden zich te verwijderen). Hij tekent het bevel zodat het bij noodzaak direct gebruikt kan worden⁴⁸.

⁴⁸ De officier van Justitie geeft later aan dat het noodbevel niet geschikt is voor het beoogde doel. Het noodbevel is niet gebruikt

De adviseur integrale veiligheid vraagt de directeur/gemeentesecretaris uit de heisessie terug naar Haren te komen. Om 14.40 uur wordt in haar aanwezigheid een voorbereidend gemeentelijk coördinatie centrum (GCC) opgestart. Deze overlegvorm bestaat (in zijn voorbereidende vorm) formeel niet, maar wordt als een manier gezien om binnen de gemeenteorganisatie op te schalen. Het voorbereidend GCC spreekt af om elk uur bij elkaar te komen en alle benodigde acties uit te zetten.

Het driehoeksoverleg van 15.30 uur levert weer een aantal actiepunten op. De gemeente moet zorgen voor verlichting op het overloopterrein en voor bewegwijzering er naar toe.⁴⁹ Er zou ook een noodverordening opgesteld moeten worden, specifiek gericht op het verbieden van alcoholgebruik op de Stationsweg. Die noodverordening wordt in eerste instantie niet opgesteld, omdat de Stationsweg al binnen het alcoholverbod van de APV valt. De gemeente zal ook zorgen voor hekken om de Stationsweg en eventueel andere straten af te sluiten.

Op donderdag 20 september vindt om 18.00 uur de informele bewonersbijeenkomst voor bewoners van de Stationsweg plaats. Een van de locoburgemeesters praat de ondernemers bij, over de gevolgen van project X Haren voor de vrijdagse koopavond. De gemeente informeert de marktkooplieden van de vrijdagmiddagmarkt per brief.

Op donderdagavond (21.00 uur) spreken de adviseur integrale veiligheid, de communicatieadviseur uit de regionale voorlichterspool en de directeur/gemeentesecretaris over de wenselijkheid om toch op te schalen naar GRIP3, ondanks het besluit van eerder die middag om niet multidisciplinair op te schalen. De directeur/gemeentesecretaris neemt contact op met de burgemeester met de boodschap dat de gemeenteorganisatie te klein is om met deze situatie om te gaan. Vooral op het gebied van communicatie komt de gemeente mensen en deskundigheid tekort. Zij adviseert om op te schalen naar GRIP3. De burgemeester nodigt daarop de directeur/gemeentesecretaris uit om deel te nemen aan het driehoeksoverleg dat de volgende ochtend plaatsvindt.

Met de opschaling naar GRIP3 waartoe de driehoek de volgende dag besluit krijgt de gemeente die middag versterking van een aantal communicatieadviseurs van de veiligheidsregio. Om 11.00 uur vindt het eerste formele GCC overleg plaats. Aangezien de burgemeester vanaf dat moment als voorzitter GBT fungeert, verdelen de beide locoburgemeesters de overige taken. De één houdt zich met bestuurlijke zaken bezig, de ander is voor het communicatiedeel aanspreekbaar. De directeur/gemeentesecretaris neemt zitting in het GBT.

In het driehoeksoverleg en daarna het GBT –overleg ontstaat verwarring over het noodbevel en de noodverordening. Het noodbevel was bedoeld om mensen te kunnen verwijderen, de noodverordening was erop gericht om in heel Haren een alcoholverbod af te kondigen. De officier wil de tekst van het noodbevel nogmaals lezen. Wat betreft het alcoholverbod geeft de officier aan dat juridisch niet kan worden volstaan met de APV omdat hiermee niet het hele gebied Haren wordt afgedekt. De noodverordening om het alcoholgebruik te beperken wordt met stoom en kokend water door het GCC opgesteld.

In een vroegtijdig stadium schakelt de gemeente ook slachtofferhulp in voor de bewoners van de Stationsweg.

⁴⁹ De verlichting komt er. Door miscommunicatie binnen de gemeente wordt de bewegwijzering niet aangebracht

Opvallend is dat er vanaf 19.30 uur geen GCC bijeenkomsten meer plaatsvinden. Alle actie vindt plaats bij de afdeling Voorlichting. De taak en rolverdeling tussen alle voorlichters is niet duidelijk. De ROT vertegenwoordiger van de gemeente zet alle acties één op één uit bij het hoofd GCC. De communicatie tussen het GCC en het GBT loopt niet goed omdat het GBT voortdurend in overleg is. Rond 23.00 uur zit een groepje adviseurs bij elkaar om de communicatieaanpak voor de volgende dag voor te bereiden. 's Nachts om 02.30 uur roept de directeur/gemeentesecretaris de leden van het GCC bij elkaar voor een laatste stand van zaken. De nafase moet georganiseerd gaan worden, met om te beginnen het schoonmaken van Haren, een persconferentie en een bewonersbijeenkomst.

Perspectief Veiligheidsregio

De veiligheidsregio krijgt formeel pas enige betrokkenheid bij project X Haren nadat is opgeschaald naar GRIP3 op 21 september. Vanaf dat moment is de GBT piketvoorlichter actief. Op woensdag 19 september om één uur was zij, als communicatieadviseur uit de regionale voorlichterspool, al aangeschoven bij het driehoeksoverleg, niet vanuit haar rol als crisismanagementprofessional, maar als voorlichtingsadviseur van de burgemeester vanuit diens hoofdverantwoordelijkheid voor de communicatie. Veel betrokkenen van OM en politie zien haar als vertegenwoordiger van de veiligheidsregio.

Ze adviseert over de door te gemeente te volgen communicatiestrategie. Zij pleit voor een proactieve communicatie: open en transparant versus de tot dan toe gevolgde strategie van reageren op mediavragen. Het uitgangspunt is dat de gemeente leidend is zolang er geen sprake is van escalatie in de openbare orde en veiligheid. De persvoorlichter van de politie en de gemeente stemmen op diverse momenten met elkaar af. De door de burgemeester gewenste *low profile* aanpak van de politie betekent dat de politie aanwezig zal zijn om de-escalerend en dempend op te treden, in gesprek met jongeren om hen te bewegen vrijwillig ergens anders vertier te gaan zoeken. De open en transparante communicatiestrategie botst soms met het uitgangspunt om te dempen en juist weinig aandacht aan project X Haren te besteden. Zo wil op donderdag de communicatieadviseur actief communiceren over de afweging een alternatief feest te organiseren en de politie wil dat niet.

In het driehoeksoverleg brengt de communicatieadviseur in dat het verstandig zou zijn met de GHOR en de brandweer om de tafel te gaan zitten en ze te informeren over wat er speelt. Tot slot legt ze het verzoek neer om de crisiscommunicatie op te schalen. Er is een dringende behoefte aan meer handjes vanuit de veiligheidsregio. Daar zitten de professionals die ervaring hebben met dit soort situaties. Op woensdagavond dringt de communicatieadviseur er bij de burgemeester en de districts-chef sterk op aan om een voorbereidend team samen te laten komen. Op donderdagmiddag om 13.00 uur vindt het eerste overleg van het voorbereidend team plaats.

Volgens de communicatieadviseur komt binnen de gemeente pas laat, op donderdagmiddag, het besef op gang welke impact de situatie heeft voor de gemeenschap van Haren. Dan pas komt de gemeentelijke organisatie in de benen, waar het tot dan toe voor als politieaangelegenheid beschouwd was

Inmiddels wint de communicatieadviseur op afstand advies in van haar collega's van de veiligheidsregio. Zij krijgt steeds meer signalen dat het Facebookfeest groot kan worden. Haar collega's geven aan dat zij niet op basis van een collegiale hulpvraag steeds kunnen bijspringen, maar dat de gemeente een formele hulpvraag moet stellen aan de veiligheidsregio. Op aandringen van de communicatieadviseur doet de burgemeester een formeel verzoek tot opschaling crisiscommunicatie, maar daar wordt geen gehoor aangegeven omdat het geen formele GRIP-situatie betreft. Na interventie via de directeur veiligheidsregio wordt alsnog ondersteuning verleend en gaat een lid van de communicatiepool van de veiligheidsregio donderdagavond naar het SGBO om mee te schrijven aan het onderdeel communicatie van het draaiboek van de politie.

Die donderdag is de communicatieadviseur druk in de weer met het organiseren van een aantal bijeenkomsten voor bewoners en ondernemers, een persconferentie, het beantwoorden van heel veel persvragen, het volgen van de sociale media, en het informeren van de gemeenteraad. De communicatieadviseur speelt verder een belangrijke rol in de advisering om op te schalen naar

GRIP3. Nadat daar op vrijdagmorgen toe besloten is komen er nog een aantal medewerkers van de communicatiepool van de veiligheidsregio om te ondersteunen.

Waar ik wel mee worstel is hoe de multidisciplinaire GRIP opschaling zich verhoudt tot de SGBO-structuur. Hoe werkt dat wel of niet met elkaar samen? Hoe kan dat beter? Ik heb er last van gehad dat er pas laat multi werd opgeschaald terwijl ik denk dat de politie het juist heel lastig vond dát er multi werd opgeschaald. Naast de reguliere GRIP-opschaling zou crisiscommunicatie makkelijker asynchroon opgeschaald moeten kunnen worden, we vinden allemaal dat het moet, maar we krijgen het nog steeds niet van de grond. (communicatieadviseur)

Vanaf de start van het GBT op 21 september om kwart over twee neemt de communicatieadviseur haar formele rol in als GBT piketvoorlichter. Vanaf acht uur tot twaalf uur is het GBT een soort aaneengesloten vergadering geweest. De GBT voorlichter adviseert om ook tijdens die escalatie expliciet de media op te zoeken en een oproep te doen als zijnde burgervader: ‘Kom niet naar Haren, het is hier niet gezellig, het is hier gevaarlijk!’ De politie is hier geen voorstander van. Zij zijn bang voor een aanzuigende werking. Omdat alle media op straat in het tumult staan, kan het bericht alleen via de wel op het gemeentehuis aanwezige RTV Noord uitgezonden worden. Rond middernacht wordt de GBT voorlichter afgelost. Na die tijd wordt wat de communicatie betreft vooruitgekeken naar de volgende dag en de persconferentie die dan plaats zal vinden.

Perspectief Brandweer & GHOR

De voorbereiding op project X Haren is vooral een zaak van politie en gemeente, maar ook de hulpverleningsdiensten spelen een rol. Op donderdag 20 september vraagt de brandweer Haren zich af of en hoe zij iets kan betekenen. De brandweer heeft dan nog geen enkel zicht op wat er gaande is met betrekking tot project X Haren en wat er tot op dat moment gedaan is. De lokale driehoek geeft aan dat de brandweer vrijdag volgens de gewone dienst moet werken. Een vertegenwoordiger van de brandweer neemt deel aan het voorbereidend team dat donderdagmiddag bijeenkomt en vervolgens wordt besloten dat de brandweer zal aansluiten bij de driehoek van vrijdagmorgen 21 september.

Voor de brandweer is het belangrijk dat duidelijk is welke aanrijroutes tijdens de avond/nacht gelden zodat de brandweer tijdig op de plaats van een incident aanwezig kan zijn, ook in het geval dat er sprake is van een grote toeloop van bezoekers. Na de opschaling tot GRIP neemt een OVDB zitting in het COPI, en nemen vertegenwoordigers van de brandweer plaats in het ROT en het GBT. Dat maakt hun positie voor hen duidelijker.

Op het moment dat wij de dag daarvoor een vraag tot GRIP 2 hadden afgewezen en dat we toen merkten dat de andere hulpinstanties moeilijk gingen doen. Dus de Brandweer en de GHOR gaven aan: "jullie willen geen GRIP, dus dan moeten we even kijken hoe we jullie gaan bijstaan". Dat is zo'n beetje de teneur geweest. (Districtschef)

Het hoofd Sectie GHOR neemt op donderdagmiddag deel aan het voorbereidend team. Na afloop van het overleg informeert zij de dienstdoende regionaal geneeskundig functionaris, daarbij aangevend dat het mogelijk spannend kan gaan worden. Op vrijdagochtend woont zij het overleg van het voorbereidend team bij. Naderhand neemt ze opnieuw contact op met regionaal geneeskundig functionaris om hem te vragen 's middags aan te sluiten bij het GBT gezien het feit dat GRIP3 is afgekondigd. De HS-GHOR neemt zelf zitting in het ROT. Een OVDG wordt afgevaardigd naar het COPI. Er wordt gesproken over calamiteitenroutes.

Brandweer en de GHOR zitten in de eerste cirkel qua hulpverlening, dus daar ligt de expertise en in mijn optiek ook de bal als het gaat om een eerste, te bepalen calamiteiten route. En die moet dan multi afgestemd worden, waarbij de politie dan ook aan hoort te haken, dat ze zeggen dat kunnen we handelen. Want daarom is het ook multidisciplinaire afstemming. Maar ook daar alleen al over, zijn heel veel onduidelijkheden en vraagtekens. (Medewerker Politie)

Daar ook in de afstemming met HS-GHOR over gehad. Dus toen ik geïnformeerd werd dat het GRIP 3 was en dat GBT er was en dat direct gekeken werd: wat is onze rol in deze crisis (voor zover we dat kunnen overzien). En samen kwamen we eigenlijk toen tot de conclusie dat onze rol op dit moment gewoon heel beperkt is. Verhaal was toen ook rond die tijd nog van, "er is geen feestje", afwachten wat er zou gaan gebeuren. En gewoon bewust bekeken van moeten we op wat voor manier dan ook opschalen of wat dan ook. Daar was op dat moment geen enkele aanleiding toe. (Lid GBT, Adviseur GHOR)

Het Gemeentelijk Beleids Team

Het Gemeentelijk Beleidsteam (GBT) ondersteunt de burgemeester in geval van opschaling naar GRIP3.

De kernactiviteiten van het beleidsteam zijn het integraal plannen, monitoren en - waar nodig - bijstellen van beleid en tolerantiegrenzen en de te behalen bestuurlijke en operationele prestaties, het geven van de nodige beleidsuitgangspunten aan de operationeel leider en scenariodenken op de lange termijn (langer dan 12 uur).

De kernbezetting van het GBT bestaat uit de burgemeester als voorzitter, een adviseur bevolkingszorg (de gemeentesecretaris), een adviseur brandweerzorg op strategisch niveau, een adviseur geneeskundige zorg, een adviseur politiezorg, een beleidsteamvoorlichter, een officier van Justitie, een informatiemanager, een notulist, een ambtenaar rampenbestrijding als procesondersteuner en facultatief de dijkgraaf van het (getroffen) waterschap, de regionaal militair commandant Noord en overige naar het oordeel van de voorzitter uit te nodigen liaisons van crisispartners. Het GBT vergadert conform het regionale crisisplan in het gemeentehuis van de betrokken gemeente.

Op vrijdag 21 september om 14.15 uur laat de burgemeester van Haren het GBT voor het eerst bij elkaar komen om de scenario's door te spreken. In die vergadering komt naar voren dat men weinig aanleiding ziet tot verontrusting. Er wordt uitgegaan van het realistische scenario. Aan het einde van de middag sluiten nog enkele leden van het ROT (de operationeel leider en het hoofd van de sectie Politie) aan om mee te discussiëren over noodverordeningen en noodbevelen. Er wordt gekozen om een noodverordening op te stellen met betrekking tot het nuttigen van alcohol: een genuanceerd alcoholverbod. De officier van Justitie bemoeit zich persoonlijk met de tekst van de verordening, zodat deze handhaafbaar is.

De tweede keer dat het GBT bij elkaar komt is om 20.15 uur, als blijkt dat de stemming op straat is omgeslagen en het worst case scenario van toepassing is. Het bericht is dat er gevochten wordt (dat is op dat moment in feite nog niet zo) en dat de situatie uit de hand dreigt te lopen. Oorspronkelijk was om 20.00 uur een driehoeksoverleg gepland. Gezien het feit dat daardoor de sleutelpersonen van de gemeente, politie en OM al aanwezig zijn wordt alvast gestart. De brandweer sluit even later aan en de GHOR functionaris arriveert om 21.15 uur. De GHOR en de brandweer beoordelen de situatie als een verhaal voor de burgemeester, de politie en voorlichting. Zij zijn zien voor zichzelf een beperkte rol. Voor de brandweer zijn met name beslissingen van belang zoals afzettingen, die consequenties hebben voor de aanrijroutes. De brandweer regelt haar overige zaken buiten het GBT om.

Het GBT vergadert met korte onderbrekingen doorlopend, volgens de een tot ongeveer 23.30 uur (chef Informatie GBT) en volgens de ander tot 02.30 uur (vertegenwoordiger GHOR). De sfeer binnen het GBT wordt als prettig en gedisciplineerd ervaren. De burgemeester neemt de regie. Hij biedt ruimte aan alle teamleden voor inbreng en er wordt goed naar elkaar geluisterd. Tijdens de onderbrekingen wordt op bilateraal niveau overlegd en worden acties uitgezet.

Er is een voortdurende honger naar informatie over de ontwikkelingen op straat om te kunnen bepalen welke besluiten het GBT moet nemen. De formele lijnen binnen de GRIP-structuur worden niet consequent gevolgd. Zo onderhoudt het OM via sms contact met de OM-vertegenwoordiger in het ROT. Op diverse momenten heeft de districtschef rechtstreeks telefonisch contact met het SGBO.

Voor zaken die direct de bevoegdheid van de burgemeester betreffen, zoals toestemming voor de inzet van ME of traangas, neemt het SGBO via de districtschef contact op met de burgemeester. De communicatielijn van SGBO, ROT en GBT wordt als te lang ervaren. Het ROT is slecht bereikbaar en is niet op de hoogte van de laatste stand van zaken. LCMS ligt er een deel van de avond uit bij het GBT. Op een gegeven moment worden de structuren bewust los gelaten. De focus ligt op het krijgen van controle op straat.

De politie geeft aan: Nou jongens, wij zijn nu voor lijfsbehoud aan het vechten, wij doen nu even ons ding. Straks hebben we de lijntjes weer. (..) Nou ja dat is even het gevecht op straat, hier kan niks in (...). Het moet maar met de poten in de klei, ze moeten daar de beslissingen maar nemen die genomen moeten worden. (Burgemeester).

In de loop van de avond arriveren steeds meer mensen die geen formele rol hebben in het GBT. Als eerste arriveert om 21.05 de burgemeester van Groningen. Hij is gebeld door zijn bestuurlijke adviseur, die vanaf het begin al deelneemt aan het GBT om de belangen van Groningen te behartigen. De burgemeester sluit aan om beslissingen te nemen die de openbare orde van Groningen betreffen. Het gaat dan om beslissingen over het met bussen verplaatsen van de feestgangers naar de stad Groningen en het al dan niet laten doorrijden van treinen zonder te stoppen in Haren. Aanvankelijk had de loco burgemeester van Groningen het aanbod gedaan om het toegestroomde publiek in Haren door te geleiden naar de stad Groningen waar genoeg uitgaansgelegenheden zijn om hen op te vangen. Er waren via het ROT en de gemeente Groningen bussen geregeld om het publiek te vervoeren naar Groningen. Dat gebeurt ook, maar op het moment dat de sfeer grimmiger wordt, stelt de burgemeester van Groningen de nadrukkelijke voorwaarde dat alleen welwillende feestgangers welkom zijn en hij eist dat er bij de bussen een selectie plaatsvindt: er mogen geen reischoppers met de bus mee. De burgemeester van Groningen is naar eigen zeggen geïrriteerd als blijkt dat vanuit politievoorlichting (om 21.03 en 21.25) getweet wordt dat feestgangers met de bus naar Groningen kunnen gaan. Besloten wordt dat de bussen pas na toestemming van de burgemeester van Groningen mogen vertrekken. Dat selectiebeleid blijkt in de praktijk niet uitvoerbaar.

Het advies van het ROT om de treinen te laten stoppen zodat er minder aanloop is, wordt door het GBT niet opgevolgd. (Het GBT verkeert overigens in de onjuiste veronderstelling dat de dienstregeling zo is dat de laatste trein om 22.40 in Haren arriveert). Alle politiemedewerkers zijn naar Haren gestuurd, waardoor er onvoldoende capaciteit is om de oploop op andere stations op te vangen.

Later die avond sluit de hoofdofficier van Justitie aan (binnenkomst 21.41 uur) om zijn eigen OM-lijn te ondersteunen. Om 21:55 uur sluiten ook de korpschef en de plaatsvervangend korpschef aan. De aard van de vergadering en de bevelstructuur veranderen niet met de nieuwe aanwezigen, de burgemeester van Haren houdt de regie.

Als duidelijk wordt dat er veel aanhoudingen verricht gaan worden, besluiten OM en politie omstreeks 22.30 uur een Team Grootchalig Opsporing (TGO) in te richten om vanuit strafrechtelijke optiek een goede follow up te waarborgen.

Perspectief ROT

Bij opschaling naar GRIP2 en hoger geeft een Regionaal Operationeel Team ROT leiding aan de beheersing van een incident op afstand. Bij opschaling naar GRIP3 en hoger adviseert het ROT het Gemeentelijk (of Regionaal) Beleidsteam bij het nemen van strategische beslissingen. De operationele leiding over de multidisciplinaire samenwerking is in handen van de operationeel leider, zonder in de verantwoordelijkheden of bevoegdheden van de samenwerkende organisaties te treden: deze blijven zelf verantwoordelijk voor de wijze van uitvoering.

De taken van het ROT zijn het beheersen op afstand van het incident, het aansturen van de totale operationele inzet, het bewaken van de continuïteit van de multidisciplinaire operationele inzet, het beslissen over het verdelen van schaarse operationele middelen, het voeren van regie op het totaalbeeld, scenario denken op de middellange termijn (4 – 12 uur).

Kernactiviteiten van het ROT zijn het met crisispartners verzamelen en verwerken van veiligheidsinformatie, het met crisispartners signaleren en adviseren over de beste aanpak, het met crisispartners bepalen en monitoren van uitvoerende en ondersteunende taken van de gehele operationele inzet.

De kernbezetting van een ROT bestaat naast de operationeel leider uit algemeen commandanten bevolkingszorg, brandweezorg, geneeskundige zorg en politiezorg, een liaison waterschappen, een officier veiligheidsregio van Defensie, een liaison Openbaar Ministerie, een voorlichtingsfunctionaris, een informatiemanager, een informatiecoördinator, een plotter, een notulist en facultatief een liaison van de provincie Groningen en naar het oordeel van de operationeel leider uit te nodigen liaisons van crisispartners

Het ROT verricht zijn activiteiten vanuit de Brandweerkazerne aan de Sontweg in Groningen.

Voorafgaand aan de instelling van een ROT kan in voorkomende gevallen een regionaal voorbereidingsteam worden samengesteld dat dezelfde bezetting kent als het ROT. Het Regionaal Voorbereidingsteam functioneert zelfstandig op tactisch niveau en wordt bijeengeroepen in geval van een dreiging van een (ernstige) verstoring van de samenleving dan wel van een aantasting van fundamentele waarden en normen van het maatschappelijke systeem. Er is dan nog geen noodzaak tot het alarmeren van de crisisorganisatie conform GRIP, maar multidisciplinaire afstemming en overleg is noodzakelijk. Afhankelijk van de dreiging kunnen maatregelen worden genomen. Het regionaal voorbereidingsteam coördineert noodzakelijke (voorzorg)maatregelen, bereid deze voor en voert ze uit. Daarnaast adviseert het regionaal voorbereidingsteam het bevoegd gezag over opschaling van de crisisorganisatie.

De districtschef roept, op advies van de CCB medewerker, op donderdag 20 september een regionaal voorbereidingsteam op, met als doel de multipartners te informeren en een eenduidige communicatielijntje te creëren (of het nu een SGBO of een multiproces werd). Gezien het feit dat het zwaartepunt op de ordehandhaving ligt, wordt gekozen voor een politiefunctaris als 'ontkleurd' operationeel leider. Het advies van het regionaal voorbereidingsteam om op te schalen naar GRIP2 wordt die middag niet overgenomen door de driehoek.

Om 10.00 uur op vrijdag 21 september komt het regionaal voorbereidingsteam, opnieuw bij elkaar op de locatie Sontweg, zo was de dag er voor, voorafgaand aan de beslissing om al dan niet op te schalen naar GRIP2, al afgesproken. Een groot deel van de ochtendvergadering besteedt het team

aan het (opnieuw) adviseren van de driehoek over het gewenste niveau van opschaling. Het advies van het ROT luidt opnieuw om op te schalen naar GRIP2 omdat opschalen naar GRIP3 te veel extra communicatielijnen oplevert. Het regionaal voorbereidingsteam bespreekt ook de door het SGBO opgestelde scenario's vanuit multidisciplinair perspectief. Er is te weinig tijd om blanco te beginnen en zelf scenario's op te stellen of deskundigen te bevragen en het basismateriaal is te summier om de opgestelde scenario's diepgaand te bespreken

Het besluit van de driehoek om te kiezen voor GRIP3 betekent dat het regionaal voorbereidingsteam formeel omgevormd wordt tot ROT. Dit betekent dat de politie een extra functionaris moet afvaardigen als Algemeen Commandant politiezorg/ Hoofd sectie politie, want vanwege de gewenste continuïteit in het SGBO kiest de politie er niet voor om de Algemeen Commandant van het SGBO deze rol te laten vervullen. In de avond sluiten liaisons van vervoerders (Prorail en busmaatschappij Qbuzz) aan in het ROT. In het ROT is ook een vertegenwoordiger van de gemeente Groningen aanwezig.

Om 13.00 uur wordt een briefing georganiseerd voor het COPI. De laatste stand van zaken met betrekking tot het draaiboek zoals opgesteld door het SGBO wordt gedeeld. De drie scenario's worden besproken. Het COPI krijgt geen opdracht mee en in de werkverdeling tussen ROT en COPI wordt geen duidelijk onderscheid gemaakt tussen brongebied en effectgebied.

Tussen de AC van het SGBO en de AC politiezorg/ hoofd sectie politie ROT wordt de werkafpraak gemaakt dat het ROT zich richt op het multidisciplinaire karakter en het SGBO leidend is als het gaat om de openbare orde. Er wordt parallel gewerkt. Het SGBO heeft rechtstreeks contact met de districtschef in het GBT als het gaat om de openbare orde handhaving en het uit de hand zou lopen. Voor multidisciplinaire zaken overlegt het GBT met het ROT.

In de namiddag (omstreeks 15.00 uur) sluiten de operationeel leider en het sectiehoofd van de politie aan bij het GBT om mee te praten over verordeningen en bevelen. Het ROT geeft een negatief advies over het laten draaien van muziek door radiozenders op het Gorecht-terrein. Het ROT acht het terrein niet geschikt als feestterrein (een drassig grasveld met greppels): de veiligheid kan daar niet gewaarborgd worden.

..want op vrijdag heb ik nog met iemand van de bereden afdeling gesproken die meldde dat als dat het terrein wordt, wil ik nog enkele waarschuwingen meegeven, want dat is een oud voetbalterrein met allemaal afgebroken gebouwtjes erop, met gaten, doelpalen die doorgezaagd zijn, slootjes en greppeltjes..... - en die valkuilen heb ik ook nog even doorgegeven aan het ROT, want op moment dat zij daar grote groepen mensen naar toe sturen, moeten we daar geen brokken hebben. (Lid SGBO)

Het ROT wordt in het begin niet volledig bemenst. In overleg met de burgemeester worden de provincie Groningen, Defensie en Waterschap, die in principe geen rol spelen in openbare orde situaties gezegd dat ze niet hoeven te komen.

Vorbereidend ROT betekent ook: provincie, defensie, waterschap en daarvan hebben we gezegd van: joh laten we die nu even bellen en zeggen, dat is niet nodig. Heeft geen rol, maar wel even netjes uitbellen en dat hebben we gedaan en dat hebben we vrijdagochtend nog een keer gedaan, ook om te voorkomen dat al die partners dan gaan

bellen van: goh, jullie zitten toch bij elkaar? En waarom zijn wij niet uitgenodigd? We hebben ook even tegen de Burgemeester gezegd van: oké, dan gaan we naar GRIP 3 en weet even ik heb gister gebeld met die andere partijen en lijkt me logisch dat we dat nu ook doen of zeg je van: nee ik wil ze er wel bij? En nee dat was logisch'. (Leiding ROT)

Het OM kiest ervoor haar OM medewerker pas op te roepen als het onrustig wordt. De politie zelf heeft haar capaciteit grotendeels ingericht binnen het SGBO. Aan politiezijde is daarom geen ondersteuner aanwezig voor het sectiehoofd, de medewerker CCB is niet gealarmeerd en er is geen informatiecoördinator beschikbaar. Verder heeft het sectiehoofd politie geen rechtstreekse toegang tot het informatiesysteem (het evenementenjournaal) waarin het SGBO werkt.

Tussen 18.00 uur en 19.00 uur is het rustig en gaan er stemmen op om het ROT af te schalen. Men blijft op de post, ook al is er niet veel te doen.

Als het onrustig wordt op straat, is het ROT voor de beeldvorming volledig afhankelijk van het SGBO.

Je kreeg ook heel laat mee wat er eigenlijk gebeurde. Wat je het beste kon doen: je doet TV-Noord aan op een van de beeldschermen en daar zag je wat er gebeurde, ten minste een deel, meestal waar de actie was. (Lid ROT)

Later die avond (omstreeks 21.00 uur) roept het sectiehoofd politie de hulp in van twee CCB medewerkers om de verbinding met het SGBO te verbeteren.

'Het actiecentrum politie is het SGBO. Het actiecentrum is de werkplaats van het ROT en wordt aangestuurd door het Hoofd Politiezorg. Als je geen goede communicatie met elkaar hebt stuurt de werkplaats zichzelf aan. Hier was tijdens Project X sprake van. (Medewerker CCB)

Het ROT komt laat op de avond weer in actie als het gerucht op Twitter opduikt dat er sprake is van een meisje dat in de massa verdrukt zou zijn. De GHOR functionaris wordt gevraagd om het bericht te toetsen. Dat blijkt lastig te zijn omdat de GHOR medewerker binnen het ROT niet snel kan beschikken over informatie van de ziekenhuizen.

Als het grimmiger op straat is geworden wordt aan het ROT verzocht om iets te bedenken om de druk weg te nemen in het centrum, zoals het actief lokken van mensen naar het uitvalsterrein en het doorrijden van treinen. Het ROT adviseert de treinen niet langer in Haren te laten stoppen en regelt dat er bussen klaarstaan om een uitweg te bieden voor feestgangers die weg willen. Als er te weinig bussen zijn, laat de coördinator van Q Buzz extra bussen komen.

'Nou kijk, ik zat daar ook vanuit de gemeente Groningen. Vanuit de gemeente Groningen hadden we gewoon niet zo veel te doen, behalve dan, dat wij die bussen hebben georganiseerd. En dat is ook het ROT: er was besloten dat wij dat mochten doen. Die hadden wij georganiseerd. Zij waren op afroep beschikbaar. Ja, voor de rest als gemeente Groningen hadden wij daar niet zo vreselijk veel te doen. En ik moet eerlijk zeggen, de gemeentelijke vertegenwoordiger van Haren ook niet zoveel. (Vertegenwoordiger gemeentelijk kolom ROT)

Dan komt het bericht binnen dat de burgemeester van Groningen niet wil dat de bussen blijven rijden zonder dat een selectie van passagiers plaatsvindt. Het ROT weet dat zij geen controle kan regelen en probeert de bussen naar een andere locatie te sturen. Dat lukt niet en als het geweld zich verplaatst, worden de ruiten van de bussen ingegooid. De busmaatschappij besluit met de bussen te vertrekken.

De laatste actie van het ROT is het regelen dat de rommel in Haren wordt opgeruimd.

Eigenlijk is voor mij het kenmerk van die hele avond de machteloosheid (...) Het lichtpuntje was, dat we als ROT hebben kunnen organiseren, dat Haren helemaal opgeruimd zou worden die nacht door de milieudienst van de gemeente Groningen. Ik hoorde dat dat echt enorm goed heeft gedaan. (Lid ROT)

Het Commando Plaats Incident COPI

Het COPI functioneert op operationeel niveau en geeft leiding aan de bestrijding van een incident ter plaatse bij opschaling naar GRIP₁ en hoger. Het plaats incident beperkt zich niet altijd tot het brongebied, ook (een gedeelte van) het effectgebied kan daartoe behoren.

De taken van een COPI zijn gelegen in het inzetten, coördineren en aansturen van eenheden in en nabij het brongebied van het incident en scenario denken op de korte termijn (korter dan vier uur). De kernactiviteiten van een COPI zijn het met crisispartners verzamelen en verwerken van operationele informatie, signaleren en adviseren over de beste aanpak en bepalen en monitoren van uitvoerende en ondersteunende taken op de plaats van het incident.

De kernbezetting van een COPI bestaat naast de leider COPI uit officieren van dienst bevolkingszorg, brandweezorg OVDB, geneeskundige zorg OVDG en politiezorg OVDP, een liaison waterschappen, een voorlichtingsfunctionaris, een informatiemanager en een plotter/ ondersteuner, met facultatief naar oordeel van de leider COPI uit te nodigen liaisons van crisispartners

De beslissing van de driehoek op vrijdagmorgen 21 september om op te schalen naar GRIP₃ leidt tot de inrichting van een COPI, vanuit de gedachte dat de logica dat de GRIP-systematiek vereist dat er ook een COPI komt. In de loop van vrijdagmorgen worden de COPI-deelnemers gealarmeerd⁵⁰. Het gaat daarbij om een leider COPI afkomstig van de brandweer, een vertegenwoordiger van de gemeente Haren (OVD Bevolkingszorg), OVDB, OVDG, de Officier van Dienst van de politie (OVDP), een politievoorlichter en enkele ondersteuners. De politievoorlichter maakte deel uit van het COPI om woordvoering voor zijn rekening te nemen mocht er sprake zijn van rellen. Tot die tijd zou de voorlichting door de gemeente verzorgd worden. In de praktijk kwam er rond half zes via het SGBO een verzoek van de gemeente Haren aan de politiewoordvoerder om gezien het grote aantal mediaverzoeken woordvoering ter plaatse (op de Stationsweg) te verzorgen. Respondenten spreken elkaar tegen over het feit of er in de loop van de middag nog direct contact geweest is tussen de politievoorlichter en de voorlichter van de gemeente.

Normaal gesproken is de OVDP binnen een COPI de leidinggevende functionaris van de politie-eenheden in het veld. In dit geval was dat niet zo, want de leiding over het politieoptreden lag bij het SGBO en in Haren zelf bij de locatielocatiecommandant. De invulling van de OVDP-functie blijkt problematisch. In eerste instantie wordt daar de persoon voor aangewezen die in het SGBO-draaiboek de rol van locatielocatiecommandant voor Groningen toegewezen heeft gekregen. In de vroege avond komt hij tot de conclusie dat deze beide functies niet te verenigen zijn en in overleg met het SGBO draagt hij rond zeven uur zijn taak over aan een vervanger.

De combinatie locatielocatiecommandant Groningen (directe aansturing op straat) en OVDP (COPI bak Haren) was onder andere niet te combineren door de hoeveelheid verbindingskanalen (kanaal Groningen en omstreken, bovenlijn commandanten, COPI kanaal en het kanaal Haren) evenals de fysieke afstand tussen beide locaties. Dit heb ik bij het SGBO aangegeven. Vanuit het SGBO is toen een andere collega ingezet als OVDP. Nadat ik de briefing om zes uur had gedaan heb ik deze collega bijgesproken en heeft hij deze rol van mij overgenomen. (Locatielocatiecommandant)

⁵⁰ De alarmering vindt plaats via de telefoon en niet zoals gebruikelijk via de piepers zodat niet via internet te lezen zou zijn dat opgeschaald was naar GRIP₃.

Als de vervangende OVDP om 19.55 uur als ME-er gealarmeerd wordt, verlaat hij het COPI en is er ruim een uur geen OVDP in het COPI aanwezig. De vervangende OVDP die het SGBO van huis belt arriveert even na negenen in het COPI.

Het grootste deel van de COPI deelnemers verzamelt zich om 13.00 uur op de brandweerkazerne in Groningen waar ze gebriefd worden en te horen krijgen dat er is opgeschaald naar GRIP3. Sommige deelnemers zijn verrast dat ze deelnemer aan een COPI worden: ze waren gekomen in de veronderstelling dat ze als liaison bij het SGBO terecht zouden komen. De eerste vraag die zich voordoet is waar het COPI ingericht zal worden. Normaal wordt een COPI ingericht op een veilige plaats vlak bij het incident. Maar er is geen incident. De eerste gedachte is om de zogenaamde COPI-bak (een grote rode container) naast het gemeentehuis te plaatsen op het Raadhuisplein. Dat wordt als ongewenst gezien en de keuze valt op de binnenplaats van het politiebureau in Haren, aan de achterzijde⁵¹. Kenmerk van de briefing was dat niet duidelijk was wat er stond te gebeuren.

Het COPI komt om 15.00 uur bij elkaar in Haren. De COPI-leden kijken elkaar aan en stellen zich een aantal vragen: “Wat komt er op ons af? Waar gaan we eigenlijk over?”

Uiteindelijk zijn we natuurlijk naar Haren vertrokken en daarom realiseer ik me op dat moment gewoon van: hé, we zijn hier nu wel, maar wat is nu onze opdracht? Ja, want ik bedoel, monitoren, meedenken, dat doen we altijd wel natuurlijk. Maar we hebben niet echt een opdracht meegekregen. En we hebben ook geen, ja, wat is ons werkveld, waar gaan we over? (Leider COPI)

Volgens mij ga ik altijd over het incident, maar ja als er geen incident is, ja dan is het wel moeilijk Dus voor ons was het ook van: ja, oké, er is opgeschaald naar GRIP 3, er hoort dus ook een COPI te zijn. Dat COPI is er laten we vooral meeluisteren. Met name de OVDP was belangrijk als link naar het SGBO. En we laten ons informeren, en laten we dan maar in Haren eens even bedenken van: wat voor scenario's kunnen we nou verwachten. (Leider COPI)

Door mij en mijn collega's zijn een aantal risicoanalyses gemaakt. Stel het gaat mis, waar moeten we dan rekening mee houden? Er gaan een aantal scenario's door je hoofd: crowd management, slecht weer, het is een klein dorp, slechte infrastructuur. Koopavond werd ook nog door mij genoemd. Wat ik wel merkte was dat er niet veel antwoorden gegeven konden worden. Dat het of-of scenario's waren. Stel nu: dat dit, dan moet het zus, maar we weten eigenlijk niet wat voor kant het op gaat. Dat was wel een beetje de teneur van het gesprek. Ik proefde heel duidelijk dat het gesprek heel serieus genomen werd. (Lid COPI)

Het COPI formuleert voor zichzelf de opdracht om vooral te gaan over dingen die multidisciplinair zijn, en het openbare orde optreden helemaal bij het SGBO te laten. In de loop van de avond blijkt dat de eigen opdracht die het COPI formuleert niet bij iedereen bekend is. Gedurende de avond blijkt ook dat het COPI slecht in staat is beeld te krijgen van de situatie. De leider COPI wijt dat vooral ook aan het feit dat zoals hij het ziet twee structuren naast elkaar staan: een SGBO-structuur en een GRIP-structuur.

De leider COPI neemt eerst contact op met de leider van het ROT, maar houdt in de praktijk in de loop van de avond vooral contact via de brandweervertegenwoordiger in het ROT contact. Dat is niet zoals het formeel zou moeten, maar de brandweervertegenwoordiger is voor hem beter bereikbaar dan de operationeel leider.

⁵¹ Later zal blijken dat ook die locatie niet ideaal is, gezien het feit dat de rellen zich verplaatsen tot vlak bij het bureau.

Het is rustig, en rond zeven uur besluiten een aantal COPI-leden naar de locatie Stationsweg te lopen.

Het was gezellig. Jongelui met feesthoedjes op, er werd gezongen van 'lang zal ze leven'. Het was druk. Je zag op dat moment ook, dat op die locatie een stuk drie, vier auto's van de pers stonden. Echt van die broadcast-cars. Je zag ook verslaggevers interviews afnemen. Het was gezellig, je zag ook heel veel mensen uit het dorp zelf die zeiden van: we willen even de sfeer proeven. Even kijken wat hier gebeuren gaat. Het was eigenlijk een mengeling van feestgangers en nieuwsgierig publiek. (Lid COPI)

De Jachtlaan was ook nog niet afgezet. Er reed ook gewoon nog verkeer overheen. Ging wel moeizaam. Dat werd ook niet belemmerd in de vorm van dat mensen er voor gingen staan of dat er al gegoooid werd. Toen nog niet. Maar je merkte op een gegeven moment, het eerste vuurwerk werd afgestoken. Je hoorde wat knallen, nog niet eens heftig. Het 'lang zal ze leven' werd 'waar is dat feestje, hier is het feestje'. En je merkte gewoon dat de sfeer begon om te slaan. Maar op dat moment nog niet echt bedreigend in die vorm dat we zeiden van, we moeten wegwezen. Maar meer dat we zoiets hadden, het gaat niet goed, laten we maar zorgen dat we terugkomen in de COPI voor het geval dat (Lid COPI)

Op dat moment is de OVDP inmiddels voor het eerst vervangen en is de politievoorlichter ook weer terug in het COPI nadat hij zowel op de locaties Stationsweg /Oosterweg als Stationsweg / Jachtlaan de media te woord heeft gestaan en hen verteld heeft wat op dat moment de stand van zaken is. De rest van de avond is hij bij het COPI gebleven en heeft hij alleen vanuit die locatie bij het bureau in Haren media te woord gestaan.

In het COPI-overleg van rond half acht besluit het COPI de calamiteitenroute te wijzigen, omdat de oorspronkelijke calamiteitenroute volstroomt met publiek. De lastige vraag doet zich ook voor wat precies het werkgebied van het COPI is. Met het ROT wordt de afspraak gemaakt: heel Haren is voor COPI als brongebied, het ROT doet de rest.

Kijk, de moeilijkheid van dit incident was, normaal gesproken heb je een rampgebied en dat rampgebied is af te bakenen en het enige wat je kan hebben, bijvoorbeeld bij een brand waar schadelijke stoffen vrijkomen, dat je zegt van: hè, het rampgebied breidt zich uit omdat de bijvoorbeeld de wolken een bepaalde kant uit gaat. Maar hier verschoof het steeds. Op een gegeven moment was de brandhaard op plek A, maar een half uur daarna was plek A veilig, maar zat je op plek B. Dus het was voor ons als COPI ook heel moeilijk in te schatten van, wat was nou precies het rampgebied. Dat verplaatste zich. En opgegeven moment hebben we ook gevraagd aan, ik meende het ROT, wat moeten nou precies als rampgebied zien? Nou, uiteindelijk is ook aangegeven: beschouw de hele bebouwde kom van Haren maar, in ieder geval het centrumgebied, als rampgebied.(Lid COPI)

Via LCMS blijft het COPI op de hoogte van wat er gebeurt in Haren.

De verslagen via het scherm zijn voor iedereen zichtbaar. De informatie was erg goed. Je merkte gewoon dat er steeds meer mensen naar Haren kwamen. Die signalen kwamen ook binnen. Op een gegeven moment komen ook de eerste ME-busjes binnen om zich klaar te maken. Ook op de binnenplaats. Dus je merkte gewoon aan dat soort dingen dat de sfeer ook grimmiger werd. Wat later op de avond als de agenten weer binnen komen, dan kun je aan hun houding zien dat het toch wel iets meer is dan een uit een hand gelopen feestje. En dat zijn toch de signalen dat je ook in de COPI, los van je communicatie, heel goed door hebt dat het menens is. En rond 20.00 uur hebben we in de COPI ook doorgekregen van dat de ME in ieder geval paraat was en ingezet zou worden.(Lid COPI)

Daarnaast volgt het COPI ook wat er op TV wordt uitgezonden:

Er was op een gegeven moment een brandweervoorlichter die een tablet bij zich had, met beelden van TV Noord er op. Alleen er is een tijd sprake geweest dat we wat problemen met de verbinding hadden, dus toen zijn zoveel mogelijk verbindingen die niet nodig waren, onder andere een tablet, op verzoek van de COPI leider uitgezet. We hadden toegang tot de kantine van het politiebureau, daar stond de televisie uiteraard ook aan. Dus we hebben daar voldoende van meegekregen.(Lid COPI)

Even na half negen vertrekt de OVDG naar een dodelijk verkeersongeval op de A7. Een half uur later is hij weer terug. Inmiddels is daar ook de tweede vervangende OVDP gearriveerd. De OVDG constateert dat er zeer veel publiek en verkeer is op de toegangswegen naar Haren. De vervangende OVDP, die direct van huis naar het COPI is gekomen, heeft nog geen kennis van de operatie en beschikt ook niet over een verbindingsschema. Het lukt hem pas een uur na aankomst om contact met het SGBO te krijgen.

Ongeveer een uur, hebben we hem niet gehad. Konden we ook niet terecht bij de meldkamer in Drachten met radioverkeer en werd het dus improviseren geblazen .. Dus dat resulteerde niet in een redelijk efficiënte, strakke aansturing, om het netjes te zeggen. In dat uur. (Politievertegenwoordiger COPI)

Formeel valt de COPI onder het ROT, maar het lukte de OVDP niet om het operationeel team te bereiken.

Na de escalatie op straat vanaf 20.50 uur wordt het COPI geconfronteerd met het volgende:

- afsluiting van afritten van de A28, waarbij het belangrijk is dat de toegang voor hulpverleners gewaarborgd blijft
- meldingen van gewonden, waarbij het steeds moeilijker wordt voor ambulances om ter plaatse te komen vanwege het ook tegen ambulances gerichte geweld

Daarop besluit het COPI op voordracht van de OVDG geen ambulances meer in te zetten. Normaalgesproken is dit geen beslissing die op het niveau van het COPI genomen zou moeten worden, maar het COPI kan geen contact krijgen met het ROT. Het GSM verkeer is uitgevallen en overbezetting van C2000 dreigt. Het ontbreekt aan een beeld van de situatie in Haren. Ook eventuele inzetten van de brandweer zijn niet mogelijk. Gelukkig zijn er geen branden in Haren die avond, behalve de twee auto's die tijdens de rellen in brand zijn gestoken. Die leveren geen brandgevaar voor de omgeving op. Een brandje later op het Raadhuisplein kan met ME-bescherming wel geblust worden.

Vanaf half twaalf wordt een tweede COPI ingericht aan de Sontweg in Groningen in verband met de verplaatsing van mensen naar Groningen. Na half twee is de situatie meer onder controle, en wordt besloten de inzet van ambulance en brandweer per situatie te bekijken. Ambulances gaan naar de Sontweg in Groningen voor debriefing en opvang. Het COPI blijft nog een tijdlang aanwezig.

Wat ik nog wel gedaan heb, is met een aantal COPI vertegenwoordigers rond een uur of drie in een brandweerbusje een rondrit door Haren maken . Voor zover je wat kon zien, want het regende inmiddels. Om middernacht is het ongeveer gaan regenen. Dat was inderdaad ook het moment dat we merkten van, het begint rustiger te worden. Wat je dan, voor zover je wat zien kunt, want het was donker, het was nat, maar wat echt indruk op mij maakte: het knarsen onder de banden. Het was net alsof je over grint reed. Het was allemaal kapot geslagen glas. En overal de ME-busjes, de waakzaamheid ook. We zijn op een gegeven moment een weg opgereden, hebben ergens gekeerd,

tegelijk lichte er een schijnwerper op: wie zijn jullie? O, brandweerbusje, dan is het wel goed. Dat was ook een enorme impact: de eerste schade die je zag. Vanaf dat moment, nou eigenlijk had ik het gevoel dat we toen ook wel als COPI konden stoppen.(Gemeentevertegenwoordiger COPI)

Processen op de werkvloer:

Informatie

De informatieorganisatie bestaat uit een aantal onderdelen op zoals: de Criminele Inlichtingen Eenheid (CIE), de Regionale Inlichtingen Dienst (RID), de Infodesk en de afdeling open bronnen. Elk van deze onderdelen verzamelt aan de hand van de eigen expertise en bevoegdheden informatie. Informatiecoördinatoren houden overzicht over alle informatie over bepaalde thema's en wisselen die uit in tweewekelijkse overleggen. In die overleggen komen ook de trends en nieuwe ontwikkelingen aan bod. Informatievragen kunnen in principe uit elk onderdeel van de politieorganisatie komen. De vragen worden, afhankelijk van de omvang, beantwoord met een analyse, informatierapport, korte mail of telefonisch. Binnen een SGBO is het hoofd informatie HIN verantwoordelijk voor de informatie voorziening. Hij laat zich daarin ondersteunen door het informatieknooppunt IK. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde journaalfunctie van de evenementenjournaal (een lijst met alle evenementen waarin bij elk evenement de bijbehorende informatie in het journaal toegevoegd kan worden). Het handige van dit systeem is dat meerdere mensen tegelijk toegang kunnen hebben die tegelijk uit meerdere bronnen informatie toe kunnen voegen. Het evenementenjournaal kan in principe overal op het regionale politienetwerk worden meegelezen. Bij multidisciplinaire opschaling biedt het Landelijk Crisis Management Systeem LCMS partners als gemeente, brandweer en GHOR via internet toegang tot dezelfde informatie, voor zover deze in LCMS wordt ingevoerd tenminste. Op landelijk niveau (bijvoorbeeld bij het NCTV) kan ook meegekeken worden in de informatie die in het systeem gezet wordt. Een derde informatiesysteem is het geïntegreerde meldkamer systeem GMS. Via dit systeem komen meldingen van de noodhulpkanalen binnen en van het noodnummer 112. Telefoontjes naar 09008844 komen binnen op het politie servicecentrum (PSC). Het PSC zet relevante telefoontjes door naar de infodesk of naar de meldkamer.

Aanloop

Op maandag 9 september licht de buurtagent de RID in over project X Haren. De RID zet de melding door naar de regionale infodesk. Een medewerker van de afdeling open bronnen houdt vanaf dan de ontwikkelingen op het internet bij. Er wordt naar aanleiding van de melding geen informatie-inwinplan gemaakt waarin breder gekeken wordt naar de informatie die nodig is om dit relatief onbekende fenomeen op waarde te schatten. Hierdoor komen een aantal informatiebronnen zoals Lexis Nexis (software om media berichten te scannen) en de NIK-RIK portal niet aan de orde.

In de loop van maandag 17 september meldt de medewerker open bronnen desgevraagd toenemende activiteit op het internet over Project X Haren, maar schetst geen verontrustend beeld.

De medewerker digitale media krijgt op dinsdag 18 september een telefoontje van een collega uit Rotterdam dat er op Facebook iets gaande is over Groningen of Haren. Naar aanleiding van deze waarschuwing licht de sociale media analist de afdeling communicatie in en adviseert hij om de hulp in te schakelen van het landelijke netwerk van het crisiscommunicatieteam CCT en de afdeling open source intelligence OSINT van het KLPD. Dat wordt echter niet nodig geacht.

Op dinsdag 18 september zet de districtschef een informatieverzoek uit over Project X Haren. De districtschef benadrukt het belang van informatie nadat hij door de unitchef benaderd is vanuit het gevoel dat Project X Haren niet onderschat moest worden.

We zijn een informatiegestuurde organisatie, dus ik heb gezegd: Ik neem dat serieus wat je zegt en dat betekent dat we dat nu serieus gaan oppakken. Maar we moeten wel even nog meer hebben dan alleen maar gevoel, want alleen op gevoel kan ik geen peloton ME in dienst roepen'. (Districtschef)

Zijn vraag is om op grond van eerdere (internationale) ervaringen en een sociale media scan een beeld te schetsen van wat Haren te wachten staat. Vanaf dat moment is er continu iemand van de infodesk bezig met project X Haren. Naar aanleiding van de vraag van de districtschef verschijnt woensdag 19 september het eerste informatierapport van het regionaal informatie knooppunt RIK.

In het eerste informatierapport staat onder andere een opsomming van een aantal eerdere (internationale) ervaringen waarin al dan niet bewust breed verstuurd uitnodigingen op Facebook tot een grote opkomst van mensen leidde. Een daarvan was in Hamburg waar in juni 2011 een zestienjarig meisje een uitnodiging via Facebook had gestuurd. Ondanks een publicatie dat het feest beslist niet zou door gaan kwamen ruim 1600 jongeren naar Hamburg om een "feestje" te bouwen. Op Facebook was door 16.000 personen aangegeven dat zij zouden gaan komen. De inzet van de Duitse collega's bestond uit 100 fte. Meisjes raakten gewond nadat ze in het vele glas traptten dat op straat lag. Daarnaast werden kleine brandjes gesticht. De reactie van de Duitse jeugd die op kwam dagen liet zich opschrijven als: "We laten ons niets verbieden". Naar aanleiding van deze ervaring probeert de informatiecoördinator van de afdeling RIK woensdag rond het middaguur contact op te nemen met een Hamburgse collega. Via het CCB krijgt de informatiecoördinator contactgegevens van een collega in Oldenburg Deze zit die dag toevallig met een ter zake deskundige Hamburgse collega op een congres. De informatiecoördinator vraagt de Oldenburgse collega om de Hamburgse collega 3 vragen te stellen:

1. Wat was jullie communicatie strategie?
2. Kloppen de gegevens met betrekking tot de aantallen mensen die zich hebben opgegeven (16000 man) en die uiteindelijk zijn gekomen (1600 man)? Kloppen de gegevens met betrekking tot de politie inzet (100 man)?
3. Wat raden jullie ons aan?

Een half uurtje later belt de Oldenburgse collega terug. Uit het interview met de informatiecoördinator (die later als hoofd Informatie binnen het SGBO zal functioneren):

'Die drie vragen werden na een half uur beantwoord. "Ja, inderdaad we (de politie in Hamburg) hebben ook actief de pers gezocht. We zijn naar buiten gegaan. We hebben gezegd; "Er is geen feestje". Er is sprake van een fout op Facebook die fout gecommuniceerd is". De aantallen kloppen. Er zijn honderd collega's ingezet. En er zijn inderdaad ongeveer 1600 man geweest. Er hebben zich wat vechtpartijtjes en wat kleine brandjes voorgedaan. Op de vraag wat raden jullie ons aan, werd geantwoord: "wees op alles voorbereid". Daar had ik op dat moment ieder geval voor mijn informatierapport van dat moment voldoende aan, naar mijn overtuiging (informatiecoördinator)

De informatiecoördinator koppelt de verkregen informatie dezelfde dag terug aan de districtschef.

Om een idee te krijgen over hoe om te gaan met een groep mensen die "zich niets laten verbieden" zoekt de informatiecoördinator op vrijdagmorgen nog contact met een lector van de Hanze Hogeschool die gespecialiseerd is in open bronnen. Het blijkt lastig om strategisch inzicht in sociale

media te vertalen naar operationele bruikbaarheid. De informatiecoördinator: “Eigenlijk was de boodschap: blijf goed opletten. Maar kijk ook naar de doelgroep. Dat was in dit geval heel veel jeugd. En communiceer niet in niet. Zeg niet: “Er is geen feest”.

Ook in Amsterdam had op 31 augustus eerder een soort gelijk incident plaatsgehad. De buurtagent kopieert in een mail aan de RID wat hij op internet tegenkomt:

- *Een Amsterdams Project X-achtig feest dat via Facebook al 10 duizend aanmeldingen trok, lijkt te zijn afgeblazen. Twee Amsterdammers hebben met een uitnodiging voor een Project X feest op 31 augustus in een woning in stadsdeel Oost-Watergraafsmeer een kettingreactie veroorzaakt. Op de publieke event-pagina stonden dinsdagavond na twee weken al ruim 9300 mensen die zeiden te gaan, en nog eens 3 duizend die ‘misschien’ zouden komen. Bij de uitnodiging stond de oproep ‘Neem je eigen drank mee! Neem al je vrienden en vriendinnen mee!’ Het totaal aantal uitgenodigden, van wie velen nog op vakantie, liep op tot 68 duizend. De initiatiefnemers zagen de bui al hangen en haalden eerst het adres (...) uit de uitnodiging. (...) woensdagochtend was de eventpagina plotsklaps helemaal verdwenen om niet meer terug te keren.*

Naar aanleiding van dit bericht zoekt de informatiecoördinator contact met zijn tegenhanger bij de politie Amsterdam Amstelland. Deze bevestigt de informatie en vertelt bovendien dat de politie de locatie had afgezet en de 60 tot 100 feestgangers die toch op waren komen dagen, had weggestuurd op grond van de Amsterdamse APV (artikel 2.2, lid 3; mogelijke ordeverstoring, verwijderen in bepaalde richting). Het evenement is vervolgens als een nachtkaars uitgegaan.

Het informatierapport wordt tot 21 september 13.30 uur periodiek geüpdate (zeven keer) met mediascans van de afdeling open bronnen, RID, CIE en infodesk informatie. De CIE en de RID worden op donderdag 20 september naar aanleiding van berichten over de interesse van hooligans in Project X Haren door de informatiecoördinator gevraagd om informatie. De RID is dan al op eigen initiatief aan de slag en heeft woensdag 19 september landelijk een informatievraag uitgezet. Van ongeveer zeven van de 25 regio’s is bericht teruggekomen dat er niets bekend is over groepen ordeverstoorders die naar Haren zouden komen. De andere regio’s reageren niet, wat de informatiecoördinator opvat als een teken dat daar ook niets bekend is.

SGBO

Donderdagmiddag start het SGBO en loopt de informatievoorziening via het evenementenjournaal. In de informatierapporten die als uitgangspunt voor het SGBO dienen staat dat het moeilijk is om in te schatten hoeveel mensen er naar Haren zullen komen. Als vuistregel wordt gesuggereerd dat ongeveer 10% van het aantal personen dat op Facebook aangeeft te zullen komen ook daadwerkelijk komt. De teneur van de mediascan in de inforapporten is dat er wel mensen naar Haren zullen komen, deels met bussen en taxi’s. Uit de informatierapporten blijkt bovendien dat er veel foute berichten worden rondgestuurd, bijvoorbeeld over een noodverordening of een alternatief feest. De teller van het aantal mensen dat aangeeft te zullen komen staat op vrijdagmiddag rond 13.00 uur op 27.735 personen.

Met het operationeel worden van het SGBO verandert de structuur van de informatieorganisatie. Op Schweitzerlaan 1 in Groningen bevindt zich het informatieknooppunt waar twee medewerkers en een leidinggevende het hoofd Informatie ondersteunen. Een medewerker scant de sociale media. Later komt daar nog iemand bij. Helaas zijn beide korpsexperts op het gebied van open bronnen afwezig zodat niet alle tools optimaal konden worden gebruikt. De andere informatiemedewerker houdt de extern binnenvallende berichten en telefoontjes bij en onderhoudt contact met de spotters. Ook

voor zijn taak komt er later iemand bij. De informatiemedewerkers schrijven hun bevindingen in het evenementenjournaal dat door de HIN in het SGBO (gesitueerd op Schweitzerlaan 6) gelezen kan worden.

Voor de informatievoorziening ter plaatse zijn in Haren vijf verkenner op de been; één in het huis van Merthe en twee koppels op straat. De verkenner rapporteren telefonisch, eerst naar een medewerker van de knop informatie van het SGBO en later direct naar de HIN.

Een biker is uitgerust met een camera om een livestream te verzorgen. Door een technisch probleem komt deze livestream echter niet tot stand.

Op de aanvoerroutes van de stad worden spotters (een groep flex-ME-ers uit Friesland) gestationeerd. Een informatiecoördinator geeft ze een summier briefing en een zwart-wit googlemaps printje als plattegrond van Haren. Bij de briefing wordt niet gesproken over een noodverordening of opvanglocatie. De spotters moeten op vier invalswegen van Haren kentekens van auto's met daarin jongeren die opvallend gedrag vertonen noteren en via de mobiele telefoon doorgeven aan de informatiecoördinator. Deze zorgt er voor dat de infodesk de nummerborden controleert en kijkt of de eigenaars in de politiesystemen voorkomen. Deze informatie wordt dan in het evenementenjournaal gezet. Later moet de informatiecoördinator weg (hij heeft piket voor huiselijk geweld⁵²) en geven de spotters hun informatie direct door aan de Infodesk. Dat per telefoon doen blijkt onwerkbaar en de spotters regelen met de infodeskmedewerker dat ze per portofoon met hem kunnen communiceren.

Zo wordt duidelijk dat er een aantal auto's Haren binnenkomen waarvan de eigenaren al in de politiesystemen voorkomen. Een drietal wordt expliciet genoemd in verband met geweld/overlast. Dat is voor de HIN geen verontrustend aantal, want dat valt bij ieder evenement te verwachten. Vanaf een uur of zes 's avonds geven de spotters meer en meer door dat er grote groepen jongeren naar Haren komen en dat er veel alcohol in het spel is. Ze hebben het gevoel dat de situatie uit de hand gaat lopen. De ernst van de situatie wordt voor hun gevoel in het SGBO onvoldoende opgepikt. Onduidelijk is of dit komt omdat de spotters hun gevoel niet expliciet genoeg geduid hebben, of omdat binnen het SGBO de signalen niet als zodanig binnengekomen zijn.

De spoorwepolitie heeft op de stations Haren, Zwolle, Assen en Groningen spotters neergezet bijgestaan door medewerkers van de NS. Deze spotters geven informatie over aantallen passagiers, drankgebruik, sfeer en geschatte aankomst in Haren door naar hun in Haren aanwezige OC die het direct naar de liaison KLPD in het SGBO communiceert.

De berichten van de verkenner en de andere mensen op straat geven in eerste instantie aan dat de sfeer in Haren goed is. Volgens het SGBO-journaal geven de verkenner om kwart voor zes nog aan dat er geen bijzonderheden zijn. Het is druk, er wordt wel veel alcohol gedronken, er zijn geen signalen van gebruik van andere drugs.

Op het informatieknoppunt leest niemand GMS uit, informatie uit het meldkamersysteem komt daarmee niet via de knop informatie bij het SGBO terecht.

⁵² Nadat de huiselijk-geweld zaken zijn afgehandeld gaat de informatiecoördinator naar Haren en begeeft hij zich op straat tussen de menigte. Regelmatig zoekt hij telefonisch contact met het hoofd Informatie of de infodesk om als een extra verkenner zijn observaties op straat door te geven.

ROT

Het in de brandweerkazerne gezeten ROT maakt voor de informatievoorziening gebruik van het multidisciplinaire systeem LCMS. Het evenementenjournal van de politie kan daar niet worden ingezien. Bij het ROT wordt Twitter gescand door de medewerker informatie- en innovatiemanagement van de afdeling communicatie, bijgestaan door een extern bedrijf (ObiqWan). Vragen over wat er op straat speelt worden bij ObiqWan neergelegd die probeert ze met analysetools te beantwoorden. Om er bijvoorbeeld achter te komen hoeveel mensen naar huis willen gaan wordt actief gescand op relevante woorden zoals “naar huis” etc. Ook worden berichten die rondgaan op de sociale media gecontroleerd. Het scannen van de sociale media bij het ROT gebeurt vooral ten behoeve van de persvoorlichting.

Informatie over hooligans

Een informatierapport van kwart voor elf op vrijdagmorgen geeft aan dat Z-siders “uiteraard” bekend zijn met het gebeuren in Haren, maar dat zij niet voornemens zijn om naar Haren te gaan. Tegelijkertijd lag er een CIE-PV met informatie dat hooligans van de Z-side en van de jeugdsoos Haren zich in een horecagelegenheid in Haren zouden verzamelen. Het bericht bevat trouwens niet expliciet de informatie dat er opgeroepen werd om te rellen. De informatie van dit CIE PV is met het SGBO gedeeld en voor het Hoofd Handhaving in het SGBO aanleiding de voetbalcoördinator en een supportersbegeleider naar Haren te laten komen om te kijken of zich daar hooligans verzamelen. De voetbalcoördinator heeft zich in de week voorafgaand aan 21 september en op de dag zelf geïnformeerd over mogelijke belangstelling vanuit de Z-side voor project X. Het bleek daarbij dat de Z-side als groep niet geïnteresseerd was in project X. Er zouden mogelijk uit nieuwsgierigheid wel individuele leden van de Z-side naar Haren gaan, maar zeker niet georganiseerd of als groep.

Op vrijdag om 15.30 uur gaan de supporterscoördinator en de supportersbegeleider naar bureau Zuid voor een korte briefing. Ze hebben de taak om personen of groepen te signaleren en contact met hen te maken om te vragen wat ze doen, en tussen hen door te lopen. Rond 16.00 uur gaan ze de straat op en bevinden ze zich bij de afzetting Stationsweg/Jachtlaan. Daar ervaren ze de sfeer op dat moment als gezellig. Waar ze zich wel over verbazen is de mate van alcoholgebruik. Later, als het drukker wordt, valt hen een groepje van 10-15 jongeren in de leeftijd van 16-20 jaar op (die ze overigens niet kennen) waar ze tussen gaan staan en oogcontact mee maken. Zij hebben toen ook niets gedaan. Hooligans hebben zij daar op de kruising niet gezien.

Vrijdag aan het begin van de middag belt de eigenaar van een sportwinkel met de mededeling dat een groepje jongeren in zijn winkel is geweest om honkbalknuppels te kopen. De middenstander heeft de knuppels niet verkocht en ze opgeborgen achter in de winkel.

Informatiebronnen

De informatiebronnen van het informatieknooppunt bestaan uit portofoon contact met de spotters, het internet (sociale media) en de gangbare bevragingssystemen. De informatie die bij het informatieknooppunt binnen kwam werd in een journal gezet dat leesbaar was voor een aantal mensen in het SGBO, waaronder de logboekschrijver en het hoofd informatie. Het informatieknooppunt neemt geen kennis van LCMS en GMS. Nadat de spotters als ME gaan functioneren is de portofoon van het informatieknooppunt omgezet naar het noodhulpkanaal, maar de berichten worden niet in het journal gezet. De verbindingsfunctionarissen bij het SGBO krijgen wel informatie van het noodhulpkanaal mee, maar zij hebben grote moeite om het SGBO daarvan op de hoogte te brengen. Een groot

aantal respondenten zegt het gevoel te hebben dat er helemaal niet gestuurd werd naar aanleiding van de berichten van de straat. Dat komt overeen met het feit dat deze berichten het SGBO slechts mondjesmaat bereiken.

Bij het SGBO komt de informatie samen, maar de ondersteuning van het hoofd Informatie is er niet op ingericht. Het hoofd Informatie moet zowel het journaal als LCMS lezen, heeft telefonische contacten met mensen op diverse locaties. Hij moet dus informatie verzamelen, overzicht houden in deze informatie en de informatie delen met de andere SGBO leden in de vergaderingen die een groot deel van de tijd in beslag namen.

Op moment dat je in vergadering zit als SGBO, dus even een bespreking hebt over waar staan we op dit moment, ben je even niet gefixeerd op dat computerscherm waar de informatie binnen komt. Je bent even gericht op andere dingen. En daar, met name na zeven uur, half acht toen het zo hectisch werd, zijn er momenten geweest dat ik sommige stukjes informatie gemist heb. Omdat de SGBO vergadering op dat moment actueel was. En dan gebeurt er zoveel, er komt zoveel nieuwe informatie in dat systeem. Je kunt ook maar vier mutaties tegelijk zien. Op het moment dat er drie nieuwe mutaties gemaakt worden, wordt de vierde al weg gescrold (hoofd Informatie).

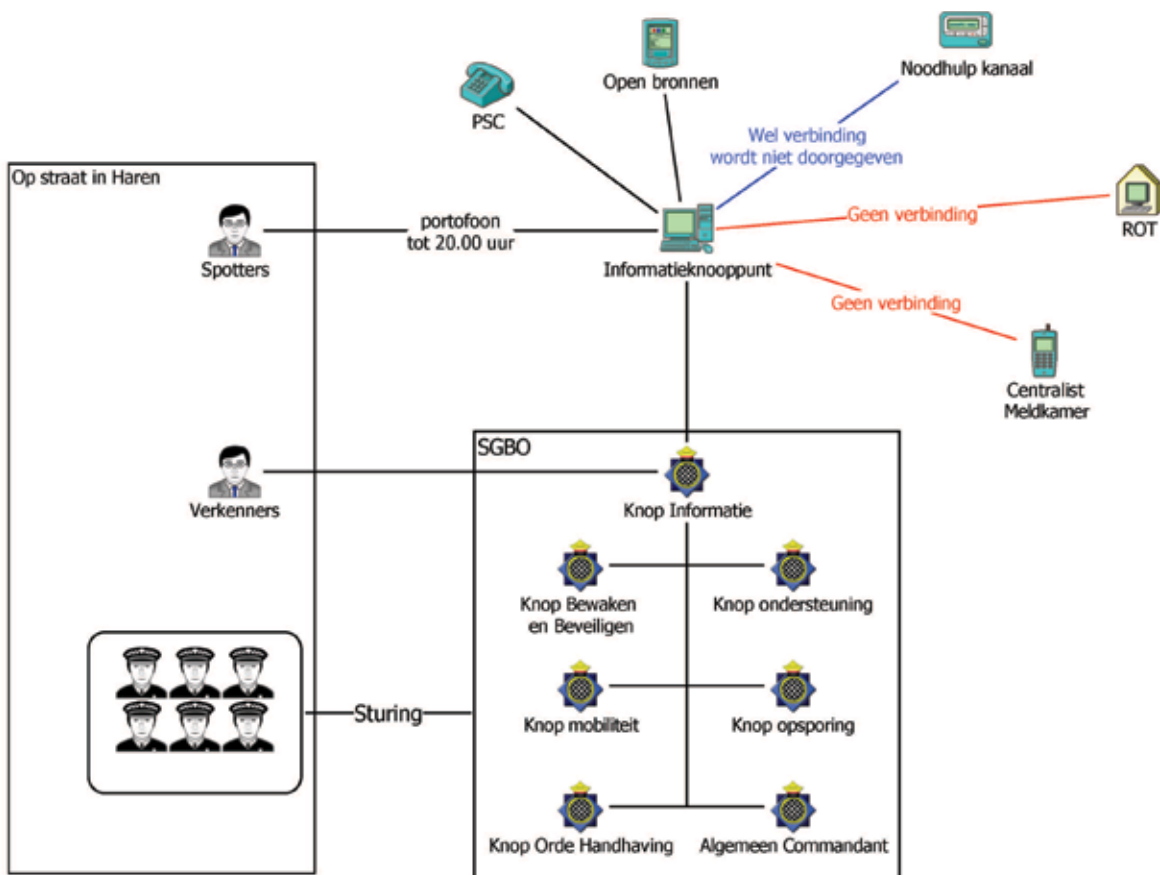
Op straat hebben de verkenners grote moeite om het SGBO te bereiken. Het is erg moeilijk om in verbinding te blijven doordat de lijnen druk zijn en het netwerk overbelast is. De verkenners dringen (nadat de escalatie een feit is) sterk aan op ME inzet op locaties waar winkels geplunderd worden. Er komt echter geen (merkbare) actie naar aanleiding van hun oproepen. Ze ervaren dat als erg frustrerend.

Het duurde allemaal veel te lang, denk ik. (...) Het nadelige is als het zo lang duurt, dat in de directe omgeving van de linie, alles vernield wordt, brievenbussen, tuinhekjes kapot getrapt om materiaal te krijgen, klinkers uit de weg, dat soort dingen. (...) En dat duurde heel lang hoor, want ik heb op mijn horloge gekeken, bijna een uur hebben ze daar gestaan. (...) ik heb ondertussen wel twintig keer gebeld en verteld, wat er aan de hand is en dat ze wat moeten doen. (...) ik heb bijna ruzie met hem gemaakt'. (Groepscommandant Verkenners)

Rond half elf 's avonds rapporteren de verkenners dat het een groep van 25 a 30 man is die hoofdzakelijk aan het rellen zijn. In het SGBO wordt besloten daar op in te zetten. Maar er zijn geen aanhoudingseenheden op de locatie van de verkenners. Uit het journaal blijkt niet dat er afstemming gezocht wordt tussen (de locatie van) de aanhoudingseenheden en verkenners. Een uur later rapporteren de verkenners nog steeds over dezelfde geweldplegers.

In de loop van de avond is Twitter de belangrijkste informatiebron geworden:

Ik hoop dat Twitter ons niet in de steek laat, want dat is volgens mij dan de enige bron die ik heb. (medewerker RIK)

In de figuur zijn de informatiestromen binnen de informatieorganisatie schematisch weergegeven. Alleen de informatie naar de Knop Informatie van het SGBO is weergegeven. Elk van de andere knoppen in het SGBO heeft zijn eigen informatievoorziening - al dan niet via de verbindingsovernamefuncties - dit is in dit schema niet opgenomen. Bij de verkenners hoort ook de verkennende projectleider RIK die zich die avond op straat bevindt. In de figuur wordt zichtbaar dat de informatievoorziening vanuit het knooppunt met name vanuit Open Bronnen komt. Informatie uit een aantal voor de hand liggende bronnen zoals het meldkamersysteem en het noodhulpkanaal komen niet via het knooppunt bij het hoofd Informatie terecht. Kennis van wat er tijdens de hectiek op straat speelt komt uitsluitend van de verkenners en zij hebben erg veel moeite het hoofd Informatie te bereiken.

Bewaken en beveiligen

Nederland kent het stelsel bewaken en beveiligen dat als uitgangspunt kent dat de verantwoordelijkheid voor het nemen van beveiligingsmaatregelen bij de burger zelf ligt en bij de organisatie waartoe deze behoort. Is de dreiging echter zo groot dat personen en organisaties er op eigen kracht geen weerstand aan kunnen bieden, dan kan men een beroep doen op de overheid. De verantwoordelijkheid voor het nemen van beveiligingsmaatregelen bij dreiging ligt primair bij de lokale overheid. Desgewenst kan het OM op basis van een dreigingsanalyse om specifieke beveiligingsmaatregelen via het landelijke stelsel Bewaken & Beveiligen verzoeken⁵³.

Gezien de buitenlandse ervaringen met project X, waarbij regelmatig de woning waar het feest plaatsvond werd gesloopt, was bescherming van het huis van de familie van Merthe een van de uitgangspunten van de driehoek. De vraag doet zich voor of deze bescherming valt binnen de termen van het stelsel bewaken en beveiligen. Op donderdagavond 20 september rond acht uur heeft een CCB medewerker contact met de portefeuillehouder Bewaken & Beveiligen Noord Nederland van het OM over de dreiging in de richting van de familie. Er is op dat moment geen dreigingsbeeld, en er moet dus eerst een analyse van de dreiging gemaakt worden. Na een discussie tussen het hoofd Informatie en de medewerker CCB over wie die analyse moet maken neemt de medewerker CCB dit op zich. De portefeuillehouder B&B van het OM besluit om geen verzoek binnen het stelsel Bewaken en Beveiligen te doen (in jargon: geen maatregeladvies te geven, bijvoorbeeld om de woning fysiek te beveiligen of de bewoners uit huis te laten gaan). De belangrijkste reden daarvoor is dat, voor zover er een dreiging is, die niet alleen de familie van Merthe raakt, maar ook de andere bewoners van de Stationsweg. Eventuele maatregelen zouden dan voor alle bewoners uit het brongebied genomen moeten worden, en dat zou onbegonnen werk zijn. De medewerker CCB sluit dat kort met het SGBO hoofd bewaken en beveiligen, die akkoord gaat.

Ik heb gezegd we hebben een actie brongebied, dat is de woning plus dat hele blok dat gaan we eventueel afzetten dan wel vergrendelen in onze scenario's. Iedereen in dat brongebied heeft daar dus last van als daar een hele massa op af komt, door die straat loopt, over de auto's loopt, gaat rellen en de hele wijk in de fik gaat steken. Daar voelt iedereen zich onprettig bij. Ik zeg dus, dat betekent dat je dus voor het hele blok maatregeladvies moet doen en als je zegt die mensen moeten dan toch de woningen uit, dan wel die woningen moeten geprepareerd worden, dan geldt dat voor het hele blok. Dus dat is onbegonnen werk. (medewerker politie)

Hiermee viel de beveiliging dus niet onder het stelsel Bewaken & Beveiligen en werd de verantwoordelijkheid rond de veiligheid van de Stationsweg, de woning en het gezin gelegd bij het hoofd Bewaken & Beveiligen binnen het SGBO. Vooraf is er discussie over de vraag of de Stationsweg wel of niet met hekken moet worden afgesloten. Het afsluiten zou tot toenemende belangstelling van publiek en media kunnen leiden. Het hoofd bewaken en beveiligen stelt een plan op om de Stationsweg te beveiligen, met gebruikmaking van vijf posten, waarvan twee aan weerszijden van

⁵³ De Coördinator Bewaking en Beveiliging (CBB) bij het NCTV is belast met de landelijke coördinatie van het stelsel bewaken en beveiligen en een bijzondere verantwoordelijkheid voor de beveiliging van een gelimiteerd aantal personen, objecten en diensten. Daarnaast adviseert de CBB gevraagd en ongevraagd de lokale autoriteiten en regionale politiekorpsen over de bewaking en beveiliging van overige personen, objecten en diensten. Aan de hand van informatie van inlichtingen- en veiligheidsdiensten, in de vorm van dreigingsmeldingen -inschattingen en analyses, bepaalt de NCTV het niveau van dreiging gericht tegen een persoon, object of dienst. Op basis hiervan worden besluiten genomen en adviezen uitgebracht over de te treffen maatregelen. Het daadwerkelijk uitvoeren van de maatregelen gebeurt door gespecialiseerde politieorganisaties, zoals de Dienst Koninklijke Diplomatieke Beveiliging (DKDB), en speciale afdelingen binnen de regiokorpsen van politie. Deze uitvoeringsorganisaties beschikken over een scala aan maatregelen die kunnen worden ingezet, afhankelijk van het dreigingsniveau.

Stationsweg (Stationsweg/Jachtlaan en Stationsweg/Oosterweg). In het realistische scenario bemannen een politieagent en een stadwacht elke post en beweegt een locatielcommandant zich met vier buurtagenten rondom de woningen. De gemeente heeft in lijn met plan hekken klaarstaan en kan deze zo nodig snel plaatsen. De Stationsweg zal worden afgesloten in de opbouw in van best case scenario naar realistisch scenario, als openbare orde ring of binnenring. In het worstcase scenario zal een tweede ring ingesteld moeten worden in overleg met het hoofd mobiliteit, waarbij enkele straten in de directe omgeving van de Stationsweg worden afgesloten voor verkeer. Vanaf vrijdagmorgen zullen verkenneren aanwezig zijn in de woning en onopvallend in de directe omgeving van de woning.

In het SGBO overleg op vrijdagochtend 21 september van 8.00 uur zegt het hoofd Bewaken & Beveiligen dat er geen specifieke beveiligingsmaatregelen genomen worden voor de familie van Merthe en dat de vader in de woning aanwezig blijft.

Om 12.00 uur brieft de locatielcommandant de vier buurt- en jeugdagenten en gaan ze met zijn vijven naar de Stationsweg gegaan. Later komen er nog twee politievrijwilligers bij en splitsen ze zich opgesplitst in drie koppeltjes. In de middag plaatst de gemeente verlichting op een braakliggend terrein achter één van woningen in de Stationsweg, zodat de politiemedewerkers die via dat terrein de achtertuin van de woning willen bereiken het terrein kunnen zien.

Op een gegeven moment op vrijdagmorgen adviseert het hoofd bewaken en beveiligen via de buurtagent de familie om het huis te verlaten, in het belang van het politieproces. Vanuit bewaken en beveiligen was de insteek om het huis zo anoniem mogelijk te houden, maar door een interview met de vader van Merthe dat die ochtend op RTV Noord wordt uitgezonden neemt de interesse voor het huis alleen maar toe. Merthe en haar moeder vertrekken, de vader blijft thuis vanuit de verantwoordelijkheid die hij voelt, ook ten opzichte van de burens. Bij het GBT, het ROT en sommige leden van het SGBO bestaat het beeld dat ook de vader de woning verlaten had.

Tegen twee uur, een paar uur eerder dan gepland, besluiten het hoofd bewaken en beveiligen en de locatielcommandant om de Stationsweg af te sluiten en de vooraf bedachte posten in te richten: er staan ongeveer 80 mensen voor de woning en er is veel verkeer door de straat. Ze zijn er zich van bewust dat de hekken mogelijk een trekpleister zouden gaan vormen.

Op een gegeven moment hadden we met de gemeente afspraken gemaakt: 'zet nu de hekken maar neer, dan gaan we nu afzetten'. Er liepen nog een man of 80, 90. Mensen begonnen zich te irriteren, sommige journalisten waren wat prominent aanwezig. Op een gegeven moment hebben we ook gezegd: 'nu gaan we de ring schoonmaken, zodat mensen ook gewoon hun ding kunnen doen. Kom op, iedereen nu naar huis, kastje gekeken, deurtje dicht'. Ook geen wanklank gehoord, het was ook nog behapbaar. (Buurtagent)

Naarmate het drukker wordt en de sfeer om begint te slaan, trekken steeds meer agenten zich samen bij de kruising Stationsweg/ Jachtlaan. De locatielcommandant geeft de opdracht aan de platte petten om op een rij voor de hekken te gaan staan. De Stationsweg moet hoe dan ook beveiligd worden, omdat anders de bewoners niet beschermd kunnen worden. Als kort na zeven uur brandjes gesticht worden en vuurwerk wordt afgestoken gaat de platte petten linie achter de hekken staan aan de kant van de Stationsweg/Jachtlaan. Ook de beredenen, de bikers en enkele motorrijders gaan na verloop van tijd achter de hekken om Stationsweg te bewaken.

Nadat de situatie op de kruising escaleert blijft steeds een aantal platte petten op de Stationsweg aanwezig.

Wat ik volgens mij op dat moment gedaan heb, is alle mensen naar binnen sturen. Er stonden nog bewoners op de weg. Ik heb tegen die mensen gezegd: 'ga naar binnen toe, want het wordt grimmig, de sfeer wordt slecht, ga niet op de straat staan'. Er waren zelfs jongens die, jongeren van bewoners uit die straat, die daarheen wilden. Ik zeg: 'jullie moeten weg zijn, want jullie zijn jongeren. Daar weten we niet of jullie aan die kant of aan deze kant.. Straks krijgen jullie klappen van de ME. Jullie moeten naar binnen gaan'.(Buurtagent)

Later in de nacht worden de platte petten op de Stationsweg afgelost door ME-ers uit andere korpsen die bijstand komen verlenen. Ook op zaterdag 22 september is de straat afgesloten gebleven en bewaken politiemensen de woning van de familie om te voorkomen dat 'ramptoeristen' erop af komen. Ook de buurtagent is er de volgende dag weer om te spreken met de bewoners.

Het hoofd bewaken en beveiligen kijkt met gemengde gevoelens terug op 21 september:
Mijn knop behelsde de Stationsweg, de woning en het gezin. Ik zeg wel eens met een kwinkslag als we het er op een opspannen manier over kunnen hebben. Heel Haren is afgebrand behalve mijn straat. Binnen mijn eigen procesdeel ben ik wel tevreden hoe mijn proces zich heeft ontwikkeld.

Mobiliteit

Bij het proces mobiliteit gaat het om de veilige en efficiënte afwikkeling van verkeer, in dit geval over de weg en per spoor. Als op donderdag 20 september besloten wordt een SGBO in te stellen, is dat in eerste instantie zonder een aparte knop mobiliteit.

Mobiliteit leek een ondergeschikte rol, maar uiteindelijk ligt Haren aan de A28, een aantal afritten op de A28, en daar kwam ook direct de combinatie met openbare orde en mobiliteit, dus vandaar ook de eerste gedachte van we combineren hem. Want ik bedoel: verkeerstoezicht op de snelweg is allemaal niet zo spannend. Maar uiteindelijk werd het groter en groter, bijvoorbeeld lijntje met het KLPD, zowel spoorwegpolitie als verkeerssurveillanten (Lid SGBO)

Op donderdag om zes uur wordt een hoofd mobiliteit benaderd met de vraag of hij het SGBO wil komen versterken. Rond half acht, acht uur komt hij aan. Doordat hij zich op een later moment bij het SGBO voegt heeft hij niet meegekregen wat de opdracht aan het SGBO is geweest. Later wordt hij daar kort over bijgepraat. Die avond spreekt het SGBO af dat elk SGBO-lid aan de slag gaat met een deeldraaiboek. Belangrijkste taak voor het hoofd mobiliteit is het regelen van de verkeersstromen (dynamisch verkeerstoezicht) en het innemen van statische verkeersposten. Ook moet hij er in geval van calamiteiten voor zorgen dat de verkeersstromen niet vastlopen en de overige diensten begeleiden en begeleiden.

Hij maakt het deeldraaiboek vanuit de opdracht dat Haren open moet blijven en in principe niet afgesloten mag worden. Desnoods kan het verkeer in de omgeving van de Stationsweg op diverse punten afgesloten worden met behulp van het team verkeer. De locatiecommandant zal dan vervolgens moeten zorgen dat de gemeente de statische posten voorziet van hekken (in jargon: stremmingmaterialen) en dat de posten worden overgenomen door stadswachten/verkeersregelaars (deze zijn op afroep beschikbaar aan het bureau in Haren), waarna het team Verkeer weer beschikbaar is voor het hoofd mobiliteit

Op donderdagavond vraagt het hoofd mobiliteit de chef van de districtsondersteuning verkeer of hij de volgende dag motorrijders kan leveren voor Haren. Uiteindelijk lukt het hem om acht motorrijders te regelen. De motorrijders uit Groningen komen op vrijdag om een uur in dienst en krijgen de opdracht om buiten Haren te surveilleren en parkeerplaatsen in Haren te controleren wanneer deze vollopen.

Toen kreeg ik te horen wat wij moesten doen. Dat was in eerste instantie in de buurt surveilleren. Niet zo zeer Haren zelf ingaan, maar wel er rond omheen, dingen waarnemen. We zouden eventueel ingezet worden voor bussen. Want er waren bussen geregeld voor het moment dat het heel druk zou worden en mensen wilden daar weg en die wilden bijvoorbeeld naar de binnenstad. Dat ze in de bus zouden kunnen stappen en dat ze naar de binnenstad konden worden vervoerd en of wij die bussen konden begeleiden naar de binnenstad. En in het ergste geval zouden wij gebruikt worden om op de A28 de afritten naar Haren af te sluiten. Dat was het. Dat was alles. (Projectleider Verkeer)

De motorrijders krijgen te horen dat ze op hun eigen kanaal moeten werken. Wanneer er problemen ontstaan is de afspraak dat zij gevraagd worden om naar een ander kanaal over te stappen. Naast de acht motorrijders van de districtsondersteuning zijn er ook twee motorrijders van het verkeershandhavingsteam die de taak krijgen om kruisingen te bewaken. Daarnaast is er een team verkeersdienst van het KLPD aanwezig op de snelwegen. Deze groep zou oorspronkelijk surveilleren bij het evene-

ment Superbikes in Assen. Voor dat evenement zijn echter zo weinig kaarten verkocht dat ze voor Haren kunnen worden ingezet. Dat regelt het hoofd mobiliteit met een chef van dienst bij het KLPD.

Rond twee uur heeft het hoofd mobiliteit contact met de chef van dienst van het KLPD en maken ze de afspraak gemaakt om alle informatie over bijvoorbeeld treinreizigers door te geven. De liaison van het KLPD, die tussen twee en drie uur aankomt in het SGBO, zal gedurende de avond steeds doorgeven hoeveel mensen er per trein naar Haren komen. Hij heeft een directe telefoon/sms lijn met zijn operationeel chef op het station in Haren.

De brandweer bedenkt inmiddels welke calamiteitenroutes worden gebruikt. Deze zijn rond 16:00 uur bekend bij het SGBO.

In het SGBO wordt nog afgesproken om een helikopter stand by te houden. Gedurende de avond wordt een aantal keer gekeken of deze zal worden ingezet. Besloten wordt uiteindelijk om dat niet te doen.

Tot 17:40 uur rijden motorrijders uit Groningen hun surveillancerondjes buiten Haren. Ook de verkeersdienst van het KLPD is inmiddels in dienst.

In praktijk ziet dat er zo uit. We gingen een soort carousel rijden. We reden, met behoorlijke onderlinge afstand, steeds hetzelfde traject. Zo kwamen we langs Groningen en Haren. In het begin namen we ook Assen mee in de ronde. Zo konden we zien wat voor extra verkeer er was en of er feestgangers die kant op gingen. We hebben bijvoorbeeld ook gelet op auto's waar veel jongeren in zaten. Aan het begin van de avond hebben we die ook wel gezien. Maar op zich was er relatief weinig te doen op de A28 en de A7. Het was eigenlijk een normale avond. (Medewerker KLPD)

De motorrijders uit Groningen gaan rond 17:45 uur nog even voor een maaltijd naar het bureau in Groningen.

Als Haren aan het begin van de avond begint vol te stromen met bezoekers waarschuwt het hoofd mobiliteit de OVDP om verkeersmaatregelen te nemen. In verband met de drukte worden ook de calamiteitenroutes gewijzigd. Door de drukte raken de oorspronkelijke routes overvol.

Om zes uur of half zeven (het exacte tijdstip is niet te achterhalen) wordt de motorrijders gevraagd om naar Haren te gaan en overlastmeldingen af te handelen, overigens zonder het bericht, zoals eerder was gezegd, dat ze op een ander kanaal moeten gaan luisteren. Wanneer ze in Haren aankomen zien ze dat de wegen dichtslibben en besluiten ze zelf om het verkeer zo goed als het kan te gaan regelen. Vanaf 18:45 uur komen ook steeds meer mensen vanaf het station. De motorrijders verwijzen hen door naar het sportveld. Daar is echter niets te doen dus deze groep mensen keert weer terug.

Om zeven uur wordt ook de Jachtlaan in de buurt van de Stationsweg afgesloten. De chef mobiliteit adviseert om de calamiteitenroutes weer aan te passen. Even na achten besluit een van de motorrijders die op een post bij een kruising is neergezet daar te vertrekken omdat hij zich niet meer veilig voelt.

Ik hoorde op een gegeven moment een collega van mij zeggen: dit is geen verkeerspost, dit is een openbare orde post, ik ga hier weg. Er zijn nu zoveel mensen. Hij voelde zich niet meer veilig. (Motorrijder)

Iets voor acht uur komt de groep motorrijders die tot dan toe vooral surveilleert en meldingen afhandelt, op verzoek van het SGBO aan bij de kruising Stationsweg/ Jachtlaan waar hun collega's platte pet inmiddels een linie hebben gevormd achter het hek. Drie van de motorrijders voegen zich bij de linie om assistentie te verlenen. De vijf anderen gaan iets na acht uur naar de Albert Heijn om deze te helpen sluiten. Vervolgens surveilleren zij verder door Haren, er wordt al wat vuurwerk afgestoken en ze krijgen de vraag of zij ME willen begeleiden naar de linie toe waar zij ongeveer een half uur eerder geweest zijn.

Als om 20:49 uur de situatie op de kruising escaleert, blijven de drie motorrijders die daar al in de linie stonden, samen met de platte petten de ME ondersteunen. Zij functioneren vanaf dat moment voorlopig niet meer als motorrijder.

En omdat wij toch in motorkleding zijn en de helm op hadden, zijn we eigenlijk direct achter de ME-linie gaan staan. Want elke keer als ze een charge uitvoerden, dan konden wij mee om die hekken waarmee gegooid werd, weg te halen. We zijn nog een tijdje aan het sjouwen geweest om hekken weg te krijgen. En die hebben we ergens 30 meter terug in een tuin gelegd achter een heg, zo van: dan is er ook niets om mee te gooien. En dat ging eigenlijk de hele tijd zo door. (Motorrijder)

Rond 20:54 uur komt de groep motorrijders die de tweede ME groep begeleidt vast te zitten. Zij adviseren de ME groep om verder te gaan. Zelf besluiten ze om het gebied niet meer in te gaan.

Goed, dus wij daar weer weg en op dat moment heb ik al gezegd en ook via de mobilfoon omgeroepen wij gaan als motorrijders niet meer dit gebied in. Dat is gewoon niet vertrouwd. Want je krijgt een duw en je ligt en dan ben je overgeleverd aan... En bovendien werden al hier en daar dingen gegooid, dat merkte je al. (Projectleider Verkeer)

Vanuit het SGBO komt dan toch nog de vraag om weer terug te keren naar de Albert Heijn, maar de motorrijders geven nogmaals aan dat ze dat in verband met hun eigen veiligheid niet meer doen.

Tussen half acht en negen uur verzoekt het SGBO, op advies van de liaison KLPD, de groep verkeersdienst van het KLPD die op de snelwegen aan het surveilleren is, naar Haren te gaan. Hun opdracht is in eerste instantie om ondersteuning te gaan bieden bij het station in verband met de grote groepen mensen die daar aankomen. Wanneer de groep verkeersdienst van het KLPD op weg gaat naar het station, onder begeleiding van iemand die de weg kent, blijven ze steken in de ME linie. Daar besluiten ze om net als de andere platte petten de ME-linies te assisteren.

Spoorwegpolitie en vervoer per trein

Op donderdag heeft de Spoorwegpolitie het eerste overleg in verband met project X Haren. De OC van KLPD dienst spoorwegpolitie (DSP) vergadert met een operationeel leidinggevende van BEZ om samen de strategie van de operationeel leidinggevendens vorm te geven. Dit omdat er aanleiding is om er rekening mee te houden dat grote aantallen bezoekers met de trein naar Haren reizen en men graag de bezoekersaantallen wil monitoren.

Die donderdag om vijf uur is het werkplan van de spoorwegpolitie klaar. De medewerkers DSP krijgen de opdracht om zorg te dragen voor een veilig en onverstoord verloop van het vervoersproces. Hierbij moeten zij zorgen voor tijdig doorgeven van informatie over reizigersstromen die tot doel

hebben Project X in Haren te bezoeken, ongestoorde doorgang van het treinverkeer, een veilig en ordentelijk verloop van het reizigersverkeer op station Haren, optreden tegen verstoringen van beiden, en spotten op de stations Haren, Assen, Groningen en Zwolle. De NS zetten (net zomin als busmaatschappijen) geen extra materieel in om mensen naar Haren te vervoeren.

Vanaf vier uur (volgens de OC van de spoorwegpolitie vanaf zes uur) zijn rondom het spoor de volgende medewerkers op de volgende locaties in dienst:

- Zwolle (twee medewerkers DSP en drie medewerkers Service & Veiligheid (S&V) van de NS)
- Assen (twee medewerkers DSP en twee medewerkers S&V)
- Haren (drie medewerkers DSP, drie medewerkers S&V en vier medewerkers Prorail)
- Groningen (vier medewerkers DSP en twee medewerkers S&V)

De medewerkers van Prorail zijn BOA's en zien toe op spoorlopers bij het overpad van Haren. Eenmaal assisteren ze de spoorwegpolitie wanneer een jongere op het perron zich vervelend gedraagt. S&V zorgt voor begeleiding van en informatie voor reizigers naar en vanaf de stations. De medewerkers DSP werken in koppels met medewerkers S&V, staan in direct contact met de OC en geven via de portofoon informatie over hoeveel personen er onderweg zijn naar Haren, waar zij vandaan komen en wat de sfeer is in de trein. Er komen een paar treinen per uur aan in Haren. Vanaf acht uur zijn er ook weer mensen die Haren willen verlaten.

De hoofdconducteur van een trein wordt tevens door de medewerkers DSP ingelicht over de feestgangers in de betreffende trein en geeft, in geval van bijzonderheden, deze informatie door aan de medewerkers op de stations in Assen/Haren. De medewerkers vermelden tevens aan de hoofdconducteur dat de mogelijkheid bestaat dat de machinist van de trein de opdracht krijgt (via de treindienstleider) om niet te stoppen op station Haren, maar door te rijden naar Groningen. Dat zal alleen in uiterste noodzaak gebeuren op last van de burgemeester/politie.

De toestroom van bezoekers vanuit de treinen komt rond zeven uur echt op gang. Het betreft voornamelijk jeugd. Velen hebben alcohol in bezit en zijn in beschonken toestand. Rond acht uur verzamelt een groep van zo'n 350 personen zich op het station van Groningen, en vertrekt te voet richting Haren. Bij het spoorwegviaduct aan de Hereweg is de groep naar schatting van medewerkers van de spoorwegpolitie uitgegroeid tot zo'n 800 personen. Deze informatie wordt door de OC doorgegeven aan het SGBO. Via de liaison KLPD in het SGBO wordt nog gevraagd om de DSP medewerkers te verzoeken om mensen te ontmoedigen om naar Haren te gaan, en te controleren op alcohol op station Groningen.

Doordat sprake is van het werken op verschillende kanalen heeft de OC van de spoorwegpolitie, die op station Haren aanwezig is, geen zicht op wat zich in Haren afspeelt. Enkel datgene wat onder Mobiliteit valt krijgt hij via de portofoon te horen, en van collega's die langs station Haren lopen krijgt hij af en toe wat informatie. Gedurende de hele avond krijgt hij dus niet veel mee van wat er in Haren gebeurt:

Maar wat er eigenlijk in Haren gebeurde dat is grotendeels aan ons voorbij gegaan. En dat vind ik wel wonderbaarlijk, want je zit maar op een paar honderd meter afstand van elkaar. Daar is het oorlog en bij ons komt er tweeduizend man terug en die gaan rustig gewoon naar de trein. (Medewerker Spoorwegpolitie)

Rond negen uur wordt besloten om treinen wat langzamer te laten rijden (op lastgeving in NS jargon), zodat de ME wat meer tijd krijgt. Even is er ook sprake van om treinen te laten doorrijden

naar Groningen zonder te stoppen in Haren. Dat gebeurt niet om een aantal redenen. Er is niet voldoende politie aanwezig in Groningen (het overgrote deel is immers in Haren ingezet). In de betreffende treinen zijn ook normale reizigers aanwezig die veilig op de plaats van bestemming moeten kunnen komen. Het stopzetten van treinen tussen twee stations, kan leiden tot escalatie, en de burgemeester van het grondgebied waar de trein zou stoppen, moet daar toestemming voor geven. Tenslotte waren er geen openbare orde problemen bij station Haren.

Onduidelijk is of de beslissing om op lastgeving te rijden wordt genomen in het ROT, waar een medewerker van Prorail aanwezig is, of in het SGBO (via de liaison KLPD, die via de OC in contact staat met de algemeen leider van Prorail):

Maar die man van Prorail die in het ROT zat die kon bij wijze van spreken direct regelen dat een trein op een bepaald moment kon stoppen om een beetje tijd te winnen. We hebben een paar treinen wat langzamer laten rijden. Dat was vooral de meerwaarde van de man van Prorail. Uiteindelijk konden we er niet veel meer mee, want een trein laten stoppen op een ander station dan Haren kon niet zomaar, dat zag het ROT ook al in. Alle treinen laten stoppen buiten Haren en vervolgens daar mensen die kennelijk ergens op uit zijn loslaten, zou ook hele grote problemen geven, evenals doorsturen naar Groningen. (Lid ROT)

NS doet ook een valse melding van een storing aan een volle trein in Groningen, om de inmiddels opgeroepen platte petten in Haren de tijd te geven om zich in volledig ME tenue te steken.

Wanneer het rustiger wordt, wordt er onder andere met de liaison KLPD in het SGBO (en zijn collega die daar ook inmiddels is aangekomen en daarvoor de inzet van de verkeersdienst op de snelwegen heeft gecoördineerd) gesproken over de inzet van extra treinen om mensen uit Haren te kunnen vervoeren. Eerder is al afgesproken dat er extra treinen in Haren zullen stoppen, die bovendien ook langer zijn qua omvang. Normaal gesproken rijden er in de nacht in het noorden geen treinen, maar deze nacht wel om iedereen uit Haren weg te vervoeren.

Tussen 1.00 en 1.30 uur geeft de OC van de spoorwegpolitie door aan het SGBO dat de laatste trein vertrokken is uit Haren en hij verzoekt of zijn medewerkers naar huis kunnen. Het SGBO stemt hiermee in.

Afsluiting afritten A28

Rond 21:00 uur krijgt de groep motorrijders die aan heeft gegeven niet meer het gebied in te gaan van de chef Mobiliteit het verzoek om te helpen bij het afsluiten van de A28.

Aan het einde van de middag is Rijkswaterstaat al gevraagd of zij,, de afritten kunnen afsluiten. Er worden dan geen heldere afspraken gemaakt waar het over gaat.

Er bleek sprake te zijn van een spraakverwarring. Ik dacht eerst dat er één afrit (Haren) afgesloten moest worden, maar het bleek tijdens het eerste gesprek te gaan om zowel de afrit links en rechts. Ik heb toegezegd dat wij (RWS + Aannemer) stand-by konden staan en dat ik circa een half uur nodig zou hebben om de aansluiting Haren af te sluiten. Overigens werd ik later die middag nog een keer gebeld door de politie met dezelfde vraag. (Medewerker Rijkswaterstaat)

Voordat de motorrijders naar de snelweg gaan, begeleiden ze nog mensen van de AE tot aan het gebied. De motorrijders sluiten eerst fysiek de afritten af. Rijkswaterstaat is immers nog niet aanwezig. Het gaat in totaal om drie afritten in beide richtingen:

Pas later op de avond bleek dat er zes afritten moesten worden afgesloten, namelijk Groningen Zuid, links en rechts, Haren, links en rechts en Eelde - De Punt links en rechts, dit betekende dat we circa 1,5 uur nodig hadden om ze alle zes af te sluiten, tijdens het afsluiten werd ik gebeld met de mededeling dat wij (RWS + aannemer) medewerkers van de politie op de A7 tegenhielden, dit was echter een andere afzetting in verband met werkzaamheden waarin een ongeval had plaatsgevonden. (Medewerker Rijkswaterstaat)

Wanneer de motorrijders de afritten al hebben afgesloten, komt Rijkswaterstaat met pijlwagens en pionnen om het afsluiten te voltooien. Zij worden ook nog ondersteund door weer andere mensen van de verkeersdienst van het KLPD. Deze zijn via het LOCC aangevraagd. Zij komen onder andere ondersteuning bieden omdat mensen van Rijkswaterstaat zouden worden bedreigd.

Aan het einde van de afrit in Haren worden ook nog politiemensen en stadswachten neergezet om daar de toegang tot Haren te bewaken.

Op de snelweg blijkt dat mensen uit de auto stappen en te voet verder willen. De motorrijders nemen de taak op zich om deze mensen weg te sturen. Dit duurt tot ongeveer 23:00 uur.

Vanaf negen uur zijn wij begonnen met af- en opritten van snelwegen af te sluiten. Dat is fysiek gedaan en later kwam Rijkswaterstaat erbij met die pijlwagens en pionnen en die hebben hem helemaal afgesloten. Maar toen merkten wij wel dat een afslag verder, Eelde-Paterswolde, dat daar iedereen eraf ging en probeerde om via de andere kant Haren te bereiken. Dus toen hebben wij uit eigen beweging, twee motorrijders die kant op gestuurd en die zijn dus op de toerit, of onder de snelweg waar mensen eraf kwamen, want er stond gewoon al file van mensen die eraf wilden. Die hebben we fysiek neergezet, die motorrijder, en die vroeg aan iedereen het rijbewijs van 'woon je in Haren?' Ja, dan mag je door. Heb je er niks te zoeken, die kant de snelweg weer op. Dus dan kreeg je ze allemaal weer terug bij Haren, maar daar was het intussen ook afgesloten. En toen kreeg je het fenomeen dat men gewoon ging stoppen op de snelweg. Men stopte gewoon op de rechterrijstrook, omdat de uitvoeger afgesloten was. Men liet mensen uitstappen en ze reden gewoon weer door. Dus dat was compleet oorlog daar, compleet chaos. Dat er geen mensen doodgereden zijn, dat snap ik nou nog niet. Want ik ben er wel langsgekomen en dan heb je die vierbaansweg en dan heb je in het midden heb je zo'n betonnen vangrail. En dan is nog maar zo'n stukje en dan heb je gewoon de rijbaan al. En daar stonden mensen met hun rug tegen dat betonnen ding aan terwijl het verkeer over hun tenen reed. Die staken gewoon de snelweg over'. (Projectleider Verkeer)

Vanaf kwart over twee 's nachts uur assisteren motorrijders op verzoek van het hoofd mobiliteit Rijkswaterstaat nog bij het opruimen van de wegafzettingen op de A28.

Bussen

Eerder op de avond wordt er flink gediscussieerd over de inzet van bussen. Eerder is afgesproken dat de politie mensen naar bussen zal begeleiden wanneer de sfeer dreigt om te slaan. Daar is op vrijdagochtend of -middag al contact over geweest met busmaatschappij Qbuzz. Zij zijn gevraagd of ze ingezet kunnen worden wanneer afvoer van mensen uit Haren nodig is.

Het had twee kanten op gekund. Het had gekund zoals het nu is gegaan (goedwillende jeugd van Haren naar Groningen brengen), maar het had ook kunnen zijn, dat er rorschoppers de bus in werden gedreven. Van tevoren wisten we niet wat we moesten verwachten. Het is altijd lastig. Ook als je gaat evalueren met het crisisteam. Dat heb ik een aantal weken geleden gedaan. Elke crisis is zo uniek dat je daar bijna niet één lijn in kunt volgen. Op het moment dat het gebeurt acteer je en doe je ook wat je op dat moment het beste lijkt. Dat is aan alle kanten natuurlijk zo geweest. Maar je kunt wel de leerpunten eruit halen. Hoe je de volgende keer dingen kunt voorkomen. (Operationeel Manager Qbuzz)

Rond kwart over acht verzoekt het ROT om de inzet van bussen. Over de politiebegeleiding van de bussen bestaat een misverstand. De politie gaat er vanuit dat afgesproken is: begeleiding van. Dat houdt in dat motorrijders meerijden, maar niet dat agenten fysiek aanwezig zijn in de bussen. Qbuzz heeft begrepen dat er begeleid zou worden op de bussen. Er komen echter, behalve enkele motorrijders, geen politiemensen bij de bussen, ondanks het feit dat de bussen vlak bij het politiebureau staan waar agenten zichtbaar aanwezig zijn. Chauffeurs hebben zich meermalen gemeld bij de verkeersleiding van Qbuzz en bij hun leidinggevende. Beide hebben hierop contact gezocht met het ROT te Groningen, maar krijgen te horen dat er te weinig capaciteit is om de bussen te begeleiden. Chauffeurs die agenten ter plaatse hebben gevraagd naar begeleiding krijgen van hen steeds te horen dat ze van niets weten. Vanaf 20:54 uur wordt er door Voorlichting gecommuniceerd dat mensen op de Rijksstraatweg de bus kunnen nemen. Rond negen uur staan de bussen daar opgesteld en niet, zoals in de voorbereidingen afgesproken is, bij het Gorecht-terrein. Er zijn jongeren die graag weg willen uit Haren en zich uit zichzelf melden bij de bussen. Op straat is er niemand die jongeren op de bussen wijst, doorstroming is er dan ook nauwelijks. Uiteindelijk vervoeren een aantal bussen zonder problemen en zonder politiebegeleiding (rond 22:00/22:30 uur) een paar honderd jongeren naar Groningen. Tegen half tien komt de melding van het ROT dat er meer bussen bij moeten komen. Het regelen daarvan is ingewikkeld omdat er geen directe link is tussen het hoofd mobiliteit en de buschauffeurs. Het SGBO vindt wel dat het regelen van bussen een taak is voor het ROT. Bij het ROT sluit om 22:30 uur een manager van Qbuzz aan. In totaal zijn er volgens opgave van de busmaatschappij 27 bussen in Haren geweest, die een aantal goedwillende jongeren naar Groningen hebben vervoerd. Aan het eind van de avond nadert het geweld de plaats waar de bussen staan. De meeste bussen staan dan precies daar waar de voor de ME vluchtende jongeren heen gaan.

Aan de motorrijders wordt gevraagd om te helpen bij het verplaatsen van de bussen naar een andere locatie (de Hortus). Dat lukt niet en de motorrijders ter plekke adviseren de buschauffeurs om te vertrekken uit Haren. De bussen worden belaagd

Onze collega, die nu zo emotioneel is, is gewoon in het midden van de bus op de grond gaan zitten, omdat aan alle kanten stenen werden gegooid. Dat is gewoon heel eng geweest en zeker natuurlijk in combinatie met die maskers. Je zit achter het stuur en iemand komt met zo'n grote kei uit de weg. Want ze hebben ze gewoon overal losgewrikt'. (Operationeel Manager Qbuzz)

Wanneer de bussen weggrijden zien de motorrijders dat de ruiten zijn vernield. De busmaatschappij had meer coördinatie van de politie verwacht, maar verwijt de agenten op straat niets.

'Van tevoren weet je gewoon niet hoe zoiets gaat en hoe het afloopt. Kijk op dat moment kun je zeggen: Had de ME wel charges moeten uitvoeren richting de bussen? Maar daar hebben ze helemaal niet over nagedacht. Ze hebben gewoon een charge uitgevoerd. Kijk ik snap het ook wel dat daar geen opzet bij zat. Het punt is alleen dat wij heel erg de coördinatie van de politie ter plekke hebben gemist. En misschien hadden we dat niet mogen verwachten, maar dat verwachten we wel'. (Operationeel Manager Qbuzz)

Meer dan waarschuwen hebben de motorrijders uiteindelijk niet kunnen doen. Er staan dan nog zes bussen bij Het Postiljon Hotel. Die zullen uiteindelijk in de nacht ook Haren verlaten, zonder mensen vervoerd te hebben.

Ordehandhaving door Platte petten

In alle plannen die in de week voor 21 september bedacht worden nemen agenten in dagelijks tenue, de zogenaamde platte petten, een centrale plaats in.

Met de informatie van de collega's van Zuid neig ik er naar toe om te reageren op de klassieke manier, namelijk het platte petten verhaal wat de Nederlandse politie vaak doet. Dat houdt in, dat als ergens een groep mensen bij elkaar komt, je ze opvangt met buurtagent en anderen, en met hen in gesprek gaat, uit de anonimiteit haalt en van achter in de rug eventueel de sterkte van de politie gaat opbouwen. (Districtschef)

In het realistische scenario is voorzien dat in eerste instantie vier jeugd- en buurtagenten onder leiding van een locatiemandant toezicht houden rond de Stationsweg en zo nodig de orde handhaven. Later op de dag zou hun plaats worden overgenomen door twee agenten van het overlastteam, acht agenten van het flexteam (dat is wat anders dan flex-ME), nog aangevuld met twee vrijwilligers. In eerste instantie zijn ook twee bikers ingepland, dat worden er uiteindelijk zes. Op initiatief van de chef Levende Have komen daar vier beredenen bij. Hij geeft daarbij aan dat ze niet als ME-beredenen op kunnen treden: dat kan alleen als ze met zijn zessen zijn en voorzien zijn van beschermende uitrusting voor paard en ruiter. De vier buurt- en jeugdagenten zullen uiteindelijk de hele avond aanwezig blijven. Het merendeel van de platte petten valt via de locatiemandant onder het hoofd Bewaken & Beveiligen in het SGB0, vanuit de doelstelling om de Stationsweg en de woning van de familie van Merthe te bewaken. Onder het hoofd ordehandhaving vallen de spotters, die in feite hun waarnemingen communiceren naar de Infodesk en de vier beredenen, die feitelijk al snel onder de locatiemandant gaan functioneren op de Stationsweg. De locatiemandant, die onder het hoofd Handhaving valt, wordt door het SGB0 gevraagd zitting te nemen in het COPI. De tweede commandant blijft achter als locatiemandant.

Tijdens de voorbereiding wordt afgesproken dat het hele team Haren die dag in dienst komt. Anderen, zoals de noodhulp in Groningen, krijgen de opdracht tot het doen van extra surveillance richting Haren. Vrijdag om twaalf uur geeft de locatiemandant een eerste briefing aan zijn mensen. Sommige agenten zijn al eerder aan het werk en draaien een gewone dienst. De belangrijkste opdracht is om op de Stationsweg te surveilleren. Er is een ringenmodel gemaakt. In de binnenste ring (ook wel eerste ring of openbare orde ring genoemd) staat het huis waar Merthe woont. Als de situatie daar aanleiding toe geeft wordt de toegang tot de Stationsweg afgesloten (de gemeente zorgt voor hekken) en is deze alleen nog maar toegankelijk voor bewoners. Aanvankelijk is de verwachting dat dit rond zes uur wellicht nodig zal zijn. Om een uur begeben vier buurt- en jeugdagenten en de projectleider, die de rol van locatiemandant vervult, zich daar naar toe. De sfeer is dan nog rustig.

Daar zagen we op dat moment al een man of 30 voor de woning staan. En wat mij vooral opviel was dat het middelbare scholieren waren van een jaar of 15/16. Die stonden daar echt pontificaal voor de woning, maar ook niet dat je zoiets had van wegwezen hier. Niet irritant, maar we hadden ook nog de opdracht van maak even een praatje, laat ze een foto maken en stuur ze weg of sommeer ze: ga lekker naar huis of wat dan ook. Daar moet je een beetje je rol in vinden. (medewerker BPZ)

Om 13:58 uur wordt de Stationsweg afgesloten. De gereed staande hekken worden op de weg geplaatst en bewaakt door platte petten en stadswachten.

Veiligheidszorg Noord Nederland. Daar hebben we nog wat personeel van gehad om bij die dranghekken te staan. Dus bewaking. Dat is Stadswacht. Dit is van te voren besloten, als we dranghekken plaatsen, moeten we voorkomen dat die dranghekken aan de kant worden gezet en daarom werd er stadswacht met een diender neergezet. (Lid SGBO)

Om zes uur wordt de rest van de platte petten, inclusief de bikers (twee rijden er al vanaf drie uur in Haren rond) en de beredenen, gebriefd en vanaf kwart voor zeven bevinden ze zich daadwerkelijk op straat. Bij het station in Haren houden drie agenten van de spoorwepolitie toezicht, samen met medewerkers van NS en Prorail. Ze tellen hoeveel mensen er aankomen en geven dat door aan het SGBO. De bikers krijgen de opdracht om bij een grote toestroom van mensen deze te begeleiden naar de bufferzone/ opvanglocatie op het Gorecht-terrein aan de Oosterweg. Twee keer begeleiden ze een groep van rond de 200 naar deze locatie, maar omdat daar niets te beleven is gaan die mensen daar al snel weer weg. Een deel van de platte petten krijgt de opdracht om in tweetallen op diverse plekken in de buurt van Stationsweg te gaan staan, anderen krijgen een vrije opdracht om te gaan en staan waar nodig is.

Wij hadden een beetje een vrije rol en een vrije rol houdt in dat wij ons over de Stationsweg konden bewegen. Alle kruisingen waren in ieder geval door één koppel bezet. Dan waren er ook nog een aantal koppels plus de paarden, die hadden allemaal een vrije rol. En die, zodra het ergens druk werd, assistentie gingen verlenen aan het koppel dat daar al ter plaatse was. (Medewerker BPZ)

Naarmate de avond vordert wordt het geleidelijk onrustiger op de kruising Stationsweg/Jachtlaan, waar zich enkele honderden feestgangers en een groot aantal mediavertegenwoordigers verzameld hebben. Rond zeven uur klinkt er vuurwerk en vliegen de eerste voorwerpen door het publiek. De bikers proberen om 19.08 nog om de feestgangers te bewegen de weg vrij te houden en op de stoep te gaan staan, maar staken die poging na vijf minuten. Steeds meer platte petten nemen positie in achter de hekken op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan en vormen daar een linie. Af en toe begeven ze zich in de menigte:

Op een gegeven moment begonnen er mensen met laserpennen te schijnen. Die begonnen op de ogen van de ruiters te schijnen. Dat is gewoon link dus we liepen naar die jongens die zo'n laserpen vasthielden. We vroegen aan die jongens om die pen af te geven. En dat deden ze. Daar werd niet moeilijk over gedaan. (Medewerker BPZ)

Vanaf half acht worden de spreekkoren anders van toon en uitdagend in de richting van de politie en op een gegeven moment wordt er ook met lege blikjes en flessen gegooid naar de agenten, die enkele meters achter het hek staan. De beredenen scharen zich achter de platte petten op de hoek van de kruising Stationsweg/Jachtlaan (waar de massa bezoekers zich opgesteld heeft), en agenten verplaatsen een politieauto in verband met de kans op vernielingen. Veel bezoekers zijn dronken en de sfeer slaat om: in het zicht van de politiemensen worden lantaarnpalen en wegbewijzing vernield. Ook worden de politiemedewerkers in steeds grotere mate bekogeld met eerst nog lege bierflessen en blikken, daarna steeds meer met blikken en flessen gevuld met stenen⁵⁴. Drie motoragenten voegen zich bij de linie die op een gegeven moment in totaal uit zestien agenten bestaat, met de bikers en de beredenen er direct achter.

⁵⁴ In de grote bezoekersmassa zijn in eerste instantie twee of drie groepjes met jongeren die zich vervelend gedragen en dingen aan het gooien zijn. Dit zijn een stuk of twintig jongeren, en een stuk of tien omstanders gaan hierin mee.

Er zijn ook nog agenten die zich vanuit de linie in de menigte begeven.

Dus ik ben ook met vier man uit die linie gelopen ... ik zeg: jongens, kom mee. We gaan hier nu doorheen lopen. Er was op een gegeven moment een melding, er stonden twee auto's midden in die mensenmassa, waarvan een oudere bestuurder, die kon niet weg, die kon geen kant op. Dus die hebben wij even geholpen. Dat kon ook allemaal. Die man die kon achteruit rijden en netjes allemaal. Daarvoor stond een auto met geluidsboxen aan. Met de keiharde housemuziek eruit. Dus we hebben gezegd housemuziek uit, weg en wegwezen. En dat kon ook allemaal, ik bedoel hiermee dat er toen totaal nog geen druk van omstanders was naar aanleiding van ons optreden in die menigte. Ik heb nog meerdere laserpennen ook afgepakt van gasten die stonden te schijnen en we konden er gewoon doorheen lopen. Dus het was voor mij dan ook niet alleen om publiek te laten merken van: "wij zijn er nog", ik wilde met name ook naar die linie uitstralen van: jongens, zo spannend is het nog allemaal niet. We kunnen dit nog allemaal doen. Ook met de wetenschap dat een groot gedeelte van de ME op piket stond en het dus tijd zou kosten om op te schalen. (Locatiecommandant)

Toch wordt er ook al veelvuldig gevraagd om assistentie van de ME.

Nou ja dat heeft naar mijn gevoel een uur- anderhalf uur geduurd en dat ik een aantal keren naar ME gevraagd heb, want het begon met wat plastic flesjes, op een gegeven moment met wat blikjes en toen wat volle blikjes en toen kwamen er wat stenen en wat glaswerk al bij. Nou we stonden onbeschermd, ik zag dat collega's geraakt werden en toen kon je niet meer instaan voor de veiligheid van de collega's daar. Een aantal keren dringend gevraagd om ME of om andere ondersteuning van mensen, althans er moesten mensen bij. Nou ja, dat was voor mij redelijk frustrerend, dat je wel wat mensen vraagt en dat ze gewoon niet komen, maar dat je ook geen respons krijgt dat ze komen. Want ik heb echt een uur lang een aantal keren gevraagd van om ME of om mensen, ja, we komen er aan, we komen er aan. Nou ja, als iets er aankomt dan kun je zeker hier in Groningen, dan kun je binnen zo minuten ergens zijn. Maar er kwam dus niks, nou toen heb ik gezegd, ME hoe lang gaat dat duren, 'nou, ze zijn bezig', ja, ik zeg maar geef eens een tijdsindicatie, 'nou, ze zijn zich nu aan het omkleden aan de Schweitzerlaan, nou dan speelt er bij mij ook wat van, als ze dan nog moeten omkleden bij de Schweitzerlaan, dan betekent dat dat er een uur daarvoor helemaal niks geweest is en dat ze dus kennelijk van huis gekomen zijn of ergens anders vandaan en dat er dus niks paraat was, ondanks het feit dat ze zeiden dat er wel mensen paraat waren. Nou ja goed die zijn na anderhalf uur gekomen'. (Locatiecommandant)

Het exacte tijdstip waarop deze roep om hulp de officiële kanalen bereikt blijft wat onduidelijk. De tijdstippen variëren van zeven uur tot half acht. Het SGBO lijkt niet onmiddellijk geneigd om de ME in te zetten en geeft even na zeven uur de groep flex-ME die eerder op station Groningen heeft gestaan van het SGBO de opdracht om als extra platte petten naar Haren te gaan om de linie te ondersteunen en de zich baldadig gedragende jongeren wat uit elkaar te halen en de-escalerend aan het werk te gaan (deze groep wordt later teruggeroepen omdat ze zich moeten omkleden naar ME tenue).

Je hoort de mobilofoon en je krijgt de verzoeken. Wij worden geroepen van: hier is Foxtrot 1.10, er moet ME bij komen, want wij hebben geen bescherming en er wordt al met bierglazen gegooid, er is een collega door een blikje geraakt. Wat wij dan op dat moment doen is: we lopen het SGBO binnen, van: 'let even op, er wordt nu gegooid! Ik denk dat jullie nu wat moeten gaan opschalen' Maar goed, wij zijn nog steeds geen knop in het SGBO. Dus je kan alleen maar aangeven, dit zijn de signalen die wij krijgen. Wij denken dat je moet opschalen, doe er wat mee. Zij hebben een andere keus gemaakt waar wij bijstonden: 'Nee, want we gaan uit van de-escalatie'. We hebben wel gevraagd om extra ME, maar het is de bedoeling dat die er van de zijkanten in het publiek gaan, het gesprek aan gaan en proberen die jongeren weg te krijgen richting het voetbalveld of vertellen dat er geen feestje is. Eerlijk gezegd denk ik, dat punt heb je al gehad, maar goed dat is een verhaal dat zij hebben. (Commandant Verkeer)

Het SGBO heeft zelf het beeld dat het zodra het (tussen 19.30 en 19.45 uur) signalen binnen kreeg dat de collega's op linie staan direct besloten is ME op te roepen om direct in te kunnen zetten.

De ervaringen van de agenten die op linie staan lopen uiteen. Er zijn agenten die het als zeer bedreigend ervaren. Anderen geven aan dat het allemaal wel meevalt en dat dit ook hoort bij politiewerk

Hoewel de sfeer grimmig was, werd niet geprobeerd de linie te doorbreken. Er werd wel eens wat gegooid vanuit het publiek naar ons toe, maar ja zolang we hier staan en zolang er niets verandert, dan komt het publiek de Stationsweg niet in. (Motorrijder)

Het moment van escalatie

Om 20:49 uur komt de eerste groep ME aan bij de linie platte petten. Voor de mensen die op linie staan is, hoewel er om is gevraagd, het moment van verschijnen van de ME een verrassing. Zij krijgen dat niet in de verbindingen mee. Enkele platte petten schuiven direct het hek aan de kant en op het moment dat de ME voor de platte petten linie gaat staan start de geweldsexplosie.

De rol van de platte petten verandert op dat moment. Gezien het geweld is het voor hen, onbeschermd als ze zijn, onmogelijk om op te treden, maar ze doen toch hun best om de ME te ondersteunen, net als de aanwezige bikers, motorrijders en voetbalcoördinator.

Er was een heel sterk gevoel van de collega's: wij gaan hier niet weg. Het heeft iets van stratego, noem het landje veroveren, 'dit is van ons, wij gaan hier niet weg' en laten onze zes, zeven collega's ME hier ook niet staan tegenover drieduizend van die idioten. (Medewerker BPZ)

Op het moment dat wij in de linie stonden werden wij ondersteund door collega's BPZ, motorrijders en bikers. Met gevaar voor eigen leven stonden ze de ME linies bij, op het moment dat het echt nodig was. (ME groepscommandant)

Vaak bevinden de platte petten zich achter de ME-linie. Ze jagen mensen uit tuinen en werken allerleis rommel waar mee gegooid zou kunnen worden aan de kant. Daarnaast houden zij zich ook bezig met zaken als het verwijderen van mensen die achter de ME-linie terecht zijn gekomen, het begeleiden van mensen die weg willen in de richting van het station, het ondersteunen van gewonden en de opvang van arrestanten. Van incident naar incident verplaatsen ze zich zo verder Haren in.

Gedurende de avond, vanaf half negen, melden tientallen gealarmeerde noodhulpmedewerkers uit de rest van de noordelijke regio's zich bij het bureau in Haren om ondersteuning te verlenen. Sommigen worden gevraagd, anderen besluiten zelf om naar Haren te gaan omdat zij over de portofoon de noodsignalen horen van hun collega's. Vier hondengeleiders gaan ook naar Haren. Ondanks dat ze onbeschermd zijn, vormen ze op verschillende momenten een belangrijke ondersteuning voor een ME-linie, vooral bij het afschermen van zijstraten en parkeerterreinen zodat de linie veilig naar voren kan bewegen.

Je wilt op een gegeven moment een straat schoon vegen en als ze daar tussen blijven staan, dan zeg je tegen die jongens: wegwezen, opzouten en dan prik je ze nog een keer met de stok. Ja, als ze dat op een gegeven moment niet doen en weigeren en dan ook nog zeggen: waarom? Dan zeg je: weg of de hond wordt ingezet en als ze dan nog blijven staan, dan wordt de hond ingezet. (hondengeleider)

Hoewel er gehandeld wordt, gebeurt dat eigenlijk zonder aansturing en verbindingen.

De situatie was gelijk al bedreigend. Toen we erheen reden. We probeerden verbindingen te krijgen, wij wisten ook niet waar we naar moesten schakelen, we hadden niets mee gekregen van het bureau. Je vraagt wat aan collega's, we waren gelijk al in het redelijke oorlogsgebied terecht gekomen". (hondengeleider)

De chef van dienst regio heeft rond acht uur de taak gekregen om vanaf het bureau in Haren het werk onder de opkomende agenten te verdelen en de agenten die aankomen opdrachten mee te geven. Hij heeft geen informatie, geen beeld van de situatie op straat en geen contact met de locatiecommandant. Hij heeft vooral begrepen dat het van belang is te proberen een de-escalerend effect te bewerkstelligen

Er kwamen platte petten binnen, tientallen en ik heb ze in groepjes van vier, zes de straat op gestuurd. Richting het centrum van Haren. Na enig moment dacht ik: even ademhalen. Ik heb een kaart van de muur gerukt, die heb ik onder het kopieerapparaat gelegd en het centrum van Haren gekopieerd. Er kwamen veel mensen die waren onbekend in Haren. En dan komen ze op het bureau en dan staat er ook nog een iemand die eigenlijk niet weet hoe de situatie is. Ik wist wel dat er collega's in nood waren, maar wat er verder aan de hand was, wist ik niet. (Chef van Dienst)

Want dan krijg je dus gewoon dat er een commandant staat te wachten en die zegt tegen zijn eenheden van: die gele zijn je vrienden, die moet je helpen en voor de rest succes. (Medewerker politie)

Op het bureau aangekomen trof ik een leidinggevende op het bureau aan die ons verzocht met vier collega's de-escalerend Haren in te gaan. Ik heb hem kenbaar gemaakt dat ik via collega's die thuis via livestreams zaten mee te kijken gehoord heb dat de ME charges uitvoerden en dat er met allerlei voorwerpen werd gegooid. Die informatie kwam tot mij op de PING van mijn diensttoestel. Ik vroeg hem of het op dat moment wel zinvol was om als "platte pet" de-escalerend de straat op te gaan. Ik heb ook nog gevraagd of ik een lange wapenstok mee mocht nemen. Ook na deze informatie was nog steeds het verzoek om de-escalerend Haren in te gaan en dat moest zonder lange wapenstok. Ik had de indruk dat betreffende chef zijn best deed om met de ontstane situatie om te gaan maar niet op de hoogte was wat er allemaal speelde. Ik heb hem horen zeggen dat hij ook maar was "ingevlogen". Hierna zijn wij met nog drie collega's uit Friesland Haren ingegaan. Wij hadden geen roepnummer en geen plattegrond van het gebied. Doordat wij plaatselijk niet bekend waren kwamen zijn wij enkele keren aan de zijkant en achterzijde van de groeprellende personen terecht die tegenover een linie van de ME stonden. Uiteindelijk kwamen wij nog zes dolende collega's tegen. Daarin zat een collega ME-er die zijn ME groep zocht. Hierop zijn wij met ongeveer elf collega's vanaf de achterzijde door de groep heengelopen die tegenover een linie van de ME stonden om uiteindelijk bij de linie aan te komen. Daar zijn we achter gaan staan.. De relschoppers waren net zo verbaasd als wij dat wij ineens via de achterzijde naar de achterzijde van de linie ME liepen" (medewerker BPZ)

Er waren jongens bij die hadden allemaal een lange wapenstok en of ze die mochten gebruiken en ik had meegekregen van het SGBO geen lange wapenstok, gewoon low profile, downsizend tussen het publiek begeven. Nou in het begin doe je dat, ik had geen informatie dus ik vertel dat en een van die jongens van de AE die komt weer binnen, die zegt: dat ga ik dus niet meer doen, heb je al naar de televisie gekeken en ik zeg: nee. Nou, naar de ruimte waar de televisie staat en ik kijk naar de tv, ik zeg tegen die jongens: je neemt allemaal je lange wapenstok maar mee en toen zei die: we hadden de lange wapenstok al bij ons hoor! Ik zeg: ik weet dat ik het niet goed vond, maar hartstikke goed dat je het gedaan hebt. Ik zeg soms moet je gewoon even zelf de regie pakken. (Chef van Dienst)

Ook op andere plekken gebruiken agenten lange wapenstokken uit ME bussen of een bus van de parketpolitie. De burgemeester verleent, desgevraagd door de districtschef, diezelfde avond nog formeel toestemming voor het gebruik van de lange wapenstok.

Ja, en wij gingen in de tweede linie, in feite de rugdekking van de ME. Maar wat er gebeurde, want zoveel ME was er nog niet in mijn beleving, is dat de ME werd verdeeld door al die straatjes. Dus het werd steeds "dunner en dunner", er bleef steeds minder ME over. Dus eigenlijk kon je niet echt doorpakken, maar we konden wel iets van een ring maken. Wat uiteindelijk ook gebeurde, is dat heel veel mensen die project X bezochten eigenlijk binnen de ring van de ME stonden. Wat ik toen met een aantal collega's gedaan heb, ik heb toen zelfs een groep platte petten aangestuurd omdat ik ME ervaring heb, samen met een andere collega, de overige collega's aangestuurd. We zijn in de tweede linie achter de ME gaan staan. Wat we daarnaast nog gedaan hebben, is zorgen dat er een veilige afvoerroute voor mensen die nu, en dat waren er nog honderden hoor, binnen de linie s stonden. Want de ME chargeerde en de mensen vlogen bij bewoners de tuinen in en kwamen vervolgens weer terug. Dus we hadden heel veel mensen binnen de linies en dat wil je niet (Medewerker BPZ)

Het blijft lang onrustig. Agenten die van buitenaf komen raken soms tot hun eigen verbazing verzeild in een situatie waarin de ME tegenover de relschoppers staat. Sommige ME-ers zijn verbaasd dat de platte petten zich onbeschermd in de menigte bewegen. Een ME-commandant vertelt:

'Ik was om 22:55 uur ter plaatse. Terwijl we aan het chargeren waren op de genoemde locatie zag ik nog steeds overal mensen van de uniformpolitie. Een aantal heb ik mondeling aangesproken en opdracht gegeven omwille van hun eigen veiligheid de buurt te verlaten. Ze vertelden mij dat het niet kon, omdat hun voertuig bij het politiebureau in Haren stond en overal in de wijk grote groepen relschoppers actief waren. Hier heb ik hen opdracht gegeven dekking te zoeken achter de ME-voertuigen'. (ME Commandant)

De drie leidinggevende BPZ medewerkers die op dat moment op straat zijn (twee locatiecommandanten en de unitchef die vanuit het GBT is gekomen) verdelen zo goed als mogelijk de werkzaamheden en maken groepjes van alle platte petten die er zijn. Zij handelen vooral naar bevind van zaken omdat ze niet in verbinding staan met andere eenheden, waardoor nauwelijks zicht is hoeveel agenten er nu zijn, wat hun posities zijn en wat de precieze situatie op straat is. En zo kan het zijn dat de platte petten onder aanvoering van een locatiecommandant een bepaalde kant op chargeren en ook de ME naar zich toe zien komen die juist hun kant op aan het chargeren is.

Niemand wist ook waar ze heen moesten. Waar de mensenmassa's heen moesten worden geslagen. Want er zaten ook mensen achter de linies. Waar moesten die mensen eerst heen? Een mannetje of honderd, burgers, die zeiden zoiets van dat ze hier niets mee te maken wilden hebben: 'We willen weg, maar als we daar heen gaan, worden we geslagen door de ME, daar kunnen we niet heen omdat we geslagen worden door de ME. Daar worden we weer bekogeld met stenen. Waar moeten we heen?' Samen met een buurtagent zijn we die mensen maar gaan wegsturen, via de Lokveenweg. Ik denk dat we wel een uur zijn bezig geweest met steeds allemaal groepen met mensen weg te loodsen. Zodat we in ieder geval achter de linie geen burgers meer hadden. Daar zijn we wel meer dan een uur mee bezig geweest. Overal, uit bijna elke tuin, kwam er weer dertig man. Dus dat ging helemaal nergens over. Er waren ook heel vervelende mensen bij, die moesten ook echt onder begeleiding weg. Wij stonden ondertussen al met een mannetje of veertig: collega's met de platte pet. Op zich hadden we mensen genoeg maar iedereen had zoiets van: wat zijn we nu in hemelsnaam aan het doen? (Medewerker BPZ)

De platte petten blijven tot het einde aanwezig. Wanneer de rellen afgelopen zijn, woont een deel van de platte petten de debriefing bij. Sommigen zijn er niet bij en besluiten in kleiner verband met elkaar te evalueren.

Ordehandhaving door Mobiele Eenheden

De ME-organisatie is opgebouwd uit pelotons onder leiding van een pelotonscommandant. Een peloton bestaat uit zes groepen van ieder acht personen (inclusief een groepscommandant en een chauffeur)⁵⁵. Drie groepen vormen samen een sectie onder leiding van een sectiecommandant, maar een groep kan ook zelfstandig optreden wanneer het niet nodig is om tot sectie- of pelotonsniveau op te schalen. Een ME-groep treedt niet per definitie op in volledige ME uitrusting met helm, lange wapenstok, schild en beschermende middelen, maar kan ook flexibel op andere wijze ingezet worden om zo nodig snel op te schalen naar volledige ME-uitrusting en groepsverband volgens het zogenaamde flex-concept. Ook in de drie noordelijke regio's wordt gewerkt in dergelijk flex-ME verband. De ME kan ondersteund worden door ME-ruiters en ME-hondengeleiders. De ME kan ook ondersteund worden door aanhoudingseenheden (AE) die in burger optreden en tot taak hebben aanhoudingen te verrichten.

In de aanloop naar 21 september wordt diverse keren gesproken over de vraag of het nodig is om ME in te zetten. In eerste instantie, voordat sprake is van een SGBO, is het antwoord dat dat niet nodig is. Nadat het SGBO is ingesteld en de scenario's zijn doorgesproken wordt besloten een peloton ME op de achterhand gereed te houden voor het worst case scenario. Dat betekent dat een groep AE en drie groepen ME uit Groningen op piket gezet worden en dat zo nodig een beroep gedaan kan worden op drie groepen ME uit Friesland en Drenthe die de avond van 21 september dienst doen bij voetbalwedstrijden in Leeuwarden en Emmen. Naast de ME op piket wordt een groep flex-ME uit Friesland als spotters ingezet op de invalswegen van Haren, maar zij krijgen nadrukkelijk de opdracht mee dat zij dienst moeten doen in dagelijks tenue, het is niet de verwachting dat zij daadwerkelijk als ME ingezet hoeven te worden. De AC geeft aan dat zij wil dat dit maximaal een half uur is. In verband hiermee zijn verschillende mensen geraadpleegd om meer zekerheid te krijgen over de exacte opkomsttijden van de ME, waaruit blijkt dat een half uur opkomsttijd niet haalbaar is. Hierbij is een misverstand ontstaan tussen opkomsttijd en inzetijd. Uiteindelijk is de AC van het SGBO uitgegaan van een inzetijd van 1 uur en besluit zij het piket ME zo te laten.

Naderhand blijkt dat de terminologie "er is ME op de achterhand", die in briefings gehanteerd wordt, verschillend geïnterpreteerd wordt. Bij velen op straat leeft het idee dat de ME in Groningen klaar zit om zo nodig op te treden in Haren.

De pelotonscommandant is op donderdag 19 september bij een voetbaloverleg als daar gesproken wordt over de vraag of project X Haren opgeschaald moet worden naar een SGBO. Op donderdagavond belt het SGBO de pelotonscommandant met de vraag of hij op piket wil staan, met als diensttijd 15:00 tot 23:00 uur. Op donderdag en vrijdag (niet iedereen weet meer exact wanneer hij gevraagd is) worden ook diverse groepscommandanten gebeld om een ME groep te formeren. Op vrijdagmiddag vraagt de pelotonscommandant een draaiboek op om zich te kunnen voorbereiden, hij krijgt dat via de mail toegestuurd.

In de loop van de middag (tussen 16:00 en 17:00 uur) wordt een van de ME-groepen die op piket staan in dienst geroepen. Vanwege de oproep van de locoburgemeester van Groningen dat mensen naar Groningen kunnen komen is extra inzet in Groningen vereist. De ME groep krijgt de opdracht in

⁵⁵ Tot voor kort bestond een peloton uit vier groepen van ieder 12 personen (inclusief groepscommandant, en chauffeur). Veel politiemensen op allerlei niveaus zijn nog niet bekend met deze wijziging en waren in Haren verrast dat een groep uit "maar" 8 personen bleek te bestaan

dagelijks tenue te verschijnen. Vanuit de *low-profile* gedachte mogen ze ook geen ME-voertuig meenemen. Rond 19:15 uur wordt deze groep verzocht zich naar Haren te begeven om de platte petten te ondersteunen.

Om 19:55 uur besluit het SGB0 dat het gezien de situatie op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan richting het worst case scenario gaat en dat de ME en AE in dienst moeten komen. Het bureau CCB alarmeert de pelotonscommandant, twee sectiecommandanten en de twee groepen die nog op piket staan. Ook de in totaal drie groepen die dienst doen bij voetbalwedstrijden in Emmen en Leeuwarden wordt gevraagd naar Groningen te komen. De gedachte is dat met deze extra inzet en met gerichte aanhoudingen de situatie op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan gede-escaleerd kan worden, de collega's die daar bekogeld worden ondersteund kunnen worden en de menigte in de richting van het Gorecht-terrein gedreven kan worden (en vandaar met bussen vervoerd naar Groningen). Daartoe worden ook alle beschikbare noodhulpeenheden naar het bureau in Haren gedirigeerd.

De twee flex-ME groepen die al in Haren aanwezig zijn krijgen een half uur later de opdracht om zich naar het bureau in Haren te begeven en zich om te kleden. De Groningse ME-groep moet daarvoor teruglopen naar het bureau in Haren, de Friese ME-groep die als spotters waren ingezet had zich op eigen initiatief al richting het bureau begeven en had zich al omgekleed.

Kort daarop kreeg ik ook het verzoek om in ieder geval naar bureau Haren te gaan. Voertuig achter bureau Haren neergezet en vervolgens de spullen omgehangen, want de informatie die wij hadden, daar hoef je geen professor voor te zijn om uit te gaan vogelen: dit gaat fout en de kans dat wij als ME worden ingezet voor de openbare orde is heel erg groot, dus op dat moment heb ik mijn groep om laten hangen, beschermende kappen, beschermende kleding aantrekken, in ieder geval dat wij inzet gereed zijn. (Groepscommandant Spotters)

De groepen wordt verzocht om naar de Stationsweg te gaan waar hun collega's platte pet in het nauw staan en om assistentie hebben gevraagd.

De pelotonscommandant is inmiddels om 20:15 uur op het bureau in Groningen (eerst Schweitzerlaan 1, opkomstlocatie ME en dan Schweitzerlaan 6, locatie van het SGB0) waar het hoofd bewaken en beveiligen in zijn rol als waarnemend hoofd openbare ordehandhaving hem om half negen brieft. Terwijl hij gebrieft wordt, heeft hij geen idee dat er al twee ME-groepen in Haren zijn en dat er drie ME-groepen uit Friesland en Drenthe rechtstreeks onderweg zijn naar Haren. Het bureau CCB heeft de verwachting dat deze laatste drie groepen zich melden in Groningen.

De ME-groep die eerst als spotter heeft gefungeerd is als eerste ter plaatse op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan (hierna "de kruising"). Op het moment dat zij daar om 20.49 uur aankomen opent de linie van zestien platte petten zich voor hen en worden de hekken opzij gezet. Vrijwel gelijktijdig met het moment dat ze uitgestapt zijn en positie hebben ingenomen, krijgen ze een spervuur van voorwerpen naar zich toe en knalt er vuurwerk.

Ik heb mijn groep naar buiten toe gedirigeerd. Het was al grimmig, maar toen wij er eenmaal stonden, toen ging het los. Ten tijde van inzet meerdere malen gevraagd met spoed extra ME, we werken vanuit de flex-ME bus. Ik heb zes mensen achter in mijn bus zitten, die ik voor in de linie kan zetten. De chauffeur blijft in het voertuig en ikzelf sta achter de groep om de groep aan te sturen. Verbindingen waren slecht, mensen lagen uit de verbindingen en mijn verbinding met de bovenlijn was slecht. De chauffeur heeft meerdere malen geprobeerd aan verschillende kanalen door te geven wat op dat moment gebeurde. (Groepscommandant Spotters)

De heftigheid van het geweld en het aantal geweldplegers is dusdanig dat de linie van zes zich met moeite staande kan houden. Tien lange minuten houden ze stand totdat de tweede flex-ME groep arriveert (deze komt om 20.58 dwars door de menigte heen aanrijden) en zich bij hen voegt. Het is een welkome aanvulling, maar volstrekt onvoldoende gegeven het geweld dat op hen afkomt.

Daar zaten er iets meer in. Nee, zelfde aantal geloof ik. Ook een man of acht. Toen had ik het idee van, jongens, nu kunnen we het helemaal schoonvegen. Maar ook dat lukte niet. Dat merkte ik, dat we nog steeds; de ME was nog steeds met te weinig, om daar die strijd te winnen. Werden weer naar achteren gedrukt. We stonden nog wel steeds... nou op een of andere manier lukte het de ME nog wel steeds om charges te maken naar voren. Dat zeg maar de hele club naar voren. Maar dan stonden ze daar en werden ze eigenlijk weer achteruit gedrukt, om uiteindelijk de druk van die groepen. En dat was ook wat ik daarvoor zag. Daar zit zoveel agressie. Wat mij het meeste bijstond. Het leek wel een dolle stier, die echt helemaal los komt. (Leidinggevend medewerker BPZ)

Ondertussen wordt de pelotonscommandant nog gebriefd. Hij krijgt geen duidelijke opdracht. Het idee is om mensen die naar Haren komen naar het Gorecht-terrein te leiden. De vraag is echter of dat gaat lukken omdat er gesproken wordt over een menigte van 1000 man terwijl er nog niet voldoende ME'ers beschikbaar zijn. Bovendien staat de pelotonscommandant niet in verbinding met de groepen die op dat moment al in Haren actief zijn. Via het SGBO krijgt hij te horen dat gevraagd wordt om de inzet van traangas en hij besluit daar geen toestemming voor te geven.

Om 21.08 uur komt een volgende ME-groep (die vanaf Leeuwarden komt) ook op de kruising aan. Deze groep gaat rechtstreeks naar de kruising, overlegt kort met de groepscommandanten van de twee groepen die er al staan en gezamenlijk besluiten ze met de drie groepen te gaan chargeren om de kruising "schoon te geven". Dat gebeurt om 21.11 uur en kort daarna krijgen ze gezelschap van een vierde groep ME (die van Emmen af kwam). Die had zich eerst bij het bureau in Haren gemeld. Daar bleek dat er eigenlijk geen functionerende commandostructuur was.

Op een gegeven moment kreeg ik een hele groep ME aan het bureau ik zeg tegen die jongens maar jullie zijn volgens mij van de ME dus ja. Ik zeg jullie zijn van de ME, jullie moeten niet naar het bureau. Ik zeg oké wie is jullie commandant en toen zei ik staan jullie nou ook in lijn met de commandant buiten. Niks. Helemaal niks. Ik zeg, ik kan jullie niet helpen, behalve dan dat daar collega's het waarschijnlijk heel moeilijk hebben en dat die zitten te wachten op blauwe mensen. Ik heb graag dat je die kant uitgaat. En zo that's it. Ze hadden dus geen veldstructuur, geen commandostructuur

Met de komst van deze groep zijn er vanaf 21.15 uur vier groepen actief op de kruising. Het SGBO heeft achteraf het beeld dat er rond 20.45 uur vijf groepen ME ingezet waren in Haren. De vijfde in eerste instantie gealarmeerde ME-groep komt echter pas om 21.35 uur op de kruising aan. Zij kwamen uit Leeuwarden, hebben last gehad van een file die op de A7 richting Groningen stond (na een dodelijk ongeval), hebben zich ook eerst op het bureau in Haren gemeld en zijn van daar naar het station in Haren verwezen waar niets te doen was. De zesde en zevende groep die om 19.55 uur gealarmeerd werden (en zich verzameld hebben in Groningen) arriveren om respectievelijk 21.30 en 22.00 uur in het centrum van Haren.

De groepen raken op de kruising door elkaar. Een deel gaat naar links in zuidelijke richting, de Jachtlaan op, een groter deel gaat rechtsaf in noordelijke richting (richting Kromme Elleboog/Kerkstraat), maar kan niet doorchargeren omdat ze en met te weinig zijn en omdat ze de zijstraten niet kunnen afdekken.

Wij zijn rechtsaf gegaan hier de Kromme Elleboog op en dan kom je bij een kruising en dan kun je in feite de kruising niet over want een groep moet die kant op en een groep moet die kant op en dan moet je door, maar je bent maar met acht man. En nou ja, de groep van [...] was erbij en er werken iedere keer wisselende samenstellingen... en dan gingen er weer honden achter ons langs en dan konden we weer door en we hebben de hele tijd stil gestaan, al een hele tijd. (Groepscommandant ME)

Vanaf ongeveer 21.30 uur komt de pelotonscommandant nadrukkelijker in beeld. Het voorgaande heeft in ieder geval zonder aansturing van hem plaatsgevonden.

Vanuit de Schweitzerlaan in Groningen heeft hij een van zijn sectiecommandanten naar de Jachtlaan gestuurd. Deze vertrekt samen met twee groepen. Aanrijdend krijgen ze te horen dat ze hun helmen niet op hoeven te doen. Dat negeren de groepscommandanten. De pelotonscommandant vraagt aan de andere sectiecommandant om groepen om zich heen te verzamelen aan de Schweitzerlaan en dan naar Haren te vetrekken. Het moment waarop de groepen aanwezig zijn in Groningen en vervolgens daadwerkelijk in Haren kunnen worden ingezet loopt vertraging op omdat ze in eerste instantie te horen hadden gekregen dat ze in dagelijks tenue op moesten komen (dat bericht wordt binnen tien minuten herroepen) en doordat groepen niet compleet zijn: er ontbreken chauffeurs en verbindingsfunctionarissen

Direct na de escalatie schaal het SGBO verder op: wat er gebeurt vereist meer inzet dan voor het worst case scenario bedacht was. Er worden twee extra groepen AE en een tweede peloton ME gealarmeerd en het LOCC wordt gebeld om bijstandspelotons uit andere regio's te laten komen. De tweede pelotonscommandant krijgt de opdracht om sectiecommandanten te verzamelen en ook groepen op te roepen die bij Cambuur staan. Het blijkt dat die al zijn opgeroepen.

Die waren er al. Die vielen onder het peloton van de eerste pelotonscommandant, om dat maar compleet te maken. Maar die mensen zijn dus later nog een keer opgeroepen om onder mijn peloton te vallen. Maar ze waren er al. Dat wist ik niet. Ik heb wanhopig staan roepen. Ik heb ook tien keer gebeld met een groepscommandant: 'waar ben jij?' Maar hij nam niet op. Want het netwerk lag regelmatig plat. En hij was natuurlijk volop aan het chargeren. Dus geen tijd om de telefoon op te nemen. (ME Commandant)

Om 21:55 uur arriveert de tweede pelotonscommandant bij de Schweitzerlaan. Daar treft hij de tweede sectiecommandant die daar nog staat te wachten tot zijn groep compleet is en er een chauffeur is. Deze sectiecommandant was door de eerste pelotonscommandant al gevraagd om naar de Albert Heijn te gaan omdat daar collega's in het nauw zijn. De tweede pelotonscommandant geeft een CCB medewerker opdracht als chauffeur op te treden en om 22.35 uur vertrekt de tweede sectiecommandant naar Haren.

De eerste pelotonscommandant is zelf om 22:00 uur naar Haren vertrokken zodra hij een voertuig, verbindingsfunctionaris en journaalschrijver had. Hij rijdt langs de eerste sectiecommandant om te kijken of alles in orde is. De verbindingen zijn op dat moment nog problematisch en dat bemoeilijkt de aansturing.

Rond 22:30 uur heeft de eerste pelotonscommandant kort contact met de AE die ook aanwezig is op de Jachtlaan. Hij vraagt hen om actief geweldplegers aan te houden en heeft hierover telefonisch ook contact met het SGBO. Rond 22:30 uur vertrekt ook de tweede pelotonscommandant naar Haren. Hij heeft uiteindelijk de beschikking over een sectie omdat een groot deel van zijn geplande groepen al

in Haren actief blijkt te zijn. Hij heeft verbinding met de eerste pelotonscommandant en functioneert onder zijn aansturing: hem wordt eerst gevraagd de eerste sectiecommandant te ondersteunen op de Jachtlaan. Verder heeft hij geen idee.

En ik ben met de moed der wanhoop maar gaan optreden. Het eerste wat ik gedaan heb, is die groepen de straten laten ontruimen. Helemaal door lopen tot de volgende kruising, zodat we in ieder geval die straat hadden beveiligd. En eerlijk gezegd, wist ik ook niet wat ik moest doen daarna. Want je moest je voorstellen: ik sta in een woonwijk die pikkedonker is. Overal zie ik mensen. Ik heb geen enkele verbinding. Ik heb geen verkenning. Ik heb geen ondersteunende eenheden. Ik krijg geen opdrachten. Ik weet niet waar de meeste reischoppers zijn. Ik treed gewoon in den blinden op. Dus ik heb maar wat gedaan. Toen kreeg ik in een korte tijd, van de pelotonscommandant te horen dat er werd geplunderd in een winkelcentrum verderop. (ME Commandant)

De eerste pelotonscommandant blijft lang moeite houden overzicht te krijgen welke groepen hij onder zich heeft hangen. Hij gaat richting Albert Heijn om fysiek contact te hebben met de tweede sectiecommandant. Onder de eerste sectiecommandant hangen vier groepen, onder de tweede hangen er twee en daarnaast lopen er nog een tweetal ME groepen rond uit Drenthe, die de hele avond niet in de verbindingen staan.

De ME kan niet meteen grip krijgen op de situatie.

Zo daar sta je en we wachten op een andere groep. Want je kunt wel gaan jagen met de ME, maar dan krijg je ze in de rug. Dus je moet bepaalde straten afsluiten zodat ze rechtdoor lopen en dat soort dingen. Daar wachten we op. En nou daar werd ook wel weer gegooid. Was meer op afstand. Dat was toch makkelijker. En wij menen, en ik meen ook, dat de onrust weer werd opgebouwd, omdat de ME er wel stond, maar dat er lange tijd niets gebeurde. Dan krijg je dat. Ze staan er maar wat, dus: ga maar gooien. Dat gevoel was er wel bij mij. (Groepscommandant ME)

Om 23:00 uur bevinden groepen ME zich op het Raadhuisplein. Eigenlijk is het de bedoeling de mensen het dorp uit te jagen, maar dat lukt nog niet. De eerste pelotonscommandant heeft geen goed zicht achter de kerk en achter het stadhuis, en sectiecommandanten vinden dat zij niet voorwaarts kunnen, vanwege het gevaar dat ze in de rug worden aangevallen. De eerste pelotonscommandant heeft telefonisch contact met de districtschef die vanaf het dak van het stadhuis hem opbelt omdat hij vanaf daar ziet hoe de groep jongeren zich verplaatst. Rond half twaalf uur komen er meer ME'ers naar het Raadhuisplein (de sectie van de tweede pelotonscommandant die daarvoor op de Jachtlaan had geassisteerd). Tijdens dit chargeren moeten de ME-ers op hun portofoon van kanaal wisselen.

Terwijl wij voortdurend aan het chargeren waren, brak de meldkamer Noord-Nederland in op onze gespreksgroepen en gaf ons, zonder opgaaf van reden, opdracht te schakelen naar een ander gespreksgroep. Zowel de eerste pelotonscommandant als ikzelf gaf aan dat dit onmogelijk was'. Moet je voorstellen hè? Dat we dus opdracht krijgen om uit de verbindingen te gaan om allemaal naar een andere gespreksgroep te gaan. Dat betekent dus dat de collega's die op straat bezig zijn, die ME-ers, die met hun schild staan, en wapenstok en hun handschoenen aan, met hun helmen op, die aan het chargeren zijn, die krijgen de opdracht om aan een knopje van hun portofoon te draaien. (ME Commandant)

Eerder is er al contact geweest tussen een chef van de ME-beredenen en de eerste pelotonscommandant met de vraag of deze een groep ME ruiters kan gebruiken. Daar wordt positief op gereageerd. Deze ruiters zijn om half een klaar voor inzet vanaf het politiebureau in Haren, net op het moment dat de ME in de buurt aan het chargeren is. De beredenen helpen zo mee om de overgebleven geweldplegers te verdrijven richting het noorden, verder de Rijksweg op.

Je staat bij het bureau in Haren, hebben we alles omgehangen, zoals dat heet met alle troep en toestanden en ik sta op het punt om weg te gaan naar het strijdtoneel zoals dat zo mooi heet. En ik kijk achter mij, komen er opeens drie combinaties auto's met trailer aan. Zes ruiters van het KLPD, die kwamen uit Deventer, van een voetbalwedstrijd. Die zijn door het landelijk coördinatiecentrum gestuurd, waarschijnlijk dachten die: daar is chaos ontstaan, dus jullie gaan daar naar toe. Wist ik niks van, dat was voor mij een volkomen verrassing, maar wel een aangename moet ik zeggen. (Commandant Levende Have)

Even later ondersteunt de sectie van de tweede pelotonscommandant nog de brandweer op het Raadhuisplein.

Vanaf dat moment wordt het rustiger en worden de verschillende ME groepen over Haren verdeeld om het dorp te bewaken. De sectie van de tweede pelotonscommandant bewaakt het centrum, de sectie van de tweede sectiecommandant wordt naar een positie dicht bij het Gorecht-terrein gestuurd, ME-bijstand uit IJsselland en Noordoost Gelderland wordt in het zuiden en oosten van Haren neergezet, de eerste sectiecommandant neemt het noorden van Haren voor zijn rekening. De situatie in Haren is weer onder controle.

De ME is die avond met heftig geweld geconfronteerd. De beleving daarvan is heel verschillend:

Ik vind het de moeite waard om te zeggen dat gezien de situatie er geen enkele diender is geweest die zijn dienstpistool heeft getrokken. (evaluatieverslag ME-commandant)

Er was één jongen bij, die was voor het eerst mee. Dit was het eerste incident. Nou direct met de neus in de boter. Hij vond het geweldig. Hij heeft genoten. Ja, zo kan het ook, hè? Hij zegt, ja, hiervoor zitten we bij de ME. En als je even doorvraagt, merk je wel dat het wel wat met hem heeft gedaan. Dat is een ander verhaal. Ik dacht van ja, maar het is wel zo. Want ze zeiden allemaal, maar we zijn er wel bij geweest. (ME groepscommandant)

Maar aan de andere kant: ME-technisch was het een mooie inzet buiten wat er allemaal mis gaat. Het zijn allemaal jongens die willen aan de bak. En ik denk ook wel, ja er is wel wat gebeurd. (Groepscommandant ME)

Ik heb me verbaasd over de agressie en de brutaliteit die de raddraaiers vertoonden. Op een gegeven moment toen wij met onze ME-wagen voor de Albert Heijn in Haren stonden, werden we uitgedaagd door relschoppers die met gestolen waar onder hun arm uit de AH kwamen en ons uitdaagden en gebaarden van: kom maar, kom maar op. We hebben ons op enig moment moeten verplaatsen, omdat de inboedel van een winkel zo dicht bij de wagen verbrand werd dat we de hitte door de wanden konden voelen en we weg moesten. Op een ander moment toen we ons tussen van de ene naar de andere ME sectie verplaatsten, konden we elkaar en de verbindingskanalen niet meer verstaan zoveel stenen en troep regende op de auto neer. Het was oorlog. (ME verbindingsfunctionaris)

Doordat het lang duurt voordat de ME op volle sterkte is, kan zij niet vanaf het eerste moment volledig optreden. Dat leidt tot een gevoel van machteloosheid bij ME-ers en geeft geweldplegers de mogelijkheid om lang door te gaan met het plegen van geweld en vernielingen.

Dit is een moment geweest waarin we ruim een uur, een uur en een kwartier, hebben moeten wachten op een back-up, en hier hebben we echt, en dat is in deze straat ook zo geweest, en hier hebben we te maken gehad met, vind ik, toch veel geweld. Als je het hebt over het gooien van klinkers, tuinornamenten, op een gegeven moment werden er afrasteringpalen gegooid, spiegeltjes van de auto's werden getrapt. Ja, wat niet eigenlijk. We moesten die groep aan de praat houden, om als speelbal op te treden en in afwachting van je back-up eigenlijk. (Plaatsvervangend groepscommandant ME)

Door de ME is tijdens de charges ook het nodige geweld gebruikt.

We hebben ook wel klappen uitgedeeld en misschien heb ik ook wel klappen uitgedeeld, want dat hoor je dan ook weer dat er klappen zijn uitgedeeld aan persmensen en dat er aangiftes gedaan zijn. Ik zeg, dat kan. Ik heb ook wel mensen eraf getrokken, van jongens 'hup niet doen, stop'. BPZ erbij of weer terug laten lopen. Als er iemand ligt, moet je hem niet slaan, maar in het vuur zijn er wel klappen uitgedeeld die nou ja, achteraf 'niet doen'. Ja, maar daarvoor ben je ME op dat moment. (Groepscommandant ME)

Ja wij stonden voor de bescherming van de collega's en van de mensen die daar wonen. En op een bepaald moment zijn die dankbaar van dat je hun straat...maar er hebben ook mensen klappen gehad in de tuin die daar wonen. 'ja ik ga niet uit mijn tuin', 'ja wie zegt dat jij de bewoner bent'. 'Naar binnen of wegwezen'. 'ik blijf hier staan'. Pats. Ja van jongens in de linie. 'Wegwezen, iedereen moet weg'. Nou dat was het van: 'nee ik blijf hier staan'. Nou pats. Ja iedereen kan wel zeggen dat hij daar woont. Ja, dat kan ik niet verifiëren en die collega's ook niet. Ja het is duidelijk, wegwezen of anders wordt er geweld gebruikt. (Groepscommandant ME)

Aan de andere kant schakelen ME-ers ook weer om nadat het geweld is geluwd:

Wij hebben daar nog wel even gestaan hoor. Groepen willen naar huis en dan is het op een gegeven moment: meneer we willen onze fietsen pakken. Nou: dan pak de fiets maar, maar dan wel die kant op. Ja, dat gaan we doen. Komt vader aanrijden: ik kom mijn zoon of dochter ophalen, mag ik daar en daar naar toe? Weet je, wij kunnen ook wel weer snel schakelen. Nou, hup haal haar op en dan wegwezen (Groepscommandant ME)

Wanneer er om kwart over twee uur de vraag komt voor een debriefing gaan de ME'ers uit Groningen, Friesland en Drenthe er heen. De groepen uit IJsselland en Gelderland wordt gevraagd om in Haren te blijven, samen met de tweede pelotonscommandant. Om drie uur wordt hij vervangen door een pelotonscommandant uit Kennemerland/Zaanstreek Waterland.

Opsporing

Voor de opsporing van strafbare feiten is het Wetboek van Strafvordering van toepassing. Aangehouden verdachten moeten worden voorgeleid aan een hulofficier van Justitie. Deze bepaalt de rechtmatigheid en doelmatigheid van de aanhouding en vervolgens of de verdachte wordt heengezonden, wordt opgehouden voor onderzoek of in verzekering wordt gesteld. Bij het ophouden voor onderzoek mag een verdachte zes uur worden opgehouden. De tijd tussen middernacht en negen uur 's morgens wordt hierbij niet meegerekend. Dat betekent dat de politie een verdachte in totaal maximaal vijftien uur kan ophouden voor onderzoek. Het ophouden voor onderzoek heeft als doel de identiteit van de verdachte vast te stellen en waarheidsvinding naar betrokkenheid van deze verdachte bij het strafbare feit. Binnen de periode van ophouden vindt het verhoor plaats. Volgens de wet heeft de verdachte recht op een advocaat en moet hij zoveel mogelijk in de gelegenheid worden gesteld om contact en overleg met een advocaat te hebben. Een familielid of huisgenoot van een ingeslotene moet zo spoedig mogelijk op de hoogte worden gebracht van de insluiting, behalve als dit strijdig is met het belang van strafvordering. De politieambtenaar doet dit uit eigen beweging als de ingeslotene minderjarig is en op verzoek van de ingeslotene als deze meerderjarig is. Als vaststaat dat het onderzoek niet binnen zes uur kan worden afgerond, kan de (hulp)officier van justitie de verdachte voor een periode van maximaal drie dagen in verzekering stellen. Deze periode kan eventueel op last van de officier van justitie met drie dagen worden verlengd⁵⁶.

Bij de besprekingen in het SGBO op donderdag 20 september ziet het hoofd Opsporing HOPS dat er in het best case scenario geen sprake is van aanhoudingen, dat er in het realistische scenario mogelijk wat aanhoudingen verricht zullen worden en dat in het worst case scenario zeker meerdere aanhoudingen verricht zullen worden. Het hoofd opsporing organiseert zich op basis van de beslissing uit te gaan van het realistische scenario (met personeel voor het worst case scenario op piket). Hij werkt in een deeldraiboek de te volgen werkwijze uit voor zowel het realistische als het worst case scenario vanuit de gedachte dat er bij een snelle omschakeling geen tijd meer is om de opschaling te organiseren. Uitgaande van het realistische scenario zal op Bureau Rademarkt een hulppofficier van justitie aanwezig zijn en worden arrestantenzorg, een B-rechercheur en twee A-rechercheurs op piket gezet. Het hoofd opsporing gaat er van uit dat de door het hoofd Informatie in te zetten verkenners ook observeren op strafbare feiten. Voor het worst case scenario is er aanvullend een aanhoudingseenheid op piket gezet en houdt het hoofd Opsporing rekening met de inzet van een extra HOvJ en het organiseren van een arrestantenafhandeling ARAF⁵⁷. In het deeldraiboek is personeel voor de intake en werkvoorbereiding opgenomen. In totaal staan er vier rechercheurs - een B-rechercheur, twee A-rechercheurs en een leidinggevende - voor de arrestantenafhandeling op piket. Voor zaterdag 22 september is vanaf 8:00 uur een rechteamteam voorzien zijn om eventuele zaken af te handelen. Met het OM vindt afstemming plaats over de snelrechtprocedure. Er wordt nog gesproken over camera's in Haren om daar ter plekke beeldmateriaal te verzamelen, maar omdat eventuele pleegplaatsen niet op voorhand aan te geven zijn wordt niet gekozen voor de inzet van camera's.

Het hoofd Opsporing zoekt op vrijdagochtend contact met het OM om meer duidelijkheid te krijgen over het noodbevel. Hij vraagt de officier van Justitie welke strafbare feiten er gehanteerd moeten worden op het moment dat er arrestanten zouden worden gemaakt en of er snelrecht moet worden

⁵⁶ Politiekennisnet: Opsporing - Algemene bevoegdheden/Rechten verdachte - Verdachte ophouden voor onderzoek

⁵⁷ De inzet van een ARAF "wasstraat" houdt in dat er een gestructureerde intake van verdachten is, dat de formulieren behorende bij de arrestanten op de juiste manier worden geclusterd en collega's die de aanhouding hebben verricht gecoached worden zodat alle benodigde informatie direct beschikbaar komt.

toegepast. Het OM heeft daar op dit moment nog geen standpunt over ingenomen. Ook de districts-officier weet volgens het hoofd Opsporing nog niet hoe dit zal gaan lopen. Hij krijgt dat pas later op de vrijdag te horen. Duidelijk is dan wel dat de snelrechtprocedure die zal worden gehanteerd, gelijk is aan de in Noord Nederland gebruikelijke procedure waarbij verdachten worden gehoord en een dagvaarding of een transactie krijgen. Het hoofd Opsporing krijgt ook de naam van een officier die de hele avond telefonisch beschikbaar zal zijn. Onder die officier hangen drie parketsecretarissen voor het maken van dagvaardingen. Met deze parketsecretarissen maakt hij afspraken dat zij zo nodig bijspringen. Het OM houdt rekening gehouden met extra beoordelingscapaciteit.

Wat betreft de opsporing begint de avond rustig. De toeloop naar Haren groot is. Het hoofd Opsporing houdt in de gaten of er bussen richting Haren gaan of dat er andere grote groepsverplaatsingen plaatsvinden. Het idee is dat hij in dat geval contact opneemt met het desbetreffende politiekorps, dat dan verzocht wordt om die bussen staande te houden en de inzittende te ontmoeten naar Haren af te reizen. Het hoofd Opsporing heeft onder meer contact met collega's in Amsterdam, Hoogeveen, Heerenveen en Meppel. Hij heeft achteraf niet kunnen constateren dat er ook daadwerkelijk een bus gecontroleerd is. Wel krijgt hij van enkele korpsen een terugkoppeling over aantallen passagiers en de toestand waarin ze verkeren. Dat is geen aanleiding om scenario's bij te stellen.

Richting worst case

Als de spanning tussen 19:30 en 20:00 uur toeneemt wordt de extra HOvJ gebeld met de mededeling dat zij stand-by moet zijn. Op TV Noord ziet zij dan dat de spanning in het dorp oploopt. Bij het zien van de enorme hoeveelheid mensen besluit zij een tweede telefoontje niet af te wachten en alvast naar het bureau Rademarkt te gaan. Ze heeft haar twijfels over de keuze voor deze locatie. Ze kent de situatie aan de Rademarkt waar arrestanten onder in het gebouw via een aparte ingang worden binnengebracht, waarna zij worden overgebracht naar de ophoudkamers. Zij ziet al voor zich hoe de mensen door elkaar gaan lopen. Wordt er dan besloten dat arrestanten langer vast moeten blijven zitten dan moeten zij alsnog naar het cellencomplex aan de Hooghoudtstraat worden overgebracht. Dat geeft onrust. Bovendien ontbreekt het op de Rademarkt aan voldoende cellencapaciteit voor de opvang van grotere groepen arrestanten. Ze belt dan met de dienstdoende hulpofficier aan de Rademarkt en samen komen ze tot de conclusie dat het beter is om de intake aan de cellengang aan de Hooghoudtstraat te doen laten plaatsvinden, een locatie met een ophoudruimten, meerdere verhoorkamers en voldoende cellencapaciteit. Het hoofd Opsporing stemt daarmee in.

De beide hulpofficieren vertrekken om ongeveer kwart over acht naar de cellengang aan de Hooghoudtstraat. Daar treffen zij een aantal arrestantenbewaarders, onder wie twee van wie de dienst al is afgelopen. Gezien de berichten uit Haren en de televisiebeelden van TV Noord, hebben zij besloten te blijven. Er zijn ook twee agenten aanwezig. Zij zijn die middag door de planner van het korps gebeld met de opdracht om het team in de cellengang te ondersteunen. Zij zijn al vanaf 18.00 uur aanwezig en het is voor hen niet duidelijk wat zij in het cellencomplex moeten doen. Na de komst van de beide hulpofficieren besluit een van hen dat hij op straat nuttiger werk kan verrichten en hij vertrekt naar Haren. De ander blijft. De hulpofficieren, de agente en de arrestantenbewaarders overleggen hoe zij de zaak zullen gaan aanpakken als er arrestanten gebracht worden

De leidinggevende onderzoeker zit die avond op afroep thuis, volgt het nieuws via TV Noord en de sociale media en merkt rond negen uur dat de sfeer in Haren grimmiger wordt. Hij neemt contact op met het hoofd Opsporing. Deze geeft aan nog even te wachten, en een kwartier later wordt de leidinggevende onderzoeker gebeld met het verzoek om direct naar Groningen te komen. Ook de drie

andere collega's die op piket staan worden verzocht naar de cellengang aan de Hooghoudtstraat te komen. Rond half elf zijn alle rechercheurs aanwezig. Al vrij snel wordt in verband met de drukte nog een rechercheur opgeroepen.

De arrestanten worden na aankomst in de Hooghoudtstraat voorgeleid bij een van de hulpofficieren. Ze bedenken de manier waarop de intake het beste kan verlopen.

Ik dacht als we groepen arrestanten binnenkrijgen, moet je ervoor zorgen dat je nog weet wie wie is. Het is anders dan een reguliere uitgaansavond als je drie of vier arrestanten hebt. Als het in groepen komt, dan weet je het niet meer. (hOvJ)

Een briefing of speciale instructies zijn er niet en de hulpofficieren hebben behoefte om te overleggen met het hoofd Opsporing over de vraag wat er die avond met de arrestanten moet gebeuren. Het lukt hen op dat moment echter niet om contact met het hoofd Opsporing te krijgen. :

Wij konden natuurlijk zelf wel beslissen, maar wat wij bijvoorbeeld wel wilden weten was of de arrestanten allemaal opgesloten moesten worden of weer moesten worden weggestuurd. Dit zou heel goed binnen het SGBO besloten kunnen zijn. (hOvJ)

Ze weten ook niet of er speciale instructies aan de collega's op straat zijn gegeven met betrekking tot de aanhoudingen, fouillering en het verzamelen van bewijs informatie.

Aanhoudingen

Als de situatie op straat escaleert blijkt dat het aanhoudingsbeleid niet duidelijk is. Het is in de briefing, aan het begin van de avond is gegeven niet aan de orde gesteld en de eenheden die later in de avond in dienst komen, krijgen een beperkte briefing of helemaal geen briefing. De groepscommandant AE, die zich rond half negen bij het CCB aan de Schweitzerlaan meldt, vraagt tevergeefs om instructies. Het is niet duidelijk wie hem aanstuurt en het bureau in Haren krijgt hij geen nadere richtlijnen voor het optreden van zijn groep. Het lukt hem op dat moment ook niet om in contact te komen met het SGBO. Hij neemt schilden mee om bij een aanhouding in een groepssituatie de pakkers te kunnen afschermen. Deze worden alleen gebruikt bij de Albert Heijn, wanneer de AE de ME helpt om relschoppers de parkeerplaats op te drijven. Van de twee aanwezige knoopcamera's is er een stuk. De ander wordt wel meegenomen, maar in alle hectiek niet gebruikt.

In de korte briefing die hij zijn mannen geeft, kan de groepscommandant alleen ingaan op de veiligheid van de groep. Hij vertelt zijn groep dat ze vooral op zichzelf zijn aangewezen en hij drukt ze op het hart om als groep steeds bij elkaar te blijven. Zo gaan ze de straat op en zoeken ze de ME-linie op. Daar verrichten zij op de kruising Stationsweg/ Jachtlaan kort na negen uur de eerste aanhouding. Normaal gesproken zouden zij een aanhoudingsverbaal moeten invullen, met daarop de waarneming, het nummer van het identiteitsbewijs van de aangehoudene en het nummer van de verbalisant, waarna de verdachte overgebracht naar de parketbus of naar de eigen bus. De groepscommandant besluit nu anders. Hij kiest ervoor om bij een aanhouding contact te zoeken met een van de platte pet collega's die op enige afstand achter de ME-linies staan, buiten het bereik van de stenengooiers. De AE brengt de arrestant achter de linie, fouilleert hem oppervlakkig fotografeert hem met een blackberry. Voor dat laatste wijst de groepscommandant een van zijn teamleden aan. Vervolgens draagt de AE de verdachte over aan een platte pet collega. Bij die overdracht geeft de AE-er zijn naam en telefoonnummer en noteert zelf het nummer van de collega die de verdachte in ontvangst neemt. De collega platte pet zorgt er voor dat de verdachte wordt overgebracht naar het

bureau of het cellencomplex. De groepscommandant bespreekt deze handelswijze kort met een van de leidinggevendenden ter plekke.

Verwarring is er bij de ME, die zich afvraagt waar de AE is. Als de ME zelf arrestanten maken blijkt dat er geen afspraken gemaakt zijn over het aanhoudingsbeleid. De sectiecommandant geeft achteraf aan dat het beter geweest was om in ieder geval een foto te maken van de aanhouder en de verdachte met daarop het tijdstip van aanhouding. De verkenner proberen tevergeefs in contact te komen met de AE om geweldplegers te laten oppakken. Dat lukt noch via het SGBO, noch via een directe verbinding. Hoewel de AE feitelijk wel aanwezig is geweest, heeft de commandant van de verkenner deze collega's de hele avond niet gezien.

Als de situatie verder escaleert besluit het SGBO om 21.50 uur om de lijn die in het deeldraaiboek Opsporing is getrokken (namelijk dat arrestanten zonder documentatie niet worden 'ingenomen'), los te laten. Aanhouden is nu belangrijker dan opsporen en het voornaamste doel is om meer geweld te voorkomen. Achteraf zal de documentatie per arrestant compleet moeten worden gemaakt.

Transport van arrestanten

De eerste arrestantenbus wordt om 21:30 uur opgeroepen. De chauffeur krijgt de opdracht om de arrestanten af te leveren aan de cellengang op de Hooghoudtstraat. Gezien de ontwikkelingen in Haren biedt de leidinggevende van parketpolitie om 22:26 uur aan om een extra koppel arrestantenvervoer in te zetten. Nog geen vijf minuten later krijgt hij van het hoofd Ondersteuning het verzoek om drie bussen, voorzien van traliwerk, richting de Jachtlaan te sturen en om een cellenbus van de Dienst Vervoer & Ondersteuning (DVNO) van de Dienst Justitiële Inrichtingen te regelen. Om 23:04 uur is ook de Parketpolitie Fryslân onderweg naar Haren. De bus krijgt opdracht naar de Jachtlaan te rijden. DVNO is met vier zeven-persoonsbussen op weg naar Haren waar zij rond middernacht aankomen. In verband met het oplopende aantal arrestanten vraagt het hoofd Ondersteuning de Parketpolitie om 23:37 uur om extra celcapaciteit. Er worden plaatsen geregeld in Drachten, Leeuwarden en Assen.

Het arrestantentransport verloopt niet zonder problemen. De bussen kunnen moeilijk contact krijgen met commandanten ter plaatse of het SGBO en weten dus niet altijd waar ze heen moeten. Ook is niet altijd duidelijk welke routes veilig zijn. De centralist probeert de bus wel via een veilige route naar de plaats van bestemming te loodsen, maar aangezien de groepen op straat voortdurend in beweging zijn en de centralist ook geen goed beeld heeft van de situatie ter plekke, is dat moeilijk. Een arrestantenbus in plaats van achter de linie, voor de linie terecht. Een andere bus rijdt zich vast in de menigte en wordt hevig bekogeld. Sommige straten zijn bezaaid met kapot glas, maar de chauffeur geeft niet op en besluit door te rijden, desnoods op zijn velgen terug naar Groningen. Een van de bussen moet voortijdig afhaken. Zowel de voorruit als de zijruit zijn verbrijzeld. In de garage wordt een bijl gevonden. Mogelijk heeft men hiermee de ruit ingeslagen en is deze aan de bus blijven hangen.

De moeilijkheden waarmee het arrestantenvervoer te maken krijgt, zorgt ook in de linies voor veel verwarring. Sommige agenten staan met een arrestant te wachten op de arrestantenbus die de weg niet kan vinden. Zij vragen herhaaldelijk om de bus naar de juiste plaats toe te sturen. De plek die zij in gedachten hebben, is dan al niet meer bereikbaar voor de arrestantenbus. Als de bussen uiteindelijk de aangewezen plek wel weten te bereiken, worden de arrestanten zo snel mogelijk ingeladen. In een aantal gevallen gebeurt dat onder een regen van stenen en glas. Het is letterlijk: de bus in en

rijden. Een lid van de parketpolitie vraagt zich dan ook af of hij en zijn collega's niet beter beschermd zouden moeten zijn, bijvoorbeeld met een helm.

In totaal worden er die avond en nacht 35 arrestanten bij de Hooghoudtstraat binnengebracht, waarvan 34 uit Haren. Nummer 35 blijkt in Groningen te zijn aangehouden en heeft niets met de rellen te maken..

De intake

De eerste bus met arrestanten komt om 21:45 uur binnen bij de Hooghoudtstraat. Kort daarna arriveert ook een surveillanceauto met twee arrestanten. Zij komen binnen via een opvangruimte waarna zij een voor een naar binnen te worden gebracht. De meeste zijn geboeid. Soms met tie-raps, die eigenlijk niet meer tot de uitrusting behoren. Voordat zij bij de hulpofficier worden voorgeleid, worden zij oppervlakkig gefouilleerd door de arrestantenbewaarders. De bewaarders weten niet of de arrestanten op straat al zijn gefouilleerd. Geen van de arrestanten is voorzien van documentatie. Onduidelijk is voor welk feit zij zijn aangehouden, door wie zij zijn aangehouden en hoe laat dit is gebeurd.

Om er voor te zorgen dat de intake goed verloopt en arrestanten 'niet zoek raken' krijgt elke arrestant bij binnenkomst een nummer. De arrestantenbewaarder schrijft het nummer met een dikke viltstift op de hand van de arrestant. Vervolgens worden de gegevens van de arrestanten, inclusief het tijdstip van binnenkomst, genoteerd op een A4. Het merendeel van de arrestanten heeft een identiteitskaart of een rijbewijs bij zich. Van de anderen worden andere gegevens genoteerd, zoals het rekeningnummer van hun bankpasje. Vervolgens worden de arrestanten gefotografeerd met een A4 waarop het nummer van binnenkomst en hun naam staat genoteerd. De agente houdt een lijst bij met het tijdstip van binnenkomst en tijdstip van voorgeleiding, of ze een advocaat wilden raadplegen en de gegevens van de identiteitskaart.

In de cellengang bevindt zich een Progis-unit⁵⁸. Daarvan wordt geen gebruik gemaakt omdat de toepassing van Progis op dat moment teveel tijd zou kosten en er geen beletsel is om dit in een later stadium te doen.

De beide hulpofficieren overleggen ter plekke hoe zij de zaak aan zullen pakken. Met de informatie die zij nu hebben, moeten zij de arrestanten feitelijk laten gaan. De situatie is echter ernstig genoeg om anders te besluiten. Voor hen is duidelijk dat de eerste groep arrestanten zijn aangehouden voor openlijk geweld, zoals het gooien van blikjes en flessen. Besloten wordt om hen niet alleen vast te zetten voor openlijke geweldpleging, maar ook voor overtreding van de noodverordening en het niet voldoen aan een bevel of vordering. Er is immers een noodverordening van kracht. Ook al zullen de arrestanten niet precies weten wat deze inhoudt, toch worden zij bekend geacht met het feit dat de burgemeester van Haren de 'feestgangers' heeft gewaarschuwd, niet naar Haren te komen. De verdachten worden deze drie artikelen ten laste gelegd.

Bij de voorgeleiding zeggen de hulpofficieren de arrestanten dat zij de mogelijkheid hebben om een advocaat te raadplegen. Er is dan al een advocaat gebeld aan wie is aangegeven dat hij of zij piketdienst kan draaien in de cellengang. Dat is nodig omdat er minderjarige arrestanten zijn binnengebracht en men vormfouten zoveel mogelijk wil voorkomen. Het merendeel van de arrestanten geeft

⁵⁸ Progis staat voor Programma Informatievoorziening Strafrechtsketen (Progis). Het is bedoeld om een optimaal informatiebeeld te krijgen van een verdachte die is aangehouden voor een feit waarvoor voorlopige hechtenis van toepassing kan zijn. Via een Progis-unit naast de registratie van persoonsgegevens ook biometrische gegevens afgenomen, zoals een foto en vingerafdrukken.

aan geen behoefte te hebben aan een advocaat. Voor degenen die dat wel willen, gebeurt dat de volgende dag. Bijna allemaal vertellen de arrestanten de hulpofficier dat zij onschuldig te zijn. Zij hebben niets gedaan. Ze stonden alleen te kijken. Bij minderjarige arrestanten neemt de hulpofficier contact op met de ouders. In een enkel geval gebeurt dat ook met meerderjarigen, maar dan alleen op uitdrukkelijk verzoek van de betrokkene. Na de voorgeleiding worden de arrestanten naar een grote opvangruimte, binnen in het gebouw gebracht.

Later komt een GGD arts aanwezig om naar een gewonde arrestant te komen kijken. Hij besluit een groot deel van de avond te blijven.

Op dat moment is nog steeds niet duidelijk wat er nu met de arrestanten moet gebeuren. Elke poging om contact te krijgen met het SGBO is tot dan toe mislukt. Het wordt de hulpofficieren en de aanwezige rechercheurs dan al snel duidelijk dat zij ook de informatie over de verdachten die avond niet meer compleet zullen krijgen. De beide hulpofficieren besluiten daarom om de arrestanten naar de cellen over te brengen. Om dat te bewerkstelligen splitsen de arrestantenbewaarders zich in twee groepen. De ene groep houdt zich bezig met de opvang van nieuwe arrestanten, de andere groep zorgt voor het overbrengen van de opvangruimte naar de cellen. Al deze arrestanten worden voor een tweede keer en ditmaal grondig gefouilleerd.

De rechercheurs arriveren rond half elf. Er zijn dan al zo'n zeventien arrestanten binnengebracht. Voordat de arrestanten de cel in kunnen ze eerst in BVH worden geregistreerd. Bij de intake staan drie PC's met een BVH verbinding. De rechercheurs maken een Excelbestand aan met daarop de namen van de arrestanten en het tijdstip dat zij zijn binnengebracht. Omdat niet bekend is door wie de arrestanten zijn aangehouden, voert de rechercheur alle arrestanten op zijn eigen naam in. Het besluit van de hulpofficieren om de arrestanten allemaal voor dezelfde feiten voor te geleiden, vergemakkelijkt de invoer. Vanwege de gebruikersonvriendelijkheid van BVH kost het bijna een half uur de eerste arrestant "fatsoenlijk" in te voeren.

Er zitten bij wijze van spreken, honderd mensen op je te wachten en dan moet je tal van onbenullige vraagjes invullen. Het is zo'n zwart/witsysteem. Heb je er eenmaal enkele gedaan dan loopt het wel weer. Er ligt een enorme druk op je en op het team. De jongens zitten in de ophoudcelletjes en de arrestantenwacht wil ervan af. Anders stokt de doorstroom. (Rechercheur)

Aan het einde van de dienst zijn alle arrestanten in BVH geregistreerd en is er een lijst gemaakt, waarop het aantal arrestanten, hun identiteitsgegevens en het feit waarvoor zij zijn aangehouden staan genoteerd. Er is geen tijd om te zoeken naar antecedenten of anderszins. Een van de rechercheurs gaat tegen middernacht in het ziekenhuis kijken.

Want het kan heel goed zijn dat daar iemand in de wachtruimte zit. Ziekenhuizen en huisartsenpraktijken zijn meestal niet scheutig met informatie, maar als je zelf iemand in zo'n wachtruimte ziet zitten met een gewond hoofd, dan kun je hen in ieder geval vragen waar hij dat heeft opgelopen. Dat kan zowel een slachtoffer als een dader zijn. Die collega was binnen een half uur al terug en had niets gezien. (Medewerker Recherche).

Aangezien het cellencomplex Hooghoudtstraat vol dreigt te raken regelt het SGBO rond een uur 's nachts extra cellencapaciteit geregeld in Drachten en Assen.

Aanvulling van de arrestantengegevens.

Als het rechteam op een gegeven ogenblik te horen krijgt dat er een debriefing is, krijgt een van de B-rechercheurs van het hoofd Opsporing de opdracht om daar heen te gaan en vragen te stellen aan het uniformpersoneel dat aanhoudingen heeft verricht. Het lukt hem niet om de in het cellen-complex gemaakte foto's uit te printen:

Wij hadden die foto's gemaakt met een digitale camera. Maar, en dat is typisch politie, je kunt er niets mee, want vanwege de ontbrekende software kon je die camera nergens op aansluiten. We konden ze dus niet op schijf zetten en uitprinten. Ze hebben er één klein scanapparaat waar je de camera op kunt aansluiten, maar dan duurt het ongeveer vijf minuten om één foto te downloaden. Daar had ik de tijd niet voor. (Rechercheur)

De rechercheur besluit de camera mee te nemen. Zo kan hij de foto's van de arrestanten vanaf de display aan zijn collega's laten zien. De arrestanten die daarna nog worden binnengebracht worden gefotografeerd met de blackberry van de agente.

Tijdens de debriefing vraagt de leiding of iedereen nog diezelfde nacht een PV van bevindingen in de computer wil zetten. Dit geeft echter problemen. Medewerkers uit andere regio's kunnen niet inloggen in het Groningse BVH-systeem. Op grond van de reacties van de collega's trekt het hoofd Opsporing, na afstemming met de OvJ, de opdracht in. Dit omdat de belasting voor een aantal van de betreffende collega's te groot zou zijn en het verstandiger was de stukken, met meer rust, op zaterdag overdag te laten maken.

De B-rechercheur benadert zelf de leden van de AE en de ME. Het merendeel van de AE is bij de debriefing aanwezig. Zij hebben de foto's die ze zelf met hun blackberry hadden gemaakt, uitgeprint, aan de muur gehangen en bij een groot aantal arrestanten ook opgeschreven waarvoor deze is aangehouden. De B-rechercheur is die hele nacht bezig met het verzamelen van gegevens bij zijn collega's van de AE en de ME Groningen. Dat lukt redelijk. Op de leidingkamer van het TGO maakt de B-rechercheur diezelfde nacht nog een uitgebreide mutatie in BVH. Het TGO pakt de volgende dag de verdere afhandeling en completering van de dossiers op.

Verbindingen

Verbindingen vormen een cruciaal onderdeel binnen elk openbare orde optreden. De politie beschikt over tal van middelen om bij een optreden met elkaar in verbinding te staan: GSM, mobilfoon, portofoon, het eigen telefoonnetwerk C2000, mail, fax, LCMS en een megafoon. Allemaal nodig om over een afstand met elkaar te kunnen communiceren. Het verbindt de politiemensen op straat met elkaar, met het SGB0 in Groningen, het COPI in Haren, en deze hebben weer contact met het ROT in Groningen en het GBT in Haren. Daarnaast is er nog de meldkamer in Drachten. Die is er voor het dagelijks werk van de hulpverleningsdiensten, de zaken die niets te maken hebben met project X in Haren. Alle communicatie binnen het grootschalig optreden loopt in principe via de SGB0 structuur en wordt geregeld via het hoofd Ondersteuning. Een verbindingsschema geeft aan op welke manier de verschillende eenheden die binnen het SGB0 opereren met elkaar en met het SGB0 verbonden zijn en kunnen communiceren. Het SGB0 werkt met een eigen actiekanaal, de meldkamer werkt met de reguliere noodhulpkanalen.

In de middagbriefing van de meldkamer in Drachten wordt melding gemaakt over project X Haren en het feit dat de aansturing van het optreden via het SGB0 loopt. Als de calamiteitencoördinator van de meldkamer er om vraagt krijgt ze rond zes uur het verbindingsschema en het draaiboek van het SGB0. Voor het SGB0 is een verbindingfunctionaris gepland. Hij stelt ook het verbindingsschema op conform het draaiboek, met inzet van verkenners, motorrijders, platte petten (inclusief beredenen en bikers), spoorwegpolitie en, voor het worst case scenario, een peloton ME en een groep AE. Er is geen organisatieschema en de vakspecialist, die valt onder het hoofd Ondersteuning, maakt geen deel uit van het SGB0-overleg. Na elke vergadering van het SGB0 stelt hij elke commandant vragen om het verbindingsschema te kunnen maken en om vier uur presenteert hij het schema in het SGB0. Het SGB0 is akkoord.

Na de bespreking met het SGB0 krijgt de vakspecialist van het hoofd Ondersteuning een inzetlijst. Daar staan ook collega's op die al aan het werk zijn. Dat was hem niet verteld en deze staan dan ook niet in het schema. Ook de opdracht aan de spottersgroep om telefoons te gebruiken, en geen portofoons verbaast hem. Dat betekent dat deze groep niet door anderen gehoord kan worden, en dat een eventuele taakwisseling gevolgen voor het verbindingsschema zal hebben.

Alle verbindinglijnen van en naar het SGB0 komen samen in een verbindingssel. Deze is in een aparte kamer achter de schuifdeuren van de commandokamer van het SGB0 ingericht. Vanaf het begin is eigenlijk al sprake van onderbezetting van de verbindingssel, vertellen de verbindingfunctionarissen. Een verbindingfunctionaris kan in principe twee lijnen aan. Hij heeft namelijk maar twee oren, maar er zijn drie lijnen en daarnaast worden van hem nog meer gevraagd dan alleen de verbindingen te regelen. Om half vijf neemt een tweede verbindingfunctionaris een kanaal over. Weer later, nadat de ME is opgeroepen, gaat een derde centralist het extra kanaal bedienen.

Vanaf zes uur ontvangt de meldkamercentralist steeds meer vragen van politiemensen op straat in Haren over wat ze moeten doen, waar ze moeten zijn, en hoe ze daar het beste kunnen komen. Op veel vragen kan de centralist geen antwoord geven. Pas later op de avond ontvangt hij het draaiboek, maar dan heeft hij geen tijd meer om zich erin te verdiepen. Het meldverkeer neemt toe, het wordt drukker.

Op het moment dat het SGB0 opschaalt en dus extra eenheden worden opgeroepen, nemen de problemen in de verbindingen toe. Politie mensen en eenheden die later opgeroepen worden zitten niet in het verbindingsschema. Dat moet tijdens de operatie ad hoc worden aangepast. De spotters die als ME gaan optreden zitten nog niet in het verbindingsschema, de noodhulpeenheten zitten nog op het noodhulpkanaal, het tweede peloton ME dat opgeroepen wordt moet nog worden toegevoegd aan het schema. Het is aan de verbindingfunctionaris om het verbindingsschema bij te werken, maar de verbindingsscel is onderbezet en kan de situatie nauwelijks bijbenen. Er worden later extra verbindingfunctionarissen ingezet. In de hectiek ontbreekt het bovendien aan tijd en discipline om de eenheden die op straat gaan adequaat te brieven en te voorzien van roepnummers. Maar ook andere eenheden die van alle kanten te hulp schieten, zoals de hondengeleiders, opereren los van het verbindingsschema. Door de oproep 'assistentie collega' is alles wat maar ter beschikking was naar Haren gestuurd. De meldkamercentralist weet niet naar welke gespreksgroep de noodhulp moet overschakelen. De meldkamer probeert de verbindingfunctionaris te bellen, maar deze neemt niet op.

De problemen stapelen zich op. Mensen op straat zoek naar eigen manieren om te kunnen communiceren. ME-groepen die geen verbindingsschema hebben gekregen en geen roepnummer hebben, kiezen er voor om hun gebruikelijke ME-roepnummer te gebruiken. Zo ontstaan er dubbele roepnamen. Ook worden er kanalen gebruikt waar niemand op zit, of juist iemand op zit die er niet thuis hoort. Teveel kanalen, en teveel hulpvragen om de weg in Haren te kunnen vinden. Mensen gebruiken hun telefoons om met elkaar te communiceren, maar het GSM netwerk raakt overbelast. Iedereen zit op verschillende gespreksgroepen. ME-eenheden vallen in principe onder de pelotonscommandant. Een aanwezige in de verbindingsscel naast het SGB0:

De ME schakelde op een gegeven moment op het kanaal waar de pelotonscommandant op kwam. Je bent het dan kwijt, iedereen roept dan van alles en nog wat. Die centralist, doet dan zijn stinkende best en die krabbelt wat op papier en ik schrijf hier en daar wat bij en that's it. Dan ben je het dan kwijt. Op een gegeven moment moet ik echt nog die jongen rustig houden, want hij werd ook uitgescholden, daar op straat van: 'Doe nou wat! En dit en dat en ga: nu! (Commandant Verkeer)

Het gevolg is dat sommige commandanten geen contact hebben met hun mensen of maar met een deel van hun mensen. De verschillende eenheden op straat zijn niet of lastig aan te sturen. Er is op een gegeven moment geen overzicht meer wie er allemaal op straat zijn. Ook voor was onduidelijk welk personeel er wordt ingezet, wie wie aanstuurt en of ME-groepen onderling contact hebben. Een leidinggevende ter plaatse verzucht: *Je kwam er gewoon niet door. Het was gewoon als of je in het luchtledige sprak eigenlijk.*

Steeds meer mensen op straat zoeken hun toevlucht bij de meldkamer. Bij de meldkamer is altijd iemand bereikbaar via het noodhulpkanaal. Ondertussen gaan de normale meldingen in de noordelijke regio's gewoon door: burenruzies, geluidsoverlast, een ongeval op de ringweg. Er komen ook meldingen binnen over gewonden in Haren. Maar de centralist van de meldkamer weet niet waar de gewonden zijn, waar de ambulance is, waar de politie-eenheden zijn en waar ze naar toe moeten. Hij kreeg ook allerlei verzoeken binnen voor toestemming om een weg af te sluiten of om traangas te gebruiken. Beslissingen die hij niet hoort te nemen. Maar de spanningen op straat zijn hoog en de ME-groep die om traangas vraagt kan geen contact krijgen met het SGB0. De centralist geeft toestemming. Er was, zo vertelt hij, sprake van een noodsituatie.

Pas om kwart voor negen krijgt de Algemeen Commandant te horen dat de verbindingen niet goed werken. Ze geeft het hoofd Ondersteuning de opdracht de problemen op te lossen en de mensen op straat hierover te informeren.

C2000

Een medewerker van het CCB krijgt op een gegeven moment van een meldkamercentralist het bericht dat de verbindingen dreigen uit te vallen. Overbelasting van de mast door het aantal gespreksgroepen, zo meldt hij de Algemeen Commandant. Veel politiemensen proberen tegelijkertijd te zenden waardoor ze secondelang moeten wachten voordat contact tot stand komt. Een andere medewerker van het CCB belt met beheer van de meldkamer. Hij kan zich niet voorstellen dat de mast eruit ligt, want dan zou een andere mast een deel overnemen. Hij krijgt het bericht dat het aantal gespreksgroepen moet verminderen. Die opdracht komt van technici, die losstaan van de operatie en geen idee hebben wat er in Haren gebeurt. De medewerker van het CCB vertelt dat het een lastige situatie was. Hij moest zaken doen met iemand van de "witte kolom" die geen verstand had van verbindingen en van de politieorganisatie van de politie. De CCB medewerker geeft de opdracht: zorg dat de gespreksgroepen uitgeschakeld zijn die van elders naar Haren komen; zorg dat je de kern overhoudt en dat je de commandostructuren in stand houdt en dat je zo min mogelijk gespreksgroepen hebt. Het gevolg van de schakeling is dat een aantal gespreksgroepen wegvallen en op de noodhulp terecht komen. Dat zorgt voor chaos, maar daardoor hebben we, vertelt de medewerker CCB, de mast in werking kunnen houden en zijn de verbindingen steeds meer over de goede lijnen gaan lopen. Dat kon niet anders dan via de meldkamer. Die kan in C2000 groepen aan elkaar koppelen omdat ze een radiobedieningsstation heeft. In de verbindingsscel bij het SGBO staat geen radiobedieningsstation. Over de keuze om te schakelen in de gespreksgroepen is met de verbindingfunctionaris geen overleg geweest.

De centralist voelt er weinig voor, omdat hij problemen voorziet. Binnen een kwartier moeten de collega's op straat schakelen naar drie verschillende gespreksgroepen. Drie keer schakelen in een situatie die heel spannend is voor mensen op straat en de ME die charges aan het uitvoeren is. ME commandanten hebben geschreeuwd tegen de meldkamer: *niet doen! Blijf met je poten van de gespreksgroepen af. Niet schakelen. Alsjeblieft niet doen.*

De opdracht om te schakelen is praktisch niet uitvoerbaar op dat moment. De ME'ers dragen hun portofoons onder hun bescherming en kunnen dus niet drukken. De AE-ers lopen in burger en hebben de portofoon opgeborgen. De bikers hebben de portofoon in een hoes, anders valt deze er uit. In de auto in een normale noodhulpdienst kan dat allemaal wel.

Een andere ME commandant blikt terug: *je komt handen tekort, je hebt dikke handschoenen, je staat met die helm op en met schild, je let op stenen en flessen, want als je ook maar een moment van slapte hebt, krijg je er een steen tegenaan.*

Een brigadier met ervaring, die op 21 september een van de platte petten is, probeert een half uur lang vergeefs om het SGBO te bereiken. Zijn mobieltje werkte niet. Via de huistelefoon van een bewoner in de wijk krijgt hij uiteindelijk iemand te pakken en kan hij om hulp vragen om een agressieve verdachte over te laten brengen naar het politiebureau.

Ik zal je eerlijk vertellen dat ik gewoon een hele tijd helemaal niks meer hoorde. Het was paniekerig, het was met flarden, af en toe viel de verbinding weg. Je kon niet bellen. Dat gaf bij mij een gevoel van onveiligheid, maar ook een beetje dat ik denk: nou zijn we echt aan de leeuwen overgelaten. Toen had ik echt het gevoel op je buik liggen en alles leeg schieten wat je bij je hebt en dan maar wachten op de dingen die gaan komen (...) voor een politieman is verbinding ontzettend belangrijk en ik voelde mij heel erg, je voelt je wel heel erg alleen dan.

Een aanwezige in de commandopost:

We hadden het op een gegeven moment zo erg, we kwamen er niet meer door. Dus ik zelf op een gegeven moment maar met 112 gebeld, dan kom ik rechtstreeks uit bij de meldkamer, ik moet de brandweer hebben, eigenlijk is het te zot voor woorden natuurlijk, dat ik daar als politieman daar zit en dat ik zelf 112 moet bellen, omdat ik anders geen verbinding krijg met de meldkamer'. (Commandant Verkeer)

Een ME-commandant:

Ik sta in een woonwijk die pikkedonker is. Overal zie ik mensen. Ik heb geen enkele verbinding. Ik heb geen verkenning. Ik heb geen ondersteunende eenheden. Ik krijg geen opdrachten. Ik weet niet waar de meeste relschoppers zijn. Ik treed gewoon in den blinde op. (ME Commandant)

De politievertegenwoordiger in het COPI:

Ik heb in ieder geval nooit enig idee gehad hoeveel collega's we hebben, hoeveel eenheden we hebben en wie hoe heten. Nooit. Ik heb daar veel collega's gezien, bij wisseling. Ik heb er behoorlijk wat van herkend maar ik heb echt geen idee hoeveel het er zijn geweest

Brandweezorg

Om er zeker van te zijn dat de vrijwilligers van de brandweer beschikbaar zouden zijn, besluit de brandweer om vanaf zeven uur een ploeg stand-by op de kazerne in Haren te zetten. Later die dag wordt besloten een tweede groep klaar te laten zitten. Deze gaat om elf uur daadwerkelijk naar de kazerne in Haren, op hetzelfde moment wordt een volgende TAS (tank auto spuit) stand-by gezet op de brandweerkazerne in Groningen.

De OVDB regelt met de meldkamer in Drachten dat hij op de hoogte gesteld wordt als er 112-meldingen voor Haren bij de “rode” meldkamer binnen zouden komen.

Op het moment dat tijdens de ongeregelde twee auto's in brand staan kan de veiligheid van de brandweer niet worden gegarandeerd en blijft de brandweer binnen.

Dat gold ook voor een aantal branden. Maar goed, een autobrand, dan was het meer iets van: 'waar ligt die auto, ligt hij ergens tegenaan? Nee? Nou, oké, laat maar branden, dat is niet zo erg. (Leider COPI)

Op het moment dat de ME de geweldplegers naar het centrum heeft gedreven voelen de in de brandweerkazerne aanwezige brandweermensen zich steeds ongemakkelijker en vragen ze of ze (met hun TankAutoSpuit) niet naar het COPI bij het politiebureau kunnen komen:

Het terrein bij de COPI was vol dus toen ik heb gezegd van: 'doe de lichten maar uit, ga maar naar de achterkant van het gebouw, zodat men je niet ziet'. Maar die hebben daar ook echt in de piepzak gezeten (leider COPI)

Later wordt er op het Raadhuisplein brand gesticht met het buitenmeubilair van een horecagelegenheid. Onder begeleiding van de ME kan de brandweer de brandhaard blussen.

Daar ontstaat er brand, maar de brandweer zegt: dat gaan wij eerst niet doen, eerst moet de ME erbij. Dus op een gegeven moment dat het daar bij de Kiosk in de fik gaat, dan is het wat later op de avond dan kwam er wel ME, zijn ze er wel heen gegaan, maar ook pas na het nodige, er moet eerst ME verzameld worden, anders kon ik er niets mee. (Commandant Verkeer)

Toen zag ik dat de brandweer aan het blussen was daar bij het winkelcentrum. En dat er relschopperachtige types om die brandweer heen stonden. Ik heb toen nog gezegd tegen mijn groep: 'ik wil dat jullie linie maken om de brandweer heen, zodat die brandweer veilig kan blussen'. Toen kreeg ik ook nog een paar stenen en een paar flessen tegen m'n bus. Dus het was nog steeds niet helemaal rustig. (ME Commandant)

Toen hebben ze dat brandje nog wel geblust. Dat klinkt wrang, maar toen hadden we toch een goed gevoel. Dat heeft het voor ons nog goed gedaan. Dat klinkt heel stom maar toch is het zo. Voor mij is het niet de onmacht dat je niks heb kunnen doen, maar wel de onmacht dat je het hier voor je ogen afgebroken ziet worden. Dat is wel een confronterende situatie geweest. (Brandweervertegenwoordiging ROT)

Om drie uur 's nachts keren de ploegen naar huis. Rond zes uur 's ochtends op 22 september brengen de brandweervrijwilligers gemeentelijke brieven rond met daarin de uitnodiging voor de bewonersbijeenkomst,

Geneeskundige zorg

De OVDG in het COPI neemt pro-actief een aantal maatregelen:

- Hij neemt contact op met een collega van de ambulancedienst om zo nodig taken te verdelen en wat bemanningen achter de hand te houden.
- Hij stelt de meldkamer in Drachten op de hoogte van het feit dat hij in Haren zit en regelt dat hij op de hoogte gesteld wordt als er 112-meldingen voor Haren bij de “witte” meldkamer binnen komen.
- Hij neemt contact op met de Hoofd Sectie GHOR die in het actiecentrum zat (bij het ROT). De vroeg doet zich voor: “we hebben nu iets weggezet voor iets dat nog geen crisis is, hoe gaan we daar mee om?”. Hij vraagt om de doktersdiensten in kennis te stellen, zodat deze op de hoogte zijn dat er iets speelt.
- Zodra de calamiteitenroute voor de hulpdiensten wordt vastgesteld of gewijzigd, informeert hij de calamiteitencoördinator op de meldkamer in Drachten en regelt hij dat alle ambulancebemanningen een kaart krijgen met daarop deze route.

Na het escalatiemoment op straat laat de in het COPI aanwezige OVDG vier ambulances opkomen, met als uitgangsstelling de binnenplaats van bureau Haren. Om 21.08 uur komen via de MKNN bij het COPI de eerste meldingen binnen van gewonden, waaronder een burger met bijtewonden op de locatie omgeving Jachtlaan. De ambulance die naar deze melding wordt gestuurd kan niet ter plaatse komen vanwege de dreigende situatie en het naar de ambulance gerichte geweld. Later komt een nieuwe melding binnen dat een meisje onwel is geworden. Ook op deze melding rukt een ambulance uit, deze vast komt te zitten in het geweld. De OVDG geeft hierop het commando om direct terug te trekken naar de uitgangsstelling. Veiligheid van personeel en materieel is leidend. Een gewonde wordt opgehaald met een politievoertuig met daarin een verpleegkundige. Een persoon met een fractuur is onder politiebegeleiding met een “scoop and run” methode opgehaald.

Toen is er even een actie geweest, dat is volgens mij een beetje buiten het COPI omgegaan, maar uiteindelijk de ambulancebemanning is in een voertuig van volgens mij de hondenbrigade, samen met ME-ers die kant opgegaan. En die hebben zich eigenlijk, die zijn het gebied ingegaan, een soort commando... En die hebben gewoon de deur opengegooid, het slachtoffer in de hondenwagen, met gebroken been en al, en het gebied weer uit. (leider COPI)

Omdat de OVDG, die geen verbinding kan krijgen met het SGBD, niet kan bevestigen dat locaties veilig zijn besluit het COPI op voordracht van de OVDG geen ambulances meer in te zetten. Het voorstel is om te gaan werken met dynamische overnameplaatsen, waarbij de politie de gewonden aanlevert op een veilige plek en de ambulance de gewonden daar overneemt. Exacte locaties kunnen niet worden vastgesteld vanwege het zich verplaatsende geweld. Er wordt ook een gewondennest opgeroepen van het Rode Kruis. Deze hoeft uiteindelijk niet in gebruik worden genomen.

Ergens rond middernacht komt de vraag vanuit de GHOR: kunnen we ergens een gewondennest inrichten, omdat het crisisgebied dermate onveilig was. Wat we ook hebben besloten als COPI is om niet meer uit te rukken. Dat vond ik een hele ingrijpende beslissing waar ik achteraf best een nachtje over heb liggen nadenken. Maar ja, daarop kan ik op een gegeven moment zeggen van: ik ken de gemeente, ik weet hoe de aanrijdroutes zijn, ik weet hoe je vanuit het crisisgebied een gewondennest kunt bereiken. We hadden de vraag in eerste instantie bij het GCC uitgezet, maar achteraf hebben we op dat moment of heb ik zelf aangegeven: dit zou een locatie kunnen zijn. Dat was inderdaad die locatie rond de gemeentewerf, want die lag tegen het crisisgebied aan. Was vanaf de snelweg A28 goed bereikbaar. Lag dicht bij het politiebureau, lag dicht bij het gemeentehuis. Als je dan die lokale bekendheid niet hebt, zet je het uit en wacht je tot je antwoord krijgt. Dan zit je te discussiëren in de COPI zelf, de plotter was een Harense

collega die ook bij de brandweer Haren zit, die zei: zou dat geen geschikte locatie zijn? Ja, vinden we van wel. De COPI leider: laten we daar en daar naar toe gaan. Dus toen is ook het signaal gegaan vanuit het GCC: 'Gewondennest is opgelost. Doe geen moeite meer. (Gemeentevertegenwoordiger COPI)

Tegen half elf, als er sprake is van extreem veel geweld in Haren besluiten de OVDG en de HS-GHOR tot Code 10: er worden tien (feitelijk worden het er zeven) extra ambulances in Groningen neergezet, er komt een tweede OVDG naar Haren. De tweede OVDG geeft als OVDG bijstandambulance een briefing over de stand van zaken en geeft uitdrukkelijk aan dat de situatie in Haren absoluut onveilig is. Er komen meer meldingen van gewonden. De eerste en tweede OVDG maken afspraken over de taakverdeling. Ambulancemedewerkers die zich op het politiebureau in Haren bevinden ervaren de situatie ook daar als bedreigend en houden zich op in een ruimte op de eerste verdieping van het bureau.

Om half een worden bemanningen van ambulances afgelost. Ze zijn aangedaan door het tegen hen gerichte geweld. De ergste dreiging lijkt te zijn afgenomen en er wordt een begin gemaakt met het afhandelen met de lijst van gewonden (die in overleg met de meldkamer in Drachten was bijgehouden). De meeste slachtoffers blijken niet meer ter plekke te zijn en hebben zich zelfstandig naar een spoedeisende hulp begeven (er blijken zich in het UMCG twaalf en in het Martini ziekenhuis 7 gewonden gemeld te hebben). Dat geldt ook voor de 84-jarige man die bij zijn woning met een stoeptegels is mishandeld. Als er een nieuwe melding komt van een slachtoffer dat onwel geworden is bij de Rabobank, blijkt dat – hoewel was aangegeven dat het veilig zou zijn - de ambulance de locatie niet kan bereiken vanwege de gewelddadige sfeer en vernielingen. De ambulance raakt beschadigd (een zijspiegel wordt afgebroken). Ambulances vervoeren uiteindelijk twee gewonden naar een ziekenhuis. In totaal zijn er 36 gewonden geregistreerd, waarvan zes ter plekke behandeld zijn.

Vanaf half twee 's nachts lijkt de situatie meer onder controle te zijn. In het COPI spreekt de OVDG af dat bij nieuwe meldingen per situatie zal worden bekeken of een ambulance-inzet verantwoord is. Dit gebeurt in overleg tussen de OVDG en de OVDP, waarbij de OVDG de eindbeslissing zal nemen. Later besluit de OVDG om de ambulances te laten vertrekken naar de debriefing aan de Sontweg. Eventuele ambulance-inzetten in Haren zullen verder worden verreden vanuit Groningen. Alleen de OVDG blijft nog in het COPI.

Bevolkingszorg

Vanaf 20 september geeft de gemeente invulling aan het proces bevolkingszorg door het organiseren van bijeenkomsten voor bewoners en ondernemers, informatieverstrekking via de gemeentelijke website, twitterberichten en aan bewoners en ondernemers gerichte brieven. De contacten tussen de burgemeester en de gemeente enerzijds en de vader van Merthe anderzijds blijven hier buiten beschouwing.

Op donderdag 20 september laat de burgemeester een brief bezorgen bij de bewoners van de Stationsweg. In deze brief nodigt hij de bewoners uit voor een informele bijeenkomst op donderdagavond 20 september in het gemeentehuis. De burgemeester en de politie bespreken de ontwikkelingen en lichten toe welke acties zullen worden ondernomen, welke maatregelen zij achter de hand hebben en hoe bewoners het beste kunnen handelen op vrijdagavond. De burgemeester, de unitchef BEZ en de buurtagent vertellen dat de Stationsweg zal worden afgesloten en leggen uit dat de politie de-escalerend op gaat treden. De bewoners vragen zich af of alles wel goed zal worden afgesloten en zijn bang dat mensen op de één of andere manier toch op de Stationsweg komen.

Iedereen wenste elkaar sterkte, maar het was wel een beetje een surrealistische bijeenkomst, want je had het over iets waarvan je helemaal niet wist waar het naar toe ging. (Buurtagent)

Op donderdagavond 20 september praat een van de locoburgemeesters ook de ondernemers bij. Hij vertelt dat er geen aanwijzingen zijn dat het uit de hand gaat lopen. Hij vertelt de ondernemers dat ze moeten handelen naar bevind van zaken. Ook zegt hij dat er een noodverordening zal worden afgekondigd waardoor geen alcohol op straat mag worden genuttigd. Er wordt niet gesproken over de verkoop van alcohol in winkels.

In vervolg op de bijeenkomst stuurt de gemeente een brief naar de ondernemers van Haren. In de brief wordt benadrukt dat er geen feest in Haren is, dat Project X geen podium krijgt in Haren en dat de gemeente Haren geen vergunningen verstrekt voor particuliere initiatieven, omdat de veiligheid niet kan worden gewaarborgd. Verder wordt aangegeven dat de burgemeester heeft besloten dat de Stationsweg vrijdagavond niet toegankelijk zal zijn en dat eventuele bezoekersstromen door de politie naar een andere locatie worden begeleid. De gemeente geeft aan dat het rekening houdt met een forse toestroom en dat ondersteunende diensten beschikbaar zijn. Tot slot wordt in de brief aangegeven dat op de achterhand politie beschikbaar is en dat deze kan worden gebeld worden via de normale nummers.

In de loop vrijdag 21 september informeert de gemeente door middel van een brief de marktkooplieden. De markt wordt iedere vrijdag gehouden van 14.00-20.00 uur op het Raadhuisplein. In de brief benadrukt de gemeente dat er geen feest zal zijn in de Stationsweg Haren of elders in Haren of Groningen. Verder wordt aangegeven dat de gemeente de bezoekers van elders die van plan zijn om naar Haren te komen niet kan tegenhouden. Hierbij wordt aangegeven dat er in samenwerking met de politie wel diverse maatregelen zijn getroffen. Zo wordt de toestroom van feestgangers in de gaten gehouden en worden sociale media gescand. Toch waarschuwt de gemeente dat ondanks de voorzorgsmaatregelen er extra toeloop van publiek kan zijn. In de brief wordt aangegeven dat de marktkooplieden op eigen inzicht kunnen overwegen om hun marktkraam eerder dan acht uur te sluiten. Ten slotte schrijft de gemeente dat de marktkooplieden er gerust op kunnen zijn dat gemeente, politie en het OM er alles aan zullen doen om de toestroom weg te leiden uit het centrum en de situatie zo normaal mogelijk te laten verlopen.

Op vrijdagmiddag (rond 15.45 uur) schakelt de gemeente via een PSHOR oproep (Psychosociale hulpverlening bij ongevallen en rampen) slachtofferhulp in om psychologische en praktische hulp te bieden aan betrokken bewoners. Tussen 16.30 en 16.45 uur zijn de leden van slachtofferhulp voor het eerst ter plaatse. Hun opdracht is om bij mensen aan te bellen om te vragen of ze zich veilig voelen, na te gaan hoe het met ze is en of ze gespannen zijn.

Ik stond 's middags bij een post en toen kwamen er twee dames aan wandelen. En?, vroeg ik: "Ja, wij moeten hier zijn binnen de ring." Ik vroeg waarvoor? "Wij zijn namelijk van slachtofferhulp en moeten hier zijn". 's Middags terwijl er nog niets aan de hand was. Weet je, dan krab ik mij drie keer achter de oren. Ik weet niet waar dit besloten is, maar het zal ergens in een protocol staan van GRIP3 of het SGBO. Iemand heeft waarschijnlijk afgevinkt dat slachtofferhulp moet komen en ze zijn dus gewaarschuwd. Maar volgens mij sla je volledig de plank mis. Echt waar. Stonden twee dames van slachtofferhulp: "We moeten hier zijn". Kwamen ze aan, bijzonder. Met verbazing naar staan kijken. Dus dat was wel goed geregeld. Ja Wat een chaos. (Medewerker BPZ)

De mensen maken zich volgens de medewerkers van Slachtofferhulp nog niet zo veel zorgen. Zij koppelen dit via de PSHOR terug aan het ROT en vragen of ze ook buiten de hekken inwoners mogen benaderen. Ze merken dat de indruk daar heel anders is. De mensen buiten de hekken voelen zich onveilig en vragen zich af waar de politie is. De PSOR vraagt daarop of de politie zich wil laten zien buiten de hekken, om mensen gerust te stellen. De medewerkers van slachtofferhulp gaan vervolgens naar huis

Na afloop

Debriefing

Politie

Na de inzet in Haren worden 's nachts diverse debriefingen gehouden. Op de Schweitzerlaan in Groningen vindt een centrale debriefing plaats, waarbij de AC, de korpschef en de pelotonscommandant aan het woord komen. De impact van de gebeurtenissen is enorm: bij veel politiemedewerkers is sprake van frustratie, emotie en het gevoel dat ze in de steek gelaten zijn.

Terwijl iedereen eigenlijk alleen maar met zijn emoties zat omdat het met de communicatie niet goed was gegaan, niemand wist wie de leiding had. Iedereen had heel de tijd het gevoel dat de linkerhand niet weet wat de rechterhand aan het doen is. Er was voor je gevoel echt onvoldoende leiding. Van iedereen kreeg je dat echt mee. (Medewerker BPZ)

De politiemedewerkers zitten met veel vragen over de inzet (opschalingsduur en capaciteit) en middelen (vooral verbindingen).

Naast de centrale debriefing zijn er 's nachts diverse debriefingen van groepen van verschillende afdelingen/ eenheden met hun directe leidinggevendenden (ME, KLPD spoorwepolitie met daarbij de liaison KLPD uit het SGBO, platte petten met daarbij de locatiecommandanten, etc.), waar ook een inventarisatie wordt gemaakt van de (extra) ingezette medewerkers, schade en het aantal gewonde medewerkers. Ook de COPI-leden houden 's nachts een debriefing. Sommige medewerkers wachten een debriefing niet af en gaan direct naar huis, in andere gevallen schiet de debriefing erbij in.

De debriefingen en groepsevaluaties hebben geleid tot een integrale evaluatierapportage, inclusief een lijst met verbeteracties. Er is een implementatieplan opgesteld om de voortgang van de uitvoering te monitoren. In het hele Noorden zijn vervolgens een 25 tal bijeenkomsten georganiseerd onder leiding door een leidinggevende die verantwoordelijkheid droeg tijdens Project X om de uitkomsten van de evaluatie met de aanwezige collega's te bespreken.

Diverse doelgroepen worden geïnterviewd, zoals de BPZ, bikers, vrijwillige politie, beredenen, meldkamer, arrestantenzorg, ROT, ME en AE.

De burgemeester en korpschef wonen op maandag 24 september een debriefing bij en geven uitleg over hoe de voorbereiding gegaan is en wat ieders rol hierin geweest is. Niet alleen worden sessies gehouden op de eenheid Zuid, maar in de gehele regio worden deze gepland.

Wat ik heel erg goed vond, was dat de gelegenheid werd geboden van: ja, spreek van je af, maar kom ook met de tips en de tops om vanuit die chaos de volgende keer beter kunnen. Om er juist ook vanuit te willen leren, dan kom je op logistieke dingen, op technische dingen, dan kom je op allerlei invalshoeken waar je mee te maken hebt gehad kom je dan op. Dat vond ik een hele goede (Plaatsvervangend groepscommandant ME)

Op donderdag 27 september is er een bijeenkomst van alle ME/AE-commandanten. Niet alle medewerkers van de opgeroepen ME-groepen tijdens de rellen worden hiervoor uitgenodigd, omdat een oude dienstlijst gebruikt is. Vanwege de korte tijdsperiode is het voor sommige medewerkers niet mogelijk om bij de bijeenkomst aanwezig te zijn. Er zijn ook interviews gehouden met individuele medewerkers.

Op de debriefingen komt het verschil in beleving tussen leidinggevend en politiemedewerkers die op straat gewerkt hebben naar voren:

Ik merkte wel dat de medewerkers wel in hun eigen wereld zaten.... Medewerkers hebben dat anders beleefd. ... Medewerkers en leidinggevend binnen de politieorganisatie, daar was best wel verschil in qua beleving (medewerker BPZ)

Na de debriefingen en groeps gesprekken volgt op 19 november 2012 een integrale rapportage, met daarin een samenvatting van de debriefingen, een beschrijving van de feitelijke organisatie van de preparatie, de operatie en de nazorg, en een analyse van waarom zaken wel of niet goed lopen. Daar is een lijst met verbeteracties op gevolgd.

De rapportage is beschikbaar gesteld aan alle betrokken collega's, de ondernemingsraad en de evaluatiecommissie project X Haren.

Andere organisaties

In de nacht van vrijdag op zaterdag is er voor de ambulancemedewerkers een debriefing aan de Sontweg in Groningen. De OVDG's zijn hierbij niet aanwezig omdat zij naar huis willen. De clustermanager en de medisch manager vertegenwoordigen hen bij de debriefing.

Vanuit de brandweer is zaterdag 22 september een oefendag gepland. Deze wordt afgelast, en in plaats daarvan gebruiken medewerkers van de brandweer en gemeentewerkers gezamenlijk de lunch om hun verhalen met elkaar te delen. Ook tijdens de korpsavond op de daarop volgende woensdag worden de gebeurtenissen in Haren besproken. De directeur/gemeentesecretaris was daarbij aanwezig.

Op maandagochtend 24 september wordt een bijeenkomst voor gemeentepersoneel georganiseerd (inclusief brandweer en buitendienstmedewerkers).

Proces Bevolkingszorg

Nafase

Op zaterdag 22 september bezorgt de gemeente 1500 brieven bij bewoners van wat als het getroffen gebied gezien wordt. De burgemeester schrijft de bewoners dat hij verbijsterd is over de gebeurtenissen en deze betreurt. Hij nodigt de bewoners uit voor een bijeenkomst in het Gorechthuis later die dag om twee uur, om met elkaar in gesprek te gaan, ervaringen te delen en vragen te stellen. Er zal slachtofferhulp aanwezig zijn voor diegene die daar behoefte aan heeft. Degenen die niet aanwezig kunnen zijn, maar wel vragen hebben, kunnen bellen met een publieksinformatienummer. Verder wordt in de brief aangegeven op welke wijze burgers hun eventuele schade kunnen melden en wordt burgers die beeldmateriaal hebben waarop verdachten te zien zijn dat te uploaden op de website van de nationale recherche. Tips over de ongeregelheden kunnen worden gemaïld naar team groot-schalige opsporing.

Tweehonderd belangstellenden wonen de informatiebijeenkomst bij. De driehoek is aanwezig in de persoon van de burgemeester, de officier van Justitie en de districtschef. De aanwezigen stellen vragen over de aanpak van de gemeente tijdens en voorafgaand aan de rellen. Tijdens deze bijeenkomst uiten de bewoners hun kritiek, maar noemen ze ook de moed en inzet van politie.

De bewoners waren absoluut niet boos, die waren wat mij ook bijstond tevreden dat de politie opgetreden had. Ik dacht nog: we worden gelyocht. Maar dat was niet, nou eigenlijk verbroederde het ook wel een beetje. Het waren best wel bijzondere bijeenkomsten. (Medewerker BPZ)

Wat vooral leefde onder de bewoners was dat de gemeente in het voortraject alleen de bewoners van de Stationsweg erbij had betrokken, terwijl het geweld zich juist in veel andere straten afspeelde. Tijdens de bijeenkomst geven de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie aan dat ze gezamenlijk willen nagaan welke lessen kunnen worden getrokken uit de gebeurtenissen, waardoor kennis over mobilisatie via sociale media kan worden gedeeld. Ook de tips en ideeën van de bewoners en ondernemers hierover komen aan bod. Op de bijeenkomst is ook slachtofferhulp aanwezig.

Normaal gesproken krijgen we dan een moment om de – in dit geval – tweehonderd mensen wat te vertellen over wat je kunt verwachten na zo'n ingrijpende gebeurtenis. Wat zijn de eerste reacties? Waar moet je alert op zijn? En waar moet je bij je kinderen op letten? Zo kun in de grote groep al wat tips geven en kun je ook de kloof slechten tussen jou zelf als organisatie en de burgers. Je moet je dus een grote kerkzaal voorstellen, waarin wij met grote rode BHV-jassen achterin zaten. En de voorzitter, die dus aan tafel zat bij de burgemeester, het OM en de politie, gaf aan: "Daar achterin zitten de mensen van slachtofferhulp". Wij zwaaiden wat in het rond en dat is natuurlijk niet echt drempelverlagend, want slachtofferhulp is best wel een zware term. (Medewerker Slachtofferhulp Nederland)

Op zaterdag 22 september om 17.30 uur belegt de gemeente ook een bijeenkomst voor ondernemers. Ook voor deze bijeenkomst is veel belangstelling. De ondernemers stellen kritische vragen over de aanpak van de gemeente voorafgaand aan en tijdens de rellen. Er is boosheid en er zijn veel vragen gesteld over waar de politie was.

Op maandag 24 september belegt de gemeente een tweede bewonersbijeenkomst voor diegenen die zaterdag niet konden of toen niet waren uitgenodigd. De sfeer bij deze bijeenkomst is anders dan tijdens de eerste: het gaat meer om de schuldvraag.

Volgens mij was dat wel de sfeer bij die bewonersbijeenkomst van die maandag waar ik bij was. Toen zeiden mensen wel van: "Waarom hebben jullie Haren niet afgezet? Waarom hebben jullie de wegen niet dichtgegooid?" (Medewerker Slachtofferhulp Nederland)

Je zit in je huis en je ziet het vanuit je raam allemaal gebeuren. Dan komen er natuurlijk heel veel verschillende emoties bij van angst en woede en te zien dat ze door je tuin heen ploegen. D'r zijn ook ME busjes geweest, die achteruit zo die tuinen in reden. Dus ja dat is gewoon heel angstig. En als je kinderen boven liggen te slapen. Daar zijn mensen ook heel bang voor, want je weet niet hoe het verder gaat. We weten nu hoe het afgelopen is. We weten nu dat er geen doden zijn en dat er één heel zwaar gewonde is geweest die het ook overleefd heeft. Maar op dat moment weet je dat niet. Je weet niet waar het eindigt, dus dat onverwachte en dat onvoorspelbare. (Medewerker Slachtofferhulp Nederland)

Tijdens de bewonersbijeenkomsten staat vooral het gesprek met de burgemeester, OM en politie centraal. Daardoor is er minder ruimte voor de emotie van de bewoners. Om daar toch meer ruimte voor te bieden is op vier oktober nog een bijeenkomst georganiseerd met slachtofferhulp, maar zonder bestuurders (er is wel een vertegenwoordiger van de gemeente).

Ze hebben alle bewoners en iedereen die maar wilde in Haren uitgenodigd om over het gevoel van die avond te komen praten. En... ja mosterd na de maaltijd. Want ruim twee weken na die tijd zijn de acute emoties er af en heb je weer te maken met hele andere reacties dan direct na een gebeurtenis. (Medewerker Slachtofferhulp Nederland)

Slachtofferhulp woont ook nog een aantal rechtszaken bij.

Ik ben zelf gaan kijken in de rechtbank om te kijken hoe dat verzoek om dat schadefonds wordt opgepakt, want daar zijn wij bij betrokken geweest. Hoe gaat de rechter daarop reageren? Wat zegt de rechter daar nou inhoudelijk over? Gewoon om daar lering uit te trekken, want dat is vrij nieuw. Je kunt wel denken dat je alles goed hebt bedacht, maar hoe kijkt de rechter daar nou tegenaan? En hoe kijkt die bijvoorbeeld aan tegen een vordering om immateriële schade van een ME'er? (Medewerker Slachtofferhulp Nederland).

Op zaterdag 22 september roept de gemeente de projectorganisatie Nafase in het leven. Binnen deze projectorganisatie zijn teams actief op het gebied van herstel, schade, front-Office, nazorg, communicatie en financiën.

[Deelplan Herstel](#)

Het team Herstel richt zich op het uitvoeren van de herstelwerkzaamheden van de schade aan gemeentelijk bezit (in de openbare ruimte): opruimwerkzaamheden, voorlopige herstelwerkzaamheden, definitieve werkzaamheden. Bij het stellen van prioriteiten in herstelwerkzaamheden houdt het team rekening gehouden met de plekken die het meeste risico voor de burgers opleverden. Op 3 oktober zijn, op één locatie na, alle definitieve en volledige herstelwerkzaamheden uitgevoerd.

[Deelplan Schade](#)

Het deelproject schade richt zich op de inventarisatie en registratie van schade (ook van schade aan gemeentelijke objecten). De gemeente doet aangifte van vandalisme aan gebouwen en straatmeubilair. De gemeente neemt contact op met het Ministerie van Veiligheid & Justitie om te onderzoeken of de Wet Tegemoetkoming Schade (WTS) een vergoeding kan bieden.

Met betrekking tot schadeverhaal geeft de gemeente aan betrokkenen aan dat zij aangifte moeten doen, de schade moeten melden bij hun verzekering én de schade moeten melden bij de gemeente. Dat schept verwachtingen bij de betrokkenen. Het verbond van verzekeraars wekt de indruk dat schadeclaims coulant zullen worden behandelend. In de praktijk blijkt dat het afhankelijk is van de verzekeringsmaatschappij of al dan niet wordt uitgekeerd. Dat levert nogal wat frustraties op voor bewoners.

Deelplan front-Office

Vanaf maandag 24 september beantwoordt de projectgroep front-Office alle vragen van inwoners (per bezoek aan de receptie, per telefoon, of per mail) en plaatst zij actuele informatie op de website.

Deelplan Nazorg

Het nazorg team richt zich vooral op het signaleren van de vraag en behoefte van inwoners van nazorg. Het is samengesteld uit een groep externe partners van verschillende instellingen op het gebied van welzijn en zorg. Het team is gericht op het faciliteren van initiatieven van inwoners:

'Ik had zelf het idee van ze hebben nu het gevoel van: op dit vlak moeten we in elk geval alles goed doen. Hier mogen we de plank niet in mis slaan. En dat was de helft van de tijd gewoon helemaal niet nodig. De projectgroep nazorg is dus nog steeds niet stopgezet. Het is een soort van waakvlammetje, zeg maar. Als er nog wat nodig is, dan worden we allemaal weer uitgenodigd door de gemeente om weer bij elkaar te zitten. En er is tot mijn verbijstering echt al iemand geweest die heeft geopperd: volgend jaar is Merthe weer jarig, wat gaan we dan doen? En moeten we niet op 21 september 2013 een herdenking houden?' (Medewerker Slachtofferhulp Nederland)

Er is niet veel vraag naar slachtofferhulp. De cliënten voor slachtofferhulp kunnen via drie kanalen binnen komen: door middel van rechtstreeks elektronische doorgifte vanuit de politie indien mensen aangifte doen, via een lijst met mensen die is voortgekomen uit de bewonersbijeenkomsten en via signalen vanuit de gemeente. Slachtofferhulp benadert al deze mensen. Het grootste deel was wel angstig geweest, maar gaf aan verder geen hulp nodig te hebben.

Er was ook een groep van wat ouderen die echt associaties hebben gehad met de Tweede Wereld oorlog. Iemand noemde het voorbeeld van de ME die onder je raam door marcheert en iemand die orders roept naar zo'n groep ME'ers. Ik heb die associatie niet, maar voor iemand die de Tweede Wereld oorlog heeft meegemaakt, brengt dat natuurlijk van alles terug. Maar dat wil nog niet zeggen dat die mensen vervolgens ook aangaven dat ze hulp wilden. Ze vertelden alleen hun verhaal' (Medewerker Slachtofferhulp Nederland)

Deelplan communicatie

In het deelplan Communicatie zijn zes uitgangspunten geformuleerd die de basis vormen van de communicatie rond Project X. Haren: integraal, aansluiten bij, samenwerking, versterken initiatieven, basis, sociale media. Daarnaast zijn er drie kernboodschappen geformuleerd: compassie, aanpak nafase en feiten & figuren.

Reputatieherstel

De gemeente Haren is twee keer verkozen tot beste gemeente van Nederland. Naar dat beeld wil de gemeente weer terug en laten zien dat de gemeente (veer)krachtig is en compassie toont. De gemeente wil dat onder andere bereiken met behulp van de sociale media.

Door middel van een publicatie in het Harener Weekblad van 27 september informeert het college van burgemeester en wethouders alle inwoners over de gebeurtenissen. In de publicatie geeft het college aan dat het geschrokken is door de gebeurtenis en bedankt het de politie en gemeentelijke medewerkers die de bewuste avond en nacht in touw zijn geweest voor hun moed en inzet. Ook geven ze aan dat tijdens de informatiebijeenkomst veel emoties los kwamen die de gemeente diep hebben geraakt. Het college van B&W zal inventariseren wat nodig is op het gebied van schadeherstel voorlichting, financiën en ondersteuning en geeft aan dat Slachtofferhulp Nederland hierbij betrokken zal zijn. Ten slotte wordt aangegeven dat er in opdracht van gemeente, politie en het OM een evaluatieonderzoek zal komen en dat de gemeente hoopt dat voor de inwoners de rust snel weer zal terugkeren.

Personeelszorg

Politie

Leidinggevendenden hebben in eerste instantie de verantwoordelijkheid over de personeelszorg, en dus ook voor eventuele nazorg. Ter ondersteuning is er een bedrijfsopvangteam dat in de normale bedrijfsvoering twee personen op piket heeft staan, die kunnen worden ingezet om nazorg te verlenen aan collega's. Op zaterdag 22 september om ongeveer een uur 's nachts belt één van de piketmedewerkers de coördinator van het bedrijfsopvangteam. Het bedrijfsopvangteam komt op het hoofdbureau aan Radenmarkt bij elkaar, gaat na wat er is gebeurd en waar de collega's zijn. Als ze horen over de centrale debriefing op de Schweitzerlaan gaan ze daar naar toe. De debriefing was voor collega's het eerste moment dat ze stoom af konden blazen. De debriefing werd door sommigen als te kort ervaren, omdat de bijeenkomst na verloop van tijd werd afgekapt, terwijl er nog veel vragen waren.

Mijn mensen waren moe, die waren kapot, die waren afgedraaid, hebben een hele hoop indrukken gehad, een hele hoop agressie, een hele hoop adrenaline. (Groepscommandant Spotters)

Het SGBO start het nazorgtraject via het hoofd personeel, om ervoor te zorgen dat mensen werden opgevangen, en er voor te zorgen dat aangiften van agenten goed op papier komen.

In het weekend na de gebeurtenissen benadert het bedrijfsopvangteam de collega's per sms: collega's die de behoefte hebben om over de gebeurtenissen te praten, kunnen contact opnemen met hun leidinggevende of met het bedrijfsopvangteam. De keuze om een sms-bericht te sturen heeft te maken met de massaliteit van het aantal collega's die betrokken zijn bij de gebeurtenissen, inclusief collega's van andere korpsen. Deze sms valt slecht bij veel collega's: ze ervaren het bericht dat ook naar diegenen die niet hebben gewerkt die avond/nacht als onpersoonlijk.

Als er signalen binnenkomen dat BPZ collega's behoefte hebben aan een nader gesprek worden zij deze gericht benaderd. De bijeenkomsten worden georganiseerd in combinatie met de evaluatiecommissie. Het bedrijfsopvangteam benadert de commandanten die op straat zijn geweest actief en vraagt hen wie er bij betrokken waren. Normaal gesproken worden collega's pas in een later stadium actief benaderd, zodat zij vanuit de natuurlijke veerkracht het gebeuren kunnen verwerken door het er over te hebben met collega's. In de reacties tijdens de gesprekken komen vooral frustraties naar voren over hoe bepaalde dingen zijn gelopen zonder communicatie en zonder overdracht. Gezien het grote aantal maken de piketmedewerkers een verdeling gemaakt van de te benaderen collega's. Doordat nog niet inzichtelijk was wie er allemaal in dienst waren, nemen zij ook contact op met de coördinatoren bedrijfsopvang van Friesland en Drenthe zodat de lijsten kunnen worden aangevuld. Het SGBO neemt in verband met de nazorg contact op met andere korpsen waarvan politiemensen zijn ingezet (onder meer IJsselland).

Een aantal leidinggevendenden laten hun mensen bij elkaar laten komen om te debriefen. Dat is niet altijd bekend bij het bedrijfsopvangteam. De korpsleiding neemt ook contact op met een aantal betrokkenen. Aangezien er nogal wat onvrede en stress is bij de betrokkenen over het verloop is door het ROT en het SGBO besloten zo veel mogelijk in gesprek te gaan met collega's. Er zijn verschillende bijeenkomsten geweest in verschillende samenstellingen.

Mensen die een gesprek hebben gehad worden meestal na drie weken teruggebeld om te vragen hoe het gaat. Als blijkt dat het met de mensen nog niet goed gaat worden ze doorverwezen naar een bedrijfsarts of bedrijfsmaatschappelijk werk (professionele hulpverlening).

De gebeurtenissen worden door iedereen anders beleefd. De impact van de gebeurtenissen hangt af van verschillende factoren, zo geeft de coördinator van het bedrijfsopvangteam aan. Vaak spelen hierbij incidenten uit het verleden een rol, die kunnen leiden tot een stapeling. Ook hangt het af van waar bepaalde personen hebben gestaan. De enorme media-aandacht leidt er toe dat emoties steeds weer naar boven komen. De frustraties lopen zeer uiteen. Velen hebben zich in de steek gelaten gevoeld.

Een aantal mensen hebben het wel moeilijk gehad, die dachten echt wel van, ik kom niet thuis. (Lid nazorg team politie)

Mensen hebben op die frontlinie gestaan, die hebben niet allemaal dezelfde emoties. In diezelfde rij kan één zitten die heeft iets tegen zijn hoofd gehad en denkt, shit ik moet me terugtrekken maar dat kan niet of waar blijven ze en dezelfde die er naast staat, die vind het geweldig. (Lid nazorg team politie)

Er zijn een aantal collega's, zoals een medewerker van mijn bureau, die heeft twee jaar geleden met oud op nieuw, heeft hij een fles tegen zijn hoofd gekregen. Die jongen is een lange tijd thuis geweest. En hier nu staat hij weer, zonder beschermende kleding. Daar zit gewoon een hoop woede. Een hoop woede en onbegrip. En dan probeer je natuurlijk voor jezelf uit te leggen hoe het allemaal gegaan is. Daar hebben we een aantal sessies over gehad, hoe de opbouw gegaan is en weet ik veel wat. Alleen die jongen blijft er wel mee zitten, dat hij daar staat zonder beschermende kleding en dat weer van alles gegooid wordt. En een medewerker die een blikje bier tegen zijn hoofd krijgt en die gelukkig maar twee dagen pijn aan zijn hoofd heeft, maar het had ook heel anders kunnen aflopen. (Leidinggevend medewerker BPZ)

Bij alle gesprekken zijn er ME-ers van mijn groep die erg emotioneel zijn, doordat het ze nog zo aanspreekt, doordat ze zoveel agressie hebben gezien en met name ook de frustratie dat wij een beetje in de steek zijn gelaten. Dat wij geen communicatiemiddelen hadden met de leiding en achteraf hoort dat er mensen op het bureau staan en die graag ingezet willen worden en aan wie verteld wordt dat ze eerst nog een bakje koffie kunnen drinken terwijl ik daar aan het stenen happen ben. (Groepscommandant Spotters)

Bij de aanpak van de nazorg is geprobeerd lering te trekken uit de aanpak ten tijde van de gebeurtenissen in Baflo, waarbij een politieagent is omgekomen. Bij deze gebeurtenis, met een enorme impact, werden een aantal onderdelen, zoals de meldkamer, vergeten. Toch lukt het niet gelukt iedereen te benaderen, vanwege de massaliteit en het onduidelijke beeld van wie wel en niet in dienst zijn geweest.

Daar is direct na het SGBO nazorg opgestart, eigenlijk s nachts ook al. Die ervaring die hebben we natuurlijk al opgedaan bij Baflo, daar is ook heel veel tijd en energie in gaan zitten om die nazorg goed te organiseren. Daar zie je het ook op een vergelijkbare manier. (Pelotonscommandant ME)

Aan mij is geen nazorg aangeboden, maar dat gebeurt wel vaker niet. De voorlichters worden wel vaker vergeten als het om nazorg gaat. Een voorlichter werkt meestal solo, ben je er als het ware niet direct bij betrokken, ben je niet gewond geraakt en heb je niet in de vuurlinie gestaan. Toch krijg je het hele gebeuren volledig mee. Er is geen chef die echt stil gestaan heeft bij het feit dat de rellen ook in mijn privé-omgeving hebben afgespeeld. Misschien is dat niet goed, maar heb ik het ook niet gemist. Dus zie ik het niet als een probleem. (Persvoorlichter)

Tenminste voor mijn mensen, ook vanuit de organisatie hoor, vind ik dat er goed aandacht is voor de mensen. Ook vanuit de leiding, maar ook vanuit het korps. (Lid SGBO)

Nee, daar is niet zo veel mee gedaan. Het ging ook een beetje langs ons heen allemaal. Het was ook net of wij een toevallige passant waren. Zo voelden we ons ook een beetje. Zo van, jullie waren er toevallig. Oké, dus je bent onderdeel van het spel (Medewerker KLPD)

Het bedrijfsopvangteam nodigt ook de stadswachten, die voor de hekken hebben gestaan, uit voor de bijeenkomsten. De stadswachten van Stadstoezicht Groningen, die geholpen hebben bij afsluiten van de snelwegen, zijn echter niet benaderd.

De Operationeel leider van het ROT belt de multipartners om aandacht voor nazorg te vragen en aan te geven dat de politie bereid is om uitleg te geven:

Wat ik ook gedaan heb, die nacht er ook gewoon voor gezorgd dat heel de hulpverlening niet alleen voor mono, voor de politie op gang kwam, we hebben een bedrijfsopvang team, maar dat heb ik natuurlijk ook aangeven bij brandweer, bij GHOR, bij gemeente van: let op, jullie eigen mensen hebben onder druk gestaan, dat heeft een enorme impact. Zorg dat je dat goed organiseert, nou dan je een eigen kolom, ging je dat ook regelen. Ik heb ook aangeboden van, als je behoefte hebt aan een politieman die de volgende dag of een paar dagen later nog eens een keer uitleg komt geven hoe het gelopen is en om er duiding aan te geven, dan zijn we daarvoor beschikbaar, dus die hele interne hulpverlening heb je op poten gezet (Leiding ROT)

Gemeente

De gebeurtenissen in Haren hebben op de medewerkers en het bestuur van de gemeente enorme impact, niet in het minst op medewerkers van de buitendienst die zelf met geweld zijn geconfronteerd. De verantwoordelijkheid over de communicatie van de nazorg ligt bij het college van B&W. In de nacht van vrijdag op zaterdag en vanaf zaterdagmorgen starten de leden van het projectteam nafase met hun werkzaamheden. De nafase bestaat onder andere uit het organiseren van een bijeenkomst voor de medewerkers. Het plan van de nafase is gepresenteerd aan en goedgekeurd door het ROT en de gemeente. Voor het gemeentepersoneel is op maandag 24 september een bijeenkomst georganiseerd in het kader van nazorg. Bij deze bijeenkomst zijn zowel het voltallige college als slachtofferhulp aanwezig geweest. De bijeenkomst is opgedeeld in een algemeen deel en een specifiek deel. Het algemene deel was bestemd voor iedereen, terwijl het daarop volgende specifieke gedeelte alleen was bedoeld voor de direct betrokkenen.

Een aantal weken lang is er voor het gemeentepersoneel iedere maandagochtend een plenaire terugkoppeling en bijpraatmoment over de ontwikkeling rondom Project X en de Nafase.

Medewerkers met klachten worden indien noodzakelijk doorverwezen naar andere vormen van (gespecialiseerde) hulpverlening (huisartsen, psychologen, maatschappelijk werk.) Medewerkers van het gemeentehuis kunnen bij aanhoudende klachten worden doorverwezen naar de interne bedrijfshulpverlening.

Er zijn ook mensen die hier buiten op het balkon op het plein hebben staan kijken. Dat kwam heel hard binnen. Die zijn daar bang van geworden en vreselijk van geschrokken en hebben daar last van gekregen. (Medewerkster gemeente Haren)

De gemeente Haren besteedt in het kader van nazorg ook aandacht aan andere betrokken instanties. Politie, brandweer, hulpverleningdiensten, ziekenhuizen (UMCG & Martini Ziekenhuis), ambulancepersoneel, medewerkers gemeente en betrokken medewerkers van buurgemeenten en Crisisteam Groningen worden op verschillende wijzen bedankt voor hun inzet.

Brandweer

Voor de brandweer Haren is de inzet 's nacht om drie uur afgelopen Op zaterdagochtend 22 september verrichten leden van de brandweer nog enkele werkzaamheden in Haren (post van de gemeente bezorgen, straten schoonvegen). Daarna lunchen ze gezamenlijk met collega's van de gemeentewerken delen ze hun belevenissen en gevoelens met elkaar. Op woensdagavond 26 september komt het korps bij elkaar om het nogmaals over de gebeurtenissen te hebben. Hierbij is ook de directeur/gemeentesecretaris aanwezig.

Om twaalf uur is dat begonnen, we hebben met zijn allen lekker gegeten. Ook met collega's Gemeentewerken. Maar die zijn nazorg niet zo gewend zoals wij dat gewend zijn. Dus ik heb ze er eerst wel ietsjes bijgehouden. Dus die hebben ook gezegd dat ze ook met hekken bezig waren en dat ze zijn bekogeld en dat soort dingen. Dus mijn mensen hadden ook zoiets van: jeetje, waar gaat het allemaal over. (Brandweervertegenwoordiging ROT)

Die woensdag hebben wij het op de korpsavond weer bespreekbaar gemaakt en heb ik ook gezegd wat ik hier allemaal heb gedaan en hoe dat soort processen lopen. Hoe ik het persoonlijk heb ervaren en wat ik net tegen jou zei: dat ik voor het eerst in mijn leven echt onmachtig heb gevoeld. Dat ik voor het eerst, plat gezegd, niet mijn zin en mijn vinger op het probleem kreeg. Dat dat voor mij ook al confronterend is geweest. (Brandweervertegenwoordiging ROT)

Geneeskundig

Na afloop van het incident in de nacht is het ambulancepersoneel naar de Sontweg gegaan om te evalueren en om de eerste reacties en emoties te delen. Hier kwam onder meer naar voren dat de hulpverleners in een spagaat zaten, omdat ze aan de ene kant graag hulp wilden verlenen, maar ze dit aan de andere kant niet konden, omdat het niet veilig was.

Er zat wat emotie natuurlijk vanwege je veiligheid. De ervaring van die ene ambulance auto die echt met stenen bekogeld is en natuurlijk het primaire gevoel van de hulpverlening: ik kan niet, maar ik wil wel. Waar we het ook eerder over hadden, we willen wel het gebied in, maar we weten voor onszelf verstandelijk dat het niet veilig is, maar toch hebben we de drang om die gewonden eruit te gaan halen. Daar is gewoon over gesproken nog na die tijd, toen het een stuk rustiger werd. Dat is wel aan de orde geweest in de witte kolom. (Lid GBT, Adviseur GHOR)

Je zag ook dat sommige mensen er een hele week mee bezig zijn geweest, je zag een aantal mensen ook gewoon door het ijs heen zakken, om het maar zo te zeggen. Dus daarin was wel in onderling overleg aandacht voor mensen, in de zin van bijvoorbeeld aflossing. Een aantal mensen vonden het ook gewoon te eng om naar huis te gaan. Een bepaald deel van de avond kon het gewoon niet en na 24.00 - 00.30 uur of zo, toen was het enigszins wat veiliger, maar nog niet helemaal vertrouwd. Dus mensen zaten hier af en toe gewoon gevangen, zeker allerlei gemeentemensen die hier zaten en eigenlijk al wel afgelost waren en niet weg konden. (Lid GBT, Adviseur GHOR)

Team Grootschalige Opsporing (TGO)

Volgens het Raamwerk TGO zijn TGO waardige delicten kapitale misdrijven met de typering (mogelijk) opzettelijk levensdelict, zeer ernstig zedendelict, brandstichting met ernstige gevolgen, gijzeling, ontvoering en andere misdrijven tegen de lichamelijke integriteit waarop een strafbedreiging van twaalf jaar gevangenisstraf of meer staat, met een (te verwachten) grote maatschappelijke impact en waarbij geen ondubbelzinnig daderschap kan worden vastgesteld. Een TGO geeft de garantie dat de politie gedurende enige tijd gebruik kan maken van een vast rechercheteam. Binnen een TGO is er een vaste kern van leidinggevend (VKL) waar een teamleider, een tactisch coördinator, een informatiecoördinator en ondersteuning deel van uitmaken. Daarnaast is er een vaste kern uitvoerenden (VKU) waarin eveneens de rollen zijn vastgelegd.⁵⁹

Op vrijdagavond 21 september om 22:45 uur besluiten de korpsleiding en de hoofdofficier van Justitie tot het instellen van een Team Grootschalige Opsporing (TGO).

We wilden ook vanuit strafrechtelijke optiek een goeie follow up geven. We zagen ook vanaf het dak de andere kant op, het dak van het Gemeentehuis hoe het, zeg maar tussen 10, 11, 12 uur, echt nog meer uit de hand begon te lopen. Toen hebben we ook gezegd, we moeten hier ook strafrechtelijk direct scherp tegen optreden. Dus wij roepen een TGO in het leven, officier erbij, parketsecretarissen die direct die zondag in dienst gekomen zijn en vanaf die tijd zijn wij ons werk zo goed mogelijk gaan doen. (Hoofdofficier van Justitie)

De gebeurtenissen rond Project X zijn in principe niet TGO-waardig. Het gaat immers om redelijk simpele openbare ordedelicten. Toch wordt er besloten een TGO in te stellen. Het gaat hier immers om zo'n unieke situatie; daar passen geen criteria op, zo geeft de officier van justitie aan. Bovendien is de maatschappelijke impact van de Project X reellen niet alleen in Haren zelf, maar in het hele land groot. Het OM geeft in de persconferentie op 22 september aan dat er snelrecht zal worden toegepast: wanneer de feiten zwaar genoeg zijn, zullen verdachten vast blijven zitten tot aan de zitting, bij een lichtere categorie zal direct een dagvaarding worden uitgereikt en een boete worden opgelegd. Het OM kiest er voor om de gebeurtenissen onder het speciale aandachtsgebied *high impact crime* te brengen. Dat betekent dat het parket ook communicatie en voorlichting bij het onderzoek betreft en afspraken maakt met de reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming om er voor te zorgen dat de zaken op tijd de zaak op de zitting kunnen worden gezet. De zaaksofficier geeft aan dat uitspraken in de media van korpschef of autoriteiten (bijvoorbeeld over het aantal mensen dat op korte termijn aangehouden zal worden of de betrokkenheid van hooligans) verwachtingen schept in de buitenwereld die mogelijk niet waargemaakt kunnen worden en daarmee een onnodige druk op het opsporingsonderzoek leggen.

Samenstelling TGO

Onmiddellijk na het besluit om een TGO in te stellen, belt het hoofd Opsporing met de teamleider van het TGO en met de TGO-officier van het OM, die hij naar het bureau laat komen. Hij neemt vervolgens contact op met een unitchef en vraagt hem de inrichting van het TGO voor zijn rekening te nemen. De TGO-officier neemt de verantwoordelijkheid voor het TGO op zich en er worden afspraken gemaakt over de inrichting en de capaciteit. Op zaterdagochtend 22 september om half negen is het TGO operationeel met 35 rechercheurs. Aan het eind van de zaterdagochtend schuiven de rechercheurs aan die de afgelopen vrijdagnacht dienst hebben gehad. De hulpofficier van de

⁵⁹ Raamwerk TGO, 2006.

vrijdagnacht en het hoofd Opsporing zijn aanwezig en helpen met de opstart van het TGO. Zij dragen de dossiers van de arrestanten van die afgelopen nacht over aan het TGO. In de dagen daarna groeit het TGO uit tot 40 rechercheurs Collega's uit andere korpsen, waaronder Rotterdam Rijnmond en Haaglanden, bieden ook hun diensten aan.

Eerste handelingen

Die ochtend neemt een camerawagen de schade in het dorp op. Hoewel het hoofd Opsporing in het SGBO overleg had aangegeven dat er geen specifieke plaatsen delict zijn te benoemen en het dorp schoongemaakt kan worden, wil het TGO toch een impressie. Op dat moment zijn gemeente en bewoners al bezig om de schade te herstellen, dus men moet de situatie in Haren snel registreren. Enkele rechercheurs, waaronder ook de tactisch coördinator van het TGO gaan die ochtend zelf in Haren kijken. Zij willen niet alleen zien welke schade is aangericht, maar ook de sfeer proeven. Met betrekking tot de eerste snelrechtzittingen wordt in overleg met het OM dan bewust gekozen voor een termijn van twee weken. Een termijn van twee of drie dagen is te kort omdat er dan te weinig tijd is om zaken voor te bereiden. De eerste zittingsdata worden in overleg met de rechtbank datzelfde weekend nog vastgelegd op 8 en 9 oktober. Er wordt ook gekozen voor een volumestrategie, waarbij men zich richt op aantallen. Er komen dan namelijk al veel beelden binnen, foto's en filmpjes. Uitgangspunt is dat men zoveel mogelijk verdachten, die op de beelden te zien zijn, wil aanhouden. Hierbij wordt de medewerking van het publiek gezocht.

Binnen het TGO wordt het opsporingsproces in blokken geknipt: Prioriteit 1 is het zo goed mogelijk verwerken van alle arrestanten die op vrijdagavond en zaterdagochtend zijn aangehouden. Gezien de termijn dat deze personen mogen worden vastgehouden is het belangrijk om zo spoedig mogelijk een beeld te krijgen van de aanwezige documentatie: proces verbaal aanhouding, proces verbaal bevindingen, de waarnemingen van collega's met betrekking tot welke verdachte wat heeft gedaan. Er zijn in totaal 35 verdachten binnengebracht op de Hooghoudtstraat. Een van hen kan van de lijst worden geschrapt. Hij blijkt in het uitgaansgebied van Groningen aangehouden te zijn, is naar de Hooghoudtstraat gebracht en abusievelijk geregistreerd als één van de Project X verdachten. Hij wordt van de lijst gehaald.

De rechercheur die op vrijdagnacht de leiding had over het researcheteam is op zaterdag om half elf weer aanwezig op de Hooghoudtstraat om de in verzekeringstelling te coördineren. In een half uur tijd heeft hij ook zes hulpofficieren ter plekke. Gezamenlijk toetst dit team de aanhoudingen. In beginsel moet het verhoor binnen zes uur, gerekend vanaf negen uur 's ochtends, worden afgenomen. Gezien het grote aantal verdachten wordt in overleg met de officier van Justitie besloten om hen allen in verzekering te stellen, zodat de politie de tijd heeft om de verdachten goed af te horen, en er voor te zorgen dat de verdachten eerst met hun raadsman kunnen spreken. Een aantal zien hier vanaf. Voor het geval verdachten gebruik willen maken van een advocaat, zijn twee advocaten aanwezig. Bij de inverzekeringstelling wordt nu ook Progiss toegepast. De inverzekeringstelling van de groep duurt bij elkaar twee en een half uur.

Om de mogelijkheid van herkenning via het beeldmateriaal te vergroten, worden alle ingesloten verdachten, die zaterdagochtend nog eens gefotografeerd. Nu met jas en eventueel ook pet. Hun gehele postuur voor en achter wordt op de foto gezet. Zo zijn zij te herkennen aan de kleding die zij die avond aanhadden.

Van 15 van de 34 verdachten ontbreekt de documentatie. Hun identiteit is wel bekend, ze zijn ook voorgeleid en in de cel gezet, maar men heeft geen idee wat ze hebben gedaan. Dat moet nog

worden uitgezocht. Knelpunt is dat voor de ME en AE uit andere regio's geen debriefing was georganiseerd. Via een intranet bericht worden collega's die aanhoudingen hebben verricht geattendeerd op het feit dat nog informatie ontbreekt. Afsproken wordt dat de stukken op zaterdag vóór 17:00 uur moeten zijn aangeleverd. Zaterdagavond zijn er dan nog 10 verdachten, van wie de documentatie ontbreekt. Zij zitten in verzekerde bewaring en mogen nog een nachtje blijven. Aan het einde van de zaterdagmiddag zijn de foto's van de verdachten zonder documentatie op het intranet gezet. Zondagmiddag moet om 15:00 uur uiterlijk de documentatie binnen zijn. Het TGO stuurt een SMS naar alle collega's die vrijdagochtend dienst hadden gedaan, ook die uit andere regio's.

De boodschap was dat zij naar ons Intranet moesten gaan om de foto's te bekijken. Dat moesten wij zo doen omdat we niet zeker wisten of die SMS-bom 100 procent waterdicht was en niet bij burgers aan zou komen. We hebben deze via communicatie verspreid. Het resultaat was dat van die tien incomplete gevallen er uiteindelijk nog maar twee overbleven. De documenten werden bij ons bezorgd. We hebben al die tijd steeds contact gehad met het OM. (Lid SGBO Nafase)

Overigens dienen zich na de dienst ook enkele collega's / verbalisanten aan bij de Hooghoudtstraat met gegevens over de persoon die zij hebben aangehouden.

Prioriteit 2 is het verwerken van het materiaal: van de beelden, de aangiftes, de getuigenverklaringen, de sociale media enz. Al dat materiaal moet zo goed mogelijk worden gestroomlijnd. Zo wordt met betrekking tot de aangiftes om elf uur besloten om het Bureau Haren zaterdag- en zondagmiddag open te stellen om de bewoners gelegenheid te geven aangifte te doen. Op beide dagen zijn vier politiemensen op het bureau aanwezig. Veel levert dit aanvankelijk niet. De meeste aangiftes komen pas in de loop van de week daarop binnen.

's Middags wordt ook geregeld dat collega's aangifte kunnen doen. Dit wordt via het intranet bekend gemaakt. Meerdere collega's hebben verwondingen opgelopen en politieauto's zijn beschadigd. Ook ambulancepersoneel is belaagd en heeft schade, evenals de parketpolitie.

In totaal komen er 195 aangiftes binnen, waarvan 19 afkomstig zijn van hulpverleners. Op zaterdagmiddag rond half vier wordt voor het eerst melding gemaakt van een 84 jarige man die in zijn tuin is mishandeld. De technische recherche doet onderzoek op de plaats delict. De vraag is of deze mishandeling in relatie staat tot de Project X rellen. Het is weliswaar in Haren gebeurd, maar buiten het relgebied. Uiteindelijk is in overleg met het OM besloten om dit geval van zware mishandeling als een aparte zaak te behandelen.

Om 14:10 uur wordt opdracht gegeven om het opgenomen beeldmateriaal veilig te stellen. Het gaat onder meer om het materiaal dat de avond van de rellen is uitgezonden op de verschillende televisiezenders. Dat is door de politie opgenomen om te voorkomen dat men het achteraf moet opvragen. Daarnaast zijn er de beelden die gemaakt zijn door de politie zelf met de vaste camera op enkele ME-bussen en helmcamera's van bikers en beredenen. Een medewerker van de afdeling Open Bronnen van het RIK wordt ingezet om filmpjes en foto's op het internet en sociale media te zoeken en veilig te stellen. Daarnaast komt het eerste beeldmateriaal binnen dat mensen spontaan aanbieden.

Zaterdagmiddag 22 september roept de hoofdofficier in de persconferentie mensen op om beeldmateriaal bij de politie in te leveren. Ook vraagt hij mensen om tips bij de politie te melden. Hij geeft aan dat het beeldmateriaal zal worden bekeken en geanalyseerd om nog meer daders te kunnen aanhou-

den en strafrechterlijk te kunnen vervolgen. Bij de KLPD wordt een site geopend, waarop mensen hun beelden kunnen uploaden. Aanvankelijk zijn er wat technische problemen, maar deze worden opgelost.

Analyse van het beeldmateriaal

In totaal wordt er 120 uur beeldmateriaal verzameld. Er worden extra schijven en servers geregeld om alles veilig op te kunnen slaan. De vraag is dan, hoe deze enorme hoeveelheid beeldmateriaal op een goede manier kan worden ontsloten. Het is immers ondoenlijk om per verdachte 120 uur beeld te bekijken. Het TGO besluit daarom, na raadpleging van de Landelijke Deskundigheid Makelaar een extern bedrijf in te huren⁶⁰.

Samen met dit bedrijf gaat men aan de slag. Allereerst worden alle dubbele beelden en de beelden die zo onduidelijk zijn, dat hierop niets kan worden gezien uit het bestand gehaald. Van het overgebleven materiaal worden clipjes gemaakt en daaraan gekoppeld wordt ook een database ontwikkeld. Op die clipjes staan alleen maar strafbare feiten. De clipjes zijn zodanig in tijd opgebouwd dat men de daders kan volgen en kan zien waaraan zij zich die avond schuldig hebben gemaakt. In de database worden alle kenmerken van de persoon, die zich op de beelden schuldig maakt aan een strafbaar feit, beschreven, zoals kleding, haardracht, de locatie, het tijdstip en het strafbare feit. De zaakofficier beschrijft het als volgt:

We wilden een werkbare database. Stel je hebt een proces verbaal waarin staat dat de verdachte een zwarte jas met bontkraag, een wit shirt en een zwarte baseball cap draagt dan wil je alle beelden waarop iemand staat die aan deze uiterlijke kenmerken voldoet. (Zaakofficier)

De clipjes worden op een aparte server gezet. De beschrijvingen zijn in de database opgeslagen en voorzien van een beschrijving in een verbaal. De foto's die uit de clipjes worden gehaald, worden in een smoelenboek geplaatst. Het kan dus zo zijn dat er van één dader meerdere clipjes en meerdere foto's zijn. Het doel is om die met behulp van de database bij elkaar te brengen. Dat is in veel gevallen ook gelukt.

Omdat de daders uit heel Nederland afkomstig kunnen zijn, is het de bedoeling om het smoelenboek op Intranet te plaatsen. Collega's in het land kunnen dan zo'n foto aanklikken, waarbij vervolgens het hele verbaal verschijnt met nummer⁶¹. Bij herkenning kunnen de collega's hun eigen verbaal maken, dat vervolgens met blauwe pen ondertekenen en terugsturen naar het TGO. Dat is in de regio Groningen ook gelukt. Buiten de regio verloopt het stroever en blijkt de koppeling met het verbaal niet te realiseren.

Met dit cruciale onderdeel is het team twee en een halve week bezig. Het is in deze fase belangrijk, zo zegt de zaakofficier, om voor rust te zorgen. Met name in deze fase heeft men steeds gevoel niet echt de tijd te kunnen nemen om alles goed te beschrijven. Er is een constante druk om onmiddellijk met de enorme vracht aan informatie aan de gang te gaan.

⁶⁰ De LDM is ontstaan vanuit de behoefte om binnen opsporingsonderzoeken steeds meer gebruik te maken van externe deskundigen.

⁶¹ (Eigenlijk is het de bedoeling om de foto te koppelen aan de bewegende beelden, zodat wanneer men de foto aanklikt men ook de beelden te zien krijgt. Dat blijkt echter niet te realiseren)

Black Box

In totaal komen 722 tips binnen. Op het moment dat men denkt dat de tip wat kan opleveren wordt deze in een database opgeslagen. Deze database komt overeen met de hiervoor besproken database, die is gekoppeld aan het beeldmateriaal. Daarnaast zijn er meer dan een half miljoen internetberichten: 52.278 Facebook posts en comments en 550.000 Twitter berichten. Het team vindt het belangrijk om ook deze berichten in het opsporingsproces te betrekken. Omdat de kennis over de wereld van de sociale media binnen het TGO gering is, worden hier extern bedrijven voor ingehuurd: Er wordt een database gebouwd van berichten in de sociale media met de mogelijkheid om te zoeken op woorden.

Uiteindelijk worden alle tips, getuigenverklaringen en de informatie van collega's in een zogeheten Black Box verzameld. In die Black Box komen alle informatiestromen bij elkaar. Daar rollen verbalen uit, met foto, verbalen van bevindingen en schademeldingen. Daar wordt per bekende en ook onbekende verdachte een mapje van gemaakt. Het ontwikkelen van deze Black Box duurt anderhalve week.

Acties in het land

Omdat de verdachten uit het hele land komen benadert het TGO de collega's in alle regio's, vooral via het politie Intranet. Korpsen zijn gevraagd om er in de briefing aandacht aan project X Haren te besteden. Ook de Koninklijke Marechaussee wordt benaderd in verband met de mogelijkheid dat militairen bij de rellen betrokken zijn geweest. Speciale aandacht wordt gevraagd van jeugd- en voetbalagenten. Die laatste zijn belangrijk omdat er direct na de bewuste nacht veelvuldig wordt gesproken over de aanwezigheid van hooligans.

Op zondagmiddag 23 september worden in het SGBO overleg de mogelijkheden van burgerparticipatie besproken. Dit wordt ook met OM besproken. Zolang alles nog vers is, wil men vooral inspelen op de grote morele verontwaardiging. Mogelijk kan dit leiden tot nieuwe tips over verdachten. Er worden scholen en sportverenigingen benaderd met het verzoek om eventuele informatie: mogelijk heeft men mensen op de beelden die in verschillende actualiteiten en nieuwsprogramma's zijn vertoond herkend. Een middelbare school in Haren geeft aan te zullen meewerken. Leerlingen die worden herkend worden aangegeven. Niet alle scholen en verenigingen willen hier aan meewerken.

Tenslotte krijgt men ook te maken met mensen die zichzelf komen aangeven. Volgens de teamleider "springen overal in het land ineens verdachten als konijnen uit de hoed". Bij herkenning of spontane aanmelding op het bureau wordt de collega's gevraagd een foto te maken van de verdachte en zijn naam en rugnummer (kopie van de ID-kaart/paspoort) te noteren. De teamleider TGO besteedt via het politie intranet aandacht aan het feit dat voor de rechter een verklaring van de verdachte alleen onvoldoende is, er is ondersteunend bewijs nodig in de vorm van beeldmateriaal of een verklaring van anderen.

Als er zo'n groep door je tuin raust en de heg is kapot en wie weet wat nog meer, zeg dan maar eens wie het gedaan heeft. Dus alleen al het aanwijzen van de benadeelde partijen in het strafproces was sowieso al een behoorlijk lastige. (Teamleider onderzoek)

*Sociale media en opruiing*⁶²

Politie en OM zijn vooral benieuwd naar berichten in de sociale media waarin sprake zou kunnen zijn van opruiing. Dat vergt, ondanks de opgebouwde database, veel tijd. Gelet op de beschikbare opsporingscapaciteit en de wens om zoveel mogelijk verdachten aan te houden en voor de rechter te brengen is er voor gekozen niet verder de berichten van de sociale media in het onderzoek te betrekken. De omvang van de database speelt daarbij nadrukkelijk een rol. Verder rechercheren zou naar het oordeel van het OM niet geleid hebben tot substantieel hogere straffen. Het OM heeft daarbij ook prioriteit willen geven aan de positie van de slachtoffers van de gewelddadigheden. Uiteindelijk worden – vanwege hun gedrag op straat - vier personen gedagvaard wegens opruiing.

Opsporingsberichtgeving

De opsporingsberichtgeving vraagt de nodige zorgvuldigheid, temeer omdat de politierechter in Rotterdam enkele relschoppers die betrokken waren bij de bestorming van het Maasgebouw lagere straffen had gegeven, omdat zij in hun privacy zouden zijn geschonden⁶³. Hoewel het OM in beroep is gegaan, is deze uitspraak wel iets om rekening mee te houden. In het hele proces van de opsporingsberichtgeving rond Project X, is er dan ook contact met de Regio Rotterdam Rijnmond.

Er wordt een traject uitgestippeld, met de titel Project O, waarin het beginsel van proportionaliteit een belangrijke rol speelt. Samen met de afdeling Communicatie worden diverse opties besproken, waarbij de vraag is hoe ver je kan gaan. Er zitten veel minderjarigen bij en (in elk geval bij de tot dan aangehouden verdachten) ook veel first offenders. In het kader van proportionaliteit is besloten om eerst te waarschuwen, en daarna pas te tonen. Vanuit het OM vindt overleg plaats met de commissie die de toelating voor de selectie voor zaken voor het programma Opsporing verzocht doet. In dat overleg ontstaat het idee om de beelden te blurren, en de gezichten met blokjes onherkenbaar te maken. Iedereen die zichzelf ziet weet dan dat het om hem of haar gaat. Verder zijn de getoonde verdachten alleen herkenbaar voor degenen die weten wat voor kleren ze aan hadden. Bij het tonen van die beelden worden mensen gewaarschuwd, dat dit de laatste kans is om zich te melden. Doet men dat niet, dan wordt men de volgende uitzending volledig herkenbaar in beeld gebracht. De foto's en beelden zijn dan ook op de websites van de verschillende televisieprogramma's te zien. Dit levert de nodige reacties op. Bij herkenning wordt de foto onmiddellijk verwijderd. In totaal worden zo'n zestig verdachten in de opsporingsberichtgeving meegenomen.

Snelrecht

De snelrechtprocedure waartoe besloten is geeft het TGO en het OM niet veel tijd om zaken voor te bereiden. Achteraf blijkt, bij het terugkijken van de clips met strafbare feiten, dat personen die inmiddels al zijn veroordeeld, met nog één of soms meerdere strafbare feiten in verband kunnen worden gebracht: zij komen in meerdere clips voor. Deze personen worden opnieuw aangehouden en moeten voor een tweede keer worden verhoord en voor de rechter worden gebracht. Na de zitting van 15 oktober heeft het OM de rem op de snelrechtprocedure gezet, omdat het eerst de uitspraak van het Hof wilde afwachten in verband met de bijzondere voorwaarden rond de schadevergoeding (zie hierna). Ook bij de kinderrechter wreekt zich de snelrechtgedachte omdat de Raad voor de Kinderbescherming niet altijd de benodigde informatie had om tijdig de wettelijk verplichte rapporten uit te brengen, doordat het OM in die gevallen de Raad niet tijdig had geïnformeerd over de aangehouden verdachten.

⁶² In Deel 3 is een bijlage opgenomen over opruiing in relatie tot internet/ sociale media

⁶³ Deze daders waren – toen nog als onbekende verdachte - op publieke websites op billboards in het Rotterdamse stadscentrum getoond als onderdeel van de opsporingsberichtgeving

Advocaten klagen over de snelheid van de procedures. Zij zouden hun zaken onvoldoende voor kunnen bereiden. Bovendien klagen zij over het feit dat het OM en de politie slordig zouden hebben gewerkt. De zaakofficier bestrijdt dat. Hij is heel kritisch geweest op de PV's en de tactisch coördinator heeft alle onvolkomenheden in de PV's alsnog weggewerkt.

Advocaten voeren aan dat de documentatie van de arrestanten die bewuste avond niet altijd compleet was en er dus onzorgvuldig gewerkt is. Dat wordt weerlegd door er op te wijzen dat, door de hectiek van de avond, het niet anders kon en het feit dat de verdachten allemaal op heterdaad zijn aangehouden.

Schadevergoeding

Daags na de rellen reageert de minister van Veiligheid en Justitie op Radio 1 op de rellen in Haren. Hij geeft aan dat de schade verhaald zal worden op de relschoppers. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan, omdat het strafrecht daar helemaal niet voor is geëquipeerd. Het is moeilijk om schade te koppelen aan specifieke verdachten. Kan dat wel, dan kan de eis tot schadevergoeding gevoegd worden in de strafzaak. Dat is in dit geval alleen gebeurd bij enkele eenvoudige zaken en bij enkele zaken van politiemensen die schade hadden geleden en de dader duidelijk hebben herkend.

In alle andere gevallen kon de schade niet worden gekoppeld aan een specifieke verdachte. OM en politie hebben daarom gezocht naar een mogelijkheid om dat voor elkaar te krijgen. Zij vinden wel dat het niet zo kan zijn dat je als verdachte schade veroorzaakt en dat deze vervolgens niet wordt vergoed. In eerste instantie kijken ze naar het Schadefonds Gewelddsmisdrijven, maar dat fonds is bedoeld voor mensen die van zware gewelddsmisdrijven schade hebben ondervonden, die om een of andere reden niet concreet op een dader verhaalbaar is. Als dat wel kan, moeten ze juist dat doen. Maar soms blijft de dader onbekend. De casus Haren valt hier volgens de zaakofficier wel enigszins mee te vergelijken. De dader is individueel onbekend, maar hij is wel massaal. Dat laatste maakt dat iedere individuele dader niet valt aan te wijzen. "Als er zo'n groep door je tuin raust en de heg is kapot en wie weet wat nog meer, zeg dan maar eens wie het gedaan heeft. Dus alleen al het aanwijzen van de benadeelde partijen in het strafproces was sowieso al een behoorlijk lastige."

De oplossing wordt gevonden in het stichten van een specifiek fonds. Bij elke volwassen verdachte eist het OM 500 euro schadevergoeding, bij minderjarigen 250 euro. Deze bedragen zullen in het schadefonds worden gedeponereerd. Het Schadefonds Gewelddsmisdrijven geeft aan dit te willen beheren. Dit vergt dan ook de goedkeuring van de minister. Die laat enige tijd op zich wachten, en is nog niet binnen op het moment dat de eerste snelrechtzitting wordt gehouden. Daarom is onduidelijk hoe de nieuwe regeling er uit ziet. Dit verklaart ook waarom de Rechtbank de eis schade-eis heeft afgewezen. De Rechtbank motiveert dit besluit met de vaststelling dat nog onvoldoende duidelijk is hoe het fonds zal worden ingericht. Tevens is zij van mening dat er een causaal moet bestaan tussen het strafbare feit en de schade, om storting in dit fonds mogelijk te maken. (In een eerste zitting voor minderjarigen op 15 oktober wijst de kinderrechtster het bedrag wel toe). Het OM gaat met succes in appèl tegen de afwijzende uitspraken. De zaakofficier geeft aan dat de druk van de minister uiteindelijk wel iets leuks heeft opgeleverd. Het OM heeft geprobeerd om een nieuw element in het strafproces te brengen en dat is ook gelukt. Hij geeft wel aan dat dit aanvankelijk vooral snel moest gebeuren. Daardoor kwam de zorgvuldigheid in het geding en werd de schade-eis in eerste instantie ook afgewezen. Bij de volgende zaken had men meer tijd gehad om de eis voor te bereiden en lukte het wel.

SGBO nafase

Na de gebeurtenissen in Haren start de politie een nieuw SGBO op voor de nafase. Het SGBO nafase formuleert in opdracht van de korpsleiding de doelen van de interne evaluatie en verzamelt de benodigde documentatie ten behoeve van de externe evaluatie.

Ten behoeve van het TGO geeft het SGBO opdracht aan de hoofden Opsporing en Ondersteuning en aan communicatie om na te gaan wat er nog ligt en wat SGBO kan doen om het TGO te ondersteunen, zoals met het verzamelen van beeldmateriaal, het actualiseren van de verdachtenlijst, het actief communiceren dat scholieren zich moeten melden bij de politie. Het SGBO geeft de opdracht om een profiel van de opgepakte verdachten op te stellen. Ook kijkt het naar de mogelijkheden voor burgers om aangifte te doen.

Het SGBO schakelt twee sociale media experts van TNO in (inclusief een hoogleraar), omdat het wil vergelijken of sprake is van een gat in informatievoorziening tussen deze sociale media experts en het Infohuis van de politie. In plaats daarvan gaan de experts samenwerken met het Infohuis om de informatiestroom rond nieuwe project X initiatieven te optimaliseren. De hoogleraar geeft een korte uitleg over sociale media en jongeren: dat jongeren vooral alles willen doen wat verboden wordt, en dat sprake is van een hiërarchie op internet; het waarheidsgehalte van berichten die door een overheidsorgaan op internet geplaatst worden is groter dan bijvoorbeeld berichten van anonieme personen. Hierop bepaalt het SGBO een strategie⁶⁴ met betrekking tot aangekondigde project X feesten. De korpsleiding geeft het SGBO de opdracht een sectie ME op piket te zetten als algemene achtervang.

Lokale basiseenheden en de informatieafdeling werken samen om plaatsers van project X uitnodigingen te identificeren en aan te spreken en berichtgeving te laten verwijderen. Bij berichten zonder opruiend karakter wordt de plaatsers door de gemeente uitgenodigd (hierbij is een politiemedewerker aanwezig), gewezen op de consequenties van een project X feest (kosten, aanvraag van vergunningen, etc.) en wordt hem of haar gevraagd de berichtgeving te verwijderen (op laste van een bestuurlijke strafbeschikking). Bij berichten met een opruiend karakter wordt de plaatsers, in overleg met het OM, aangehouden⁶⁵. De kernboodschap die door de autoriteiten wordt uitgedragen, is dat:

- de politie zeer alert is op project X uitnodigingen;
- het OM deze onderzoekt op strafbaarheid;
- er geen 'Project X' feesten worden vergund of gedoogd door de gemeente;
- er geen alternatieve feesten worden toegestaan of gefaciliteerd door de gemeente;
- de politie strikt en vroegtijdig zal optreden t.a.v. bezoekers; de tolerantiegrenzen zijn laag;
- de gemeenten indien van toepassing bestuurs- en civielrechtelijke maatregelen zullen inzetten om ongeregelheden te voorkomen of schade te verhalen.

Op 6 oktober 2012 is een Project X feest aangekondigd in Veendam. Ook Winschoten, Stadskanaal en Uithuizen worden genoemd als locaties voor te houden Project X feesten. Indien van zulke aangekondigde 'feesten' moet worden aangenomen dat hierop een substantieel aantal bezoekers zal afkomen, worden in de lokale driehoek besluiten voorbereid ter voorkoming van openbare orde en

⁶⁴ Deze worden in de vorm van beleidsuitgangspunten geformuleerd en zijn in de veiligheidsregio geaccordeerd.

⁶⁵ De burgemeester wordt bij deze afwegingen betrokken en van de besluiten en maatregelen op de hoogte gehouden in verband met mogelijke consequenties voor de openbare orde.

veiligheidsproblemen. Afhankelijk van de lokale context worden beslissingen genomen over de volgende voorbereidingen:

- Afsluitingen op ruime afstand van de beoogde locatie (2 ringen model) of aanwijzen van een overloopterrein, waar de bezoekers naartoe kunnen worden gedirigeerd en/of andere maatregelen om de situatie beheersbaar te houden;
 - Voorbereiden van interventiemogelijkheden (op basis van APV, Gemeentewet (artikelen 172, 175 en 176, o.a. noodbevel en/of noodverordening), Voetbalwet) t.a.v. verkoop, bij zich dragen en nuttigen van alcohol, samenscholingen, verwijderingsbevelen, toegangsverboden, preventief fouilleren etc.
 - Beleid t.a.v. de identiteitsvaststelling (al dan niet registratie en vastleggen op foto/film) van personen die de kennelijke bedoeling hebben om naar het feestje te komen
- Beschikbaarheid van (gemeente) medewerkers buiten kantooruren.

De draaiboeken worden door de leidinggevendenden van de basiseenheden gemaakt aan de hand van bovenstaande kaders, en met het SGB0 afgestemd.

De invulling van die kaders hebben wij heel nadrukkelijk aan de Chefs basiseenheden neergelegd. Dat was wennen voor ze, want kennelijk waren ze dat niet gewend. Ze hebben dat toen gedaan. Ze zijn teruggekomen met draaiboeken. En de draaiboeken en een algeheel draaiboek hebben we bij het CCB (Conflict en Crisisbeheersing) neergelegd, van: joh, maak een algeheel draaiboek en dit zijn de kaders. (Lid SGB0 Nafase)

Verder regelt het SGO berichtgeving op Intranet, bijvoorbeeld over ME-vergoeding, hoe om te gaan met sociale media en communicatie over gewonde collega's. Verzoeken van media worden tevens in behandeling genomen.

Het SGB0 Nafase draait uiteindelijk 2,5 week.

Nieuwe Project X aankondigingen

Na Haren is in Nederland een enorme hausse aan project X/ Facebookfeesten geïnitieerd.

Op 22 september verzamelen een aantal jongeren zich bij het metrostation in Schiedam, na aankondiging van een Facebookfeest en steken vuurwerk af. De politie houdt zeven jongeren aan. De aankondiging van een Facebookfeest op 28 september in Arnhem blijkt achteraf een grap te zijn. Een week na de rellen in Haren plaatst een Arnhemmer twee berichten op Facebook: 'Wie gaat er mee auto's in brand steken' en 'Laten we er een paar bij elkaar duwen. Kijken of we het beter kunnen dan die homo's in Haren'. De politie traceert de 23-jarige en arresteert hem diezelfde avond. De gemeente kondigt daarnaast een noodverordening af en controleert met een grote politie-inzet de toegangswegen tot Arnhem. Uiteindelijk blijft het in Arnhem rustig, er worden 120 mensen de stad uitgestuurd en negen mensen worden aangehouden. In Amersfoort komen op 29 september enkele tientallen jongeren opdagen nadat enkele duizenden hadden gereageerd op een project X aankondiging. De politie spreekt de jongeren aan, laat ze zich identificeren en neemt contact op met hun ouders. De Amersfoortse aanpak kan als volgt worden samengevat: een combinatie van vooraf geen richtbaarheid, de betrokken Facebookers benaderen, en op de avond zelf flinke politie-inzet. Het aangekondigde feest voor 13 oktober in Amstelveen is voortijdig afgeblazen. Op allerlei punten in Amstelveen heeft de politie gecontroleerd en mensen weggestuurd. In Gouda is voor 28 oktober een feest wordt aangekondigd. De interesse op Facebook vermindert vrij snel. Ook zelf probeert de politie er zo min mogelijk aandacht op te vestigen. "We hebben geen afspraken gemaakt met horeca rond de Markt. Een feestje dat daar werd gehouden kon gewoon doorgaan. Alles moest zo normaal mogelijk lijken". Gedurende de avond komen kleine groepjes nieuwsgierigen naar de stad, jongeren tussen de 16 en 24 jaar. Door het cameratoezicht kan de politie deze groepjes waarnemen en er politiebikers op afsturen. Die zorgen ervoor dat ze zich weer verspreiden en dat er geen samenscholing komt. De politie in Gouda heeft die avond 150 mensen achter de hand. Ook de ME is eventueel beschikbaar om te assisteren, niet in de stad, maar bij een voetbalwedstrijd in Den Haag.

De meeste aangekondigde project X feesten hebben niet daadwerkelijk doorgang gevonden (deels vanwege preventieve maatregelen) en er is alleen over gesproken via de sociale media. In de onderstaande tabel een overzicht van het aantal aangekondigde feesten dat niet is doorgegaan

Periode	Aantal
September 2012	5
Oktober 2012	34
November 2012	7
December 2012	5

Het Nationaal Informatie Knooppunt NIK van het KLPD heeft direct na Haren een landelijk portal opengesteld voor de informatie-uitwisseling tussen politiekorpsen. Het NIK heeft ook een aantal situatierapportages uitgebracht met ervaringen van andere korpsen en informatie over aangekondigde project X feesten (de laatste op 8 oktober).

Hieronder wordt wat uitgebreider aandacht besteed aan het voor 13 oktober aangekondigde project X feest in Amstelveen op basis van door de gemeente aangeleverde informatie. In het weekeinde na project X Haren is een oproep geplaatst voor een project X feest in een park in de wijk Middenhoven in de gemeente Amstelveen. In nauwe samenwerking met de politie is het gelukt om op die dag een verstoring van de openbare orde te voorkomen. Hierbij is onder meer gebruik gemaakt van een noodbevel.

Als uitgangspunt voor de aanpak is een definitie geformuleerd voor een project X feest:
Het via diverse sociale media oproepen tot (massaal) samenkomen op een bepaald tijdstip en op een bepaalde plek in de openbare ruimte, zonder dat er een organisator bekend en aanspreekbaar is en waarvan een reële dreiging uitgaat voor verstoring van de openbare orde en veiligheid.

Het uitgangspunt voor de aanpak is vervolgens geweest: *'We laten het feestje (en grote groepen jongeren) niet ontstaan'*. Dit statement is meermalen door burgemeester en politie uitgedragen, met inachtneming van een terughoudende communicatielijn. Op basis hiervan werden de maatregelen bepaald. Het doel was om de aandacht voor de oproep te verminderen. Voorkomen moest worden dat er vanwege de aandacht in de (klassieke) media juist meer mensen gehoor zouden geven aan de oproep. In deze fase paste daarom (hoe lastig soms ook) terughoudendheid in pers en media. Belangrijkste doel was om rust uit te stralen en geen hype te creëren. Tegelijkertijd is binnen deze aanpak gekozen om gericht te communiceren, maar zo laat mogelijk. Alle omwonenden van park Middenhoven en ouders van jongeren die zich hadden aangemeld en in Amstelveen woonachtig zijn, kregen zaterdagochtend 13 oktober voor 13:00 uur een brief per koerier. De ouders zijn geattendeerd op de aanmelding van hun zoon of dochter met het verzoek om hen niet te laten deelnemen. Het callcenter van de gemeente was zaterdag vanaf 15:00 uur geopend om direct vragen van bewoners of ouders te kunnen beantwoorden. Er hebben twee mensen gebeld. Het callcenter is om 19:00 uur gesloten. De 'boodschappendienst', die normaliter na sluitingstijd de telefoon beantwoordt, is van tevoren gebriefd om mogelijke telefoontjes op te vangen. Zij hebben geen telefoontjes over project X ontvangen. Een SGB0 is opgezet, mede op basis van het gebruik van een noodbevel voor de periode rondom het 'feest' zelf. Uitgangspunt van de operationele aanpak: 'stevig en proportioneel in de lokale context van Amstelveen. Zowel politie als gemeente hebben hierin samengewerkt. Monitoring heeft plaatsgevonden vanaf het begin tot een week na 13 oktober. In de wijk zijn met enkele als prominent beschouwde mensen gesprekken gevoerd, bijvoorbeeld de voorzitter van het wijkplatform, enkele winkeliers. De buurtregisseur, jongerenwerkers, straatcoaches en handhavers hebben hierin een bijdrage geleverd. Daarnaast zijn kwetsbare plekken in de wijk in kaart gebracht. Ook werden 'hotspots' (ontmoetingsplekken van jongeren) nog een keer goed in kaart gebracht. Via monitoring van Twitter en Facebook heeft vooraf intensief onderzoek plaatsgevonden om te achterhalen wie initiators van de oproep waren en wie daarin opruiende taal gebruikten. OM heeft een zogenaamde ZSM-unit ('zo snel mogelijk') ingesteld en kon in de aanloop naar de 13de oktober op basis van actuele informatie-uitwisseling verschillende alternatieven schetsen om zonodig (getimed) te vervolgen en het evenement daarmee te verstoren.

Op de dag zelf lag de regie van de woordvoering bij de gemeente. Sociale media werden in dit stadium niet alleen actief gemonitord maar ook ingezet door politie voor de bezoekers van het betreffende medium ('zonder gasten geen feest'). Het uitgangspunt voor de operationele inzet was: *"Liever te veel blauw dan dat we er niet waren"*. Andere kolommen waren op de hoogte. Drie scenario's waren leidend: het loopt met een sissers af; de politie slaagt in haar opzet het feest niet te laten ontstaan in Middenhoven, maar het verplaatst zich in de gemeente of er gaat iets goed mis. Op alle drie scenario's werden onder meer de communicatiemiddelen ingezet. Om zeven uur is de politie in de wijk en omgeving ingezet. Op dezelfde tijd is het noodbevel, vergezeld met een bericht, op de gemeentelijke website geplaatst. Ook is er via Twitter een bericht uitgegaan. Deze tweet heeft gezorgd voor beweging op Twitter. Veel jongeren hebben deze tweet gezien. Ook veel media hebben deze tweet opgepakt. De operationele inzet van politie is aangestuurd vanuit het hoofdbureau van politie in Amsterdam. Een medewerker van het team Openbare Orde en Veiligheid van de gemeente (OOV) was hierbij als liaison tussen gemeente en politie aanwezig. Op het raadhuis was communicatie beschikbaar. Vanuit beide units werd constant gemonitord en informatie uitgewisseld. Media zijn

te woord gestaan vanuit het raadhuis. Ook kon daar zonodig een driehoek georganiseerd worden. Al bij tramhaltes, busstations en parkeerplaatsen werden mogelijke relschoppers geïdentificeerd en teruggestuurd. Zo waren er afspraken met GVB om (grote) groepen jongeren te melden. Beelden van openbare camera's op een plein waar jongeren zich regulier verzamelen kwamen rechtstreeks binnen op het hoofdbureau. In Amstelveen waren verspreid door de stad verschillende groepen jongeren aanwezig. Deze werden door de politie, indien nodig, weggestuurd. Er is één aanhouding verricht.

Deel 3

Bijlagen

- Verantwoording
- Onderzoeks- en interviewprotocol
- Lijst met respondenten
- Lijst met geraadpleegde documenten
- De bevindingen en verbeterpunten uit de interne evaluatie van de politie
- Openbare orde bevoegdheden van de burgemeester
- Opruiing en internet
- Eerdere project X feesten in Nederland
- Ervaringen met sociale media feesten in het buitenland
- Het initiatie- escalatiemodel
- Lijst met afkortingen

Verantwoording

Op de uitvoering van het onderzoek, in het bijzonder de (niet-telefonische) interviews was het hierna opgenomen en met de opdrachtgever overeengekomen informatie- en interviewprotocol van toepassing. Het protocol is definitief vastgesteld op 11 november 2012.

De feitenreconstructie is gebaseerd op een analyse van door de politie aangeleverd beeld- en geluidsmateriaal, door politie en gemeente aangeleverde documentatie (een lijst met documentatie is hierna opgenomen) en een groot aantal interviews (een lijst met respondenten is hierna opgenomen)

Op 19 oktober is de commissie formeel met haar werkzaamheden begonnen en heeft de commissie hoorzittingen gehouden voor betrokken politiemedewerkers, bewoners en ondernemers. De driehoek bestaande uit de burgemeester van Haren, de Hoofdofficier van Justitie en de korpschef van Groningen hebben op 5 november 2012 formeel de opdracht aan de commissie verstrekt om onderzoek te doen naar de gebeurtenissen rond project X Haren. Daarnaast heeft de commissie negen vragen ontvangen van het ministerie van Veiligheid & Justitie en ruim 100 vanuit de verschillende gemeenteraadsfracties in Haren. Voor zover de vragen betrekking hadden op de overheidsreactie is zoveel mogelijk getracht ook deze vragen in het deelonderzoek te beantwoorden. Met gemeenteraadsleden van twee fracties is een interview afgenomen, met leden van twee anderen een telefonisch interview. De fractievoorzitters van de andere gemeenteraadsfracties gaven aan geen behoefte te hebben aan een interview

De commissie heeft in zijn geheel gesprekken gevoerd met de gezamenlijke fractievoorzitters van de gemeenteraad in Haren, de burgemeester van Haren, de korpschef van de toenmalige regiopolitie Groningen, de burgemeester van Groningen, de Hoofdofficier van Justitie en een adviseur crisisbeheersing van het Nederlands Genootschap van Burgemeesters.

Ten behoeve van het deelonderzoek zijn face-to-face interviews van anderhalf tot twee uur afgenomen met 94 personen, voornamelijk werkzaam bij de gemeente Haren en de politie in Groningen, Friesland en Drenthe en het KLPD. Een volledige lijst met geïnterviewden is hierna opgenomen. In de semi-gestructureerde interviews werd respondenten gevraagd zo feitelijk en chronologisch mogelijk in hun eigen woorden te vertellen over hun rol bij en ervaringen met tot project X Haren. De interviews werden met instemming van de respondenten opgenomen met een digitale memorecorder. De interviews zijn conform het protocol letterlijk uitgewerkt en ter accordering voorgelegd aan de respondenten. De uitgewerkte interviews en de ontvangen documentatie zijn met behulp van het programma Atlas.ti gecodeerd met gebruikmaking van 65 verschillende codes en vervolgens per code kwalitatief geanalyseerd. In het rapport opgenomen citaten zijn eerst aan respondenten voorgelegd ter accordering van de formulering. Enkele opgenomen citaten zijn afkomstig uit interviews die in het kader van een van de andere deelonderzoeken zijn afgenomen.

Tevens zijn met 11 personen korte telefonische interviews gehouden. Deze interviews zijn niet op memorecorder opgenomen.

Diverse personen hebben de commissie spontaan of op verzoek van nadere informatie of schriftelijke documentatie voorzien. Deze documentatie is vermeld op de lijst met geraadpleegde documenten.

Door politiebond ACP was een meldpunt ingesteld waar politiemedewerkers hun ervaringen anoniem konden melden. Door het ACP zijn acht meldingen aan de commissie verstrekt. Tevens heeft een gesprek plaatsgevonden met de voorzitter van de ACP en is de voorzitters van de NPB en de VMHP gevraagd of zij ook behoefte hadden aan een gesprek of over informatie beschikten die zij wilden delen met de commissie. Dat bleek niet het geval.

Voor het onderzoek is ook kennis genomen van de videobeelden die op 21 september vanuit twee ME-voertuigen gemaakt zijn, van videobeelden die met een helmcamera door een biker en een beredene gemaakt zijn en van videobeelden die gemaakt zijn in de SGBO-ruimte. Deze beelden zijn zeer waardevol gebleken in het onderzoek. Tevens is kennis genomen van geluidsbanden van het meldkamerverkeer.

Door de minister van Veiligheid & Justitie is op 18 december 2012 formeel toestemming verleend voor inzage van informatie die in politieke registratiesystemen BVH, BPS, Xpol en/of Blueview is vastgelegd, voor inzage van informatie uit processen-verbaal c.q. politieke zaaksdossiers van opsporingsonderzoeken waarin de ongeregelheden van 21 september 2012 aan de orde komen en voor inzage in filmmateriaal dat is opgenomen in de strafdossiers van reischoppers die zijn aangehouden rondom de ongeregelheden op 21 september 2012 in Haren.

De feitenreconstructie van het deelonderzoek is op 11 februari 2013 voorgelegd aan de opdrachtgever om feitelijke onjuistheden aan te kunnen geven. Dat heeft geleid tot enkele kleinere aanpassingen in de reconstructie.

Wim Alberts, Debby van Arkel, Hans Regterschot, Mieke Sterk, Edith Stolp, Anne van Uden en Ronald van der Wal hebben een grote bijdrage geleverd aan het onderzoek door de interviews die ze hebben afgenomen, uitgewerkt, gecodeerd en geanalyseerd. Bij de uitvoering van het onderzoek is daarnaast door vele personen binnen de Politieacademie ondersteuning verleend: Esther Schut-Lip nam op voortreffelijke wijze de administratieve organisatie voor haar rekening, Anouk Eijmers-Nijland hielp bij het maken van een tijdlijn, Marije van den Bremen scande de media, Erie Braakhekke nam een aantal interviews af, Kirsten Schutrop verzamelde informatie over sociale media feesten in het buitenland. Vele anderen hebben geholpen bij de transcriptie van interviews.

Ik dank Ilona Kalksma, Jaap Nieuwenhuijsen en Ewald van Rooij voor de ondersteuning van het commissiewerk en mijn medecommissieleden Thomas Boeschoten, Gabriel van den Brink, Job Cohen en Jan van Dijk voor de prettige en stimulerende samenwerking, de goede discussies en het waardevolle commentaar.

Informatie- en interview protocol Onderzoekscommissie “Project X” Haren

1. Inleiding

Voor een gedegen uitvoering van het onderzoek binnen de afgesproken termijn door de commissie is het van belang dat tijdig en adequaat relevante informatie ter beschikking is met betrekking tot de onderzoeksvragen zoals neergelegd in het onderzoeksplan (d.d. 22 oktober 2012 vastgesteld door de driehoek van Haren en de voorzitter van de commissie). Ten aanzien van het beschikbaar stellen van informatie is met de opdrachtgever afgesproken dat de commissie en het secretariaat in principe gebruik kunnen maken van alle relevante bronnen die onder de verantwoordelijkheid van de burgemeester, de hoofdofficier van Justitie, en de korpschef van politie vallen, mits het verstrekken van deze documenten gezien de inhoud daarvan het strafrechtelijk onderzoek naar de rellen in Haren niet belemmert en evenmin de privacy van slachtoffers en verdachten aantast. Voor de commissie, opdrachtgevers, medewerkers is het van belang dat vooraf vastligt met welke vertrouwelijkheid hiermee wordt omgegaan. Het voorliggend informatie- en interviewprotocol heeft als specifieke functie in de relatie tussen de commissie en de bovengenoemde partijen een beschrijving te geven van het type informatie, het proces van informatieuitwisseling en de afspraken over het gebruik (disclosure) en de beveiliging van de informatie.

2. Uitgangspunten:

- Het protocol bevat de afspraken t.a.v. het uitwisselen van informatie in de vorm van schriftelijke documentatie en contactgegevens van personen die uitgenodigd kunnen worden voor gesprekken.
- De commissie en het secretariaat van de commissie kunnen in principe gebruik maken van alle beschikbare informatie die onder de verantwoordelijkheid valt van de bovengenoemde drie partijen. Uitzondering hierop is informatie waarvan verstrekking (potentieel) belemmerend is voor het strafrechtelijk onderzoek.
- Alle informatie wordt expliciet beschikbaar gesteld t.b.v. onderzoeksactiviteiten en wordt niet voor andere doeleinden gebruikt.
- Wanneer de commissie strafvorderlijke gegevens (informatie uit strafdossiers van individuele verdachten) nodig heeft, wordt concreet aangegeven om welke strafvorderlijke gegevens het gaat en waarom deze nodig zijn voor het onderzoek. De commissie zal hiervoor toestemming vragen aan het Parket-Generaal. De commissie mag geen strafvorderlijke gegevens delen met derden.
- Politie, OM en gemeente verlenen alle medewerking aan de commissie tbv van de interviews die naar de mening van de commissie gehouden moeten worden met de medewerkers van bovengenoemde instanties.
- Politie, OM en gemeente introduceren het onderzoek en de onderzoekers indien nodig bij relevante derden.
- Maximale zorgvuldigheid en vertrouwelijkheid is een prioriteit in het onafhankelijk onderzoek van de commissie waarbij het strafrechtelijk onderzoek niet gehinderd wordt.
- Vertrouwelijke informatie wordt vertrouwelijk behandeld en gearchiveerd door de commissie.
- Bij het gebruik van informatie voor de rapportage wordt uitgegaan van het waarborgen van de anonimiteit van personen en in het bijzonder de privacy van alle betrokkenen, tenzij de aard van de functie anonimiteit uitsluit. Er komt geen informatie in het openbare (eind)rapport, die herleidbaar is tot individuele slachtoffers of verdachten.
- Iedere betrokken partij wijst een aanspreekpunt aan die als ‘singlepointof entry’ optreedt voor het uitwisselen van informatie. Het secretariaat vormt namens de commissie het dagelijkse aan-

spreekpunt. Daarnaast zijn respectievelijk de heren O. Adang, J. van Dijk, en G. van den Brink aanspreekpunt voor zaken die specifiek het door hen uitgevoerde deelonderzoek betreffen.

- Alle communicatie en informatie in relatie tot de uitvoering van het onafhankelijk onderzoek dient als strikt vertrouwelijk te worden beschouwd en dient niet gedeeld te worden met derden.

3. Het proces van informatieuitwisseling

- De commissie en het secretariaat kunnen in principe gebruik maken van alle relevante bronnen die onder de verantwoordelijkheid van de bovengenoemde drie partijen vallen. Dit zijn documenten of contactgegevens van te interviewen personen. De commissie beoordeelt welke informatie relevant is in het kader van de uitvoering van haar onderzoeksoopdracht.
- In de eerste aanleg zal een overzicht van de door de partijen relevant geachte en reeds in de dossiers aanwezige informatie over de binnen het onderzoek vallende aspecten worden aangeleverd. Deze informatie wordt door de partijen gerubriceerd en genummerd aangeleverd.
- Indien de betrokken partij, op grond van de eerder genoemde uitzonderingen, de door de commissie gevraagde informatie niet ter beschikking kan stellen, kunnen zij hun bezwaar binnen vier werkdagen schriftelijk of per email kenbaar maken aan de commissie met opgave van reden.
- In het geval van dit bezwaar treedt het commissielid dat de informatie nodig heeft in overleg met het aanspreekpunt van de betrokken partij. Indien dit overleg niet tot een voor beide partijen gewenste oplossing leidt, zal de voorzitter van de commissie in overleg treden met de voor de organisatie eindverantwoordelijke functionaris (korpschef, burgemeester of Hoofdofficier van Justitie).
- Op basis van de onderzoeksvragen en een analyse van de in eerste aanleg ter beschikking gestelde informatie zal de commissie aanvullende verzoeken formuleren.

4. Informatiebeveiliging en archief

- De verstrekende partij is verantwoordelijk voor de juistheid en volledigheid van de verstrekte informatie.
- De betrokken partijen zijn zelf verantwoordelijk voor het instellen van de noodzakelijke veiligheidsprocedures in de eigen organisatie rondom omgang met vertrouwelijke informatie.
- Het digitale onderzoeksdossier bevindt zich gedurende het onderzoek in een beveiligde omgeving waartoe de leden van de commissie, de onderzoekers die onder hun verantwoordelijkheid werken en het secretariaat van de commissie toegang hebben.
- Het onderzoeksdossier wordt na afronding van de opdracht bewaard en wordt opgeslagen bij de Politieacademie. Met de opgeslagen informatie wordt vertrouwelijk omgegaan.

5. Interviews

- Vooraf worden de overzichten van te spreken personen in het kader van het onafhankelijk onderzoek afgestemd met de relevante partijen.
- Interviews worden minimaal 3 dagen van te voren aangekondigd, zodat afspraken kunnen worden ingepland en medewerkers voldoende tijd hebben zich voor te bereiden.
- Interviews worden gehouden door leden van de commissie dan wel door medewerkers die onder de verantwoordelijkheid van de leden van de commissie de interviews houden. Vooraf wordt aan de geïnterviewde aangegeven wie het interview afneemt.
- Vooraf wordt aan de te interviewen persoon op hoofdlijnen aangegeven over welke onderwerpen het gesprek gaat en over welke rol(len) het interview gaat. Zoveel mogelijk wordt getracht

- medewerkers die meerdere rollen vervuld hebben over al die rollen in 1 keer te interviewen.
- Van elk gesprek wordt een gespreksverslag gemaakt dat ter accordering aan de geïnterviewde wordt voorgelegd. Met deze verslagen wordt vertrouwelijk omgegaan. Ter bescherming van de medewerkers worden de verslagen door de onderzoekers niet verstrekt aan de opdrachtgever, ook niet na afronding van het onderzoek.
 - Gesprekken kunnen opgenomen worden tbv het maken van een gespreksverslag. De opnames worden niet langer bewaard dan voor dat doel strikt noodzakelijk is. Indien uit de gesprekken geciteerd wordt in het onderzoeksrapport gebeurt dit anoniem, behalve als dit expliciet anders met betrokkenen is afgesproken of de aard van de functie anonimiteit uitsluit. Indien betrokkene akkoord is met citering met naam en toenaam dan wordt het citaat vooraf ter instemming voorgelegd aan betrokkene.
 - In het eindrapport wordt verwezen naar functies en niet naar namen van betrokken functionarissen.

6. Beeld en geluidmateriaal

- Het aanwezige beeld- en geluidmateriaal is beschikbaar voor de commissie. Om privacy redenen wordt dit materiaal uitsluitend op schrift uitgewerkt en kan in schrift gebruikt worden in het onderzoeksrapport. Beeld- en / of geluidmateriaal wordt niet als zodanig openbaar gemaakt

7. Rapporten

- De commissie stelt een conceptrapport (hoofdrapport en 3 deelrapporten) op dat wordt gevolgd door een eindrapport (hoofdrapport en 3 deelrapporten).
- Het eindrapport wordt volledig openbaar. De commissie bepaalt het moment en de wijze van openbaarmaking in afstemming met de driehoek.
- De opdrachtgevers krijgen het conceptrapport van het onderzoek voorgelegd ter feitelijke correctie. Geconstateerde feitelijke onjuistheden zullen door de commissie worden gecorrigeerd in het definitieve rapport.

Lijst van respondenten

- BOA coördinator
- COPI gemeentevertegenwoordiger
- COPI leider
- COPI politievertegenwoordiger
- COPI vertegenwoordiger GHOR
- Gemeente Groningen Burgemeester
- Gemeente Groningen Bestuursadviseur OOV
- Gemeente Groningen Adviseur Rampenbestrijding
- Gemeente Haren Burgemeester
- Gemeente Haren Afdelingsmanager Bestuurs- en Managementondersteuning
- Gemeente Haren Gemeenteraadsleden (4: CDA, D66, PvdA, GVH)
- Gemeente Haren Directeur/gemeentesecretaris
- Gemeente Haren Adviseur Integrale Veiligheid
- Gemeente Haren Informatiemanager GBT
- Gemeente Haren Voorlichter (extern)
- KLPD Chef van Dienst
- KLPD Locatiecommandant spoorwegpolitie
- KLPD Unithoofd Spoorwegpolitie
- KLPD Hoofd LOCC
- KLPD Beredene
- KLPD hoofd Open source intelligence
- KLPD medewerker vtsPN
- Meldkamer Calamiteitencoördinator
- Meldkamer Centralist
- Nationale Politie Korpschef
- NCTV waarnemend nationaal coördinator
- NGB Adviseur Crisisbeheersing
- OM Officier van Justitie
- OM Hoofdofficier van Justitie
- OM Zaakofficier van Justitie
- Politie Korpschef regiopolitie Groningen
- Politie Plaatsvervangend korpschef regiopolitie Groningen
- Politie landelijk portefeuillehouder sociale media
- Politie Hoofd landelijk CCT
- Politie Motorrijder
- Politie Medewerkers Basis Politie Zorg (2)
- Politie Medewerker CCB (3)
- Politie Medewerker Infodesk
- Politie Medewerker Informatie en Innovatie
- Politie Medewerker Parketpolitie
- Politie Officier van Dienst Opsporing
- Politie Persvoorlichter
- Politie Jeugdagent (2)
- Politie Buurtagent Haren
- Politie: Hulpofficier van Justitie
- Politie Amsterdam-Amstelland: Hoofd Informatie

- Politie Lid BORG Team
- Politie Chef CIE
- Politie Chef Cluster Levende Have
- Politie Chef Regionale Informatie Dienst
- Politie Chef RIK
- Politie Biker
- Politie Commandant Verkeer
- Politie Districtschef Groningen/Haren
- Politie Projectleider Basiseenheid Zuid
- Politie Projectleider Digitale Media
- Politie Projectleider Evenementen
- Politie Projectleider RIK (2)
- Politie Projectleider Verkeer
- Politie Rechercheur (2)
- Politie Groepscommandant Spotters Friesland
- Politie Groepscommandant Verkenners
- Politie Hondengeleider
- Politie Supportersbegeleider
- Politie Teamleider TGO
- Politie Voetbalcoördinator
- Politie Unitchef Basiseenheid Zuid
- Politie/ AE Groepscommandant AE Groningen
- Politie/ ME Groepscommandant ME Groningen (2)
- Politie/ ME Plv. Groepscommandant Flex ME Groningen
- Politie/ ME Sectiecommandant ME IJsselland
- Politie/ ME Pelotonscommandant ME Friesland
- Politie/ ME Pelotonscommandant ME Groningen
- Politie/ ME verbindingsfunctionaris
- Politie/ SGBO Algemeen Commandant
- Politie/ SGBO hoofd Bewaken en Beveiligen
- Politie/ SGBO hoofd Informatie
- Politie/ SGBO hoofd Ondersteuning
- Politie/ SGBO hoofd Opsporing
- Politie/ SGBO hoofd Ordehandhaving (SGBO)
- Politie/ SGBO hoofd Ordehandhaving SGBO Nafase
- Politie/ SGBO hoofd Mobiliteit
- Politie/ SGBO Verbindingsfunctionaris
- Politie/ SGBO Communicatieadviseur
- ROT Regionaal Geneeskundig Functionaris
- ROT Operationeel leider
- ROT Gemeentelijke vertegenwoordiger
- ROT Vertegenwoordiger OM
- ROT Brandweervertegenwoordiger/ Brandweercommandant Haren
- ROT hoofd sectie Politie
- Rijkswaterstaat Medewerker
- Veiligheidsregio Directeur
- Veiligheidsregio GBT-piketvoorlichter

Overzicht geraadpleegde documenten

Politie:

- Mailwisseling buurtagent met vader Merthe, gemeente, adviseur crisisbeheersing, open bronnen, communicatie, leiding Basiseenheid Zuid
- Mailwisseling aan buurtagent en Divisie Informatie Groningen over raadpleging RIK van 11 september 2012
- Mailwisseling vooroverleg buurtagenten en leiding Basiseenheid Zuid van 18 september 2012
- Mailwisseling adviseur Crisisbeheersing Nederlands Genootschap van Burgemeesters doorgestuurd naar buurtagent van 14 september 2012
- Mailwisseling vooroverleg (18/9) leiding Basiseenheid Zuid en gemeente van 18 september 2012
- Mailwisseling RIK en leiding Basiseenheid Zuid over filmpje YouTube van 18 september 2012
- Mailwisseling buurtagent naar leiding Basiseenheid Zuid over artikel in Trouw van 18 september 2012
- Mailwisseling Chef van Dienst concept draaiboek en gsm en plotnummers van 18 september 2012
- Mailwisseling buurtagent op draaiboek van 18 september 2012
- Mailwisseling verzoek gemeente Haren aan Basiseenheid Zuid om gebiedsafbakening voor noodbevel van 18 september 2012
- Mailwisseling adviseur Integrale Veiligheid gemeente Haren aan Burgemeester en leiding Basiseenheid Zuid van 18 september 2012
- Mailwisseling afdeling Communicatie aan leiding Basiseenheid Zuid over inactieve noodverordening van 18 september 2012
- Informatierapport van RIK aan plaatsvervangend districtschef Groningen/Haren van 19 september 2012
- Evenementenkalender stad Groningen 19-23 september 2012
- Mailwisseling Open Bronnen over project X in media van 20 september 2012
- SGB0 Journaal Chef Mobiliteit
- Inforapporten Divisie Informatie RIK politie Groningen van 20 september 2012
- Inforapporten Divisie Informatie RIK politie Groningen van 21 september 2012
- Deeldraaiboek Communicatiestrategie SGB0
- Draaiboek Spoorwegpolitie van 20 september 2012
- Mailwisseling gemeente aan Basiseenheid Zuid met verzoek van aanwezigheid politie bij bewonersbijeenkomst op 20 september
- Mailwisseling Projectleider Basiseenheid Zuid van 20 september 2012 aan medewerkers over inzet politie 21 september
- LCMS samenvatting voorbereidend ROT van 20 september 2012
- Overzicht CCB met betrekking tot ME inzet van 21 september 2012
- PowerPoint Presentatie voor de briefing op 21 september 2012
- Deeldraaiboek Chef Informatie SGB0 van 21 september 2012
- Verbindingsschema 21 september 2012
- Mailwisseling evenementencoördinator extra inzet stadswachten van 21 september 2012
- Mailwisseling evenementencoördinator over eventuele komst podium en DJ Radio 538 van 21 september 2012
- Mailwisseling leidinggevende Basiseenheid Zuid over noodbevel van 21 september 2012
- Mailwisseling laatste update draaiboek SGB0 leden van 21 september 2012
- Mailwisseling evenementencoördinator en leidinggevende Basiseenheid omgeving woning Stationsweg van 21 september 2012
- Logboek ME Commandobus van 21 september 2012

- Logboek planbureau RET van 21 september 2012
- GMS meldingen MkNN van 21 en 22 september 2012
- Besluiten- en actielijst GBT Haren van 21 september 2012 14.15 uur
- Besluiten- en actielijst GBT Haren van 21 september 20.13 uur
- Besluiten- en actielijst GBT Haren van 22 september 01.34 uur
- Mailwisseling COHA en ROT over Gorecht terrein van 21 september 2012
- Journaal CCB
- LCMS Journaal
- Advies en Risicoanalyse ROT over alternatief feest Haren van
- Powerpoint presentatie CCB briefing in COPI van 21 september 2012
- Intranetbericht over noodverordening alcohol van 21 september 2012
- Politieel draaiboek project X Haren update van 21 september 2012
- Beeldmateriaal TGO
- Beeldmateriaal ME voertuig politie regio Friesland
- Actielijst Chef Ondersteuning SGBO van 21 september 2012
- Verslag CCB over functioneren C2000 aan korpsleiding van 24 september 2012
- Rapportage korpsleiding aan minister van Veiligheid en Justitie van 24 september 2012
- Kort overzichtbeeld TGO over aangehouden verdachten van 25 september 2012
- Voortgangsinformatie en aandachtspunten nieuwe project X initiatieven van 2 oktober 2012
- Rapportage C2000 van vtsPN van 3 oktober 2012
- Overzicht CCB alarmering en inzet ME
- Memo korpsleiding aanzet tot interne evaluatie
- Samenvattende tijdlijn voor debriefing SGBO van 1 oktober 2012
- Briefing CCB aan COPI van 10 oktober 2012
- Overzicht CCB inzet ME update 10 oktober 2012
- Overzicht inzet personeel vanaf 19 september 2012
- Preparatie Evenementenbureau
- Mailwisseling reactie korpsen op aanwezigheid voetbalsupporters
- Mailwisseling P&P Project Development bv met commissie Haren van 3 oktober 2012
- Mailwisseling Buurtagent over facebookfeestje van 10 september 2012
- Mailwisseling partyband TOF over reclame rijden van 23 november 2012
- Powerpoint presentatie analyse berichten social media van 22 en 23 september 2012
- Meldpunt Haren Ervaringsverhalen ACP
- Mailwisseling voetbalcoördinator met andere korpsen aanwezigheid voetbalhooligans
- Uitgewerkt portofoonverkeer
- Intranetbericht extra inzet Haren van 21 september 2012
- Mutatierapport project X Haren van 25 september 2012
- Tijdlijn LCMS SGBO
- Tijdlijn LCMS COPI versie 2
- Geweldsrapportages 6 februari 2013 en 23 januari 2013 politie Groningen
- Eigen verslag medewerker CCB
- Eigen verslag Bravo sectie
- Eigen verslag Communicatieadviseur
- Eigen verslag Locatiecommandant
- Eigen verslag Hoofdagent BPZ
- Eigen verslag Algemeen Commandant
- Eigen verslag Chef RIK
- Eigen verslag Medewerker RIK

- Eigen verslag Pelotonscommandant
- Eigen verslag groepscommandant Spotters
- Eigen verslag verbindelaar
- Eigen verslag Preparatie buurtagent
- Eigen verslag Brandweercommandant
- Eigen verslag leider COPI
- Beeld- en geluidmateriaal:
- Beeldmateriaal 2 ME-voertuigen
- Beeldmateriaal bereden politie
- Beeldmateriaal bikers
- Beeld - en geluidmateriaal SGB0 ruimte
- Geluidsmateriaal C2000

Nafase Politie:

- Notulen hervatting SGB0 van 23 september 2012
- Diverse SGB0 Journaals 24 - 28 september 2012
- Overdrachtsdocument SGB0 naar lijn van 4 oktober 2012
- Situatierapportages 27 en 28 september 2012
- Doorlopend Journaal SGB0
- Verbindingschema SGB0 fase OO van 13 oktober 2012

Gemeente

- Notulen overleg Lokale Driehoek & Partners van 19 september 2012, 13.00 uur
- Notulen overleg Lokale Driehoek van 20 september 2012, 15.30 uur
- Notulen overleg Lokale Driehoek & Partners van 21 september 2012, 09.10 uur
- Notulen overleg Lokale Driehoek & Partners van 21 september 2012, 17.07 uur
- Besluiten- en actielijst Lokale Driehoek van 21 september, 17.07 uur
- Notulen burgemeester en politie van 20 september 12.15 uur
- Uitnodiging gemeente van 19 september voor informatiebijeenkomst bewoners op 20 september
- Tijdlijn versie 23 oktober definitief
- Overzicht disciplines gemeente
- Notulen Gemeentelijk Coördinatie Centrum van 20 september 2012
- Noodbevel Burgemeester van 20 september 2012
- Noodverordening verbod alcohol
- Informatiebrief aan marktkoopliden van 21 september 2012
- Informatiebrief aan raadsleden
- Verslagen bijzondere collegevergaderingen 22 - 24 september
- B&W-besluiten 8266, 8267, 8268, 8279, 8285, 8289
- Communicatieplan gemeente nafase van 4 oktober 2012
- Verslagen coördinatorenoverleg projectorganisatie nafase project X
- Brief melding schade bij gemeente van 9 oktober 2012
- COPI verslag
- ROT verslag
- Eerste verklaring website gemeente Haren van 19 september 2012
- Uitnodiging inwonersbijeenkomst van 22 september 2012
- Mailwisseling wethouder aan ondernemers van 21 september 2012
- Notities adviseur IV, communicatieadviseur gemeente Haren en politie van 18 september 2012
- Persbericht gemeente Haren van 18 september 2012

- Persbericht gemeente Haren van 21 september 2012
- Persbericht gemeente Haren van 22 september 2012
- Gezamenlijk persbericht Gemeente, politie en OM van 23 september 2012
- Persbericht van 24 september 2012
- Bericht College Burgemeester en Wethouders Harener Weekblad van 27 september 2012
- Vragen uit bewonersbijeenkomst van 22 september 2012
- Overzicht ingezette communicatiemiddelen
- Verslag bewonersbijeenkomst van 24 september 2012
- Tijdslijn Gemeente Haren van 4 oktober 2012
- Project X Flyer gemeente Haren
- Reconstructie gemeente Haren uitdelen flyer project X

Nafase Gemeente

- Beslissing nazorg College B&W van 22 september 2012
- Beslissing Deelplannen nafase project X van 4 oktober 2012
- Communicatieplan nafase project X van 5 oktober 2012
- Deelplan financiën nafase project X
- Deelplan Frontofficie nafase project X
- Deelplan herstel nafase project X
- Deelplan schade/CRAS nazorg project X van 2 oktober 2012
- Deelplan nazorg definitief

Spoorwegpolitie

- Mailwisseling spoorwegpolitie en SGBO leden van 24 september 2012
- Dagrapport 21-22 september 2012
- Mailwisseling KLPD Operations van 22 september 2012
- Mailwisseling NS Reizigers van 23 september 2012
- Mailwisseling Spoorwegpolitie met ... van 23 september 2012
- Mailwisseling persvoorlichter KLPD van 23 september 2012
- Mailwisseling Operationeel Chef KLPD Spoorwegpolitie en medewerkers van 20 september 2012
- Powerpoint presentatie Spoorwegpolitie project X Haren
- Sitrap nr. 39
- Werkplan Spoorwegpolitie van 20 september 2012
- Overzicht treintijden van 21 september 2012
- Mailwisseling Unithoofd Spoorwegpolitie van 1 oktober 2012

Schade:

- Mailwisseling commissie Haren bond van verzekeraars van 14 januari 2013
- Overzicht schade Albert Heijn Haren via Ahold Europe
- Artikel schade ondernemers Haren Dagblad van het Noorden van 21 december 2012
- Kosten- en schadeoverzicht gemeente Haren
- Kosten- en schadeoverzicht politie

Bevindingen en verbeterpunten uit de interne evaluatie van de politie

Na afloop van project X Haren heeft de politie Groningen een interne evaluatie gehouden. De leerpunten daaruit heeft zij door middel van een brief aan de commissie doen toekomen. Aan deze leerpunten lag steeds een aantal bevindingen ten grondslag. Ze zijn onderverdeeld op de volgende zes thema's (die overeenkomen met de leerpunten):

- A. De organisatie van de opschaling
- B. De effectiviteit van leiding en sturing
- C. De adequaatheid van de informatievoorziening
- D. De werking van de verbindingen
- E. De toereikendheid van het materieel
- F. De kwaliteit van de nazorg

De tekst hieronder is een letterlijke weergave van de eigen bevindingen van de politie.

A. De organisatie van de opschaling

- De eerste signalen kwam twee weken van tevoren binnen bij de wijkagent. Er waren in de tijd drie oplopende fasen in de organisatie van de aanpak, afhankelijk van het beeld: eerst op het niveau van de basiseenheid, daarna werd het evenementenbureau van het district erbij betrokken, tenslotte in de vorm van een regionale SGBO, naast een ROT en GBT (de multidisciplinaire aansturing). Op woensdagavond is gesproken over een voorbereidend SGBO op donderdag. Echter eerst is de driehoek afgewacht. Op verzoek van de driehoek een voorbereidend ROT en daarna besloten een SGBO met liaisons, Brandweer en GHOR. Op donderdag 20 september om 14.00 uur werd de SGBO opgeroepen: om 16.00 uur kwam ze voor het eerst bij elkaar. Dankzij een verregaande interregionale samenwerking zijn de SGBO's gewend om met commandanten uit verschillende regio's te werken; in zo'n snelle opschaling als deze was dat wenselijk. SGBO-leden hebben als gevolg van de gebeurtenissen langere tijd achter elkaar doorgewerkt. In het SGBO moesten SBGO-leden hun activiteiten regelmatig onderbreken voor overleg of beeldvorming, waardoor deze soms langer duurden. Hoewel niet specifiek verbonden aan deze opschaling, werd deze avond de behoefte aan een structureel oefenprogramma voor leden van SGBO's nogmaals bevestigd
- Zoals gebruikelijk heeft het SGBO gekozen om een verbindelaar toe te voegen aan het SGBO. In de preparatiefase is op de donderdag de opdracht gegeven voor een verbindingsschema wat vrijdagmiddag door een meldkamerspecialist is gemaakt. Deze gaf aan dat door de afwezigheid van een organisatieschema dit niet goed mogelijk was. De meldkamermedewerkers waren op de hoogte gebracht van wat zich in Haren voordeed. Rond 15.00 uur is de Senior op de hoogte gebracht van het feest en de organisatie daarom heen en rond 17.00 uur is de Calco op de hoogte gesteld en bijgesproken. De draaiboeken zijn rond 16.00 uur naar de meldkamer gestuurd, maar geconstateerd kan worden dat de inhoud daarvan niet geheel is doorgesproken met en doorleefd.

- Bij de preparatie zijn niet alle mogelijkheden van de specialistische en ondersteunende eenheden meegenomen. Er werden ruiters met paarden ingeschakeld voor de afzetting, maar pas op een later tijdstip in de avond waren genoeg ruiters om ook in ME verband op te treden. Dit middel is goed in staat om mensenmassa's in beweging te krijgen. De hondengeleiders waren niet in het inzetplan opgenomen. Bij het opschalen is de capaciteit voor arrestantenvervoer ten opzichte van bijvoorbeeld het aantal AE-ers (en het feit dat er al snel een TGO werd opgestart) niet goed meegegroeid
- In de preparatie was voorzien dat er gebruik zou worden gemaakt van noodhulpeenheden, voornamelijk bij het opschalingmoment van het realistic scenario naar het worst case scenario. De Chef van Dienst Regio was op de hoogte van het feit dat hij in geval van het opschalingsscenario ingezet zou worden in Haren. Tevens dat er door het SGBO noordelijk een beroep gedaan kon worden op de in dienst zijnde noodhulpeenheden. Hij heeft dit vooraf besproken met de collega Cvd's in Fryslân en Drenthe. Toen het SGBO besloot de noodhulpeenheden in te zetten, nam de Chef van Dienst Regio in Haren de operationele sturing van deze opgeroepen collega's op zich. Door de acute situatie en verschillende tijden van opkomst zijn de collega's (ME'ers en 'platte petten') slechts kort of soms niet gebriefd. De 'platte petten' werd niet aangegeven waar en bij wie men zich moest melden. Zij gingen met een algemene taakopdracht de straat op. Op het schakelmoment waren er vervolgens in aantal onvoldoende geprepareerde commandanten aanwezig, waardoor in samenhang met de algemene opdracht er vooral sprake was van geïmproviseerd optreden. Een ander aspect was dat er vanuit de menigte al werd gegooid met voorwerpen naar de politie nog voor de ME ter plaatse was. De consequentie was dat een kleine groep collega's onbeschermd enige tijd achter de afzetting heeft gestaan.
- Het is gebleken dat meerdere mensen die in dienst waren, ook ME piket hadden. Zo waren bijvoorbeeld leden van het OOT in dienst, maar hadden ook ME-piket en waren leider COPI en CVD-R ook ingepland en hadden tevens ME-piket. Verder zijn de Flex-ME'ers, naast de ingezette verkenners (6) in eerste instantie ingezet als spotter. Verder bleek dat er onduidelijkheid was over de uitvoering van het concept 'Flex-ME'; begrippen als 'platte petten', Flex-ME en ME-in-tenue werden niet door alle collega's en leidinggevenden eenduidig gebruikt en/of geïnterpreteerd.
- Bij de afspraken rondom de opschaling bleek onduidelijkheid over de reële opkomsttijden van de ME. De huidige operationele prestatie voor ME is om binnen 1,5 uur op locatie inzetbaar te zijn. Tijdens de opschaling is na een bespreking hierover in het SGBO binnen de gefaseerde en gestaffelde opbouw uitgegaan van een opkomsttijd van 1 uur bij het toewijzen van piket. Dit werd in samenhang met de beschikbaar geachte ME in Leeuwarden en Emmen door het SGBO acceptabel gevonden voor opschaling. De feitelijke opkomsttijden liepen uiteen van 45 minuten tot 1,5 uur. De uitvoering van de opschaling liet soms te wensen over. Zo melden zich minder ME'ers dan noodzakelijk (incomplete groepen/secties/ pelotons).

B. De effectiviteit van leiding en sturing

- De draaiboeken werden in de (korte) preparatiefase wel doorgesproken met de commandanten in het SGBO, maar niet met de later opgeroepen commandanten. Hierdoor was er geen volledige feedback op de praktische uitvoerbaarheid. Bovendien konden deze commandanten, die vlak voor hun optreden werden gebriefd en de draaiboeken ontvingen, zich onvoldoende tijdig op de hoogte stellen van de inhoud en de plaatsen waar zij moesten optreden. Dit leidde tot onduidelijkheid over de verbindingen, communicatiekanalen, bevelvoering, de aan te treffen situatie en de uit te voeren taken in het politieoptreden. Er was geen volledig ingevuld draaiboek voor iedereen beschikbaar.

- In het draaiboek waren de opschalingsscenario's benoemd en op hoofdlijnen beschreven. Het worstcase scenario is niet vooraf op papier in detail uitgewerkt maar dat neemt niet weg dat er wel een doordachte strategie was in de hoofden van de commandanten, zoals ook blijkt uit de feitelijke beslissingen tijdens de uitvoering. Het ware beter dat deze strategie vooraf op papier wel was uitgewerkt en doorleefd. Er is uitgegaan van een regeltijd per kantelmoment die ruimer was dan feitelijk het geval bleek te zijn. Er was daardoor in de uitvoering op straat in de fase van de snelle opschaling onvoldoende sturing. Deze onduidelijkheid en de haperende communicatiemogelijkheden maakten dat individuele ME'ers en groepen ME'ers zich hebben aangesloten bij andere groepen. Tevens zijn zij naar eigen inzicht naar plekken gegaan om daar te helpen. ME-commandanten hadden samengestelde en onvolledige groepen, namen andere manschappen (ook 'platte petten') onder hun bevel en konden degenen anderen die onder hun bevel vielen, niet allemaal bereiken. De AE-groepen waren van elkaars aanwezigheid onvoldoende op de hoogte.

C. De adequaatheid van de informatievoorziening

- Tijdens de opschaling werd gewerkt met LCMS en de evenementenjournalen. Daar plaatsten de 'knoppen' hun informatie in vanuit het idee dat anderen dat lezen. Dat was niet altijd automatisch zo. Ook was niet iedereen even goed op de hoogte van elkaars deeldraaiboeken. Achteraf zijn niet alle besluiten van het SGBO eenvoudig te achterhalen.
- Naar beste kunnen is zo goed als mogelijk de sociale media gescand en geduid. Bij dit 'evenement' speelden de sociale media een cruciale rol. Het scannen van deze media en het interpreteren van de informatie t.b.v. beeldvorming en besluitvorming is een vak apart. Een belemmerende factor was de enorme omvang van het aantal berichten op de sociale media. Helder is dat de Nederlandse politie op dit terrein nog een forse stap moet zetten.

D. De werking van de verbindingen

- De bijstandverlenende eenheden is gevraagd zich te melden in Haren. Dit gaf veel belasting op de betreffende C2000 mast(en) in het gebied waar het incident zich afspeelt door het meenemen van gespreksgroepen. Bij grote evenementen en incidenten is de kans aanwezig dat het C2000 netwerk ter plaatse vol belast gaat worden. Zogenaamde busy's kunnen dan optreden en deze veroorzaken een melding/ signaal op de gebruikte apparatuur. In de dagelijkse praktijk komen deze busy's niet vaak voor waardoor de medewerkers tijdens een evenement/ incident niet weten wat te doen. In de briefing in Haren is geen aandacht geschonken aan dit onderwerp.
- De commandokamer gehuisvest aan de Schweitzerlaan 6 te Groningen is niet voorzien van een radiobediensysteem waardoor het niet mogelijk is lopende gesprekken te 'overrulen' en statusberichten en noodoproepen af te handelen. Tevens is gebleken dat mobilifoons, headsets en vaste telefoons in de commandokamer niet naar behoren hebben gefunctioneerd.
- Het verbindingsschema is op 21 september 2012 gemaakt waarbij het de opsteller ontbrak aan een organisatieschema per opschalingsscenario. De medewerkers uit de meldkamer die de communicatie vanuit het actiecentrum in Groningen moesten begeleiden tijdens het worstcase fase zijn op het laatste moment opgeroepen.

- Gebleken is dat bij een worstcase scenario 1 verbindelaar in de SGBO-ruimte onvoldoende is. Hierdoor moest de verbindelaar meerdere gespreksgroepen in de gaten houden, wat leidde tot overbelasting van de verbindelaar.

E. De toereikendheid van het materieel

- In meerdere (ME- en opvallende dienst)voertuigen was geen navigatieapparatuur aanwezig. Hierdoor wist men onvoldoende snel de aan te rijden plaatsen te bereiken. Ook was men minder goed in staat door te geven op welke locatie men zich bevond. Op sommige ME-/AE-voertuigen zat een camera waarmee kan worden ingezoomd. Dit gaf een onrustig beeld, waardoor sommige zaken niet werden opgenomen. Het naderhand terugzoeken van bepaalde beelden kostte veel tijd.
- Gewelddmiddelen (wapens) worden normaliter op het politiebureau bewaard. Dit werkt vertragend bij de opkomst van de ME, want men moest voor het afreizen nog langs het bureau gaan.
- Op het moment dat de ME uitrukte, bleek een aantal middelen niet goed te functioneren of onvoldoende aanwezig te zijn (lege portofoons/ mobilofoons/ onvoldoende gewelddmiddelen). Het huidige beleid is dat chauffeurs van de ME-voertuigen verantwoordelijk zijn voor de bus en de aanwezige middelen. Overigens bleek ook dat de BPZ niet steeds over goed functionerende middelen beschikte (lege portofoons).
- De ME beschikte niet steeds over de gewenste voertuigen. Er werden standaard politiebussen ingezet (onbeschermd/onopvallend) die niet waren ingericht voor een groep ME en niet waren voorzien van de juiste middelen en materialen.
- Niet alle ME'ers waren herkenbaar voor hun eigen commandanten. Dit is helemaal van belang bij het 'busy' raken van de verbindingen. Hierdoor raakten commandanten soms het zicht op hun mensen kwijt.
- Te Haren waren AE-groepen uit verschillende regio's actief, o.a. bij het aanhouden van arrestanten. De aanhouding dient in een proces-verbaal te worden verwoord. Niet elke AE'er had toegang tot de BVH van Groningen, waardoor er veel 'knip- en plakwerk' aan te pas kwam voor het maken van de dossiers.
- Tijdens verschillende briefings kwam naar voren dat meerdere collega's in het bezit hadden willen zijn en gebruik hadden willen maken van een lange wapenstok. (de situatie leende zich ervoor en alle IBT-gecertificeerde collega's zijn opgeleid)
- Tijdens een aantal debriefing bijeenkomsten zijn opmerkingen gemaakt over de zichtbaarheid van collega's tijdens het optreden in Haren. Zo waren leidinggevendenden niet altijd herkenbaar en was er een verschil in zichtbaarheid tussen de collega's die dienst deden in hun basis uniform en de collega's die in de gele blouson gekleed waren.

F. De kwaliteit van de nazorg

- Op vrijdagavond werd een PMA (personeelsmanagementadviseur) in dienst geroepen voor het verlenen van personele zorg aan de politiemedewerkers die aan het werk waren in Haren. Later bleek dat er via verschillende lijnen meerdere mensen in dienst waren geroepen voor het verlenen van personele zorg. De opdrachten die gegeven waren, verschilden en waren onduidelijk. Later in de nacht werd e.e.a. beter gecoördineerd aangepakt. Het verlenen van zorg aan politiemedewerkers was niet in het draaiboek opgenomen.
- Hoewel er gekozen was voor het uitgangspunt dat er sprake is van één gezamenlijke aanpak voor alle medewerkers en dat de verantwoordelijkheid en coördinatie zou liggen bij het korps Groningen, bleek dat het lastig was dat de uitvoering van afspraken op dit terrein in de noordelijke korpsen nog verschillend is georganiseerd.
- In de dagen na de gebeurtenissen in Haren is getracht zo snel mogelijk inzicht te verkrijgen in de medewerkers die ingezet waren, dan wel op eigen beweging in dienst zijn gekomen en daar mogelijk schade en of letsel hebben opgelopen. Daartoe werd een verzoek gericht aan alle leidinggevendenden (unitchefs en ME commandanten) in de noordelijke korpsen. Gebleken is dat dit niet alle medewerkers heeft bereikt.
- De inspanningen waren erop gericht om medewerkers die dat wilden zo goed mogelijk terzijde te staan, conform het GTPA-protocol. Er is veel contact geweest tussen de juridische dienst van het korps met het OM Groningen. Op 4 oktober 2012 werd helderheid verkregen en mocht er voeging plaatsvinden. Dit leverde in de aanloop naar de zitting druk op ten aanzien van het afwikkelings-traject bij de GTPA-coördinatoren, het opsporingsteam en de collega's die de documentatie dienden aan te leveren. Uiteindelijk werd tussen OM en politie afgesproken de claims van medewerkers te voegen en de organisatieschade (o.a. schade aan voertuigen) civielrechtelijk te verhalen. 11 individuele voegingen zijn doorgegaan naar de zitting.

Deze bevindingen zijn voor de politie Groningen aanleiding geweest verbeterpunten te formuleren. Op 20 december 2012 heeft de korpschef de commissie een brief gestuurd met een weergave van de verbeterpunten

A. De organisatie van de opschaling

- Er zijn op noordelijke schaal vaste SGBO-teams vastgesteld die vanaf komend jaar samen gaan trainen en worden ingezet
- In elk SGBO is per 'knop' een buddy/ondersteuning backOffice geregeld
- De staven/ leden SGBO zijn vanaf volgend jaar ondergebracht in vaste oefenprogramma's
- In een vroegtijdig stadium van de preparatie wordt een meldkammerspecialist betrokken
- De draaiboeken worden op tijd doorgesproken. De rol van de meldkamer in een eventueel worst case scenario wordt vooraf doorgenomen.
- Is de mogelijk gewenste opkomsttijd van de ME minder dan 1,5 uur, dan wordt deze niet op piket gezet, maar fysiek in dienst geroepen.

B. De effectiviteit van leiding en sturing

- Er is ook in een korte preparatiefase standaard een commandantenbriefing (ieder voor zijn/haar eigen knop).
- Wanneer door tijdgebrek het toch niet mogelijk is van te voren met iedereen volledige draaiboeken door te nemen, dan wordt het draaiboek gesplitst in een algemeen deel met beleidsuitgangspunten en in een deel werkinstructies. In elk geval wordt altijd een commandantenbriefing georganiseerd.
- Bij een gefaseerd opschalingsscenario wordt vooraf nagedacht over wat de 'early warning-indicatoren' zijn, die waarschuwen dat een volgende fase in aantocht is.
- Bij het uitschrijven van het worst case scenario wordt uitgegaan van het ergst denkbare (verwachting en impact), op basis van de beschikbare informatie en geplaatst in de context.
- Bij een worst case scenario worden ook de organisatie van de opschaling (uitgewerkte inzet- en actieplannen) en de bijbehorende organisatie- en verbindingsschema's in onderlinge samenhang concreet uitgewerkt. Deze verbindingsschema's staan in het draaiboek en de presentaties

C. De adequaatheid van de informatievoorziening

- In een SGBO is een goede plotting met speciale plotters die dit doen. Hierdoor is er meer overzicht, zowel op de situatie als het personeel en de toestroom.
- Een SGBO werkt met een logprogramma of journaal zodat elke knop zijn actiepunten kan zien en afvinken.
- Een SGBO legt duidelijk vast welke besluiten zijn genomen.
- De eerste stappen zijn gezet om de (informatie) organisatie beter toe te rusten op het scannen en analyseren van de sociale media.

D. De werking van de verbindingen

- Bij grootschalige optredens worden briefings zo veel mogelijk buiten het gebied van het evenement/ incident gehouden, ter voorkoming van busy's.
- Medewerkers staan op de juiste gespreksgroep voordat zij naar de briefingsruimte in het gebied komen.
- Het gebruik en de werking van de communicatieapparatuur wordt standaard in de briefings meegenomen.
- Een stafofficier verbindingen is standaard in een SGBO (als functionaliteit) opgenomen. Deze functionaris zorgt o.a. voor afstemming met de VtsPN-MDC tijdens een SGBO inzet, zorgt dat de evt. problemen adequaat opgelost worden.
- Voor niet geplande incidenten zijn er standaard verbindingsschema's die opschaalbaar zijn voorhanden bij de SGBO (HON) en de meldkamer.
- De C2000 instructie is gepland als onderdeel van de IBT-training in 2013.
- Het aantal verbindelaars wordt afgestemd op het aantal gespreksgroepen (bovenlijnen). Met de verbindelaars wordt overlegd over de span of control van het aantal gespreksgroepen per verbindelaar.

E. De toereikendheid van het materieel

- In alle hiervoor in aanmerking komende ME- en opvallende voertuigen is navigatieapparatuur geplaatst.
- Onderzoek is gaande naar een zodanige wijze van beschikken over danwel opbergen van gewelddsmiddelen, dat de opkomstsnelheid hierdoor positief wordt beïnvloed.
- Georganiseerd is dat na elk gebruik en periodiek de ME-middelen aan de inzeteisen
- voldoen.
- De gele hesjes in de ME-bussen zijn voorzien van een duidelijk specifiek kenmerk (de hesjes blijven in de bussen liggen en er is dus altijd eenduidigheid).
- De feitelijke beschikbaarheid van de lange wapenstok ten behoeve van de basispolitiezorg (wanneer toestemming voor gebruik is gegeven) is geregeld.

F. De kwaliteit van de nazorg

- Wanneer nazorg een SGB0-element is, wordt het opgenomen - met een opdracht - in de draaiboeken in afstemming met HRM
- Alle aspecten van (na-)zorg worden zo snel mogelijk geharmoniseerd in de noordelijke eenheid, binnen de landelijke kaders.

Openbare orde bevoegdheden van de burgemeester⁶⁶

De burgemeester is op grond van artikel 172 van de Gemeentewet (Gw) belast met de handhaving van de openbare orde in zijn gemeente. Bij (dreigende) verstoringen van de openbare orde is de burgemeester op grond van het derde lid van artikel 172 Gw bevoegd alle bevelen te geven die hij noodzakelijk acht voor de handhaving van de openbare orde (lichte bevelsstructuur). Op grond van artikel 175 en 176 Gw kan de burgemeester noodverordeningen en noodbevelen in stellen. Als er sprake is van een ramp of een crisis op lokaal niveau dan is de burgemeester op grond van de Wet veiligheidsregio's verantwoordelijk voor de effectieve bestrijding van die ramp/crisis. Indien de politie in een gemeente optreedt ter handhaving van de openbare orde en ter uitvoering van de hulpverleningstaak, staat zij onder gezag van de burgemeester.

Openbare orde is aan te duiden als *'de normale gang van zaken in de publieke ruimte, dat wil zeggen dat het publiek de openbare ruimte, inclusief de voor het publiek toegankelijke inrichtingen, kan gebruiken volgens de bestemming die daaraan door het (lokale) bestuur is gegeven'* (Jong, M.A.D.W. de, & F.C.M.A. Michiels, *Bevoegdheden van de burgemeester*, Universiteit Utrecht, 2004).

De laatste jaren heeft de burgemeester steeds meer bevoegdheden gekregen op gebied van de openbare orde en veiligheid. De burgemeester wordt dan ook steeds meer – terecht of onterecht – gezien als de baas over veiligheid in zijn of haar gemeente.

Juridische instrumenten burgemeester:

De burgemeester heeft een aantal juridische instrumenten die hij kan inzetten in geval van mogelijke openbare orde verstoringen:

A. De 'lichte' bevelsbevoegdheid (art. 172 lid 3 Gemeentewet).

Art 172, derde lid, van de Gemeentewet kan worden ingezet in situaties waarin sprake is van een actuele en concrete verstoring van de openbare orde, dan wel in een situatie dat er concrete aanwijzingen zijn dat voor een verstoring ernstig moet worden gevreesd. Het gaat met andere woorden om een instrument dat toegepast kan worden in een situatie waarin direct ingrijpen noodzakelijk moet worden geacht om een ordeverstoring te voorkomen of te beëindigen.

Het derde lid wordt vooral gebruikt voor het opleggen van bijvoorbeeld verblijfsontzeggingen en gebiedsverboden wanneer deze niet in de APV zijn geregeld, maar de toepassingsmogelijkheden zijn ruimer dan dergelijke ontzeggingen en verboden. Als de APV wel bepalingen bevat, dan zal de burgemeester daarvan gebruik moeten maken en is toepassing van de lichte bevelsbevoegdheid niet mogelijk (subsidiariteitsbeginsel). Ook geldt dat de burgemeester de bevoegdheid slechts kan inzetten bij plotseling actueel opkomend of zich concreet voordoend gevaar voor de openbare orde dan wel in een situatie dat er van een concrete en actuele dreiging sprake is. Het gaat met andere woorden om een onmiddellijkheidsinstrument dat toegepast kan worden in een situatie waarin direct ingrijpen zozeer noodzakelijk is dat ook de waarborgen van afdeling 5.3 van de Algemene wet bestuursrecht niet in acht genomen kunnen worden. (bron: genootschap van burgemeesters) In tegenstelling tot het noodbevel of de noodverordening (zie hierna) mag de burgemeester bij de toepassing van artikel 172 lid 3 Gw geen inbreuk maken op overige wetgeving (ook niet op de APV).

⁶⁶ Tekst opgesteld door Ilona Kalksma

B. Noodbevel (art 175 Gemeentewet).

Het noodbevel kan worden ingezet als er sprake is van oproer, wanordelijkheden, rampen of zware ongevallen of de vrees daartoe bestaat. Het wetsartikel bepaalt dat de burgemeester bevoegd is alle bevelen te geven die hij nodig acht ter handhaving van de openbare orde of ter beperking van gevaar. Deze maatregel mag worden toegepast wanneer het gaat om een bepaald aantal personen of organisaties. Gaat het om een onbepaald aantal personen (“een ieder”), dan is een noodverordening het geschikte middel (artikel 176 Gemeentewet). Een noodbevel kan wel dienen als een overbrugging naar een noodverordening. De maatregelen mogen niet verder strekken dan strikt noodzakelijk is (*proportionaliteit*) en kunnen alleen ingezet worden als minder ingrijpende bevoegdheden tekortschieten (*subsidiariteit*). (bron: Genootschap van Burgemeesters). Het gaat hier om één van de zogenaamde onmiddellijke bevoegdheden tot handhaving van de openbare orde. Die moeten principieel worden onderscheiden van de reguliere ordebevoegdheden. De term ‘onmiddellijk’ wordt ontleend aan art. 5:23 Awb: ‘Deze afdeling is niet van toepassing op optreden ter onmiddellijke handhaving van de openbare orde.’ De onmiddellijke ordebevoegdheden hebben als kenmerken dat ze direct inzetbaar zijn en een grote mate van discretionaliteit in zich bergen. Het zijn bevoegdheden bedoeld om een actueel en concreet gevaar voor de openbare orde direct te beteugelen. De inhoud van de ordemaatregel is geheel aan burgemeester om te bepalen. In het geval van een noodbevel mag hierbij zelfs van de wet afwijken. (bron: prof. mr. Schilder en prof. mr. Brouwer: “heeft de burgemeester terecht gebruik gemaakt van het noodbevel ex art 175 Gw in plaats van bevoegdheid in art 172 (lid 3) of art 176 Gw?") Niet-naleving van een noodbevel is gesanctioneerd met artikel 184 Wetboek van strafrecht (misdrijf).

c. Noodverordening (art 176 Gemeentewet)

Bijvoorbeeld gericht op het verbieden van gezichtsbedekkende kleding (bivakmutsen, capuchons), het bij zich dragen van voorwerpen die gebruikt kunnen worden om de openbare orde te verstoren (stokken, vuurwerk e.d.), of het bij zich hebben van alcohol.

De noodverordening is een algemeen verbindend voorschrift ter handhaving van de openbare orde of ter beperking van gevaar. Daarbij kan van andere dan bij de Grondwet gestelde voorschriften worden afgeweken. De noodverordening is gericht op een onbepaald aantal personen (“een ieder”). De burgemeester brengt de voorschriften zo spoedig mogelijk ter kennis van de raad, van de commissaris van de Koning en van de officier van justitie, hoofd van het arrondissementsparket. De voorschriften vervallen, indien zij niet door de raad in zijn eerstvolgende vergadering worden bekrachtigd. Indien de raad de voorschriften niet bekrachtigt, kan de burgemeester binnen vierentwintig uren administratief beroep instellen bij de commissaris van de Koning. Zodra een omstandigheid als bedoeld in artikel 175, eerste lid Gw zich niet langer voordoet, trekt de burgemeester de voorschriften in.

Wanneer een noodbevel en wanneer een noodverordening:

De keuze tussen een noodbevel en een noodverordening wordt door verschillende factoren bepaald. Noodverordeningen bevatten algemeen verbindende (gedrags)voorschriften met een zelfstandige normstelling die voor herhaalde toepassing vatbaar zijn. Noodbevelen bestaan uit meer concrete opdrachten tot doen of nalaten, maar de verschillen tussen beide typen maatregelen zijn gradueel. In veel gevallen kan vanwege de korte periode waarin de maatregel moet werken zowel gekozen worden voor een noodverordening als een noodbevel, waarbij bedacht moet worden dat een noodverordening afgekondigd moet worden. Bij de keuze tussen deze twee instrumenten heeft het

noodbevel vanuit procedureel perspectief voordelen, alsook vanuit oogpunt van handhaving. Het overtreden van een noodbevel vormt bij opzet een misdrijf, waarmee het strafvorderlijke dwangmiddel van de voorlopige hechtenis in beeld komt. Het negeren van voorschriften in een noodverordening levert ‘slechts’ een overtreding op.

Noodbevel artikel 175 Gemeentewet	Noodverordening artikel 176 Gemeentewet
Gericht tot één of meerdere personen	Gericht op een ieder die er mee te maken krijgt (algemeen verbindend voorschrift)
Bekendmaking aan degene(n) tot wie het bevel zich richt; indien mogelijk ook het bevel op schrift uitreiken	Algemene bekendmaking op een door de burgemeester te bepalen wijze (bijv. media, internet, gemeentehuis en politiebureau)
Niet naleving: sanctie artikel 184 Wetboek van strafrecht (misdrijf)	Niet naleving: sanctie artikel 443 Wetboek van strafrecht (overtreding)
Bestuursrechtelijke (marginale) toetsing en Gemeenteraad kan zich achteraf uitspreken over het gebruik.	Bestuurlijke controle: bekrachtiging door gemeenteraad (A); melding aan Commissaris van de Koningin (B); en (straf)rechterlijke toetsing bij geschil (C).

Bron: Wouter Jong. Roy Johannink, Als het dan toch gebeurt, bestuurlijke ervaringen met crises (2007),

D. [Aanwijzen veiligheidsrisicogebied waar preventief gefouilleerd mag worden \(151b gemeentewet\)](#)

E. [Minder bruikbare instrumenten bij plotselinge grootschalige openbare orde verstoringen zijn:](#)

Bestuurlijk ophouden (art 154a en 176a Gemeentewet):

Het op gezag van de burgemeester of gezaghebber laten vasthouden of insluiten van groepen personen om verstoring van de openbare orde te voorkomen of te beëindigen. Bij niet naleving en dreigende ordeverstoring kan door middel van ophouding worden opgetreden wegens ernstig vrees voor ordeverstoring, nog voordat sprake is van daadwerkelijke wanordelijkheden. Ophouding mag slechts plaatsvinden in zeer bepaalde omstandigheden, die zijn omschreven in de Gemeentewet. De gemeenteraad kan de burgemeester de bevoegdheid geven om bestuurlijke ophouding toe te passen op groepen personen (art 154a). Art. 176a zegt dat de burgemeester (onafhankelijk van de opstelling van de raad) door hem aangewezen groepen van personen op een door hem aangegeven plaats tijdelijk kan ophouden.

Bij toepassing van bestuurlijke ophouding moet aan een aantal voorwaarden zijn voldaan, die ruwweg als volgt zijn samen te vatten:

- er is sprake van het groepsgewijs niet naleven van een verordening van de gemeenteraad of een bevel van de burgemeester;

- de verordening of het bevel heeft tot doel de openbare orde te handhaven of gevaar te beperken in geval van (vrees voor) ernstige ongeregelde heden of rampen;
- de bestuurlijke ophouding is de enige redelijke mogelijkheid om de naleving van de verordening of het bevel af te dwingen;
- Wanneer de burgemeester wil overgaan tot bestuurlijke ophouding, moet dit duidelijk kenbaar worden gemaakt aan de betreffende groepen, en moeten zij de mogelijkheid krijgen de ophouding te voorkomen door alsnog de verordening na te leven.

De ophouding mag niet langer duren dan noodzakelijk is, met een maximum van twaalf uur. In de praktijk is dit instrument zeer weinig gebruikt. De eerste keer was in Almelo, waar op 13 augustus 2005 PSV-supporters ruimschoots vóór de wedstrijd op een terras werden opgepakt, zijn opgehouden en vlak voor de wedstrijd bij het stadion zijn afgezet. In dat geval was er aan vele voorwaarden niet voldaan. De rechtbank in Almelo heeft het optreden “onrechtmatig” genoemd en “een duidelijke schending van de grondrechten” van de opgehouden personen, en veroordeelde de burgemeester tot het betalen van een schadevergoeding. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft de uitspraak in hoger beroep bevestigd. (bron: Wikipedia)

Gebiedsgeboden/meldplicht etc.

De burgemeester heeft de mogelijkheid iemand die herhaaldelijk groepsgevijs de openbare orde heeft verstoord of daarbij een leidende rol heeft gespeeld, een bevel geven tot *gebiedsontzegging*. In combinatie hiermee kan een bevel tot meldplicht gegeven worden. Hiermee kan preventief opgetreden worden in geval van voortdurende overlast in de vorm van (dreigende) vernielingen of ander overlastgevend gedrag maar ook een antwoord op de wens te komen tot ‘een voetbalwet’ met nieuwe mogelijkheden voor een stadion- of gebiedsverbod en een meldingsplicht ter bestrijding van voetbalwedstrijden.

F. APV (algemeen plaatselijke verordening):

De APV is een belangrijke bron van openbare orde bevoegdheden. APV bepalingen ter handhaving van de openbare orde zijn voorschriften die voor een ieder gelden en hebben betrekking op verschillende situaties: Evenementen, van drankgebruik tot samenscholingen, van voetbal tot het bij zich dragen van messen en van prostitutie tot gebiedsontzeggingen. De gemeenteraad stelt de APV vast en belast de burgemeester daarin veelal met de uitvoering.

In de APV kunnen bepalingen worden opgenomen gericht op ongeregelde heden. Zo heeft de gemeente Amsterdam de volgende tekst opgenomen in haar APV: Diegene die op of aan de weg bij een gebeurtenis die tot toeloop van publiek aanleiding geeft of bij enig voorval waardoor ongeregelde heden ontstaan of dreigen te ontstaan aanwezig is dan wel zich in de richting van die gebeurtenis of dat voorval begeeft, vervolgt op een daartoe strekkend bevel van een ambtenaar van politie direct zijn weg in de aangegeven richting.

G. Dwangsom:

Verschiedende gemeenten gebruiken het instrument van een dwangsom in hun beleid tegen illegale feesten waarvoor geen vergunning is gegeven. Ook in het kader van voorkomen van project X feesten is dit instrument inmiddels gebruikt. De gemeente Westvoorne heeft twee 14-jarige jongens die in september 2012 via Twitter opriepen voor een project X feest in Rockanje een preventieve dwangsom van 50.000 euro opgelegd.

Last onder dwangsom

Het opleggen van een last onder dwangsom is een instrument om tot herstel van een met de wet strijdige situatie te komen of herhaling van een overtreding van de wet te voorkomen. Aan de overtreder wordt door het bestuursorgaan de verplichting opgelegd om een geldsom te betalen, tenzij binnen de gestelde termijn wordt voldaan aan de in de beschikking opgenomen last (artikel 5:32 Awb).

Deze last houdt in dat de overtreder de illegale situatie in overeenstemming met de wet dient te brengen of een overtreding achterwege dient te laten. Voor de dwangsom geldt een maximum bedrag waarboven geen dwangsom meer wordt verbeurd.

Er bestaan drie mogelijkheden voor de op te leggen dwangsom.

De overtreder moet:

- een bedrag ineens betalen voor een handeling die voor een bepaalde datum verricht dient te worden;
- per overtreding betalen;
- per tijdseenheid (dag, week) dat hij de overtreding begaat/in stand laat/herhaalt een bedrag betalen.

Bijvoorbeeld: gesteld wordt dat binnen twee weken een illegaal bouwwerk afgebroken dient te worden. Gebeurt dit niet, dan dient per dag na die twee weken dat het bouwwerk niet wordt afgebroken/in stand blijft, een bedrag van bijvoorbeeld 200 euro (met een maximum van in totaal 5.000 euro) te worden betaald.

Preventieve dwangsom

Indien de regels steeds maar weer door dezelfde overtreder worden overtreden, kan een preventieve dwangsom worden opgelegd (artikel 5:32a lid 2 Awb). Omdat dit alleen wordt gedaan bij notoire overtreeders kan het bedrag van de dwangsom relatief hoog zijn en zelfs bij iedere overtreding hoger worden.

Het opleggen van een preventieve dwangsom is slechts mogelijk wanneer er gevaar bestaat dat er een overtreding zal worden begaan. Aanleiding om dat te veronderstellen, kunnen uitlatingen van een (toekomstig) overtreder zijn, het eerder vertoonde naleefgedrag van de overtreder, het bij herhaling voorkomen van overtredingen, en uitzonderlijke omstandigheden die het begaan van overtredingen waarschijnlijk maken.

Opruiing via Internet⁶⁷

Volgens artikel 131 Strafrecht is het strafbaar om “in het openbaar mondeling of bij geschrift of afbeelding tot enig strafbaar feit of tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag” op te ruien. Het begrip opruiing moet daarbij volgens de toelichting worden opgevat als het aanzetten tot iets ongeoorloofds. De laatste jaren is een enkele maal gebruik gemaakt van dit artikel om mensen die via Facebook of Twitter tot rellen hebben opgeroepen, te vervolgen. Woensdag 10 oktober 2012 heeft de rechter te Arnhem twee weken gevangenisstraf (voorwaardelijk) opgelegd aan een jongeman die via Facebook had opgeroepen auto's in brand te steken naar voorbeeld van wat er is gebeurd in Haren. In 2010 heeft een 18-jarige Hagenaar via Twitter opgeroepen om te gaan `relle` op het Jonckbloetplein. Die jongen kreeg van de politierechter een werkstraf van 100 uur. Een ander voorbeeld komt uit 2006. De politie in Apeldoorn heeft toen een 19-jarige jongeman opgespoord, die tijdens het WK-Voetbal 2006 in Duitsland, opruiende teksten op internet publiceerde. De man, afkomstig uit Apeldoorn, riep anderen op om na afloop van wedstrijden van het Nederlands elftal op de rotonde in de Maten geweld tegen de politie te gebruiken. De politie wist hem op te sporen, waarna hij voor verhoor werd aangehouden. Hij bekende de feiten en na overleg met de officier van justitie is hem een boete van € 300,- opgelegd. Het maakt dus niet uit of de opruiing `offline` of `online` gebeurt, het gaat er om dat het in de openbaarheid gebeurt. Bij Facebook is dat het geval zodra het Facebook bericht is geplaatst op een publieke pagina.

Er zijn echter ook voorbeelden dat een beroep op art 131 geen veroordeling tot gevolg had. Een 27-jarige Amsterdammer riep in augustus 2011 via sociale media op tot rellen zoals die toen ook in Londen plaats hadden. De politierechter oordeelde echter dat de letterlijke tekst van zijn oproep ‘te weinig concreet’ was om als opruiing te worden aangemerkt.

Als gevolg van een amendement dat ingediend is bij de behandeling van het wetsvoorstel “Maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast is daarnaast medio 2010 in het Wetboek van Strafrecht een nieuw artikel (141a) ingevoegd, wat als volgt: «Hij die opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaft tot het plegen van geweld tegen personen of goederen wordt bestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of een geldboete van de vierde categorie». Aldus is – volgens de toelichting bij het amendement – het verschaffen van (onder anderen) inlichtingen – bijvoorbeeld in de vorm van afspraken die hooligans via Sms-berichten, internetcontacten, telefoongesprekken en andere methoden van communicatie-uitwisseling daags en vlak van te voren maken- als een zelfstandige en strafwaardige handeling strafbaar gesteld.

NB: In Engeland werd voor het oproepen tot rellen een 17-jarige jongen veroordeeld tot een twaalf maanden durend Facebookverbod. Op Facebook had de 17-jarige jongen de tekst “*It’s about time we stood up for ourselves for once. So come on rioters – get some. LOL.*” geplaatst. Ook werden twee mannen van 21 en 22 jaar tot een gevangenisstraf van vier jaar veroordeeld, omdat ze op Facebook aanleiding gaven tot ernstige ongeregelheden. De rechter legde zware straffen in de hoop anderen af te schrikken.

Prime-minister Cameron zei na de rellen in Londen o.a. het volgende: “So we are working with the police, the intelligence services and industry to look at whether it would be right to stop people communicating via these websites and services when we know they are plotting violence, disorder and criminality.” Na de rellen in Londen in 2011 is er in Engeland een discussie gevoerd over Facebook

⁶⁷ Tekst opgesteld door Ilona Kalksma

en Twitter. Verschillende ministers riepen op Facebook en Twitter te sluiten bij ongeregeldheden. Er is een gesprek geweest tussen de minister van Binnenlandse zaken en Twitter en Facebook, die niets voelden voor het voorstel. Interessant is trouwens dat later bleek dat bij de rellen in Londen Twitter een veel kleinere rol had gespeeld dan werd gedacht. Onderzoek van The Guardian op basis van 2,5 miljoen tweets wijst uit dat Twitter niet of nauwelijks gebruikt werd om rellen te coördineren. In tegenstelling tot wat velen dachten, werd Twitter vooral ingezet door mensen die zich wilden organiseren om de straten schoon te vegen. Ook werd het gebruikt om over de rellen te praten, niet om ze te plannen.

Eerdere project X feesten in Nederland

In de voorbereiding op project X hebben voor betrokkenen twee “referentiegebeurtenissen” een rol gespeeld: een in Amsterdam, een gebeurtenis die niet uit de hand is gelopen en een in Hamburg (Duitsland) waar vernielingen zijn gepleegd, gewonden zijn gevallen en 100 man politie is ingezet. Beiden zijn vermeld in de tekst van het hoofdrapport. Een media-inventarisatie van sociale media feesten in Nederland voorafgaand aan Haren leverde naast Amsterdam nog twee andere voorbeelden op, die opvallend genoeg niet bekend zijn geworden bij de informatieorganisatie in Groningen. Het gaat om een feest op 15 september 2012 in Groenedijk waarvan de autoriteiten van te voren niet op de hoogte waren en een aangekondigd feest in Spijkenisse in mei 2012 waarvan de autoriteiten wel op de hoogte waren. Uiteraard zijn er ook in Nederland vele voorbeelden van rave party’s, illegale housefeesten, illegale straatcrossen etc. die overeenkomsten vertonen met via sociale media georganiseerde evenementen zoals project X Haren. Ook de spontane samenkomsten op pleinen en rotondes na afloop van sommige voetbalwedstrijden tijdens internationale voetbalkampioenschappen bieden een parallel.⁶⁸ De “Grote Oto Derby” stunt van de VPRO-radio uit september 1978 die er toe leidde dat naar schatting 20.000 Nederlanders zich tegelijkertijd op pad begaven naar eenzelfde locatie om allerlei opdrachten uit te voeren⁶⁹ maakt nog eens duidelijk dat ook zonder sociale media of een film als project X een massale mobilisatie van feestgangers op gang kan komen.

Spijkenisse, 12 mei 2012⁷⁰

Aan het Kikkerveen in Spijkenisse zijn toch nog tientallen jongeren afgekomen op het afgelaste tuinfeestje van buurtbewoner Kevin. Kevin was er zelf niet. Hij had een feestje in Rotterdam. Kevin had eind maart via Twitter enkele vrienden uitgenodigd voor een tuinfeest. Hij vermeldde in zijn tweet ook zijn adres. Het geplande feestje werd plotseling onder de naam #chaosatkevin een populair onderwerp op Twitter. Landelijke media besteedden aandacht aan het feestje en duizenden ongenodigden gaven aan ook te willen komen. Uiteindelijk heeft Kevin zijn feest afgelast. Er was door de burgemeester in Spijkenisse een Last onder Dwangsom afgegeven van €50.000,- als er geen maatregelen genomen worden ter voorkoming van het feest. De politie Rotterdam-Rijmond hield de straat in de gaten met geplaatste camera’s. Ook surveilleerden agenten extra. Opvallend is dat gemeente en politie zich uitvoerig hadden voorbereid, inclusief draaiboeken. Uitgangspunt was “door zichtbaar aanwezig zijn en optreden van de politie duidelijk te maken dat geweld of welk onoorbaar gedrag dan ook niet getolereerd wordt. De omgeving die in ernstige mate overlast kan ondervinden van de effecten van de aanwezigheid van groepen onrust veroorzakende personen heeft recht op beëindiging van deze overlast. Het dient duidelijk te zijn dat overtredingen niet worden getolereerd.” Vanaf een week voor de aangekondigde datum gaf een (districtelijke) staf grootschalig en bijzonder politieoptreden sturing aan voorbereiding en inzet.

Groenedijk, 15 september 2012⁷¹

Via Facebook en Twitter zijn mensen uitgenodigd voor een sweet sixteen feest. De ouders hebben zelf mensen geregeld als een soort van bewaking aangezien honderden jongeren hadden aangegeven dat ze naar het feest zouden komen. Het feest loopt uit de hand met dronken jongeren en schade. Uiteindelijk wordt de politie gebeld die adviseert het feest te beëindigen. De vader blogt op internet: *Sociale media, ik ben expert maar dit zat in mijn blinde vlek en heb ik niet zien aankomen.*

⁶⁸ Bervoets, E., W. van Oorschot, C. Esman en O. Adang (2008). “De ‘Oranjethuisituatie’: non-issue of onderschat? Een onderzoek naar openbare orde aspecten van de oranjepassie bij de thuisblijvers. Politieacademie, Apeldoorn

⁶⁹ <http://continuo.wordpress.com/2009/10/14/willem-de-ridder-de-grote-oto-derby/>

⁷⁰ <http://www.vpinfo.nl/spijkenisse/2636-chaos-at-kevin-in-spijkenisse>

⁷¹ <http://www.blogmania.nl/archives/2012/09/17/vanavond-chaos-fissa-groenedijk-a-k-a-project-x/>

Ervaringen met sociale media feesten in het buitenland

Een media-inventarisatie van sociale media feesten in het buitenland in de periode 2007 – 2012 leverde 32 voorbeelden op⁷². Het beeld is zeer divers. Vaak is het middelpunt van het feest een woning, maar er zijn ook veel feesten in de openbare ruimte. De ene keer is er sprake van vernielingen en geweld, de andere keer niet. De ene keer is er sprake van een aanzienlijke politie-inzet, dan weer niet. Duidelijk is dat het fenomeen “sociale media feesten” al bestaat voor het uitkomen van de film project X en ook voor de gebeurtenis die als inspiratiebron voor de film gediend heeft.

2007

9 april 2007 – Houghton-le-Spring (Engeland)

Een Brits 17-jarig meisje heeft via MySpace vrienden uitgenodigd om te feesten bij haar thuis, haar ouders zijn namelijk op vakantie. Er stonden uiteindelijk 200 mensen met drank voor de deur. De aangebrachte schade is zo'n €30.000,- en de ouders konden de eerste maand het huis niet meer in. Het feestje moest worden zoals in de tv-serie Skin, waarbij het hele huis werd afgebroken.

2008

15 januari 2008 – Melbourne (Australië)

Een 16-jarige jongen heeft via de sms en MySpace jongeren uitgenodigd voor een feest bij hem thuis. Zo'n 500 mensen zijn hier op af gekomen en hebben voor veel schade gezorgd. Er is een helikopter en politiehonden ingezet na alarmeringen van de burens. De politie heeft 20.000 pond in rekening gebracht bij de jongen voor de aangerichte schade. Deze gebeurtenis is de inspiratiebron geworden voor de film project X

2009

13 Juni 2009 – strand Sylt (Duitsland)

Op zaterdagavond 13 juni is een feest op het strand van Sylt geëscaleerd. Een Duitse jongen heeft een oproep geplaatst op internet, waarna niet alleen vrienden maar ook duizenden andere mensen dit bericht oppikten. De politie kreeg lucht van het feest en is bij voorbaat al naar het eiland gegaan. De mensen van de horecagelegenheden hadden hun stoelen van te voren naar binnen gehaald. Het feest, waar zo'n 5000 mensen op af kwamen, heeft geleid tot vernielingen, vechtpartijen en een onveilige situatie op het strand. Er zijn zes mensen aangehouden.

26 juni 2009 – Gent (België)

Een jongen organiseerde een Facebook feest in Gent, waar honderden mensen op af kwamen. De jongen heeft een boete van €60,- ontvangen voor het niet aanvragen van een vergunning en daarnaast €1250,- voor schoonmaakkosten.

⁷² De volgende zoekwoorden zijn gebruikt: Facebookparty, facebook, politie, onrust, facebookfeest, rellen, rel, ongeregeldeheid, feest, politie, german, english, facebook, police, incident, party, riot, English, Project X

2010

11 februari 2010 – Park Lane Londen (Engeland)

Een feest georganiseerd door een paar jongens is uitgelopen op rellen. In een leegstaand groot pand is een feest georganiseerd waar zo'n 2000 jongeren op af zijn gekomen, er moest bij de deur 3 pond betaald worden. Toen de politie arriveerde om het feest te stoppen, ook omdat het pand onveilig was nadat een plafond instortte, braken rellen uit. Er werd van alles naar de politie gegooid en mensen waren gedrogeerd.

13 mei 2010 – Nantes (Frankrijk)

Deze Facebook cocktailparty heeft één persoon niet overleefd, een man is van een brug gevallen en overleden. Naar deze borrel, die was georganiseerd via Facebook, kwamen 9000 personen en 41 hiervan zijn opgepakt voor verschillende redenen. Daarnaast zijn 57 mensen in het ziekenhuis opgenomen.

13 mei 2010 – Montpellier (Frankrijk)

Tegelijkertijd met het feest in Nantes vond nog een andere Facebook cocktailparty plaats waar zo'n 10.000 mensen op af zijn gekomen. De politie heeft via Facebook een alcoholverbod afgegeven.

23 mei 2010 – Parijs (Frankrijk)

Op 23 mei is er onder de Eiffeltoren en het omliggende Champ de Mars een Facebook borrel geweest waar ongeveer 500 mensen naar toe zijn gegaan. Naast het alcoholverbod wat is aangekondigd zijn er geen verdere incidenten geweest. Er werden 50.000 mensen verwacht.

10 juni 2010 – Ahrensburg (Duitsland)

Op 10 juni is er in een kasteel via Facebook een party aangekondigd waar ongeveer 50 jongeren op af zijn gekomen. Van tevoren is via allerlei media aangegeven dat er geen feest was en daardoor waren de jongeren die waren gekomen snel weer weg.

18 juni 2010 – Parijs (Frankrijk)

Er is een aankondiging in een allochtonenwijk in Parijs om een picknick te organiseren. Het is niet bekend hoeveel mensen hier aan mee willen doen, alleen dat het waarschijnlijk om een extreemrechtse groep gaat.

7 oktober 2010 – Harpenden (Engeland)

Een meisje heeft via Facebook een verjaardagsfeest aangekondigd en gevraagd dit zoveel mogelijk te verspreiden. Binnen een paar uur hadden 21.000 mensen zich aangemeld om te komen. Het zou plaatsvinden in een flat. De politie heeft bij scholen en verschillende media een bericht eruit gedaan om niet te komen naar het feest. De politie heeft de hele dag gepatrouilleerd in de straat en het feest is uitgebleven.

2011

26 maart 2011 – Sydney (Australië)

In Sydney is via Facebook een feest aangekondigd waar 200.000 mensen gezegd hebben te komen. Dit zou gehouden worden op een privé terrein bij een meisje thuis, die haar verjaardag vierde. Dit is uiteindelijk door gegaan met de politie wachtend voor de deur.

1 mei 2011 – Oostende (België)

In Oostende is er op een openbare plaats in een tunnel een feest geweest welke via Facebook is aangekondigd. Er zijn zo'n 800 jongeren op afgekomen. Er zijn geen incidenten voorgevallen.

3 juni 2011 – Hamburg (Duitsland)

Een 16-jarig meisje heeft via Facebook een evenement aangemaakt voor haar verjaardagsfeestje. Dit evenement is niet als privéfeest aangemerkt en daardoor zijn er 1600 mensen op komen dagen bij het ouderlijk huis. Er is schade aan auto's en aan vuilnisbakken, één agent is gewond geraakt. Er zijn 11 mensen aangehouden in verband met vernielingen en mishandeling. Er zijn 100 agenten ingezet.

18 juni 2011 – Wuppertal (Duitsland)

Op deze dag is een Facebook feest uit de hand gelopen. Zo'n 800 jongeren zijn op komen dagen. Er zijn 16 gewonden gevallen en er zijn diverse brandjes gesticht. 41 mensen zijn aangehouden op dit feest en de politie heeft meer dan 180 agenten ingezet.

18 juni 2011 – Franken (Duitsland)

Ook op deze datum is naast Wuppertal nog een Facebook feest geweest waar 70 mensen op af zijn gekomen. Een 15 jarig meisje is hierbij in het ziekenhuis beland in verband met alcohol. Het appartement waar het feest zich heeft afgespeeld is ontzettend vervuild.

25 juni 2011 – Southpark (Duitsland)

Een aangekondigd feest in Southpark is door de regen rustig gebleven, 120 mensen zijn naar het feest gekomen. Het was een openbaar feest via Facebook aangekondigd. Er zijn geen incidenten geweest.

29 juni 2011 – Frankfurt (Duitsland)

In een verlaten gebouw is een Facebook feest georganiseerd waar 100 mensen op af zijn gekomen. Een politieauto werd beklad.

25 juli 2011 – Park Leonberg (Engeland)

Van vrijdag op zaterdag is er via Facebook een feest in het park in Leonberg aangekondigd. Via Facebook hebben meer dan 850 mensen aangegeven deel te zullen nemen. De politie heeft op voorhand aangegeven dat het niet doorgaat en het feest afgeblazen. De mensen die toch nog kwamen heeft de politie teruggestuurd. De organisator krijgt een boete van €4000 en moet voor de rechtbank verschijnen.

2012

10 februari 2012 – Nübel (Duitsland)

In Nübel is via Facebook en SchülerVZ een feest aangekondigd bij een persoon thuis. Er zijn 80 mensen gekomen. De schade is een paar duizend euro.

17 mei 2012 – RoquesurArgens (Frankrijk)

Bij dit feest is een privé villa gekraakt. Het feest is naar de gelijknamige film Project X genoemd, waarbij jongeren een villa plunderen en een feestje bouwen. Er zijn 1200 mensen bij de villa geweest en dit heeft gezorgd voor een schade van zo'n €80.000 euro. Er is twee keer zes maanden cel opgelegd en een boete van €20.000 euro voor de organisator.

4 juni 2012 – Giessen (Duitsland)

Dit Facebook feest is flink uit de hand gelopen. Tussen de 800 en 1000 mensen zijn op komen dagen. Tussen de gasten zaten een aantal relschoppers, die ruzie zochten. Er zijn vier mensen aangehouden en één persoon is na zware mishandeling naar het ziekenhuis gebracht.

11 juni 2012 – Baden – Württemberg (Duitsland)

Een Facebook feest is volledig uit de hand gelopen nadat 250 mensen zijn komen feesten. De organisator kan een boete verwachten van ongeveer €200.000.

17 juni 2012 – Aachen (Duitsland)

Een aangekondigde Facebook-party in Aachen is door de politie verboden. De weg er naar toe was geblokkeerd en hierdoor is het niet uit de hand gelopen en rustig voorbij gegaan.

30 juni 2012 – Backnang (Duitsland)

In Backnang is op 30 juni een groot Facebook feest gehouden waar maar liefst 22.500 mensen op af zijn gekomen. Het feest is flink uit de hand gelopen en is vernoemd naar de film Project X.

1 juli 2012 – Hagen

Begin juli is in Hagen ook een Facebook-party geëscaleerd. Er werd met flessen gegooid en blokkades opgezet.

6 juli 2012 – Eching (Duitsland)

Een aankondiging voor een Facebook-party in Eching is iets anders verlopen. Er zijn 140 mensen op af gekomen, terwijl de politie het feest had verboden. Toch trokken de jongeren zich hier niks van aan en vertrokken naar een tweede plek in Pulling, aan een meer. Hier heeft de politie nog eens 100 jongeren tegen gehouden. Doordat het flink ging regenen zijn de laatste mensen ook vertrokken met de metro.

7 juli 2012 – Konstanz Bodensee (Duitsland)

Een student heeft via Facebook een feest op het strand aangekondigd. De gemeente heeft een verbod gelegd op het feest omdat de student geen vergunning had aangevraagd. Toch ging het feest door, met 150 mensen, en de student heeft hierdoor een boete opgelegd gekregen van €227.052.

21 juli 2012 – Iserlohen (Duitsland)

In de plaats Iserlohen is een Facebook party door de politie vroegtijdig afgeblazen en een verbod opgelegd. Via Facebook hebben 5.000 mensen aangegeven te zullen komen. De mensen die toch naar de stad wouden ondanks het verbod zijn teruggestuurd door de politie.

9 augustus 2012 – Bocholt

Het aangekondigde feest in Bocholt via Facebook is door de gemeente verboden. De organisator heeft geen vergunning aangevraagd voor het feest in een park van de stad. Het feest had op Facebook 2500 leden.

6 september 2012 – Freiburg (Duitsland)

Twee jongens hadden een uitnodiging via Facebook verspreid onder 30-40 jongeren. Toch heeft dit ervoor gezorgd dat de uiteindelijke avond 340 jongeren op de stoep stonden bij hun thuis. Dit heeft gezorgd voor vandalisme in en om het huis, schade aan de auto's en er is met flessen gegooid.

Het initiatie/ escalatiemodel van collectief geweld⁷³

Collectief geweld is een vorm van collectief gedrag, waarvoor dezelfde uitgangspunten gelden als voor andersoortig gedrag van mensen in collectieve situaties:

- Collectief gedrag/geweld is in principe individueel gedrag/geweld: 'agency' is op individueel niveau, mensen maken individuele keuzes and gedragen zich niet uniform. Dit doet niet af aan het feit dat mensen fundamenteel sociale wezens zijn en dat hun beslissingen worden beïnvloed door hun sociale omgeving (groepsdynamische aspecten)
- Er is geen reden om aan te nemen dat, in collectieve situaties, alleen al de aanwezigheid in een menigte ervoor zou zorgen dat mensen meer geneigd zijn tot geweld: de overgrote meerderheid van de mensen in de menigte waarin collectief geweld plaatsvindt zijn niet gewelddadig. Er zijn aanwijzingen in de literatuur dat veel mensen die actief op zoek zijn naar geweld in collectieve situaties ook eerder geweld gebruiken in andere omstandigheden. Daarnaast is er in de meeste collectieve situaties geen sprake van geweld.
- Er is geen reden om aan te nemen dat mensen in collectieve situaties meer geneigd zijn om zogenaamd emotioneel of irrationeel gedrag te vertonen. Integendeel, juist in gewelddadige collectieve situaties maakten mensen duidelijk keuzes en ze gedroegen zich op een manier die voor henzelf betekenisvol was. De keuzes die individuen maakten leken eerder te kloppen met een model van begrensde rationaliteit: ze bereiden zichzelf voor, streven doelen na en nemen risico's in ogenschouw. Er is alle reden om aan te nemen dat het gedrag van mensen in collectieve situaties beïnvloed wordt door dezelfde factoren die hun 'normale' dagelijkse gedrag beïnvloeden. In plaats van 'normloze' gedragingen laten de gegevens zien dat mensen zelfs in gewelddadige situaties zekere normen in aanmerking nemen, zoals blijkt uit ingehouden gedrag (ongeremd geweld komt erg weinig voor), de keuze voor (in de context) 'gepaste' doelwitten en voorbeelden van zelfregulatie. In collectieve situaties worden (gepercipieerde) normen eerder meer dan minder belangrijk, al kan de aard van de norm variëren.

⁷³ Adang, O.M.J. (2012) Initiatie en escalatie van collectief geweld. Een vergelijkend observationeel onderzoek naar demonstraties en voetbalevenementen. In: T. Jansen, G. van den Brink & R. Kneyber (redactie) Gezagsdragers. De publieke zaak op zoek naar haar verdedigers. Boom, Amsterdam

Adang, O.M.J. (2010) Initiation and escalation of collective violence: an observational study. In: Preventing crowd violence (T.D. Madensen & J. Knutsson, eds.) Lynne Rienner, Boulder

Adang, O.M.J. (1998) Hooligans, autonomen, agenten. Geweld en politie-optreden in relsituaties. Samsom, Alphen aan den Rijn
Reicher, S., C. Stott, P. Cronin & O. Adang (2004) An integrated approach to crowd psychology and public order policing. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, Vol 27, No 4, pp: 558-572

Reicher, S., C. Stott, J. Drury, O. Adang, P. Cronin & A. Livingstone (2007) Knowledge-Based Public Order Policing: Principles and Practice. Policing, Vol. 1, No. 4, pp. 403-415

Er dient onderscheid gemaakt te worden tussen de initiatie/ het ontstaan van collectief geweld en de escalatie van collectief geweld (in de zin dat een toenemend aantal individuen deelneemt aan het geweld). Met betrekking tot het ontstaan van collectief geweld is het van belang onderscheid te maken tussen twee soorten geweld:

1. Geweld verbonden met een duidelijk aanwijsbare aanleiding. Dit type geweld is reactief – het is een reactie op specifieke elementen of fricties in een situatie, bijvoorbeeld provocaties door andere supporters of door derde partijen, gebeurtenissen op een voetbalveld (in het geval van een voetbalwedstrijd), maatregelen van de politie of een andere aanwijsbare aanleiding. Theoretisch gezien is dit soort geweld gemakkelijk te verbinden met bekende theorieën over geweld (bijv. agressie uit frustratie), competitie voor beperkte middelen of als een reactie op bedreigingen. Net zoals met andere vormen van agressie zijn mannen meer geneigd om gewelddadig te reageren dan vrouwen, en zijn adolescenten/jongvolwassenen (individuen tussen de 15 en de 25 jaar) meer geneigd om agressief te reageren dan individuen van andere leeftijdsgroepen. Dat gezegd hebbende, mannen uit andere leeftijdscategorieën en vrouwen kunnen onder bepaalde omstandigheden ook agressief reageren. De doelwitten van het geweld kunnen variëren, maar ze houden meestal verband met de aanleiding die aan het gedrag voorafgaat (behalve in gevallen van omgerichte agressie).
2. Geweld dat geen verband houdt met een duidelijk aanwijsbare aanleiding. Dit type geweld is niet reactief, maar lijkt spontaan de kop op te steken. Dit geweld wordt bijna exclusief gepleegd door groepen mannelijke adolescenten/jongvolwassenen en is specifiek gericht op soortgelijke rivaliserende groepen jonge mannen. De individuen en groepen lijken actief op zoek te gaan naar gelegenheden om de confrontatie met rivaliserende groepen aan te gaan. Theoretisch kan dit type geweld worden gezien als een expressie van het zogenaamde ‘jongemannensyndroom’, de neiging van jonge mannen om risico’s te nemen en gewelddadig te zijn omdat ze de voorkeur geven aan korte termijn voordelen zonder de toekomst in acht te nemen. Deze neiging is primair een mannelijke trek en wordt sociaal vergemakkelijkt door de aanwezigheid van leeftijdsgenoten met hetzelfde doel. Bij gewelddadige uiteenzettingen tussen mannen zijn mogelijk gezichtsverlies, dominantie, status en ‘presentatie van het zelf in een uiterst competitief milieu’ noemt.

Het verschil tussen de twee soorten geweld is niet absoluut en er is sprake van een duidelijke overlap door het feit dat het jonge mannen syndroom ook tot uiting kan komen als reactie op aanleidingen die voor buitenstaanders triviaal lijken. Andere mechanismen zijn echter verantwoordelijk voor de escalatie van geweld:

1. Aan de ene kant is er het (gepercipieerde) risico op represailles. Ook in geëscaleerde situaties houdt slechts een kleine minderheid van een groep zich bezighoudt met de meest risicovolle soorten gedrag, terwijl de meerderheid van de deelnemers kiest voor minder risicovolle alternatieven (schreeuwen, gebaren, rennen), of helemaal niet betrokken raken. Zelfs diegenen die gewelddadig zijn gooien vooral projectielen in plaats van dat ze fysiek vechten, en het geweld wordt vaak omgericht naar levenloze objecten (hekken, bussen, treinen) in plaats van dat het gericht is op mensen die kunnen terugvechten. Er is hierbij sprake van enige tegenstelling, omdat het jonge mannen syndroom wordt gekenmerkt door risiconemend gedrag, en deelnemen aan geweld impliceert precies dat. Binnen dat kader lijken individuen echter de bedoeling te hebben om ‘onnodige’ risico’s te vermijden en risico’s te verminderen. Het feit dat jonge mannen wanneer ze gewelddadig zijn in groepsverband optreden is een vorm van het reduceren van risico’s op zichzelf, net zoals het feit dat ze confrontaties vermijden of ontvluchten die ze

niet lijken te kunnen winnen. Risico reducerende pogingen om ‘anoniem’ te blijven (bij de autoriteiten, niet bij hun mede groepsleden!) moeten niet worden verward met het zogenaamde de-individualisatie-effect van anonimiteit dat stelt dat anonimiteit op zichzelf antinormatief en ongeremd gedrag zou veroorzaken. Daarvoor is geen steun gevonden.

2. Het tweede belangrijke mechanisme van escalatie is het bestaan van de ‘wij tegen zij’-tegenstelling. Hoe vijandiger de relatie tussen verschillende groepen is, des te vaker geweld wordt geobserveerd. De collectieve aard van politie maatregelen kan bijdragen aan een ‘wij tegen zij’-perspectief (of het versterken of veroorzaken) dat kan leiden tot explicieter ingroup/outgroup-gedrag en tot een toename van het aantal individuen dat gewelddadig gedrag vertoont. Theoretisch is het elaborated sociale identiteitsmodel ESIM relevant. Volgens het ESIM wordt collectieve ordeverstoring mogelijk gemaakt door de gedeelde psychologische salience van een gemeenschappelijke sociale identiteit bij leden van een menigte. De bepalende dimensies van deze identiteit verklaren de normatieve limieten van collectieve actie (wat mensen doen) en de mate van participatie (wie doet er wel mee en wie niet) tijdens een evenement. Deze analyse van ‘sociale identiteit’ stelt dat de dynamiek van interactie tussen groepen integraal is aan de psychologie van wijdverspreide ordeverstoringen.

Lijst met afkortingen

AC	Algemeen Commandant
AE	Aanhoudings Eenheden (onderdeel Mobiele eenheid)
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
B&B	Bewaken en beveiligen
BE	Basis Eenheid
BEZ	Basis Eenheid Zuid
BHV	Bedrijfshulpverlening
BOA	Buitengewoon Opsporings Ambtenaar
BOT	Bedrijfsopvang Team (politie)
BPZ	Basis Politie Zorg
BVH	Bedrijfs Voorziening Handhaving (politie system)
B&W	Burgemeester & Wethouders
C2000	Communicatie 2000 (communicatienetwerk)
Caco/Calco	Calamiteiten coördinator
CCB	Conflict & Crisis Beheersing / Bureau Conflict & Crisisbeheersing
CCT	Crisiscommunicatie Team (Politie)
CHIN	Chef Informatievoorziening
CHOP	Chef Operatiën
CIE	Criminele Inlichtingen Eenheid
COPI	Commando Plaats Incident
Co-post	Commando post
CvD	Chef van Dienst
DC	Districtschef
DVNO	Dienst Vervoer & Ondersteuning van de Dienst Justitiële Inrichtingen
DSP	Dienst Spoorwegpolitie
GBT	Gemeentelijk Beleids Team
GCC	Gemeentelijk coördinatiecentrum
GGD	Geneeskundige Gezondheidsdienst
GHOR	Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen
GMS	Geïntegreerd Meldkamer Systeem
GRIP	Gecoördineerde Regionale Incidentsbestrijdings Procedure
GTPA	Geweld tegen politieambtenaren
GVB	Gemeentelijk Vervoersbedrijf
HBB	Hoofd Bewaken en Beveiligen
HIN	Hoofd Informatie
HOVJ	Hoofdofficier van Justitie
HMOB	Hoofd Mobiliteit
HOHA	Hoofd Handhaving
HON	Hoofd Ondersteuning
HOPS	Hoofd Opsporing
IBT	Integrale Beroepsvaardigheden Training
IK	Informatie Knooppunt
KC	Korpschef
KL	Korpsleiding
KLPD	Korps Landelijke Politie Diensten
LC	Locatie Commandant

LCMS	Landelijke Crisismanagement Systeem
LOCC	Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum
IV	Integrale veiligheid
ME	Mobiele Eenheid
MKNN	Meldkamer Noord Nederland
NIK	Nationaal Informatie Knooppunt
OC	Operationeel Commandant
OM	Openbaar Ministerie
OOT	Openbare Orde Team
OSINT	Open Source Intelligence (eenheid bij de KLPD)
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OVDB	Officier van Dienst Brandweer
OVDG	Officier van Dienst GHOR
OVDP	Officier van Dienst Politie
OvJ	Officier van Justitie
PC	Pelotonscommandant (ME)
PL RIK	Projectleider Regionaal Informatie Knooppunt
PMA	Personeelsmanagementadviseur
PSC	Politie Service Centrum
PSHOR	Psychosociale hulpverlening bij ongevallen en rampen
PV	Proces Verbaal
RGf	Regionaal Geneeskundig functionaris (GHOR)
RID	Regionale Inlichtingen Dienst
RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centrum
RIK	Regionaal Informatie Knooppunt
ROT	Regionaal Operationeel Team
SGBO	Staf Grootchalig Bijzonder Optreden
SHN	Slachtofferhulp Nederland
S&V	Medewerkers Service en Veiligheid (NS)
TAS	Tank Auto Spuit (Brandweer)
TGO	Team Grootchalig Onderzoek
UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
VE	Verkenningseenheid
VKL	Vaste Kern Leidinggevenden (TGO)
VKU	Vaste Kern Uitvoerenden (TGO)
WAVE-team	team Waakzaam en Alert op Veiligheid
WTS	Wet Tegemoetkoming Schade

